DIRECȚIA GENERALĂ
A ARHIVELOR STATULUI

FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOZOFIE
A UNIVERSITĂȚII BUCUREȘTI

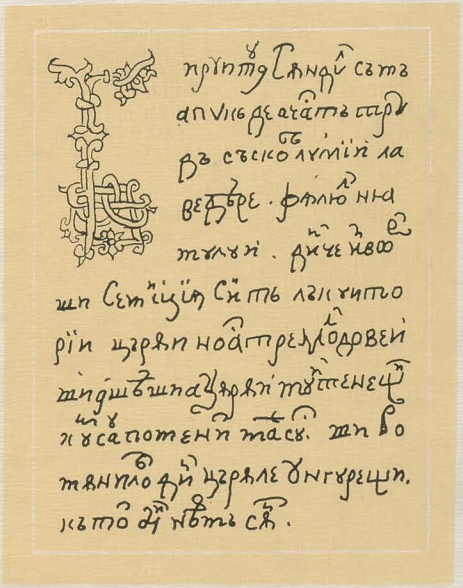

SCRIEREA CHIRILICĂ ROMÂNEASCĂ

BUCUREȘTI — 1982

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

DIRECȚIA GENERALĂ
A ARHIVELOR STATULUI

FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOZOFIE
A UNIVERSITĂȚII BUCUREȘTI

SCRIEREA CHIRILICĂ ROMÂNEASCĂ

ALBUM DE PALEOGRAFIE

VERONICA VASILESCU

Dr. ANETA BOIANGIU

Sandei,
Cu drag și pentru talentul ei în arta paleo... și pentru iubirea ei de frumos.
(ce modestă!)
Veronica Vasilescu

21.III.983

BUCUREȘTI—1982

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Lucrarea a fost avizată în şedinţa Comisiei ştiinţifice pentru probleme arhivistice din 20 octombrie 1981.

Fotocopiile au fost executate în Laboratorul foto
al Direcţiei generale a Arhivelor Statului
de ALEXANDRU TĂNĂSESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cuvînt înainte

ARHIVELE STATULUI, instituție cu vechi tradiții în păstrarea și valorificarea tezaurului documentar al țării, înregistrează valențe superioare în noua etapă a evoluției noastre istorice, în care activitatea de valorificare a bunurilor materiale și spirituale create de-a lungul istoriei de poporul român se bucură de o atenție sporită din partea conducerii de partid și de stat. În acest context conservarea documentelor nu reprezintă un scop în sine ci este dictată, pe de o parte de valoarea lor ca parte a patrimoniului cultural național, pe de alta de marea lor însemnătate pentru cunoașterea procesului de dezvoltare și de continuitate a poporului român pe aceste meleaguri.

În lumina acestor deziderate Arhivelor Statului le revin sarcini deosebit de importante în păstrarea, completarea și valorificarea Fondului Arhivistic Național în vederea cunoașterii trecutului glorios de luptă al poporului nostru, intensificării și lărgirii continue a educației patriotice a oamenilor muncii, a tineretului îndeosebi. Întreaga activitate arhivistică, organizată și desfășurată la nivelul exigențelor și cerințelor actuale cuprinse în documentele de partid, caută să răspundă într-o măsură crescîndă nevoilor cercetării științifice și ale muncii cultural-educative.

Valorificarea superioară și complexă a documentelor se realizează prin mijloace variate și diversificate la un nivel calitativ superior.

În ansamblul acestor acțiuni instituția noastră are menirea de a contribui prin mijloace specifice la formarea și perfecționarea specialiștilor în domeniul culturii și al istoriei, cei dintîi chemați să descifreze și să interpreteze multidimensional argumentele istoriei. Pentru demonstrarea adevărului științific argumentul documentului de arhivă deținut de Arhivele Statului, convingător și autentic, are nevoie să fie răspîndit la scară de masă. Totodată, cunoașterea aprofundată și exactă a trecutului istoric este necesară nu numai pentru a cinsti faptele înaintașilor ci mai ales pentru a desprinde învățămintele ce se impun și a înțelege necesitatea continuării tradițiilor progresiste, pentru a cultiva nobilele idei ale înaltei răspunderi pentru dezvoltarea multilaterală a societății noastre.

Lucrarea de față reprezintă rodul colaborării și exprimă raporturile de lucru armonioase, integrate în programul național de educație și cultură socialistă între cele două instituții: Arhivele Statului și Facultatea de istorie și filozofie a Universității din București.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Albumul, intitulat „Scrierea chirilică românească", se recomandă de la sine. Necesitatea editării unei asemenea lucrări era de mai mult timp resimțită în activitatea didactică și în cea cultural-educativă în general. El va contribui la formarea specialiștilor în descifrarea documentelor românești scrise cu caractere chirilice. Cunoscătorii de paleografie vor avea posibilitatea folosirii directe a izvorului documentar, vor ajuta la descifrarea a noi sensuri și interpretări ale acestuia.

Albumul, prin selecția judicioasă a planșelor, va contribui la mai buna cunoaștere a istoriei scrisului pe teritoriul patriei noastre. Documentele au fost astfel selectate încît să reflecte toată perioada de folosire a alfabetului chirilic din toate teritoriile locuite de români, respectiv: Țara Românească, Moldova. Transilvania, Dobrogea, emise în cancelariile domnești sau acte de proveniență particulară. S-a mai avut în vedere și gradul de dificultate al scrisului precum și conținutul documentelor, care, de multe ori, ilustrează momente însemnate ale istoriei noastre. Utilizarea albumului este ușurată de cele cîteva transcrieri parțiale care-l însoțesc și care asigură descifrarea corectă a textelor și dobîndirea cunoștințelor pentru citirea altora similare.

De aceea, Albumul se adresează, în egală măsură, specialiștilor, cadrelor didactice, studenților și tuturor iubitorilor de istorie interesați în descifrarea tainelor documentelor.

Ne exprimăm convingerea că el va constitui un instrument de lucru util, prin intermediul căruia se va crea posibilitatea de a sădi în mintea și inima generațiilor de azi acele fapte strălucite ale înaintașilor care să constituie mijloace active de dezvoltare și formare a personalității.

IONEL GAL

DIRECTOR GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Scrierea chirilică românească

„Biruit-au gîndul să mă apuc de această trudă, să scot lumii la vedere felul neamului, din ce izvor și seminție sîntu lăcuitorii țării noastre..."

„(Miron Costin „De neamul moldovenilor")

DOCUMENTELE și cronicile manuscrise din arhive, alcătuite de-a lungul timpului, sînt nepreţuite valori spirituale care oglindesc viaţa strămoşilor noştri şi realizarea aspiraţiilor lor seculare de eliberare socială şi naţională, progres şi prosperitate.

În legătură cu continuitatea existenţei noastre în spaţiul carpato-dunărean, cu formarea naţiunii şi a statului naţional unitar român, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta că strămoşii noştri „şi-au păstrat şi dezvoltat însuşirile comune proprii, formînd prin secole poporul român, bazat pe unitatea de origine comună, de limbă, de cultură, de teritoriu, de interese economice comune, iar apoi naţiunea română" [1].

De la „gîndul" lui Miron Costin pînă la ideologia înaintată a zilelor noastre pe toţi românii i-a călăuzit lupta pentru păstrarea fiinţei naţionale, a unităţii şi independenţei statale. Lupta pentru realizarea acestui deziderat poate fi cunoscută prin studierea şi interpretarea izvoarelor istorice. Descifrarea lor impune existenţa unor specialişti care să stăpînească temeinic scrisul chirilic românesc.

Lucrarea de faţă, alcătuită din două părţi: Scrierea chirilică românească şi Albumul, porneşte de la necesitatea apariţiei unui nou Album de paleografie româno-chirilică, menit să uşureze cunoaşterea grafiei româneşti şi, implicit, a aspectelor şi evoluţiei ei pe timpul a 250 de ani.

Începînd cu bine cunoscuta scrisoare a lui Neacşu din Cîmpulung — de la a cărei dată de emitere s-au aniversat de curînd 450 de ani — în paginile albumului se regăsesc acte autentice scrise de Mihai Viteazul — primul făuritor al unirii — documente de la paşnicul voievod Matei Basarab şi luminata lui soţie Elina — care au purtat o întreagă corespondenţă şi cu vecinii lor „den cinstita cetate a Braşovului", sau scrisorile cu înţelesuri ascunse ale „prinţului aurului" — nefericitul Constantin Brîncoveanu, cele ale lui Mihail Racoviţă — domn în mai multe rînduri în Moldova şi Ţara Românească — porunci de la domnitorul savant Dimitrie Cantemir sau de la Nicolae Mavrocordat, de la Grigore Ghica, Alexandru Ipsilanti, Alexandru Ioan Cuza şi alţii.

Mai menţionăm autografele unor cunoscuţi oameni de seamă ai istoriei şi culturii româneşti ca Ioan Neculce, Dionisie Eclesiarhul, Tudor Vladimirescu, Mihail Kogălniceanu, precum şi actul prin care se acorda bursă tînărului Negulici, ca să-şi desăvîrşească la Roma arta picturii însuşită la Paris. Dintre documentele mai rar întîlnite apar în album unul care conţine semnături în criptogramă şi altul, un fals atribuit lui Mihail Racoviţă vv. Din studierea albumului se poate trage concluzia că, deşi grafia chirilică are trăsăturile ei specifice în fiecare provincie, astfel încît un paleograf experimentat le poate deosebi de la prima vedere, totuşi circulaţia diecilor şi grămăticilor, mutarea cancelariilor domneşti dintr-un loc în altul, frămîntările interne, au ajutat la unificarea scrisului românesc şi a limbii literare.

Fiecare document are particularităţile, personalitatea şi frumuseţea lui. Satisfacţia paleografului constă în a-l descifra şi înţelege.

Paleografia [2] are sarcina de a facilita scoaterea la lumină a informaţiilor aflate în rîndurile cronicilor sau ale documentelor, deoarece „ca să meriţi numele de paleograf nu-i de ajuns să ştii transcrie un manuscris; mai trebuie încă să ştii să precizezi vîrsta unui scris şi locul lui de origine, să regăseşti legătura formelor şi să stabileşti clasificări" [3].

Un bun paleograf trebuie să fie un bun cunoscător al istoriei şi al celorlalte discipline speciale [4] (funda-

[1] Nicolae Ceauşescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în ţara noastră, la problemele teoretice, ideologice şi activitatea politică, educativă a partidului prezentată la plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, 1—2 iunie 1982*, Bucureşti, 1982, p. 14

[2] Vezi *Dicţionar al ştiinţelor speciale*, Bucureşti, 1982, sub voce.

[3] M. Prou apud A. Sacerdoţeanu, *Îndrumări în cercetări istorice*, Buc., 1943, p. 8

[4] Vezi A. Boiangiu, *Elemente de diplomatică medievală românească*, în „Revista de istorie", nr. 1, t. 28, 1975, p. 99—105

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

mentale sau auxiliare) — fără ajutorul cărora nu se poate asigura transcrierea corectă, ştiinţifică a unui text. De asemenea, numai un paleograf iscusit poate realiza instrumentele de evidenţă necesare arhivelor, la un nivel calitativ superior, precum şi alte instrumente de lucru sau de valorificare a tezaurului arhivistic, de la studii pînă la ediţiile de documente, punîndu-se la îndemîna cercetării ştiinţifice izvoarele documentare ale istoriei patriei.

*

Nu se cunoaşte precis momentul cînd alfabetul chirilic reuşeşte o relativă adaptare la fonetica limbii române, probabil aceasta s-a realizat, tacit, paralel cu folosirea limbii slave în cancelarie şi biserică. Din necesităţi ivite în procesul muncii, în schimburile comerciale (scrisori, zapise etc.) oamenii se familiarizează cu alfabetul chirilic preluat şi folosit pentru scrisul în limba română.

Adaptarea alfabetului chirilic la cerinţele foneticii unei limbi latine a fost dificil de realizat. Dovada acestui inconvenient ne-o oferă modul în care au fost folosite semnele chirilice în cuvintele româneşti, deoarece limba română, de origine latină, are nevoie de 24 de semne grafice, din care trei (k, x, y) fiind necesare unor cuvinte de origine străină.

Primul document scris în limba română, cunoscut pînă astăzi, este scrisoarea lui Neacşu din Cîmpulung la care mai putem adăuga un număr de aproximativ o sută de zapise, precum şi textele rotacizante din Maramureş [1]. Folosirea şi scrierea în limba română presupune existenţa şi a altor mărturii scrise care în prezent nu sînt încă cunoscute. „Limba românească a fost scrisă şi înainte de epoca din care ne-au rămas documentele, avînd în vedere necesităţile locale... numărul important al micilor dregătorii rustice în instituţiile care apar bine organizate chiar de la început şi care mînuiau bine limba română; grămăticii de limbă românească, influenţaţi de diferite curente, nu au transcris în mod uniform, cu aceleaşi caractere, aceleaşi sunete ci cum şi-au dat ei seama că e mai bine" [2].

Dimitrie Cantemir prezintă denumirile literelor din alfabetul chirilic fără a da însă şi forma lor grafică. În cele 47 de semne pe care le pomeneşte intră şi unele care nu sînt slove ci prozodii. [3]

Dimitrie Evstatievici, în prima gramatică românească prezintă 46 de semne alfabetice, dintre care două au rămas fără identificare, este vorba de ѡ şi ◌̑ [4]. Semnul $\overset{m}{ѡ}$ este menţionat separat, urmînd ca ѡ să fi avut alt înţeles. Cît despre ◌̑ socotim că nu este altceva decît с suprascris, cu alte cuvinte slovo-titla.

Alfabetul chirilic, creat pentru o limbă slavă, a servit şi limbii româneşti din care cauză sînt semnalate dese inconsecvenţe în folosirea unui semn sau al altuia dintre cele cu valori fonetice asemănătoare. Această situaţie este şi mai ilustrativă în cazul zapiselor, a scrisului neoficial, al scurtelor notiţe, unde cel care scria nu avea practica de scris şi nu urmase „şcoala" unuia sau altuia dintre dieci. Adaptarea semnelor chirilice la scrisul românesc a adus cu sine destule neclarităţi în lectura şi transcrierea materialelor, din cauza mai ales a două situaţii: este vorba mai întîi de *slovele polifonice*, care au o singură formă grafică şi mai multe posibilităţi de lectură. În această categorie intră ц, ч, ь, ъ, ѣ, ѳ, ѵ, ѱ. În al doilea rînd *slovele poligrafice* care au mai multe forme grafice pentru o singură valoare fonetică. Acestea sînt: и, і; о, ѡ; т, ѵ; ѕ, оу, ѵ, ов, ѕ; ѣ, ѣ, ѫ; ѡ, ѧ.

Slovele care intră în aceste două categorii sînt folosite la alegerea scriitorului, acesta necunoscîndu-le rostul şi folosindu-le la întîmplare. Ca o dovadă este faptul că „într-un cuvînt au putut fi întrebuinţate două semne diferite pentru acelaşi sunet." [5] Se cuvine să nu omitem nici gradul de pedanterie al diacului, care pentru a-şi etala cunoştinţele recurge la toate semnele grafice ale aceluiaşi sunet, chiar în interiorul unui singur cuvînt.

Restul literelor chirilice le-am numit *slove unicate* deoarece au o singură formă grafică şi o singură valoare fonetică. Acestea sînt: а, б, в, г, д, е, ж, з, з, к, л, м, н, п, р, с, ф, ш, щ, ю, ъ, ѱ, х, adică un număr de 23 de semne, majoritatea greceşti şi trecute în alfabetul chirilic.

În afara acestor inconveniente explicate mai sus, grafia chirilică pentru limba română posedă şi alte particularităţi ivite din aceleaşi considerente.

În cazul combinaţiei lui м = mislete cu п = pocoi, sunetul realizat este в (b), adică мп = b. Combinaţia se datorează cuplării acestor două semne în limba greacă. [6]

Grupul format din гг „dublu glagole", are valoarea fonetică „ng", de asemenea după lectura acestuia în grafia greacă, ex: Ѿγггрроѵλαχїα = Ungrovlahia.

Litera ѕ = dzealo ca şi forma ei inversată ϩ este foarte folosită în textele moldoveneşti unde înlocuieşte semnul mai aspru з = zemle, dar numai în cuvintele româneşti. În cele slave se păstrează slova originală aşa cum găsim cuvîntul зємлѣ scris cu з şi nu cu ѕ, cele împrumutate din alte limbi, sau князде. [7]

În continuare semnalăm prezenţa fenomenului metatezei, moştenit din limba slavă, care în cazul cuplării slovelor р cu ъ = ръ sau л cu ъ = лъ dă posibilitatea lecturii „ăr" şi respectiv „ăl", ex. тръговище sau плък.

În manuscrisele secolului al XVIII-lea, din cauza influenţei culturii greceşti, apare slova п = pocoi, timbrată de unul sau două puncte ex: п̈ şi п̈. În acest caz lectura literei va fi „b" ca şi în limba greacă

[1] Psaltirea scheiană, Codicele Voroneţean, etc.

[2] A. Sacerdoţeanu, *Ceva despre transcrierea documentelor româneşti* în „Revista Arhivelor", III, 8, 1939, p. 15

[3] D. Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, ed. Adamescu, p. 156.

[4] D. Evstatievici, *Gramatica românească*, 1757, Ediţia N. A. Ursu, Buc., Ed. Şt. 1969, p. 7

[5] B. P. Haşdeu, *Cuvente den betrani*, I, Buc., 1878, p. 15, 110.

[6] E. Vîrtosu, *Paleografia româno-chirilică*, p. 103.

[7] Arh. St. Buc., Mitr. Moldovei, I/6, 1693, iulie 1.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Un aspect, numai grafic nu şi fonetic, este prezenţa dubletelor рр, дд, нн care nu influenţează cu nimic valoarea fonetică firească a literei.

Continuînd analiza particularităţilor scrisului slav pentru limba română, semnalăm lectura lui ѣ = ca é la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, sau a lui ꙗ = ca „gi" sau „ge" după cum se cere în text, precum şi aceea a literei ч = cervu ca „ce" sau „ci".

Cele mai discutate slove ale alfabetului chirilic românesc sînt ъ şi ь. În scrisul în limba română aceste semne îşi pierd din valoarea iniţială şi capătă mai multe valori fonetice. Acestea sînt, ă, î, ŭ, ĭ şi valoare nulă. Valorile astfel fixate sînt discutabile, deoarece dacă în documentele de cancelarie găsim pe *ior* şi *ier* aşezate la sfîrşitul unui cuvînt ce se termină cu consoană, în acest caz semnul are valoare nulă. În scrisul zapiselor prezenţa acestui semn, la sfîrşitul cuvintelor terminate cu consoană, nu apare decît foarte rar. Existenţa lui la sfîrşitul unor cuvinte este logică în momentul cînd cuvîntul se termină cu vocala *ă* pentru care grafia chirilică nu are semn aparte. ъ şi ь pot avea numai două valori: *ă* la sfîrşitul şi la mijlocul cuvîntului şi *î* numai în interiorul cuvîntului.

Din numeroasele forme grafice ale fonemului „u" una este de fapt foarte des întrebuinţată şi anume ѹ = ucu, urmată, ca frecvenţă de folosire, de оу = unicu. Existenţa a încă trei forme ale aceluiaşi sunet nu înseamnă decît o variaţie de grafie, fără valoare fonetică deosebită. Aceasta este şi cauza care le-a eliminat din scris, păstrate fiind numai ucu şi unicu.

În legătură cu aceste particularităţi putem afirma că literele, care au avut echivalenţă clară fonetică cu sunetele limbii române, au fost păstrate pe tot parcursul perioadei de scris chirilic românesc. Cele care au avut, fie mai multe forme grafice, fie mai multe valori fonologice au fost, în parte, scoase din scris, realizîndu-se tacit o simplificare a scrisului din necesitatea de a se scrie mai repede şi mai puţin complicat. Acest lucru dovedeşte înmulţirea ştiutorilor de carte care în multe cazuri au prins meşteşugul scrisului fără să fi urmat vreuna din şcolile de scris de pe lîngă mănăstiri sau cancelarii.

Scrisul medieval a cunoscut, ca aspect de grafie, în general trei tipuri de scriere: uncială, semiuncială şi cursivă.

Scrisul uncial în forma clasică, definit de M. Prou, pentru scrisul latin, nu este cunoscut de scrisul chirilic [8], care nu cunoaşte o mare cantitate de texte cu scris uncial, deoarece la vremea cînd începe a se folosi în cancelarie alfabetul chirilic, scrisul trecuse ca grafie de faza strict uncială, prezentînd vizibile forme semiunciale.

Scrisul semiuncial ca trecere între uncial şi cursiv, continuă să se folosească şi în limba română cu alfabet chirilic. El se caracterizează prin apropierea literelor, uşoara lor înclinare spre dreapta şi cu tendinţa de unire între ele. Elemente din acest tip de scriere se găsesc şi în scrisul uncial.

Scrisul cursiv este caracterizat printr-o serie de elemente menite să ajute scrierea şi să o îndrepte către rapiditate. Aceste elemente sînt: legarea literelor printr-un singur duct, atunci cînd acest lucru se realizează normal, literele se fac dintr-o singură trăsătură de pană, prescurtări frecvente fără a fi întotdeauna anunţate de titlă; dimensiunile literei apar mici.

Bazată pe cursivă se remarcă scrierea minusculă diplomatică ale cărei elemente le vedem mai ales în scrisul din vremea lui Matei Basarab. Codiţele literelor coboară sau urcă din rînd, încadrîndu-se într-un sistem tetralinear imaginar, hastele se întretaie. [9]

Deoarece alfabetul chirilic a fost preluat şi folosit de limba română, odată cu el, pe lîngă tot bagajul de semne şi litere s-a moştenit şi felul de scriere. De remarcat că din secolul al XVI-lea, datorită evoluţiei economico-sociale pe de o parte, ca şi a celei politice pe de altă parte, scrisul capătă o dezvoltare şi o extindere deosebită. Ca urmare, scrisul iese din canoane şi devine amestecat. Din ce în ce ne este mai dificil a vorbi de scris semiuncial, minuscul sau cursiv, deoarece aceste elemente se îmbină într-un raport variabil, dictat de mulţimea „mîinilor" care scriu şi de marea cerinţă de carte. Pe toată perioada de la 1600—1800, scrisul prezintă preferinţa faţă de cele trei forme principale de grafie: semiuncială, minusculă şi cursivă, a căror împletire variază de la vreme la vreme şi de la diac la diac.

Dacă secolul al XVII-lea mai păstrează din tradiţia secolului trecut o minusculă de cancelarie cu elemente cursive, la Matei Basarab sau scrisul brîncovenesc caracterizat de o mare acurateţe şi frumuseţe, secolul al XVIII-lea foloseşte toate formele de scriere, nu din lipsa de interes pentru aspectul documentului, ci dintr-o continuă căutare a unui scris mai rapid. Acest lucru va fi oglindit de documente deosebit de măiestrit scrise şi împodobite, dar şi de un amestec de litere cursive, minuscule şi chiar majuscule. Aspectul scrisului va fi deosebit şi prin multitudinea slovelor suprascrise.

În urma celor prezentate mai sus, literele chirilice urmează o evoluţie de la semiunciale către cursive cu mare pondere în folosire a celei minuscule. Litera cursivă a secolului al XVIII-lea este cea care va domina scrisul în secolul următor — scriere care nu poate fi altfel încadrată decît ca o „cursivă individualizată".

Pînă în secolul al XIX-lea, cînd cunoaşterea scrisului este aproape generalizată, dar fără obligativitate pînă la Al. I. Cuza, evoluţia scrisului urmează cîteva linii directoare. Mai întîi unele litere, ex. и, і, к, л, м, н, о, р, ш, т, ѵ, ь, ъ se păstrează aproximativ în linia semiuncială cu duct uşor înclinat către cursivitate. Litera к = caco are o evoluţie aparte, deoarece din cursivă, „ᴄᴄ", două linii apropiate, apare în formă minusculă depăşind în sus cu mult rîndul scris, sau cele două linii care formează slova *caco* se unesc dînd putinţa confuziei cu slova и = ije.

[8] Pentru evoluţia scrisului chirilic vezi D. P. Bogdan, *Paleografia româno-slavă*, Bucureşti, 1978, p. 192—253.

[9] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Un al doilea lot de litere se transformă din minusculă în cursivă. Ca exemplu să ne oprim la slova ѧ = az, care în forma minusculă apare „ѧ" cu codița lungă și întoarsă la stînga, iar la sfîrșit de secol al XVIII-lea și apoi în al XIX-lea să fie folosită litera cursivă „*а*" = a.

Ultima grupă de litere cuprinde pe cele care permit pe drept cuvînt cursivizarea scrisului datorită legării lor de literele următoare prin întoarcerea codițelor către dreapta, ex. ѫ, ѣ, ѳ, п, с, ѱ, ѵ, ѯ, etc. [10]

Încă o problemă care merită să fie menționată este aceea a pătrunderii în scris a elementelor alfabetului latin începînd din secolul al XVIII-lea. Mai întîi literele care au fost luate din alfabetul grecesc și care au intrat și în ramura latină și în cea slavă a scrisului. Este cazul, mai întîi a literei az, care cum spuneam mai sus, apare sub forma „*а*" cursiv mic latin. Este remarcată prezența lui z latin cursiv. Slova ѧ (dobru) este transformată în D latin majuscul cursiv; la fel slova і (ije) va fi scrisă „i" latin precum și ѵ (mislete) în forma „*m*", formă inexistentă în scrisul chirilic. După anul 1800 literele latine pătrund cu și mai mare forță în scrisul chirilic, mai ales că începînd cu 1830 au loc dese încercări de simplificare sau de înlocuire a scrisului chirilic.

Pentru o lesnicioasă descifrare a textelor se cade a ne ocupa pe scurt de sistemul de prescurtări din scrisul chirilic, sistem care nu reprezintă un fenomen specific. Prescurtările au fost folosite în momentul cînd scribii antichității și scriitorii evului mediu, fie că au vrut să facă economie de timp sau de material, fie ca să simplifice scrisul, au căutat rezolvări care să corespundă acestor considerente. [11] Această modalitate de lucru se poate numi „legea celor trei economii", de timp, de spațiu și de material. [12]

Scrisul, numai manual, însemna efortul continuu și susținut al celui care scria. În antichitate și în mare parte a evului mediu, scrisul nu se afla la îndemîna oricui. Pornind de la convingerea că scrisul era un apanaj mai ales al clerului, dorința de a avea „cărți", „volumen", a făcut ca mai ales în mănăstiri să se copieze, la comandă, manuscrise. În apus, în Franța spre exemplu, existau și „editori" laici care patronau și vindeau volumenuri scrise în „librăriile" lor. Acest sistem de editură era bazat ca și în antichitate de altfel pe sistemul dictării concomitente la mai mulți copiști, colaționîndu-se apoi textele. [13] În mănăstirile din țările române se copiau, chiar după apariția tiparului, cărți de cult sau laice cu conținut moral și acest efort de a multiplica o carte implica realizarea unor modalități de ușurare a scrierii, de diminuare a efortului manual. Prescurtările erau, din acest motiv, justificarea existenței lor, dar mai ales menținerea și înmulțirea lor, sub alte aspecte, pînă la 1850 și de ce să nu recunoaștem chiar pînă în zilele noastre.

[10] Vezi A. Boiangiu, *Paleografia româno-chirilică*, (curs special) Buc., Univ. Buc., 1978, p. 18—33.

[11] Maurice Prou, *Manuel de Paléographie latine et française*, Paris, 1924, p. 109.

[12] E. Virtosu, *Paleografia româno-chirilică*, Buc., 1968, p. 132.

[13] Flocon Albert, *Universul cărților*, Buc., Ed. St., 1976, p. 105.

Prescurtările au trecut în scrisul chirilic românesc din cel româno-slav, care l-a preluat din cel bizantin. [14]

De la scrisoarea lui Neacșu din Cîmpulung, sau de la documentul din 4 august 1583 cînd Petru Șchiopul scrie cu mîna lui în românește cu alfabet chirilic [15], toate documentele românești, oficiale sau zapise, au frecvent folosite cuvinte prescurtate. La începutul scrisului în limba română, nu se prescurtau cuvintele obișnuite, probabil de teama dificilei înțelegeri a conținutului actului, dar se păstrează prescurtate de multe ori, aproape identic, cele slave. În acest sens menționăm în primul rînd titulatura domnului aflată la începutul actului, în protocolul inițial, care păstrîndu-se multă vreme în forma slavă prezintă cuvintele prescurtate. [16] Această formulă se menține în limba slavă și în secolul al XVII-lea mai ales în hrisoave; cu vremea se va ajunge ca la jumătatea secolul al XVIII-lea să predomine aceeași formulă, dar scrisă în limba română. Prolocolul final al actului păstrează cuvinte prescurtate ca, „salutația" sau „datum". De asemenea sînt prezente „nomina sacra" tot în prescurtarea folosită în limba slavă.

Cuvintele românești prescurtate sînt puține, în înțelesul tehnicii și sistemelor de lucru din scrierea slavă, unde se cunosc prescurtări prin: suspensie sau trunchiere, [17] prin contracție [18] sau cea mai utilizată, cea prin suprascriere [19].

Aceste reguli de prescurtare nu au fost multiplicate ca reguli de scriere cu obligativitatea respectării lor; tîrziu cercetătorii problemelor grafiei medievale au scos în evidență existența acestora. Au existat în scrisul latin liste de prescurtări deoarece grafia latină opera cu mult mai multe prescurtări decît cea slavă. Vor fi fost, dar cu arie restrînsă și în țările noastre asemenea îndreptare care nu au ajuns pînă la noi.

Prescurtările tip, dacă le putem numi astfel, sînt relativ puține în scrisul românesc și se păstrează în această formă aproape permanent. Este cazul cuvintelor:

гѣми = господства ми	бц̃е = богородице
дн̃и = дъни	п̃и = писа
гнъ = господинъ	мц̃а = месѣца

Cuvîntul въ лѣт, intrat de altfel în limba română sub forma „văleat", apare variat prescurtat. Deoarece acesta se folosește la dată și pentru a nu fi citit greșit prezentăm aici cîteva moduri de a fi scris: влет; вълет; влѣт; в^{т}а; в$^{\widehat{а}}$.

Ceva mai atent ne oprim asupra prescurtării prin suprascriere, adică aruncarea deasupra rîndului în spațiul interliniar a uneia sau două litere ale unui cuvînt. Acest sistem de scriere se calcula în evul mediu în așa

[14] D. P. Bogdan, *Compendiu al paleografiei româno-slave*, Buc., 1969, vol. I, p. 73.

[15] D. I. R., A., sec. XVII, III, p. 225, nr. 277.

[16] Arh. St. Buc., Mitr. Buc., LXXXI/1. 1642 aug. 10.

[17] Іωаннъ — Іѡ

[18] Specifică mai ales pentru „nomina sacra" ІС ХС = Iese Христос sau гъ бъ = господь богъ.

[19] Pentru amănunte vezi: E. Virtosu, *op. cit.*, cap. II și A. Boiangiu, *Paleografia româno-chirilică*, Buc., 1978, p. 35 și urm.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

fel încît procedeul să nu îngreuneze lectura. În acest scop, se scoteau deasupra consoanele, mai ales, așezîndu-le în dreptul locului de unde au fost luate. Dacă grafia slavă cunoaște și o relativă constanță în ceeace privește modalitatea de lucru pentru această abreviație, grafia chirilică română, pătrunzînd în mase, nu a mai ținut seamă de reguli scriindu-se deasupra și consoane și vocale așezate fie la locul indicat fie alături etc. Scrisul de cancelarie păstrează însă ținuta corectă și elegantă cu care sîntem familiarizați.

Ne mai oprim puțin asupra unui alt aspect al grafiei, ligatura sau îmbinarea. D. P. Bogdan formează o categorie aparte de prescurtări în care înglobează ligatura, monograma și monocondilul: „Abrevierea prin ligatură, constă în faptul că din două litere învecinate sau apropiate, aflate în același cuvînt, se îmbină una cu cealălaltă în așa fel încît o parte din corpul unei litere dispare prin alipire în corpul celeilalte." [20]

Dacă definiția de mai sus este valabilă pentru scrisul slav, ea nu-și mai găsește suportul material în scrisul românesc. Prescurtările apar și în sec. XVII—XVIII la monogramă sau la cuvintele slave scrise însă cu majuscule în incipit; în text literele legate nu mai sînt excepție, ci o manieră de scris specifică trecerii grafiei de la semiuncială la cursivă și apoi la scrierea individualizată a sec. XIX.

Materialul documentar ne arată că existau trei feluri de legare a literelor cauzate de rapiditatea scrisului și nu de reguli anume. Spre exemplu se leagă literele din cuvînt cîte 2—3 în același duct, apoi se leagă slove ale aceluiași cuvînt din rînd și cele aruncate deasupra, iar în ultima categorie sînt literele legate între ele și așezate deasupra cuvîntului din care fac parte, în spațiul interliniar.

Subliniem că ligatura sec. XVII—XIX nu este regulă de prescurtare ci începutul scrisului cursiv, adică legătura firească dintre litere vecine, după cum acestea dădeau putința unui asemenea lucru.

Elemente ajutătoare ale scrisului

a) Slove cifre

În scrisul glagolitic și apoi chirilic nu au existat semne speciale pentru reprezentarea cifrelor și formarea numerelor. Acest sistem a fost luat din alfabetul grecesc, alfabet care a fost de fapt sursa de inspirație a fraților Chiril și Metodiu. Totuși între cifrele alfabetului glagolitic și ale celui chirilic există deosebiri. În primul alfabet, cel glagolitic, cifrele urmează ordinea strictă a literelor exemplu: litera buche = 2; litera jivete = 7; litera ge, gi = 30. [1] Aceste litere nu au valoare numerică în cel de-al doilea alfabet chirilic, unde cifrele urmează ordinea alfabetului grecesc. Din 25 de slove — cifre care continuă ordinea acestui alfabet doar două sînt chirilice: ч = cervu pentru 90 și ц = ți pentru 900; acestea două au înlocuit alte două semne grecești koppa și respectiv sampi [2] pentru aceste valori.

Ca atare sînt numai 27 de slove — cifre din cele 43 de semne alfabetice. Acestea formează trei grupe a cîte 9 semne corespunzătoare celor trei categorii aritmetice, unități, zeci și sute.

Fiecare din slovele — cifre poartă deasupra semnul de prescurtare — titla — care poate fi așezat pe fiecare cifră a numărului ori pe două sau trei cifre grupate după dorința diacului. [3] Titla are în general forma clasică ~ [4] dar o găsim în felurite forme așezată pe cifră după cum și pe prescurtări. Numai în cazul unui document deosebit de atent scris găsim titla în formă neschimbată, fie datorită conținutului actului, fie datorită destinatarului sau a diacului; și aici trebuie să arătăm că toate documentele scrise de Axinte Uricariu și nu numai ale lui, sînt frumos scrise, lucrate cu atenție și migală deosebită. În general titla este așezată deasupra numărului sau a cifrei prin trăsătura firească a mîinii, fără a se arăta o grijă specială pentru locul sau forma ei.

În ordine și pe grupe aritmetice, slovo-cifrele sînt următoarele:

а, в, г, д, е, ѕ, з, и, ѳ.
і, к, л, м, н, ѯ, о, п, ч.
р, с, т, у, ф, х, ѱ, ѡ, ц.

Combinarea acestor semne formează numerele necesare elucidării textului. [5]

Semnul de „mie" își are originea în sistemul numeral grecesc care folosea ca semn deosebitor pentru mie[6] iota subscris cifrei ce trebuia înmulțită cu o mie. „Miile se însemnau cu cifra unimelor și cu o codiță tăiată de două liniuțe". [7] Numărul de liniuțe care taie semnul așezat înaintea unității — mie nu este limitat, nu este interzis, dar tot așa nu poate fi obligatoriu. Liniuța, semnul de mie, poate fi tăiată de una sau de mai multe secante, ad libitum.

[20] D. P. Bogdan, *Compendiu...*, p. 32

[1] D. P. Bogdan, *Compendiu...*, vol. I, p. 15—16.

[2] Koppa = ϟ și sampi = ϡ

[3] E. Virtosu, *op. cit.*, p. 167.

[4] Leschien A., *Handbuch der altbulgarischen Sprache*, Weimar, 1910, p. 9; Scrierea coptă care a preluat alfabetul grecesc păstrează și sistemul de cifre ale acestui alfabet, adică litere ce au titlă deasupra, devenind cifre, apud M. Cohen, *La grande invention de l'écriture*, Paris, 1958, p. 380.

[5] Vezi formarea numerelor la E Virtosu, *op. cit.*, p. 169.

[6] E. Virtosu, *op. cit.*, p. 174; M. Cohen, *op. cit.*, p. 379.

[7] N. Cartojan, *Orientări în paleografia chirilică românească*, Buc., 1940, p. 6.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cu toată obligativitatea acestui semn ⁄, ⁄ , pentru a arăta o unitate înmulțită cu o mie există cazuri, rare ce-i drept, în care nu este pus cu strictețe acest semn. Ex. la 1625 iulie 18, [8] anul 7133 este reprezentat prin echivalentul chirilic ѯзрлг în formă grafică ѯзрлг, fără semnul de mie. Explicația s-ar putea da prin faptul că slova cifra з = 7 prin prelungirea în stînga a codiței, realizează o bară, care, tăiată de o secantă, poate fi socotită semnul de mie; numai că, în cazul menționat, litera cifră zemle nu se află în această situație, ci în mod vizibil nu are nici semnul respectiv nici prelungirea literei în stînga [9] și nici secanta care să marcheze acest semn. Trebuie să subliniem că această situație este întîlnită numai la numărul cu mii care reprezintă data documentului, din rațiunea, probabil, că aici se știe sigur care este menirea semnului cifră și anume aceea de a indica anul de la facerea lumii, neexistînd ca atare putința îndoielii.

În lucrările de specialitate mai sînt prezentate semne de multiplicare cu zece mii, o sută de mii și un milion [10], semne care nu sînt folosite în cancelaria domnească de scris chirilic românesc. În paleografia latină semnul ~ așezat deasupra cifrei indică mie iar □ încadrarea indică suta de mii. [11]

În documentele cancelariei Țării Românești cifrele și numerele sînt slove — cifre care nu suferă modificări grafice vizibile, datorită faptului că acestea nu trebuie confundate. Din aceleași rațiuni nici nu le găsim legate între ele des decît în cazuri cînd această legătură permitea în continuare lectura corectă a numărului. Totuși unele excepții sînt și în această privință. În actul din 1700 (7208) iunie 19 [12], datarea este făcută legîndu-se clar slova — cifră С (slovo) = 200 de slova — cifră и (ije) = 8 printr-o singură trăsătură de condei. Un alt exemplu este documentul din 1701 (7209) [13] iunie 3 care de asemenea are legată cifra 200 de 9. Și un ultim exemplu datarea actului din 1712 (7220) august 23 [14] în care slova-cifră 200 este legată de următoarea cifră 20.

Arătam mai sus, că o slovă pentru a fi slovă — cifră trebuie să aibă deasupra semnul de prescurtare, titla, ca obligativitate în transformarea valorii alfabetice în cea numerică. Sînt totuși unele excepții în această privință. În primul rînd cînd numărul reprezintă una din zilele unei luni, însoțit de cuvîntul дьнн = zi, acesta este așezat deasupra numărului în formă de $\overset{\text{к}}{\text{а}}$ [15] (к) = 20 zile, fie în forma cursivă $\overset{\text{к}}{\text{гї}}$ = 13 (дьнн) [16]. În asemenea caz slova dobru așezată deasupra numărului suplinește titla. În altă situație se omite semnul specific al numărului atunci cînd este vorba de un aproximativ. [17] În general, aproximativul se realizează prin cuplarea a două slove — cifre cu sau fără titlă, însă totdeauna în suită. Sînt scrise fie alături fără nici un semn deosebitor, [18] fie despărțite de anume semne de încadrare cum ar fi spre exemplu cele două puncte. Într-un act din 1792 aprilie 11 apare menționat aproximativul în forma „$\overset{\text{н}}{\text{а}}$: $\overset{\text{н}}{\text{чнчзеч}}$ $\overset{\text{н}}{\text{скѳтелнич}}$“ (30—50 scutelnici) [19] adică primul element al aproximativului este scris cu slovă — cifră а iar următorul element este prezentat în litere, avînd între ele două puncte ca element de unitate.

Folosirea slovelor — cifre a fost permanentă pînă către sfîrșitul secolului XVIII cînd pătrund în scrisul chirilic, semnele, sau cifrele, „arabe“ [20]; de fapt încă din a doua jumătate a secolului XVIII pătrunde sistemul de datare de la anul 1 al erei noastre, notat cu semne arabe, fără a mai pune la socoteală încercări mai îndepărtate în timp. [21] Înlocuirea în actele oficiale a slovelor chirilice cu cifrele arabe nu implică obligativitatea scrierii cu aceste semne sau existența unui anume ordin în acest sens ci pătrunderea în scrisul de cancelarie a elementelor de cultură apuseană, din care cauză apar paralelisme între folosirea slovelor-cifre și numerele arabe.

Această prezență are două aspecte. Mai întîi se folosește datarea erei noastre, în documentele de cancelarie exprimată fiind tot în slove-cifre, cum este spre exemplu actul din гєн = ѯѕ = ѯѧѱнд [22] și apoi un al doilea aspect este acela că slovele-cifre sînt înlocuite cu cele arabe numai la datarea anului erei noastre. Acest lucru nu exclude însă folosirea și a văleatului în paralel o vreme. După anul 1800 semnele arabe stăpînesc definitiv datarea. Mărirea numărului de relații economice, pătrunderea culturii apusene, apariția multor călători străini în țările române au permis dezvoltarea relațiilor dintre oameni și datarea se cerea făcută într-un sistem mai general care să fie ușor accesibil.

Acest sistem de datare nu are titlă deoarece cifrele reprezintă ele singure valoare numerică fără alt semn deosebitor. De altfel, fenomenul este și invers, adică sub influența numerelor formate din cifre arabe, unele datări cu slove — cifre nu mai au titlă, [23] după cum nu este mai puțin adevărat că, izolat apare titla și

[8] Arh. St. Buc., *Ep. Argeș*, II/13, 1625 iulie 18.

[9] Arh. St. Buc., *Ep. Argeș*, II/51, 1669 august 27, зрод: nu are titlă, nici semn de mie; idem, *Ep. Argeș*, IV/11, 1678, apr. 8, зр҃нѕ; idem, *M-rea Cotrocenі*, 28/3, 1779 dec. 20 зр҃ин; idem, *M-rea Cotrocenі*, 28/15, 1748 sept. 3. зснз.

[10] E. Virtosu, *op. cit.*, p. 175.

[11] M. Cohen, *op. cit.*, p. 374; în texte anterioare secolului IX, semnul de mie era ∞ așezat înaintea cifrei de înmulțire M. Prou, *op. cit.*, p. 271.

[12] Arh. St. Buc., *Mitrop. Buc.*, XI/4, 1700 iunie 19.

[13] *Idem*, XI/7, 1701 iunie 3.

[14] *Idem*, XVII/5, 1712, august 23.

[15] Arh. St. Buc., *Ep. Argeș*, IV/2, 1690 iunie 20.

[16] *Idem*, *Ep. Rîmnic*, XII/31, 1688 ian. 13.

[17] E. Virtosu, *op. cit.*, p. 184.

[18] *Ibidem*.

[19] Arh. St Buc., *Ep. Rîmnic*, CXXIII/2, 1792 aprilie 11.

[20] Semne care de fapt sînt indiene venite în Europa prin intermediul arabilor care le-au adăugat zero „zifra“ în limba arabă; de aici numerele aduse s-au răspîndit sub numele de cifre, M. Prou, *op. cit.*, p. 274.

[21] Luca Stroici folosea atît alfabetul chirilic cît și latin (la semnătură); la 1623 Șerban Năsturel se semnează în alfabet chirilic iar sub semnătura monogramă pune data 1623 cu cifre arabe. Gen. P. V. Năsturel, *Viața sfinților Varlaam și Ioasaf*, Buc., 1904, p. 40.

[22] Arh. St., Buc., *Ep. Argeș*, III/58, 1751, ianuarie 26.

[23] Arh. St. Buc., *Ep. Rîmnic*, XII/52, 1741 august 25, idem, *M-rea Cotrocenі*, IV/24, 1756 ianuarie 13.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

pe anul scris cu semne arabe. Perioada aceasta este caracterizată în domeniul scrisului printr-o influență reciprocă între elemente de cultură apuseană și cele chirilice [24] pe teritoriul patriei noastre. Cînd alfabetul chirilic a cedat locul celui latin cifrele arabe luaseră definitiv locul slovelor — cifre.

b. **Semne diacritice**

Tot din alfabetul grecesc și ca urmare a regulilor din scrierea grecească au pătruns în scrisul românesc, după ce au fost folosite și în scrisul slav, semnele numite prozodii [1] sau accente. [2]

Semnele diacritice sau prozodiile, prezente stăruitor în scrisul chirilic românesc, nu păstrează importanța acestora din scrierea de origine unde își au și un rost bine definit, rost de precizare sau de înmuiere a anumitor litere. Totuși, pentru primele texte românești [3], unde sub aspectul semiuncial al scrisului românesc, manuscrisele au textul scris continuu (scriptio continua), aceste semne au mare importanță deoarece, așezîndu-se cu o anume regulă, facilitează o lectură corectă. [4] Valoarea lor va dispare cu timpul, nefiind cerute de fonetica limbii române și cînd scrisul se prezintă în forma obișnuită cu spațiul corespunzător dintre cuvinte, dar se vor menține, din obișnuință, pe tot parcursul folosirii alfabetului chirilic. Pentru limba română ele nu mai au nici un rost fonetic, nici funcțional, rămînînd ca ornamentație fiind păstrate din obișnuință sau pedanterie.

Secolul XVII le pierde, le alungă din text, prin ignorarea lor sau prin faptul că nevăzîndu-li-se utilitatea le respinge. Va veni însă secolul al XVIII-lea care odată cu domniile fanariote va readuce influența limbii grecești și odată cu aceasta va reintroduce și semnele diacritice. [5] Aici ne permitem să facem o precizare și anume aceea că scrisul manuscriselor prezintă ochiului alt aspect în legătură cu aceste semne, deoarece în această situație se folosesc toate aceste semne; scrisul de cancelarie și mai ales cel al zapiselor nu le folosește în totdeauna. Dacă documentele de cancelarie urmează linia tradiției și vor avea prezente prozodiile, cu rost sau fără rost pe text, zapisul, făcut nu întotdeauna de un bun cunoscător al scrisului, nu le cunoaște. [6]

Unele semne diacritice sînt de origine grecească și anume: spirite (lin și aspru), accente (grav și ascuțit), ison etc. Altele și anume: eric, paeric și chendima, fiind păstrate din scrisul slav. Trecînd peste rostul lor din scrisul manuscriselor românești, unde sînt cu credință folosite, [7] ne vom opri mai ales asupra prezenței acestora în documentele românești din secolele XVII și XVIII.

Putem afirma că în scrisul româno-chirilic se păstrează mare parte din aceste semne diacritice, însă departe de a avea un scop anume în lectură, ci numai în rare cazuri, cînd documentul prin aspectul său deosebit respectă și locul și valoarea acestor semne diacritice. [8]

Spiritele și accentele, în forma cunoscută ›, ‹, \ /, adică spiritul lin și aspru și accentele grav și ascuțit apar și în acte dar nu se respectă sarcina acestora și totodată prezența lor nu este în număr mare. Spre exemplu spiritele conform regulilor de întrebuințare din scrisul grecesc se pun pe vocalele de la începutul cuvîntului fără a avea nici-un semn deosebitor așezat deasupra lor. [9] Nu sînt însă prezente consecvent. În 1625 apar spirite numai în rîndul întîi al actului, în restul lui negăsindu-se niciunul [10] iar în 1645 nu apar deloc [11], în 1679 decembrie 31 apare răzleț un spirit pe litera ѧ'. [12]

Din 1736 spiritele apar mai des așezate pe vocalele а' și ѡ' în dreapta lor sus. [13] Mai apar, cu ciudata sarcină de a însoți o consoană, indiferent dacă după ea se află una la fel sau o vocală. [14] Spre sfîrșitul secolului XVIII spiritul lin apare mai des așezat pe vocala а (în dreapta ei de sus), [15] ca urmare a noului curent grecesc apărut în cultura românească. Nu există deosebire între întrebuințarea spiritului lin sau aspru sau preferințe, aceste două semne confundîndu-se și ca funcție și ca formă.

Accentele au același regim de folosire ca și spiritele, cu toate că putem afirma că în documente sînt mai frecvent prezente decît spiritele. De multe ori sesizăm și o anume logică în așezarea mai ales a accentului grav. [16] Sînt prezente amîndouă aceste accente și cel grav și cel ascuțit, însă datorită faptului că nu exista o riguroasă folosire a acestora, în scopul lor inițial, acestea sînt confundate, așezate cu totul pe alt loc decît cel necesar, sau apar cu alt rost. Iată ilustrate pe documente

---

[24] În actul de la 1756 ianuarie 13, datarea este făcută cu anii erei noastre; cu toate acestea întîlnim înaintea anului cuvîntul АѢТ în forma ѧ, *ibidem*.

[1] Cuvînt grecesc προσωδια = prosodia.

[2] În limba latină accentus = accent.

[3] Psaltirea Scheiană, Codicele Voronețean, Psaltirea Hurmuzachi.

[4] E. Virtosu, *Paleografia româno-chirilică*, Buc., Edit. științifică, 1968, p. 114.

[5] *Ibidem*.

[6] Arh. St. Buc., *Ep. Buzău*, I/8, 1661 octombrie 14; idem, *Mitr. Buc.* LXII/3, 1667, aprilie 6; idem, *Ep. Buzău*, I/3 1677 august 25; idem *M-rea Cozia*, XXI/15, 1753 mai 25 etc. nu sînt prezente semne diarictice.

[7] E. Virtosu, în lucrarea amintită prezintă amplu și documentat folosirea acestor semne în manuscrisele românești trecînd însă peste același aspect în scrisul documentelor.

[8] În documentele scrise de Axintie Uricariul sau Mihai Logofețelul Tîrgovișteanu apar aceste semne, rar, dar bine întrebuințate.

[9] Aceste semne au rămas din scrisul glagolitic; J. Vaiz, *Manuel de paléographie glagolitique*, Praga, 1932, p. 11.

[10] Arh. St. Buc., *Ep. Argeș*, II/11, 1625 februarie 18.

[11] Arh. St. Buc., *Ep. Argeș* II/26, 1645 martie 31.

[12] Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, II/14, în rîndul 14, 16, același lucru se observă și în 1731 iulie —, Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, III/22.

[13] Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, 28/10, 1736 aprilie 12.

[14] Arh. St. Buc., *Ep. Rîmnic*, XII/52, 1741 august 25. Николаѧ Бан'тѣ Se observă așezarea spiritului în această ipostază lîngă literele а', и', є', ѧ'.

[15] Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, 28/25, 1748 septembrie 3 а'фарѣ; idem, *M-rea Cotroceni*, III/24, 1756 ianuarie 13 а'частѣ.

[16] Locul acestuia este mai ales pe cuvintele monosilabice sau pe locul unde trebuie pus accentul tonic.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

aceste aspecte. La 1634, accentul grav apare pe cuvîntul шй, aşa cum normal s-ar cere [17] dar chiar în acelaşi document este aşezat pe litera de început a cuvîntului fără nici o justificare. [18]

Alături de aceste două semne diacritice mai apar în documente două semne combinate, isonul, de origine grecească [19] şi chendima (chendema) de origine slavă [20]. Amîndouă semnele sînt prezente în scrisul documentelor.

Isonul este poate cel mai corect întrebuinţat, mai ales cînd i se respectă locul de deasupra invocaţiei simbolice, din incipit, pînă către 1750, cînd semnul + ˜ cu rost de invocare a divinităţii este abandonat, din rapiditate şi din dorinţa de simplificare, rămînînd în loc numai isonul în forma a două spirite (˜) prezente înaintea textului [21]. În interiorul documentelor acest semn este prezent deasupra unor vocale [22]. Apariţia lui pe ѡ˜, după cum remarcă E. Vîrtosu [23], nu pare corect justificată, deoarece după cum se ştie în limba greacă această literă are aşezate deasupra două puncte în formă de tremă, ca şi litera iota (ї).

Ca atare existenţa unui asemenea semn pe litera ot nu poate fi decît o formă cursivă a tremei, lucru ce a dat posibilitatea unei confuzii.

Semnul format din două accente grave ⸌ (chendima), este mai frecvent în manuscrise şi mai rar în documente. Totuşi îl găsim aşezat pe ѝ [24] într-o singură menţiune. Rostul său din paleografia româno-slavă, acela de a înlocui un и suprascris, nu este prezent în scrisul românesc al documentelor.

Două semne sînt păstrate din grafia slavă, anume ericul în forma ʃ, ѣ şi paericul în forma ҷ.

Amîndouă au avut un scop bine definit în scrisul slav şi anume acela de a ajuta fonetica, ericul se aşeza deasupra rîndului între două consoane spre a uşura fonetica (un ier = ъ) menţionat de D. Evstatievici, iar paericul se aşează la sfîrşitul cuvîntului cînd acesta se termină cu consoană.

Despre folosirea acestuia din urmă găsim la D. Cantemir următoarea lămurire: „Mai demult, litera ce se numeşte iert se punea la sfîrşitul cuvintelor care se terminau în consoane, astăzi, însă, Moldovenii se folosesc, în locul ei de un semn pus deasupra, numit ier" [25]. Valoarea i se precizează de D. Evstatievici „este semn gramaticesc, carele să însemnează deasupra orcăreia soglasnice la sfîrşitul cuvîntului, arătînd lepădarea slovei ъ" [26].

În scrierea româno-slavă şi ca atare şi în alfabetul chirilic găsim frecvent aceste semne, deoarece au folosinţă paralel cu cele două semne ѣ şi ъ, de multe ori înlocuindu-le. În grafia românească ele rămîn, ca majoritatea celorlalte semne ajutătoare, fără scop precis, fără obligativitate, fără reguli de a fi întrebuinţate.

Apariţia lor este menţionată şi în documente, mai rar ce-i drept, dar prezentă. De remarcat că aceste semne nu sînt puse întotdeauna la întîmplare, uneori sînt aşezate acolo unde ar trebui să fie aşezate după regulile scrisului româno-slav. [27] Existenţa lor corectă este întîmplătoare. deoarece în majoritatea cazurilor aceste două semne se pun unul în locul celuilalt. [28]

Unul din semnele diacritice care apare nu pentru a facilita sau corecta slovele, ci însoţind forma unei anume litere este trema. Aceasta este indispensabilă pe і = ї [29] şi de multe ori este prezentă şi pe slova = от, ca urmare a influenţei din scrisul grecesc. [30]

Aceste semne ajutătoare scrisului sînt prezente frecvent în manuscrise [31] şi mai puţin frecvent în documente; în zapise lipsesc aproape cu desăvîrşire.

În concluzie, am putea spune că scriitorii de manuscrise respectă scrierea cu toate prezenţele ei. În documente aceste semne sînt folosite ca urmare a erudiţiei sau a tradiţiei, iar din cauza rapidităţii scrisului diecii nu mai respectă locul şi nici valoarea lor; zapisele nu le cunosc fiindcă cei care scriau nu le cunoşteau nici ei.

c. **Punctuaţia**

Manuscrisele vechi nu cunosc punctuaţia la valoarea ei de astăzi. Cuvintele se scriau în continuare, unele după altele, fără spaţiu între ele — *scriptio continua* — [1]. Actele de cancelarie nu cunosc nici ele acest element ajutător şi clarificator al textului cu reguli fixe de întrebuinţare a semnelor. Dintr-un început trebuie să remarcăm că scrisul chirilic foloseşte aproape toate semnele punctuaţiei de astăzi, însă după preferinţă, fiecare diac aşezînd pe text semnul care i se părea mai potrivit. În general actele au în încheiere ceea ce s-a denumit, convenţional, semne de încheiere, semne care aveau şi rostul de parafă a diacului. Acest semn ţinea loc de punct. În interiorul actului apar şi puncte de mari dimensiuni ca această formă ● care sînt făcute, fie din aceeaşi cerneală, fie colorate cu roşu sau aur. Rostul lor este departe de a fi cel de astăzi, rămînînd unul ornamental [2]. Cu rost de ornament mai apare în locul punctului cîte o floricică roşie

[17] Arh. St. Buc., *Ep. Argeş*, IV/3, 1634 ianuarie 4, la fel este pus şi pe cuvîntul ѥѕ şi pe чловѣ.

[19] E. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 117.

[20] *Idem, ibidem.*

[21] Mai ales în scrisul neoficial; documentele de cancelarie păstrează formula obişnuită.

[22] Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, 28/9, 1735 august 2 ѧ; idem *M-rea Cotroceni*, 28/21, 1745, martie 23, pe litera ѕ; idem, *Ep. Argeş*, 3/60, 1778 iun. 6. aşezat pe ѡ, ѧ.

[23] E. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 117.

[24] Arh. St. Buc., Ep. Argeş, II/11, 1612, p. 18

[25] D. Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, ed. II, Buc., Adamescu, 1941, p. 193.

[26] D. Evstatievici, op. cit., p. 22

[27] Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, III/22, 1731, iulie

[28] Idem, *Ep. Argeş*, III/21, 1640 noiembrie 26.

[29] Toate documentele ce încep cu Io au această literă în această formă; de altfel am arătat că această literă este prezentă sub acest aspect în tot scrisul românesc medieval.

[30] E. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 119.

[31] *Idem*, p. 115.

[1] Vezi Psaltirea Scheiană, Codicele Voroneţean, etc.

[2] Arh. St. Buc., *Ep. Argeş*, II/48 şi 51.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

sau neagră [3]. Cu toate acestea punctul este cel mai frecvent semn ortografic folosit în actele româneşti dar fără rostul de punct ci mai curînd ca virgulă [4]; cu toate că frecvenţa exagerată a lor pe text arată că acestea se puneau şi din odihna peniţei, a mîinii. Apar acte în care aceste puncte se remarcă aproape după fiecare cuvînt. [5]

Cu rostul de încheiere a unei fraze sau a unei idei, punctul este numit fie „tocica" [6], fie „întreaga împunsătură" [7], fie „sorocă" [8] Pentru scrisul chirilic atît în secolul XVIII şi începutul secolului XIX rare ori punctul îşi găseşte locul firesc. De remarcat că forma de punct mai apare şi în locul unde ar trebui de fapt să fie un punct şi o virgulă, sau aşezat deasupra rîndului, adică o oprire intermediară între valoarea punctului şi a virgulei. Apariţia rară pe care o găsim şi în scrierea latină din Franţa pînă în secolul IX, avînd rol de punctuaţie tare, punct, iar punctul aşezat pe linie era punct slab sau virgulă. [9] Aceasta, reprezentată grafic, are rolul de a da prin pauză scurtă un înţeles mai deplin frazei, numai că nu o găsim pe locul firesc şi are acelaşi scop ornamental ca şi punctul. O găsim cu frecvenţă deasă în acte, atît în secolul XVII, cît şi în secolul XVIII. Menţiunile din cărţile vechi de gramatică îi zic fie „zapetaia" [10], fie „jumătate de soroacă" sau „împiedecarea" [11], fie jumătate de picătură" sau „comma" [12]

Cele două puncte, pe care ortcgrafia actuală le foloseşte în forma cunoscută, apar frecvent şi în scrierea chirilică. Forma este aceeaşi cu cea de astăzi, cu deosebirea că acest semn nu avea sarcina pe care o are astăzi.

În documente apare acest semn în situaţii diferite. În multe cazuri prescurtările sînt urmate de două puncte în înţelesul punctului de astăzi; spre exemplu ИСПРАВ: (ИСПРАВНИК), ЕГ8М: (ЕГ8МЕН). [13] Tot în locul unui punct sînt folosite cele două puncte la sfîrşitul unui text (document) avînd şi rol de semn de încheiere. [14] S-ar părea că situaţia în texte a acestui semn ortografic a fost mai bine înţeleasă şi ca atare mai judicios folosit, totuşi sînt documente în care cele două puncte apar în mod necontrolat, din cînd în cînd fără o anume regulă. [15]

Gramaticile vechi numesc acest semn „dvotocie" — Bucoavna de la Alba Iulia din 1699 — sau „două împunsături sau două soroci", numai că, aici se dau reguli bine definite de folosire a acestui semn ortografic, reguli de folosire pe care nu le găsim aplicate în practică. În aceeaşi situaţie se află şi semnul; (punct şi virgulă) al cărui rost modern este departe de înţelesul pe care-l avea în scrisul chirilic. Spre exemplu apare cu denumirea de „semnul întrebării" [17] sau „întrebătoare" [18] — În Bucoavna de la Alba Iulia este numit „voprosnaia". Aici apare paralel şi semnul punct şi virgulă şi semnul întrebării, cunoscut astăzi cu această valoare. Ca o confirmare a excepţiilor şi acest semn se abate de la regulă. În 1731 iulie 4 apare punctul şi virgula cu rostul de punct, despărţind fraze, iar la sfîrşitul documentului este pusă virgula. [19]

Mai sînt semne de punctuaţie pe care scrisul chirilic le foloseşte, mai mult sau mai puţin judicios. Semnul mirării, (!) cunoscut astăzi cu valoarea de exclamare, apare aşezat la sfîrşitul unui text cu rostul de punct. [20] Aceste semne pe care scriitorii manuscriselor le folosesc din plin, nu sînt cunoscute de chirilica românească a documentelor de cancelarie şi a zapiselor, nu pentru că nu ar fi fost cunoscute la cea vreme, ci pentru faptul că fondul, conţinutul actelor de cancelarie, este mai sobru, mai limitat în figuri de stil, elementul narativ este redus şi nu se simţea nevoia unui bogat aparat de semne explicative. [21]

Folosită de la sfîrşitul secolului XVII liniuţa de unire sau linioară (-) apare sub forma a două linioare paralele (=), la sfîrşitul rîndului atunci cînd se simte nevoia de a se despărţi un cuvînt şi a fi trecut în continuare pe rîndul următor. [22]

De remarcat totuşi că folosirea acestui sistem de unire a cuvintelor de pe un rînd pe altul este destul de rară.

În concluzie constatăm că pentru documentele secolelor XVII şi XVIII regulile de punctuaţie sînt ignorate, semnele cunoscute nu au înţelesul actual şi sînt în general aşezate arbitrar unul în locul altuia. Se observă că secolul XVII este caracterizat printr-o mare bogăţie de puncte şi virgule aşezate mai mult pentru odihna peniţei decît dintr-o anume cerinţă gramaticală. În secolul XVIII este o mai mare grijă pentru aceste semne, aşezîndu-le mai des în scopul lămuririi textului, decît pînă atunci. De altfel şi primele cărţi care reglementează scrierea sînt ale secolului XVIII, excepţie făcînd Bucoavna de la Alba Iulia care prin anul de apariţie 1699 este totuşi mai mult a secolului următor.

[3] Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, III/22 (1731 iulie 4).

[4] E. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 124.

[5] Arh. St. Buc., *Ep. Argeş*, IV/11, 1678 aprilie 8; idem, III/58, 1751, ianuarie 26.

[6] Bucoavna dela Alba Iulia, apud E. Virtosu, *op. cit.*, p. 123—124.

[7] D. Evstatievici, op. cit., Buc. 1969, p. 25.

[8] E. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 124 sau picături în *Carte pentru pravilă*, Neamţ, 1823.

[9] M. Prou, *op. cit.*, p. 265.

[10] Bucovna de la Alba Iulia, apud. E. Virtosu, *op. cit.*, p. 124.

[11] D. Evstatievici, *op. cit.*, p. 24.

[12] În *Cartea pentru pravilă*, din 1823, de la M-rea Neamţ.

[13] Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, 28/21, 1745, martie 23; după cuvintele ВѢ: ГЛѢ: БѢ: ВѢ:, ibidem *Ep. Argeş*, III/58, 1751, ianuarie 26; ibidem Ep. *Rîmnic*, 34/71.

[14] Arh. St. Buc., *Ep. Rîmnic*, 39/98, 1755, noiembrie 4; idem, *M-rea Cotroceni*, III/24.

[15] Arh. St. Buc., *Ep Rîmnic*, IX/1785, aprilie 1.

[17] D. Evstatievici, *op. cit.*, p. 26.

[18] *Azbucoavna* . . ., Iaşi, 1817, vezi E. Virtosu, *op. cit.*, p. 125

[19] Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, III/22,

[20] Vezi şi E. Virtosu, *op. cit.*, p. 126.

[21] Este cazul ifenului, al liniuţelor de dialog, aducătoarea (semnele citării), asteriscul, etc. E. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 126.

[22] АѲМ = НІѴ, ВА = МА, КѢАТѢ = ММА, Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, 28/3, 1679, decembrie 20. E. Virtosu socotea apariţia liniuţei de unire în secolul XVIII într-un manuscris unde este numită Macră, dungă lungă. E. Virtosu, *op. cit.*, p. 126.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

d. **Semne analfabetice**

În scrisul chirilic românesc remarcăm şi o serie de semne numite convenţionale sau analfabetice care au singure un anume înţeles sau dau un anume ajutor lecturii „semne convenţionale, analfabetice, adică prescurtarea prin întrebuinţare de semne cărora li se atribuie un înţeles propriu" [1].

Semnele analfabetice au apărut în scrisul chirilic nu de la începutul folosirii acestuia, ci treptat, pe măsură ce s-a simţit nevoia unor asemenea semne şi a căror origine se socoate a fi locală, deoarece pe unele din acestea nu le păstrează nici una din scrierile medievale. Nu-i mai puţin adevărat că nici în scrisul românesc chirilic nu apar imediat, ci aceste semne sînt specifice secolelor XVII şi XVIII ca urmare a înmulţirii ştiutorilor de carte.

Cel mai vechi este semnul cruce, în înţelesul de cruce-ajută, sau invocaţie simbolică ce avea sarcina unui ajutor divin atît pentru cel care scria cît şi pentru ceea ce scria. În scrierea românească, semnul a pătruns prin intermediul paleografiei româno-slave din scrierea grecească. [2] Aşezată cu acest conţinut la începutul unui document, invocaţia simbolică devine un element diplomatic care trebuie judecat ca atare. Numai aici, în incipit este folosit cu înţeles de „cruce-ajută". Forma semnului este în general elegantă, îngrijit lucrată, iar documentele oficiale cu caracter solemn, emise în Ţara Românească, conţin semnul ornat cu miniatură deosebit de artistic făcută. [3] Este drept că secolul XVIII pare ceva mai uşurat de migala miniaturilor din incipit, acest lucru efectuîndu-se numai pe hrisoavele deosebit de solemne. Scrisul este mai expeditiv, crucea din incipit trece de multe ori în frontispiciul documentului unde se odihneşte în ciocul corbului din stema Ţării Româneşti.

Faptul că la începutul textului invocaţia simbolică poartă deasupra un ison (ɔ/) către sfîrşitul secolului XVIII sporadic începe să se renunţe la acest semn, nu numai pentru a fi pusă sus în mijlocul documentului ci din rapiditate, trecîndu-se pe locul acestuia numai isonul care se afla deasupra invocaţiei, într-o formă cursivă asemănătoare cu *n* latin mic cursiv. Acest lucru se va generaliza în secolul XIX. Situaţii similare se observă şi în manuscrisele româneşti ale acestor vremuri. [6].

Cu acelaşi înţeles de ajutor al divinităţii, actul se încheie prin aşa numitul semn de încheiere. Acest semn cu variate forme, este în ultima instanţă, tot o cruce prin întretăierea într-un punct a două din elementele semnului; acesta este aşezat de obicei la sfîrşitul documentului, după dată.

În secolul XVIII semnul de încheiere se simplifică, se reduce la puţin, la o linie, dreaptă sau sinuoasă, precedată sau succedată de două puncte verticale, exemplu: — , : , ~ , iar de multe ori nici semnul de încheiere nu mai există. [7] Se mai aşază acest semn la începutul monogramei domneşti şi în acest caz crucea capătă forma alungită, uşor stilizată, cuprinzînd în înălţime, înălţimea monogramei. Forma ei este în general ıh sau ☩ [8]. La sfîrşitul monogramei sînt aşezate fie trei cruci pe verticală, în forma semnului X [9], fie două cruci aşezate în acelaşi fel de sus în jos una sub alta. [10]. Numai acesta ar fi după părerea noastră rostul de invocaţie simbolică al semnului de cruce, adică aşezat în incipit, la sfîrşitul actului şi la începutul sau sfîrşitul monogramei. Am mai putea adăuga aici şi semnul cu aceeaşi formă aşezat pe act atunci cînd urmează sau îl acoperă semnul degetului (urma) unuia sau altuia din martori sau beneficiari. În acest caz are şi aspect juridic, semnul reprezentînd viitoarea amprentă digitală, care bine înţeles nu putea fi citită în acest fel la vremea acea, ci reprezenta înţelesul de „jur" în sensul de a fi de acord cu ceeace cuprinde actul „Propter ignorantiam litterarum sanctae crucis feci signum". [11]

În restul textului se mai întîlneşte acest semn însă cu alte rosturi, alte înţelesuri, ivite din dorinţa ca textul să fie cît mai limpede pentru cel ce îl citeşte. Spre exemplu cu rostul de semn de încadrare a unui număr, de obicei la înşiruirea unui venit, a unei averi, sau în foile de zestre; la fel în cazul unui număr oarecare inclus în text şi a cărui prezenţă trebuie să se deosebească de context: + ѯ҃д + = 1000 sau, ѕ҃д + ѧ҃ = bani 44 [12], de asemeni + ѳѧ + , = 540, [13] de semnalat că cifrele astfel încadrate nu au titlă deasupra. [14]

În afară de acest rost de semn de încadrare, se mai foloseşte în acelaşi scop virgula înainte şi după cifră, **КД**, [15] sau tot cu aceleaşi folosinţe:, — , [16] aşezate şi dispuse în diferite combinaţii.

Semnul de cruce mai are şi alte întrebuinţări, cum ar fi spre exemplu intercalarea unui text omis [17], la sfîrşitul semnăturilor marilor boieri, mitropoliţi, [18]

---

[1] E. Virtosu, *Paleografia româno-chirilică*, Buc., 1968, p. 153.

[2] *Ibidem.*

[3] Arh. St. Buc., *Ep. Argeş*, II/19, 1634, apr. 13; *idem*, I/1, 1674 iulie 6.

[4] Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, III/22, 1731, iulie 6.

[5] *Ibidem*, 28/21, 1745, martie 23.

[6] E. Virtosu, *op. cit.*, p. 154.

[7] Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, III/22, 1731; idem, *M-rea Cotroceni*, 28/21, 1745; idem, Ep. Rimnic, 39/98, 1755; idem, Ep. Argeş, III/60, 1778, etc. Acest semn este socotit de E. Virtosu a fi fost aşezat numai după text; semnul se aşează nu de puţine ori după dată. E. Virtosu, *op. cit.*, p. 154.

[8] Arh. St. Buc., *Ep. Argeş*, IV/12, 1690; idem, *Ep. Argeş* IV/3, 1634.

[9] Arh. St. Buc., *Ep. Argeş*, III/21, 1740 noiembrie 26.

[10] *Idem*, II/61, 1685 aprilie 29.

[11] E. Virtosu, *op. cit.*, p. 155.

[12] Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, III/22, 1731 iulie 1.

[13] Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, 28 I/92, 1735 august 2.

[14] E. Virtosu, *op. cit.*, p. 154, dă exemple cu titlă deasupra; în documente nu am remarcat existenţa titlei pe astfel de numere

[15] Arh. St. Buc., *M-rea Cotroceni*, III/14, 1680, noiembrie 7.

[16] *Idem* 28/25, 1748 septembrie 3.

[17] E. Virtosu, *op. cit.*, p. 156, D. P. Bogdan, *Din paleografia slavo-română*. în D. I. R. Introducere, vol, I. p. 146.

[18] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

precum şi pentru corespondenţa domnească. În legătură cu aceasta Del Chiaro scria în „Revoluţiile Valahiei" că pentru corespondenţa ce trebuia să meargă la domnie, scrisorile adresate lui „fie chiar de miniştrii săi, trebuiau să aibă pe plic cîte o cruce în cele patru colţuri, şi o a cincea la mijloc." [19]

În afara acestor semne analfabetice documentele ilustrează şi folosirea altor semne pe care manuscrisele româneşti le atestă [20] şi anume: semnul de ani care atîta vreme cît documentele se datau cu văleatul nu-şi avea rostul, în momentul cînd datarea începe întîi timid apoi din ce în ce mai sigur să folosească mileniul sau era noastră, atunci în faţa numărului care indică anul apare semnul L ce se citeşte „anul"; cu alte cuvinte ar fi o traducere simbolică a ceea ce era „ѣѣ лѣт". Semnul apare şi în forma clasică mai sus arătată precum şi cu alte aspecte ce variază de la mînă la mînă şi de la vreme la vreme, ex. L = apare ca semn de anii notaţi cu cifre arabe în documentul din 1778 iunie 6. [21] În tipărituri semnul de ani nu apare niciodată. [22] Scrisul de cancelarie a fost mai repede influienţat de cancelariile străine decît cel bisericesc; în cazul de faţă în mănăstiri, focarele de cultură ale lumii medievale. [23]

Semnul de suprafaţă cu forma unui pătrat □ şi citit prin cuvîntul masă, este echivalent ca valoare cu expresia „patrat" din vorbirea curentă de astăzi şi este intrat la sfîrşitul secolului al XVIII-lea; se foloseşte frecvent în secolul XIX [24]. O situaţie similară o are şi semnul de jumătate ≲ (половина) pe care-l găsim ca înlocuire a cuvîntului în sine. [25]

Apariţia acestor semne nu reprezintă obişnuitul, deoarece sînt foarte rare în documentele româneşti din secolele XVII şi XVIII; ele sînt semnalate cu frecvenţă în secolul următor.

Dr. Aneta Boiangiu

[19] Anton Maria del Chiaro Fiorentino, *Revoluţiile Valahiei* Iaşi, Ed. Viaţa Românească, 1929, p. 103.

[20] E. Virtosu, *op. cit.*, p. 156.

[21] Arh. St. Buc., *Ep. Argeş*, III/60, alte semne.

[22] E. Virtosu, *op. cit.*, p. 157.

[23] Luat direct din paleografia greacă, la sfîrşitul secolului XVIII odată cu pătrunderea culturii greceşti în ţările române

[24] E. Virtosu, *op. cit.*, p. 154.

[25] Arh. St. Buc., *M-rea Trivalea*, III/10 — zapis din 7 nov. 1656 pentru semnul de jumătate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ALBUM

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Alfabetul chirilic

А	а	az	= a	Ф	ф	fertă	= f
Б	б	buchie	= b	Х	х	hier	= h
В	в	vede	= v	Ѡ	ѡ	ot	= o
Г	г	glagoli	= g	Ц	ц	ți	= ț
Д	д	dobru	= d	Ч	ч	cerfu	= ce, ci
Є	є	iest	= e	Ш	ш	șa	= ș
Ж	ж	juvete	= j	Щ	щ	știea	= șt
Ѕ	ѕ	dzialo	= dz	Ъ	ъ	ior	= ă
З	з	zemle	= z	Ь	ь	ier	= u, ă, â, î
И	и	ije	= i	Ы	ы	ieri	= î
Ї	і	ijei	= i	Ѣ	ѣ	iati	= ea, é, e
К	к	caco	= c	Ю	ю	iu	= iu
Л	л	liude	= l	Ѩ	ѩ	iaco	= ia
М	м	mislete	= m	Ѧ	ѧ	ia (ius mic)	= ia
Н	н	naș	= n	Ѫ	ѫ	ius (mare)	= î, ă
О	о	on	= o	Ґ	ґ	gea	= ge, gi
П	п	pocoi	= p	Ѧ	ѧ	în	= î, în
Р	р	rîță	= r	Ѯ	ѯ	csi	= cs, x
С	с	slovo	= s	Ѱ	ѱ	psi	= ps
Т	т	tverdu	= t	Ѳ	ѳ	thita	= th
Ѹ	ѹ	unicu	= u, ŭ	Ѵ	ѵ	ipsilon	= y, i

Slovo-cifrele

а̃	=	1	ѳ̃ї	=	19	р̃к	=	102
к̃	=	2	к̃	=	20	с̃	=	200
г̃	=	3	к̃а	=	21	т̃	=	300
д̃	=	4	к̃к	=	22	ѵ̃	=	400
е̃	=	5	к̃г	=	23...	ф̃	=	500
ѕ̃	=	6	л̃	=	30	х̃	=	600
з̃	=	7	л̃а	=	31	ѱ̃	=	700
и̃	=	8	л̃к	=	32	ѡ̃	=	800
ѳ̃	=	9	л̃г	=	33...	м̃, ц̃	=	900
і̃	=	10	м̃	=	40	×а̃	=	1.000
а̃і	=	11	н̃	=	50	×к̃	=	2.000
к̃і	=	12	ѯ̃	=	60	×г̃	=	3.000
г̃і	=	13	о̃	=	70	×ѕ̃	=	6.000
д̃і	=	14	п̃	=	80	×з̃	=	7.000
е̃і	=	15	ч̃	=	90	×і̃	=	10.000
ѕ̃і	=	16	ч̃, ҷ̃	=	90	×к̃	=	20.000
з̃і	=	17	р̃	=	100	×л̃	=	30.000
и̃і	=	18	р̃а	=	101	×м̃	=	40.000

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Lista planşelor

1 ⟨*1521*⟩, *Cîmpulung*. Scrisoarea lui Neacşu din Cîmpulung către judele Braşovului Hans Begner.

Cel mai vechi document scris în limba română, cunoscut pînă acum.

„† Mudromu i plemenitomu i cistitomu i B⟨o⟩g-om darovannomu jupan Hanăş Begner ot Braşov mnog⟨o⟩ | zdravie ot Neacşu ot Dlăgopole. I pac dau ştire domnie tale za lucrul turcilor, cum am | auzit eu că înpăratul au eşit den Sofiia şi aimintrea nu e. Şi se-au dus în sus | pre Dunăre. . .".

Arh. St. Braşov, Stenner, I, 4, nr. 472. Orig.

2 *1573 (7082) decembrie 21*. Mărturia dată de Evtemie, egumenul m-rii Bistriţa, pentru cheltuiala făcută la săparea iazului de moară de la Băbeni.

„† Adec⟨ă⟩ eu Evtemie, egumenul ot Bistriţ⟨a⟩. Cum să s⟨ă⟩ ştie ce-am cheltuit pre iazul de la moară de la Băbeani | în zilele lu Alexandro vod⟨ă⟩: as⟨pri⟩ gata 3800 şi 10 vaci gras⟨e⟩ şi 10 oi şi 12 rîmă | tori graşi şi 4 bivoli şi 200 de oboroace de grîu şi alte buca | -te. . .".

Arh. St. Buc., S.I., nr. 950, Orig. sigiliu mijlociu în ceară, căzut.

3 *1577 (7085) aprilie 4*. Zapisul prin care Petre Brahăş vinde lui Dumitru o ocină din Brăhăşeşti.

„† Adecă eu Petrea Brahăş scriu şi mărturisescu cu cestu zapis | al meu cum am fostu cumpărat o parte de ocină din sat din Brăhăşeşti, | de unde au fostu şezîndu Cudrea, din giumătate den sat a cincea | parte. . .".

Arh. St. Buc., Ep. Roman, IV/1. Orig., pergament, 3 sigilii inelare în fum.

4 *1577 (7086) octombrie 7*. Zapisul prin care popa Dan şi alţii cumpără de la Tudor (Tudru) postelnicul partea din Blădeasca, cu 140 bani stînjenul şi doi stînjeni pentru stupină, ca să nu le mai ia dijma, dar să nu se amestece în viile postelnicului.

„† Adic⟨ă⟩ noi popii pré num⟨e⟩ popa Dan, pop⟨a⟩ Gavril, popa Gherghiie şi | cu jupănul Andronic, scris-am acesta al nostru zapis la | măna lu Tudru post⟨elnic⟩. . .".

Arh. St. Buc., S.I., nr. 1040, Orig.

5 *1587 (7095) aprilie 15, Iaşi*. Împuternicirea dată de Bucium, mare vornic al Ţării de Jos, pentru stăpînirea unei moşii în Murgeşti, pe Crasna.

„† Eto az Bucium, vel dvornic Dolnei Zemle, dat-am cartea mea acestor | omini anume Necoară şi Ştefan den satu den Murgeşti, de pre | Crasna, spre aceia ca să fie tare şi putérnici a ţinea par | tea". . .

Arh. St. Buc., Ep. Roman, IV/12. Orig., sigiliu inelar oval vertical (camee).

6 ⟨*Cca 1600*⟩. Şoltuzul şi cei 12 pîrgari ai tîrgului „Baia de Her" cercetează pricina unui ţigan al m-rii Putna pentru furt.

„† Cum au venit înnainte⟨a⟩ noastră Aftănasie proegumen ot sv⟨en⟩ta monastir⟨e⟩ Moldoviţ⟨a⟩ de au | pîrît pre cestu ţigan anum⟨e⟩ Tiron Puţan ot Putna, că i-au furat un cal de 6 a⟨n⟩i şi tot au şezut | în Ţara Ungurească, iar acum au eşit în ţar⟨ă⟩. Deci l-au prinsu giudéţăle, călugării ot Putna | şi l-au dat pre măna noastră. . .".

Arh. St. Suceava, M-rea Putna, I/36. Orig., sigiliul mijlociu în fum al tîrgului Baia, cu legenda în limba latină.

7 ⟨*1600*⟩. Autograf Mihai Viteazul.

Orig., cu sigiliul inelar al domnului

8 ⟨*Începutul secolului XVII, Tg. Neamţ*⟩. Scrisoarea şoltuzului şi a pîrgarilor din Tg. Neamţ către pîrcălabul de Bistriţa (Năsăud).

„† Şoltuz⟨u⟩ şi 12 prăgari scris-am la iubiţi priiatinii noştri prăcălab⟨i⟩ de Bistriţă | sănătate şi închinăciune trimeatem domnia voastră şi de la toţi | bătrănii de Trăg de Neamţu. Şi dăm ştire dumniiavoastră de rîndul acestui | om anume Văscan de Cîmpullungu. . .".

Arh. St. Bistriţa-Năsăud, Arhiva grănicerească Doc. orig. rom., I/7. Orig.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

9 *1611 (7120) septembrie 12, Braşov.* Tratatul de alianţă încheiat de Radu Mihnea, domnul Ţării Româneşti, cu Mihail Weiss judele Braşovului.

Rîndul 2: „. . .văsoe zemle Vlaşcoe, s⟨î⟩n velicag⟨o⟩ Mihnev voevoda. Cătră acesta ce se cade a fi şi a se şti întru domni şi întru ţer⟨i⟩ spre binele sără | cilor şi spre folosul ci⟨n⟩stitului înpărat făcut-am tocmeală şi leg⟨ă⟩tură şi jurămîntu cu prea ci⟨n⟩stiţii şi buni priatenii noştri | vecini de aproape. . .".

Arh. St. Braşov, Privilegii, nr. 772. Orig., pergament, sigiliu mare atîrnat.

10 *1615 (7123) februarie 11, Ustie.* Scrisoarea doamnei Elisaveta, a răposatului Ieremia Moghilă domnul Moldovei, prin care întăreşte lui Alexa Musteaţă moşia Iurceni.

„† Elisavefta, g⟨os⟩p⟨o⟩jda s⟨vea⟩topocivşag⟨o⟩, Eremiia Moghila voivoda, mărturisim | cu aiastă a no⟨a⟩stră scrisoa⟨a⟩re cum au venit înnaintea no⟨a⟩stră sluga no⟨a⟩stră | credincio⟨a⟩să Alixa Musteaţ⟨ă⟩, ce au fost pîrcălab, cu zapis de mărturie de la | dumneaei giupăneasa bătrăna maica răpăosatului domnului mieu Eremiia vodă | ş-a no⟨a⟩stră. . ."

Arh. St. Buc., M-rea Sf. Sava-Iaşi, XXII/2. Orig., sigiliu inelar in chinovar.

11 *1623 (7131) f.l., 8.* Adeverirea dată de Gligorie comis pentru iertarea rumânilor din Bătieşti şi din Vultureşti.

„† Gligorie comis screu ciiastă carte a mea cestor rămăni | de Băteeşti şi de Vultureşti cum să să ştie că mi s-au fostu | vîndutu mie, de bună voia lor, încă în zilele lui Şerban vod⟨ă⟩, de mi-au | fostu român⟨i⟩. Iar dupa aceia iar eu i-am ertat pre ei pre toţi, cu fecio | rii lor. . .".

Arh. St. Buc., Mitrop. Ţ. Rom., XCIII/9. Orig.

12 *1630 (7138) august 9, Iaşi.* Scrisoarea lui Moise Movilă, domnul Moldovei, către diregătoriul de Huşi, şoltuzul şi pîrgarii să lase în pace şi să nu învăluiască satele Episcopiei Huşi cu cheltuielile tîrgului.

„† Io Moisi Moghila voevoda, B⟨o⟩jiiu m⟨i⟩l⟨o⟩stiiu g⟨o⟩sp⟨o⟩dar zemli Moldavscoi, scriem domniia mea slugei | noastre diregătoriului de Huş⟨i⟩ şi şoltuzului şi prăgarilor de acolea: déca | veţ⟨i⟩ vedea cartea domnii méle, iar voi să aveţi a lăsa foarte în pac⟨e⟩ satele. . ."

Arh. St. Buc., Ms. 543, f. 27. Orig., cu semnătura domnului (m.p.) şi sigiliu inelar in ceară roşie.

13 *1632 (7140) martie 16.* Zapisul lui Stroe din Fiiani şi al altora care se vînd rumâni lui Bunea Iogofătul.

„† Eu Stroe, feciorul lu Vlăduţă de Fiiani, care şăzu în Vălcana, scriu | şi mărturisescu cu cest zapis al meu cum să se ştie că m-am văndut | eu şi cu fiiu meu Pătru. . .".

Arh. St. Buc., Mitrop. Ţ. Rom., L/7. Orig.

14 *1632 (7140) aprilie 18, Iaşi.* Alexandru Iliaş, domnul Moldovei, scrie slugilor sale din Huşi să nu învăluiască satele Episcopiei la nevoile tîrgului.

„† Io Alexandru Iliiaş voevoda, b⟨o⟩jiiu m⟨i⟩l⟨o⟩stiiu g⟨o⟩sp⟨o⟩d⟨a⟩ru zemli Moldavscoi, scriem dom | nia mea la sluga noastră, la dregătoriul de Huşi şi la şoltuz | şi părgari de acolea şi la aprozi, care-i veţi scoate tîrgul | să seacere pănea domniei meale şi la comişei care-i vor face fîn. . .".

Arh. St. Buc., Ms. 543, f. 31. Orig.

15 *1633 (7141) aprilie 26, Bucureşti.* Cartea lui Matei Basarab, domnul Ţării Româneşti, pentru satul Priseceni.

Rîndul 6 la mijloc: „...deci, căndu au fost, în zilel⟨e⟩ răpo | satului Mihail voevod, el au fost dat şi o au închinat la sfînta | mănăstir⟨e⟩ Stelea, carea iaste Mitropolie, pentru sufletul | lui şi a părinţilor lui, unde-i sînt şi oasel⟨e⟩ lui îngrupate. | Deci, de multe răutăţi ce se-au tămplat în urma lu Mihai voevod, de-au stătut | măn⟨ă⟩stirea tot pustie, ce n-au avut cine căuta de moşiile mănăs | tirii, căt şi mănăstirea încă se-au stricat şi se-au pustiit | de cănd Sinan Paş⟨a⟩. Iar după aceaia, cănd au fost, în zilel⟨e⟩ lui Alexandru voevod | Iliiaş, iar părintel⟨e⟩ nostru vlădica Grigorie, sf⟨i⟩nţia lui se-au | îndemnat cu osteneală de o au dres şi o au făcut scaun de | vlădicie deaca se-au mutat domniia aicia în Buc⟨u⟩reşti. . .".

Arh. St. Buc., M-rea Radu-Vodă, XXIX/2. Orig.

16 *1634 (7142) martie 7.* Zapisul de vînzare dat de jupîneasa Creaţa din Piteşti.

„† Adecă eu jup⟨ă⟩neasa Creaţa, împreun⟨ă⟩ cu fiiu mieu Ianiu ot Piteşti, scriem şi mărturisim cu acesta al nostru | zapis să hie de credinţă la mîna jupănului Ivan Şif şi a jup⟨î⟩neasii lui Maria. . .".

Arh. St. Buc., Doc. Ist., MCMLXXVIII/11. Orig.

17 *1636 (7144) februarie 23.* Zapisul de vînzare dat de Iuga din Corşori.

„† Scris-am eu Iuga ot Corşori acesta al meu zapis ca să fie | de mare credinţă la mîna lui Ion log⟨ofăt⟩ şi a frate-său lu Pătru | cum să să ştie că emu văîndut trei locure dereptu 600 de bani | . . .".

Arh. St. Buc., Mitrop. Ţ. Rom., XCVIII/1. Orig.

18 *1636 (7145) noiembrie 2, Bucureşti.* Cartea vlădicăi Teofil şi a marilor boieri pentru tributul dat Porţii.

„† Chir vladica Theofil zemli Vlaşcoe i jupan Hriza vel ban i jupan Ivaşco vel dvor⟨nic⟩ i Gligorie vel log⟨ofăt⟩ i Preda vel spat⟨ar⟩ i Ned⟨e⟩lco vel cliuci⟨ar⟩ i Tudosie | biv vel log⟨ofăt⟩. . .".

Arh. St. Buc., M-rea Stavropoleos, XXX/3. Orig. cu 13 sigilii inelare şi unul mijlociu in fum.

19 *1639 (7147) f.l.z.* Zapisul de vînzare dat de Oprişa pentru moşia din Cioroiaşi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

„† Zed acestŭ al Oprişii zapis la mena Mariii, cumŭ amŭ vîndutŭ moşie | di⟨n⟩ Cioroiaşi, înşă jumătate de fune, ug⟨hi⟩ 10 şi 100 de ban⟨i⟩. . .".

Arh. St. Buc., Ep. Rimnic, XXIX bis/3. Orig., o semnătură în criptogramă.

20 *1640)— 7149 noiembrie 23. „În domnia noastră al optulea an", Tîrgovişte.* Matei Basarab, domn a toată Ţara Românească, „încă şi unor părţi de preste munte Almaşului şi Fagaraşului domn. . ." face cunoscut tuturor locuitorilor Ţării Româneşti, că scoate mai multe mănăstiri: Brebu, Cozia, Cotmeana, Govora, Bistriţa, Iezerul, Motru, Maxineni, Plătăreşti, Rîncăciovul, Tismana ş.a. de sub administraţia unor instituţii ecleziastice străine.

Arh. St. Buc., Peceţi 54. Orig., pergament, sigiliu mare atîrnat cu şnur de mătase, iscălitura autografă a domnului peste moncgrama în caturi.

21 *1641 (7149) mai 7.* Mărturia dată de 12 boier pentru „cărţile sparte" ca să nu se creadă.

„† Adecă nnoi ceşti 12 boiari cariie am fostŭ luaţi, cu cinstită carte mării sale dom⟨nului⟩ nostru Io Matei Băsarab voevod, de Tud⟨o⟩ru | feciorul lu Marco log⟨o⟩f⟨ăt⟩ şi de Borce şi de Mihaiu armaşul şi de jupăni⟨a⟩sa Teodora ot Căldoruşani | şi de megiiaşi din podgoriie. . .".

Arh. St. Buc., Ep. Argeş, LXXXVII/1. Orig., 13 sigilii inelare

22 *1642 (7151) noiembrie 15.* Zapisul dat de Condilă şi jupîneasa Stanca, din Albeşti, către Crăstea din Şăgarci.

„† Jupan Condil⟨ă⟩ i jupaniţa Stanca ot Albeşti, scris-am a no⟨a⟩stră carté la tin | e părcălabe Crăsto ot Şăgarci, săn | ⟨ă⟩tate trimetem. . .".

Rîndul 11: „. . . préste tot, parte⟨a⟩ no⟨a⟩stră. Să nu-ţi pae glum⟨ă⟩, că aşa să ştii | biné că de veri umbla înţelepţeşte şi tu veri fi la sfînta | mănăstiré şi vei fi ertat de noi. Iară de vei unbla | altil⟨e⟩, bine să ştii că voi să măinişti armaş de voi să te | aduc⟨ă⟩ aici şi voi să te ţiu aicii; să nu-ţ pae glum⟨ă⟩ că veri/ vidé cu ochii. . .".

Arh. St. Buc., Ep. Argeş, XXVI/2. Orig., sigiliu inelar în fum

23 *1645 (7153) aprilie 11, Iaşi.* Porunca dată de Vasilie Lupu, domnul Moldovei, către şoltuzul şi pîrgarii din tîrgul Huşi ca să ştie că a scutit de dări poslușnicii şi vecinii Episcopiei Huşi.

Arh. St. Buc., Ms. 543, f. 46. Orig. cu semnătura autografă a domnului şi sigiliul inelar în ceară roşie.

24 *1645 (7153) mai 30, Ciocăneşti.* Zapisul prin care Crăstea căpitan, din Ciocăneşti, vinde lui Mihalachi spătarul, fiul banului Pavălachi, 50 de stînjeni de moşie în Ciocăneşti cu 12 şi jumătate ughi, bani gata.

Arh. St. Buc., Ep. Argeş, XIX/27. Orig. sigiliu inelar în tuş negru.

25 *1649 (7157) februarie 10.* Scrisoarea doamnei Elina, soţia lui Matei Basarab, către Catrina, judeceasa cetăţii Braşovului.

„Scris-am la a noastră iubită, bun⟨ă⟩ priiatninâ şi de aproape vecină, jup⟨î⟩neasa Catrina * | judeceasa den ci⟨n⟩stit⟨ă⟩ Cetatea Braşovului. Cu săn⟨ă⟩tat⟨e⟩ mă-nchin dumnii tal⟨e⟩. | Alta pohtescu pre dumneata că aicii am cumpărat domnia mea o roabă | şi iaste înpletitoare. Numai nu avem aici izvoade de peteare/ ci să faci dumneata bin⟨e⟩ să ne dai. . .".

Arh. St. Braşov, Stenner, I, 5, nr. 618. Orig., sigiliu timbrat pe verso, la închidere. Cu adresă.

26 *1656 (7165) septembrie 29.* Zapisul dat de Maria, femeia lui Stan din Cocorăşti, pentru vînzare de moşie, fiind datoare turcilor „bani pă mi⟨e⟩ri şi neavîndŭ cu ce plătii m-au luatŭ turcii robă cu fecior cu toot să m⟨ă⟩ duc⟨ă⟩ la Brăil⟨a⟩. . ."

Arh. St. Buc., Ep. Buzău, LIII/7. Orig.

27 *⟨1658⟩ mai 17, Oşorheiu.* Scrisoarea doamnei Safta. soţia lui Gheorghe Ştefan vv., către Caterina Frăosa mare judeceasă a Braşovului.

„† Domna Safta scriem la a no⟨a⟩stră pre i⟨u⟩bit⟨ă⟩ şi bun⟨ă⟩ voitore, la dumnea | ei, la giupăneasa Caterina Frăosa, mare giudecias⟨ă⟩ da cinstitei cetăţ⟨i⟩ a Braşe⟨vu⟩lui. Poftim pre milosstivul Dumnezău că să găsască pre du | mneata această puţin⟨ă⟩ scrisoare de la noi cu multă săn⟨ă⟩tate şi cu bun⟨ă⟩ voe. . .".

Arh. St. Braşov, Stenner, I, 4, nr. 560. Orig.

28 *1660 (1769) octombrie 14, Iaşi.* Cartea lui Ştefan, domnul Moldovei, prin care întăreşte jupînesei sărace Maria, a lui Iordache Goe, din Dolješti, stăpînirea peste ocinile din Dolješti, Fărţăşti şi Rusi.

„† Io Ştefan voevoda, B⟨o⟩j⟨ie⟩iu m⟨i⟩l⟨o⟩st⟨i⟩vu g⟨o⟩sp⟨o⟩dar zemlea Moldav | scoi. Dat-am cartea doomnii meali ceştii săraci | de giupăneas⟨e⟩ anum⟨e⟩ Marii, ce au fostu după Iordache | Goe, den sat den Dolheştii, ca s⟨ă⟩ fie tar⟨e⟩ şi puternic⟨ă⟩ | cu carte⟨a⟩ domnii meali. . .".

Arh. St. Buc., nr. 648, f. 140. Orig., sigiliu în chinovar.

29 *1661 (7170) decembrie 27, Iaşi.* Porunca lui Eustratie Dabija, domnul Moldovei, către cămănarii şi bezmenarii din tîrgul Huşi pentru scutirea de dări a unei cîrciumi şi a unor meseriaşi.

Arh. St. Buc., Ms 543, f. 71. Orig. cu semnătura autografă a domnului, sigiliu inelar în ceară roşie.

30 *1669 (7177)mai 10, Bucureşti.* Hrisovul lui Antonie, domnul Ţării Româneşti, „mergătoriu înnainte şi purtătoriu de grije a pămînteanilor". . . „deci domnia mea socotiiu şi gîndiiu întru inema domnii meale şi făcuiu domniea mea casă de învăţătur⟨ă⟩, adecă şcoală, în oraşul domnii mele Cîmpullungu". . . pe locul dat de Radu Năsturel, al doilea

*Scris peste alt nume.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

logofăt. Pentru întreținerea școlii domnul dă jumătate din vama de la Rucăr și Dragoslavele.

Arh. St. Buc., Pecești, 75. Orig., pergament, sigiliu mare atîrnat cu șnur de mătase, semnătura autografă a domnului peste monogramă.

31 *1670 (7178) mai 30 ⟨Bucureşti⟩.* Mărturia lui Dragotă, județul orașului Bucureşti, a 12 pîrgari și a bătrînilor pentru un loc de prăvălie.

„† Ază Dragotă județul, ot varoș Buc⟨u⟩rești, cu 12 părgari și cu preoți cu și toți | bătrănii orașului scriemŭ și mărturisim cu această carte a orașului | ca să fie de bună credință. . .".

Arh. St. Buc., M-rea Radu-Vodă, XXXIV/29. Orig., 4 sigilii aplicate în fum.

32 *1671 (7180) octombrie 10.* Scrisoarea lui Iane bărbierul cu alții pentru chiria de 66 bani pe lună pentru locul bisericii Domnești.

„† Adic⟨ă⟩ noi bărbiiarii carei ședem pre locul bisearicii Domnești cu chi | rie, anume: Iane bărbiiariul i Mihul bărbiiariul, Iorga bărbiiariul i Teme | i rachiiariul i Dumitrașco bărbiiariul i Zahariia bărbiiarul | i Pătrașco bărbiiariul * i Chiriiac bărbiiariul i Păruș cîrciumariul | i Sima bărbiiariul i Iamandi cizmariul i Vana i Dulea rachiiariul. . .".

Arh. St. Buc., Mitrop. Ț. Rom. CCV/4. Orig.

33 *1673 (7181) februarie 11, Iași.* Cartea lui Ștefan Petru, domnul Moldovei, prin care întărește privilegiile date de alți domni pentru scutirea de dări a unui cojocar, unui blănar și a altor meseriași din tîrgul Huși.

Arh. St. Buc., Ms. 543, f. 92. Orig., semnătura autografă a domnului, sigiliu inelar octogonal în chinovar.

34 *1675 (7184) noiembrie 26.* Scrisoarea lui Duca, domnul Țării Românești, către Mihai Hărman Brașoveanul de la Șchei pentru promisiunea de a-și ține oile în țară cu ciobani bîrseni.

Arh. St. Brașov, Stenner, I, 3, nr. 347. Orig.

35 *1678 (7186) martie 15.* Scrisoarea lui Dumitrașcu Cotroceanu, căpitan, pentru vama tîrgului Cerneții.

Arh. St. Buc., M-rea Tismana, XC/19. Orig. r. și vo

36 *1683 (7191) mai 18.* Hrisovul lui Șerban, domnul Țării Românești, dat m-rii Govora pentru ocina și rumânii din satul Cerneți, județul Mehedinți.

Arh. St. Buc., M-rea Govora, XIII/15. Orig., sigiliu în chinovar.

37 *1686 (7194) iunie 21, Cruce.* Zapisul prin care Stanca, femeia lui Vlad și cu feciorul ei Iftimie, vînd două pogoane de vie paragină de la Cruce, în vreme de foamete, lui Costantin postelnicul.

Arh. St. Buc., M-rea Brazi, IX/21. Orig., un sigiliu inelar în tuș negru.

* Loc gol.

38 *1693 (7201) iulie 1, Iași.* Cartea lui Constantin Duca, domnul Moldovei, prin care întărește lui Curbet, fost căpitan de mezălgii, stăpînirea asupra ocinilor din Lipova, tin. Tutova, prisaca de la Ciobănești, țin. Vaslui și altele.

Arh. St. Buc., Mitrop. Moldovei, I/6. Orig. cu semnătura autografă a domnului, sigiliu inelar în chinovar.

39 *1697 (7205) iunie 30.* Mărturie hotarnică dată de Vasile Hăbășescul, mare armaș, pentru satul Prigoreni.

„Milostive și luminate doamne, să fii măria dumitale sănătos. | Dăm știre măriei tale că au venit vornicu Neaniul cu ci⟨n⟩stită cartea măriei tale | la noi, de scrie ca să socotim de rîndul unui hotar de sat anume Prigoreni pre | Plotoniță. . ."

Arh. St. Buc., A.N., MMDCXCV/6. Cop. contemporană.

40 *1702 (7210).* Filă din Condica Vistieriei lui Constantin Brîncoveanu, domnul Țării Românești, cuprinzînd „Cheltuiala banilor de vel samă pre cît scrie în jos anume".

„20.000 t⟨a⟩l⟨eri⟩ s-au trimis la Odrii să să dea la Aram jidovul în ceali 50 de pungi ce au dat | împrumut de au dat Husein pașii veziriul.

12.500 t⟨a⟩l⟨eri⟩ s-au trimis cu boiarii la Odrii să s⟨ă⟩ dea pocloanel⟨e⟩ lui Mustaf⟨a⟩ pașa veziriu | lui și chehaialii și altora ai porții, pentru vezirlic nou.

1473 t⟨a⟩l⟨eri⟩ s-au dat cheltuial⟨a⟩ boiarilor celor ce au mersu cu acel⟨e⟩ pocloan⟨e⟩ ale veziriului, | însă lui v⟨e⟩l ban t⟨a⟩l⟨eri⟩ 400 i lui vel spătar t⟨a⟩l⟨eri⟩ 400 i lui vel com⟨i⟩s t⟨a⟩l⟨eri⟩ 400 i lui Caloian | căp⟨i⟩t⟨an⟩ t⟨a⟩l⟨eri⟩ 80 i vătafului za căl⟨ă⟩raș⟨i⟩ cu 2 căl⟨ă⟩raș⟨i⟩ t⟨a⟩l⟨eri⟩ 53 i la 5 seiméni t⟨a⟩l⟨eri⟩ 60 | și la două car⟨e⟩ t⟨a⟩l⟨eri⟩ 80. . ."

Arh. St. Buc., Ms. 126, f. 387 v. Orig. sigiliu inelar în chinovar.

41 *1703 (7211) martie 16, Roman.* Scrisoarea lui Lavrentie, episcop de Roman, pentru silișteа Batereștii.

Arh. St. Buc., Mitrop. Moldovei, CXLIX/12. Orig., două sigilii mijlocii, iconografice, în fum.

42 *1703 (7212) noiembrie 26, Iași.* Copia figurată a hrisovului lui Mihai Racoviță, domnul Moldovei, pentru un loc în hotarul domnesc al tîrgului Iași.

Arh. St. Buc., M-rea Sf. Ioan Gură-de-Aur, XVIII/3. Cop. figurată din sec. al XIX-lea.

43 *1704 (7212) februarie 1.* Zapisul de vînzare dat de Sandul Crupenschi, fost mare medelnicer, lui Ștefan Luca vistier pentru un loc de casă în Iași, pe Ulița Mare.

Arh. St. Buc., A.N., CCCLIX/5. Orig. validat de boierii martori.

44 *1705 (7213) mai 9.* Cartea de blestem dată de Teodosie Mitropolitul lui Chirco Berivoescu și altora ca să mărturisească pe unde a fost Calea Făgărașului.

Arh. St. Buc., Ep. Argeș, XVI/52. Orig.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

45 *1707 (7215) ianuarie 16.* Ispisoc de pîră şi de rămas de la Antioh Constantin Cantemir, domnul Moldovei, pentru satul Giurgeşti, al m-rii Secul. care a fost al lui Nistor Ureche fost vornic mare.

Arh. St. Buc., M-rea Neamţ, LVII/31. Orig.

46 *1707 (7215) mai 4.* Ispisoc atribuit lui Mihai Racoviţă, domnul Moldovei, prin care sînt împuterniciţi Stavăr şi Mihăilă Bobu să stăpînească moşia de pe Valea Corodului.

Arh. St. Buc., A.N., MCXV/23. Fals de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, după scris şi validare.

47 *1707 (7215) iulie 21.* Scrisoarea lui Constantin Brîncoveanu, domnul Ţării Româneşti, către Ghiorghe Fetchiel, judeţul Braşovului, în legătură cu sosirea sa la Tîrgovişte şi trimiterea aurului pentru poleit argintăria comandată la Gheorghe Mai şi altele.

Arh. St. Braşov, Stenner, I, 3, nr. 396. Orig., semnătura autografă a domnului, sigiliu în ceară roşie, bine păstrat, aplicat la închiderea scrisorii, deasupra adresei.(Pl. 48*b*).

48 *F.d. ⟨1707 (7215) iulie 21⟩.* Constantin Brîncoveanu, domnul Ţării Româneşti, scrie jupînului Ghiorghe Fetchiel, marele judeţ al cetăţii Braşovului, prietenul său de aproape 40 de ani, rugîndu-l să rezolve mai repede lucrul încredinţat lui Ghiorghe Ţaco, ginerele judelui.

Arh. St. Braşov, Stenner, I, 3, nr. 396 (anexă). Orig., autograf

49 *1708 — 7216, aprilie 22, Iaşi.* Ispisocul dat de Mihai Racoviţă, domnul Moldovei, pentru mănăstirea Secul. Formular diplomatic moldovenesc complet, scris de Axintie Uricarul.

Arh. St. Buc., M-rea Neamţ LVII/32. Orig., pergament, sigiliu timbrat, semnătura autografă a domnului.

50 *1708 (7216) iulie 28.* Zapisul prin care Stepan logofătul, fiul lui Vasilie căpitan din Răzvadul de Jos, judeţul Dîmboviţa, vinde Bălaşii Săcuencii, fata lui Neagoe Săcuianul fost mare ban, 11 răzoare de vie în dealul Răzvadului, cu cramă, livadă, cu teascul viei, pentru 200 taleri.

Arh. St. Buc., Mitrop. Ţ. Rom., LV, p. 1/4. Orig.

51 *1711 (7219) februarie 22, Iaşi.* Cartea prin care Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei, împuterniceşte pe Bejan Hudici, vornic de poartă, să-şi caute vecinii fugiţi.

Arh. St. Buc., M-rea Doljeşti, XX/1. Orig. cu sigiliul mare în chinovar.

52 *1711 (7219) aprilie 6, Iaşi.* Cartea lui Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei, prin care întăreşte stăpînirea Mitropoliei Sucevei asupra moşiilor sale de la Penişoară, după cum au întărit şi alţi domni.

Arh. St. Buc., Mitrop. Moldovei, I/8. Orig., sigiliu inelar în chinovar avînd legenda cu litere latine, semnătura autografă a domnului.

53 *1712 (7220) ianuarie 27, Iaşi.* Hrisovul prin care Nicolae Alexandru Mavrocordat, domnul Moldovei, în a doua domnie, scuteşte de toate dările opt oameni străini sau oameni din ţară, fără gîlveavă şi fără cislă, ca să lucreze la metohul de la Timişeşti.

Arh. St. Buc., M-rea Neamţ, LXVI/6. Orig., sigiliu inelar în ceară roşie, semnătura autografă a domnului, invocaţia simbolică şi litera iniţială ornate şi în culori.

54 *1717 (7225) ⟨mai 1⟩, Iaşi.* Cartea lui Mihai Racoviţă, domnul Moldovei, prin care întăreşte stăpînirea m-rii Aron-Vodă asupra siliştii Prisăci, pentru care s-au pîrît de mai multe ori.

Arh. St. Buc., M-rea Sf. Ioan Gură-de-Aur XVIII/9. Cop. figurată din 1840.

55 *1717 (7226) decembrie f.z., Iaşi.* Cartea lui Mihai Racoviţă, domnul Moldovei, prin care dăruieşte fratelui său Dumitraşco Racoviţă hatmanul şi altor boieri, mai multe sate, pentru dreaptă slujbă şi multă osteneală „în aceste vremi cumplite".

Arh. St. Buc., A. N., MMDXLVIII/4, f.1., Orig., invocaţia simbolică şi litera iniţială ornate cu roşu şi verde, sigiliu pierdut, semnătura autografă a domnului.

56 *1730 (7239) septembrie 22, Iaşi.* Cartea lui Grigorie Ghica, domnul Moldovei, pentru un ţigan din Ţara Românească, crescut de boierul Toader al doilea armaş şi însurat cu o ţigancă domnească.

Arh. St. Buc., Doc. istorice, CIV/53. Orig., sigiliu inelar în chinovar, semnătura autografă a domnului.

57 *1731 (7240) noiembrie 6, Iaşi.* Ispisocul lui Grigorie Ghica, domnul Moldovei, pentru hotarnica satului Cordăreni.

Arh. St. Botoşani, Doc., nr. 21, Orig., sigiliu timbrat, invocaţia simbolică ornată şi o frumoasă titulatură cu ligaturi.

58 *1735 (7243) august 2.* Porunca lui Grigore Ghica, domnul Ţării Româneşti, pentru vama oraşului Bucureşti.

Arh. St. Buc., M-rea Cotroceni, XXVIII/9. Orig., sigiliu inelar în chinovar cu stemele reunite, monogramă în chinovar, semnătura autografă a domnului.

59 *⟨Cca. 1740 — 1750⟩ septembrie 4.* Scrisoare către „soţul meu" Catrina Vicoloai despre mersul lucrului la moşia Iujdeleni, despre hotarele ei şi dijma de pîine şi de fîn de acolo, cum să îngroape pîinea, despre via de la Lapte-Acru şi altele.

Arh. St. Buc., M-rea Precista-Răducanu, I/10. Orig.

60 *⟨D. 1743 (7251) iunie 22⟩.* Mărturia autografă a lui Ion Neculce pentru satul Prigorenii, pe Jijia.

Arh. St. Buc., Doc. istorice, XII/51 a. Orig.

61 *1752 (7261) octombrie 23 „în anul dintîi al domniei mele."* Hrisovul lui Matei Ghica, domnul Ţării Româneşti, prin care întăreşte ca profesorii de la

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Şcoala elinească şi slavonească să fie plătiţi de mitropolitul ţării din dajdia luată de la preoţi.

„. . . De toţi iaste ştiut că din cîte lucruri înpodobescu pre omu întru această viaţă trupească învăţătura iaste mai aleasă şi mai naltă. . .".

Arh. St. Buc., Suluri 25. Orig., sigiliu timbrat, semnătura autografă a domnului în cartuş.

62 *1765 octombrie 26.* Grigorie Alexandru Ghica, domnul Moldovei, întăreşte şi scuteşte de pogonărit şi vădrărit vinul ce s-ar face din două pogoane de vie ale m-rii Sucevita, din ţinutul Putna. Cu o nouă întărire a aceluiaş domn, din 26 august 1775, în a doua domnie.

Arh. St. Suceava, Colecţia Doeumente, IV/43. Orig., filigran, un sigiliu inelar octogonal în chinovar din 1764 şi altul oval vertical, în chinovar, din anul 1774 (după textul reîntăririi); domnul semnează (m.p.).

63 *1769 (7277) august 21, Bucureşti.* Hrisovul lui Grigore Ghica, domnul Ţării Româneşti, pentru milele acordate m-rii Dintrunlemn.

Arh. St. Buc., M-rea Dintrunlemn, XLV/43. Orig., sigiliu inelar în chinovar, semnătura autografă a domunlui, bogat ornamentat, monogramă.

64 *1770 mai 2, ⟨Valea Călugărească⟩.* Mărturia lui Moise grămăticul din Valea Călugărească pentru 6 taleri împrumutaţi de la Petcuţ pînă în toamnă.

Arh. St. Braşov, Petcuţ Şetraru-Tudor Ciurcu, I, nr. 36. Orig.

65 *1776 iulie 9, Ciolăneşti.* Socoteala vameşului Radu Pers pentru mărfurile negustorului Florea Şertaru.

Arh. St. Braşov, Acte Ad-tive, VII, nr. 168. Orig.

66 *1778 iulie 6.* Ordinul lui Alexandru Ipsilanti, domnul Ţării Româneşti, către Isprăvnicia de Argeş, ca să judece prigonirea dintre mănăstire şi vecinii moşiei Buneştii de Feru.

Arh. St. Buc., Ep. Argeş, III/60. Orig., sigiliu mic în chinovar, monogramă în chinovar.

67 *1780 iunie 23.* Suretul tălmăcit de Gh. Evloghie, dascăl slovenesc, de pe hrisovul lui Eremia Movilă, domnul Moldovei, dat în anul 1599 (7107) martie 22 pentru siliştea Hilipeşti de pe apa Moldovei.

Arh. St. Buc., Colecţia V. Adamache, V/3. Trad. (Aici datat după scris).

68 *⟨1780—1796⟩.* Document din 2 iulie 1547 (7055) de la Mircea Ciobanul, domnul Ţării Româneşti, transcris în Condica m-rii Govora de cronicarul Dionisie Eclesiarhul.

Arh. St. Buc., Ms., 447, f.3. Copie datată după cronicar.

69 *1781 noiembrie 6, Cluj.* Scrisoarea lui Nicolae ⟨Grid⟩, către negustorul Teodor Ciurcu din Braşov, pentru marfă.

Arh. St. Braşov, Acte Diverse, nr. 351. Orig.

70 *1782 martie 17.* Carte prin care Constantin Dimitrie Muruzi, domnul Moldovei, scuteşte de toate dările pe Nicolai Momitco, mazil bătrîn din ţinutul Roman, cunoscîndu-i silinţa şi slujba şi îl miluieşte cu trei liudi (oameni) străini, fără bir, poruncind marelui vistier să radă numele lui din Catastihul dăjdii mazililor ce este în Vistierie.

Arh. St. Buc., A.N., MMCMLXXX/2. Orig., sigiliu mic în chinovar, semnătura autografă a domnului.

71 *1782 octombrie 26, Chişinău.* Scrisoarea lui Toma către jupînul Dimitrie Ţarălungă ⟨din Braşov⟩.

Arh. St. Braşov, Actele Magistratului, nr. 1380/1782. Orig.

72 *1782 noiembrie, f.z., Iaşi.* Hrisovul lui Alexandru Constantin Moruzi, domnul Moldovei, pentru banii Şcolii de obşte din Ţarigrad.

Arh. St. Buc., Doc. istorice, CCCXCVII/6. Orig., sigiliu în chinovar, semnătura autografă a domnului în cartuş, întitulaţia cu scriere în caturi şi ligaturi şi litera iniţială ornamentate în chip cu totul deosebit.

73 *1786 noiembrie 28.* Mărturie hotarnică dată de Sanduli vornic, rînduit să stîlpească moşia Mînjeşti, ţin. Vaslui, a lui Mihălachi Racoviţă slugerul, făcută din porunca domnească a lui Alexandru Ioan Mavrocordat vv. Pe fila 2 este desenată, în mărime naturală: „Palma cu care i s-au făcut stânj⟨enul⟩ şe s-au măsurat moşii acesta".

Arh. St. Buc., A.N., MMCMLXXX/3. f. 1, 1v, 2 Cop.

74 *⟨1784⟩.* Circulară ţărănească din timpul răscoalei lui Horia.

Muzeul de Istorie Naţională a R.S.R., Clişee F.26.648.

75 *1790 mai 8.* Cartea Divanului Cnejiei Moldovei prin care se face cunoscut că Vasile Nistor pitarul şi Catrina pităreasa au cumpărat la mezat moşia Mînjeşti, din ţin. Vaslui, de la Mihălachi Racoviţă, fost mare sluger, cu 4500 de lei.

Arh. St. Buc., A.N. MMCMLXXX/6. Orig., sigiliu în chinovar.

76 *1790 (7198) iunie 10, Timişoara.* Scrisoarea lui Pavel Hîrs, către jupînul Mihai Ţumbru, despre preţul lînii şi bumbacului.

Arh. St. Braşov, Acte Diverse, nr. 148. Orig.

77 *1795 septembrie 3, Iaşi.* Hrisovul lui Alexandru Ioan Callimachi, domnul Moldovei, prin care întăreşte Sandei, mama şi urmaşa răposatului Vasile Nistor, fost mare pitar, stăpînirea asupra moşiei Mînjeşti, ţin Vaslui.

Arh. St. Buc., A.N., MMCMLXXX/8. Orig., sigiliu în chinovar, monogramă cu ligaturi în frontispiciu, semnătura autografă a domnului.

78 *1796 iunie 16.* Cartea lui Alexandru Ioan Callimachi, domnul Moldovei, prin care scuteşte pe Neculai

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Momitcu de dajdia Vistieriei şi de alte dări pentru trei liuzi (= oameni străini) şi 150 de stupi.

Arh. St. Buc., A.N. MMCMLXXX/9. Orig., sigiliu în chinovar, intitulaţia în caturi, cu ligaturi, în frontispiciu.

79 *1801 iulie 8.* Rezoluţia de întărire dată de Alexandru Constantin Moruzi, domnul Ţării Româneşti, la raportul lui Scarlat (?) marele logofăt, în urma anaforalei lui Constandin episcopul de Buzău, pentru „theorisirea" (= cercetarea) Condicii Episcopiei, care este împărţită în trei tomuri, acest tom fiind scris de Costandin, dascălul slovenesc şi „probăluite cu condica" de clucerul Dimitrache.

Arh. St. Buc., Ms. 171,, f. 546. Orig., sigiliu în chinovar, intitulaţia domnească în frontispiciu.

80 *1803 august 2.* Rezoluţia cu porunca lui Alexandru Ipsilanti, domnul Ţării Româneşti, de întărire la anaforaua mitropolitului pentru ca epitropii mari ai spitalurilor să dea 3500 de taleri de la Eforia Spitalelor spre a se repara Şcoala elinească de la biserica Domniţa Bălaşa, dărîmată de cutremur.

Arh. St. Buc., Mitrop. Ţării Româneşti, CDIX/66. Orig., sigiliu în chinovar.

81 *1803 octombrie 29 "întru a doua domnie a noastră la Moldavie, în anul al doilea", Iaşi.* Începutul şi finalul hrisovului prin care Alexandru Constantin Moruzi, domnul Moldovei, întăreşte bisericii Sf. Dimitrie din Ţarigrad ca metoh biserica Herţa, cu toate moşiile şi veniturile.

Arh. St. Iaşi., Epitropia Sf. Spiridon, Pergamente, nr. 13. Original bilingv român-grec, pergament, sigiliu mijlociu în chinovar cu stema reunită, semnătura autografă a domnului în cartuş.

82 *⟨1806⟩ septembrie 14.* Mărturia hotarnică dată de Pătraşco sluger ca să jure cu brazda în cap pentru moşia de la Vlădeni.

Arh. St. Buc., A.N., CXXXIX/2. Cop. contemporană.

83 *1810 septembrie 1.* Teodor ⟨Tudor Vladimirescu⟩ dă bilet de voie pandurului Ion Goşa, sîn Barbu Goşa din Drăgoeşti, ca să meargă acasă în soroc de 2 luni, urmînd să se reîntoarcă la slujba împărătească.

Arh. St. Craiova, Doc. Lit. XVI/1. Orig., sigiliu inelar oval în fum al lui Tudor Vladimirescu.

84 *1815 ianuarie 1.* Ponturi alcătuite de Obşteasca Adunare pentru cancelaria domnească a Moldovei.

Arh. St. Buc., Doc. istorice, XXXIV/145, titlul şi f. 5v-6. Coop

85 *1825 mai 25.* Rezoluţia lui Ioan Sandu Sturdza, domnul Moldovei, la jalba lui Grigorie Cuza comis, din 20 mai 1825, împotriva Elencăi Alhaz, proprietara moşiei Codăeşti, pentru împresurarea moşiei Mînjăşti, poreclită Ghergheleu, din ţin. Vaslui, prin care porunceşte lui Grigore Anghelachi, fost mare paharnic, să cerceteze şi să aleagă moşia jăluitorului.

Arh. St. Buc., A.N., MMCMLXXX/15v. Orig., sigiliu în chinovar, intitulaţia în caturi.

86 *1826 mai 15.* Jalba către domn a lui Grigore Cuza, spătar, prin care cere din nou să orînduiască pe paharnicul Anghelachi pentru alegerea hotarelor moşiei sale Mînjeşti, dinspre Codăeşti.

Arh. St. Buc., A.N., MMCMLXXX/16. Orig.

87 *1826 mai 15.* Începutul cărţii lui Ioan Sandu Sturdza, domnul Moldovei, prin care împuterniceşte pe Grigore Cuza, fost mare spătar, să stăpînească moşia Mînjăşti, după hotărnica paharnicului Grigore Anghelachi.

Arh. St. Buc., A.N., MMCMLXXX/17, f.1.r. Orig., sigiliu în chinovar, intitulaţia în caturi.

88 *1827 noiembrie 20.* Porunca marelui vistiernic prin care numeşte pe căminarul Costache Negruţi ca şef al biroului supuşilor străini (sudiţilor).

Arh. St. Iaşi (Fotocopie, Muzeul Arhivelor din Bucureşti, II, 854).

89 *1826 iulie 9.* Formular cu socoteala banilor ce s-au plătit la vama Tîrgului Nou de către Şerban Negel pentru 6 căldări şi un bărtac de velniţe.

Arh. St. Buc., A.N., CCLXXIX/15, 15 a, 15b. Orig. cu 2 anexe şi cu pecetea (rară) a vămii Moldovei.

90 *1829 martie f.z.* Listă de lucrurile ce lipsesc din foaia de zestre a Ilincăi, soţia lui Ioniţă Drăghici.

Arh. St. Buc., Ms. 1093, f. 107, Cop.

91 *1831 august 14.* Adresa Vorniciei Mari a Ţării Româneşti către fostul mare căminar Iordache Rasti „îngrijitorul Arhivei" Principatului Ţării Româneşti, prin care Sfatul Administrativ Extraordinar depune în Arhiva ţării unele hîrtii importante, cu opis în două exemplare.

Arh. St. Buc., Arhiva D.G.A.S., dosar 4/1831, f.1. Orig.

92 *1836 noiembrie 21, Dăeni.* Adresă a voievodului satului Dăeni către şeful carantinei Brăila, prin care solicită înapoierea lui Drăgan, locuitor al acestui sat, fugit la stînga Dunării.

Arh. St. Buc., Comitetul Carantinelor, dosar 477/1836, f. 224. Orig.

93 *1840 aprilie 1, Iaşi.* Scrisoarea autografă a lui Mihail Kogălniceanu către C. Hurmuzaki.

Arh. St. Buc., A.N., MMDCXXX/50. Orig.

94 *1840 septembrie 5, Bucureşti.* Porunca lui Alexandru Dimitrie Ghica, domnul Ţării Româneşti, către Departamentul Trebilor Bisericeşti, la raportul înfăţişat de Eforia Şcoalelor Naţionale, să se dea tînărului Negulici cîte 200 de galbeni pe an, ca să meargă la Roma spre a-şi desăvîrşi, la Academia de acolo, ce au dobîndit în arta picturii la Paris.

Arh. St. Buc., Min. Cultelor şi Instrucţiunii Publice, Ţ. Rom., Administrative, dosar 3378/1840, f.1. Cop.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

95 *1842 februarie 8, Tg Frumos.* Zapisul locuitorilor din mahalaua Tîrgului Frumos către jupînul Iosăp Flib pentru un stog de fîn, vîndut cu 7 galbeni şi un sfert „blanci".

Arh. St. Buc., A.N., CCLXXIX/24. Orig.

96 *1843 ianuarie 27.* Adresa Departamentului Pricinilor din Lăuntru către Arhiva Statului, prin care se aduce la cunoştinţă „veselitoarea aceasta ştiinţă" că la cîrma Statului este întărit domn Gheorghie Dimitrie Bibescu.

Arh. St. Buc., Arhiva D.G.A.S., dosar 84/1843, f. 1. Orig.

97 *1843 mai 29.* Ofisul domnesc din 29 mai 1843 către Obştească Adunare privitor la încetarea lucrărilor Comisiei Documentale.

Arh. St. Buc., Ms. 774, f. 47. Cop.

98 *1844 februarie 4.* Adresă de la cancelaria Comisiei Documentale pentru înscrierea în condici a documentelor mănăstireşti. Scriere de tranziţie.

Arh. St. Buc., Ms. 774, f. 64. Orig.

99 *1847 aprilie 22.* Ordinul dat de M. Golescu, şeful Departamentului din Lăuntru, pentru mutarea unei poşte la Călineşti, spre înlesnirea comunicaţiilor cu Transilvania.

Arh. St. Buc., Direcţia Poştelor şi telegrafelor, dosar 9/1846, f. 28. Orig.

100 *1848 iunie 1.* Atestatul lui Firu Stoica, Petru Ştefan Kinez, Dimitrie Stoica şi al altor locuitori din Ezeris pentru a li se acorda drept de vot la alegerile parlamentare.

Arh. St. Timişoara, Prefectura Severin, dosar 20/1848, f. 2. Orig.

101 *1849 august 4, Ormeniş.* Atestatul lui Ratz Vasile birăul Horvath Petru, Muntian Irimie şi al altor săteni din Ormeniş de bună înţelegere cu maghiarii din Deta. Scriere de tranziţie.

Arh. St. Alba Iulia, Fond Administratura Alba Inferioară, Ad. nr. 547/1849. Orig.

102 *1859 ianuarie 26.* Jurnalul încheiat de Consiliul pentru organizarea ceremoniei primirii în Capitală a domnitorului Principatelor Unite Alexandru Ioan I Cuza.

— să se întrunească regulat de două ori pe săptămînă;

— să se înfiinţeze un curier, prin Ministerul din Năuntru, între Moldova şi Valahia;

— Secretarul de Stat să întocmească un proiect pentru ca Buletinul Oficial să se transforme în Monitor;

— să se întocmească o Comisie compusă din preşedintul Consiliului municipal şi arhitecţii Orăscu şi Bureli ca să alcătuiască un proiect pentru primirea prinţului Cuza în Capitală, etc.

Arh. St. Buc., Min. Cultelor şi Instr. Publice, Ţ. Rom., dosar 53/1859, f. 2. Cop.

Ţinem să mulţumim călduros şi pe această cale tuturor celor care au sprijinit apariţia Albumului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

PLANŞA 1.

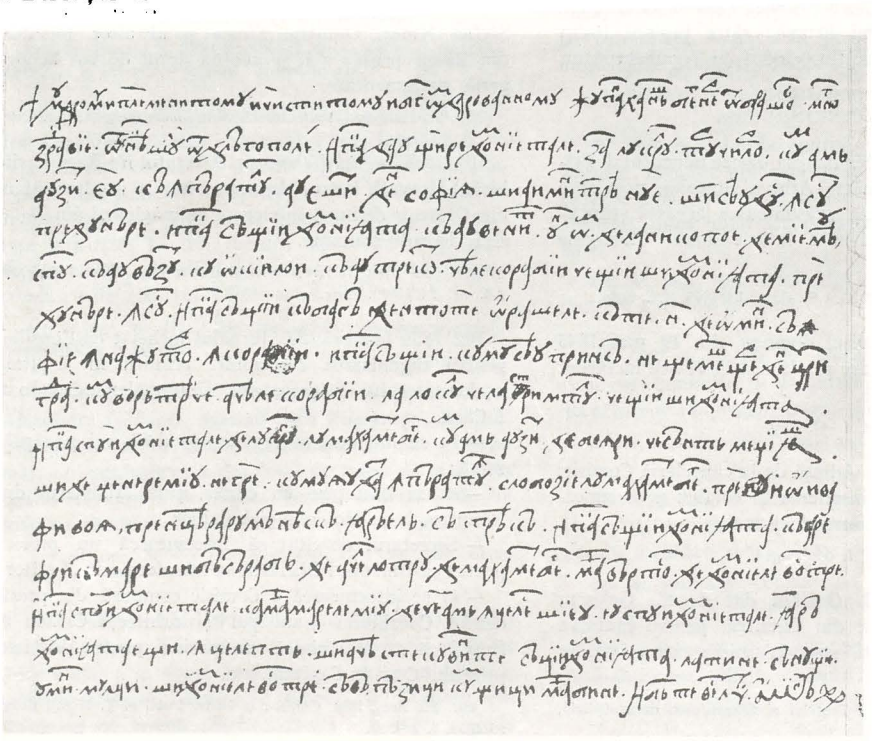

⟨1521⟩, *Cimpulung*. Arh. St. Braşov, Stenner, I, 4, nr. 472.

PLANŞA 2.

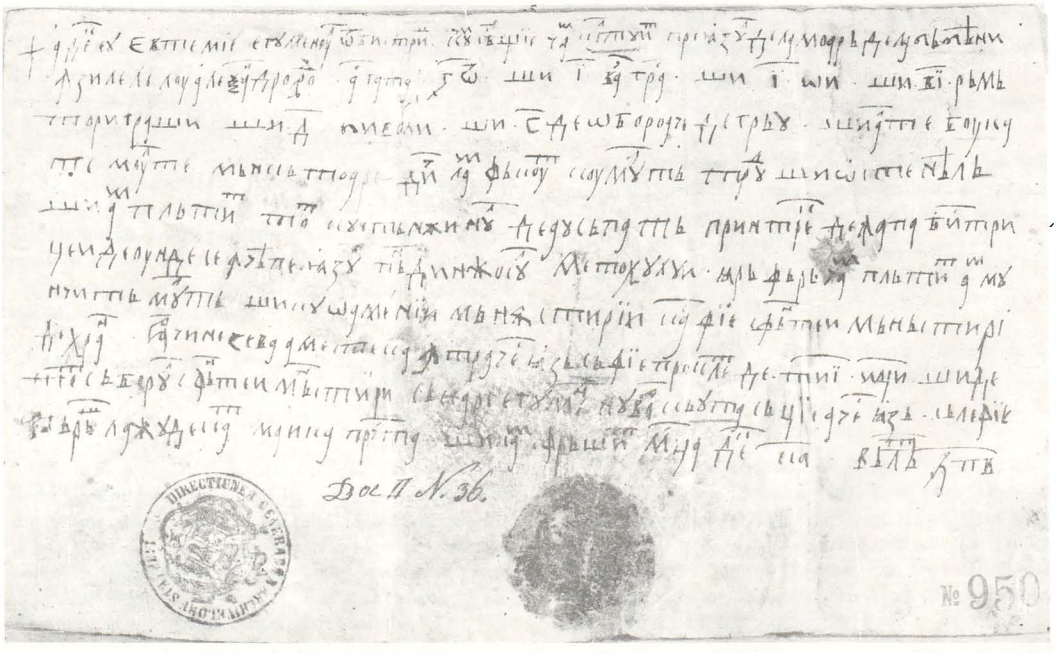

1573 (7082) decembrie 21. Arh. St. Buc., S.I., nr. 950.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

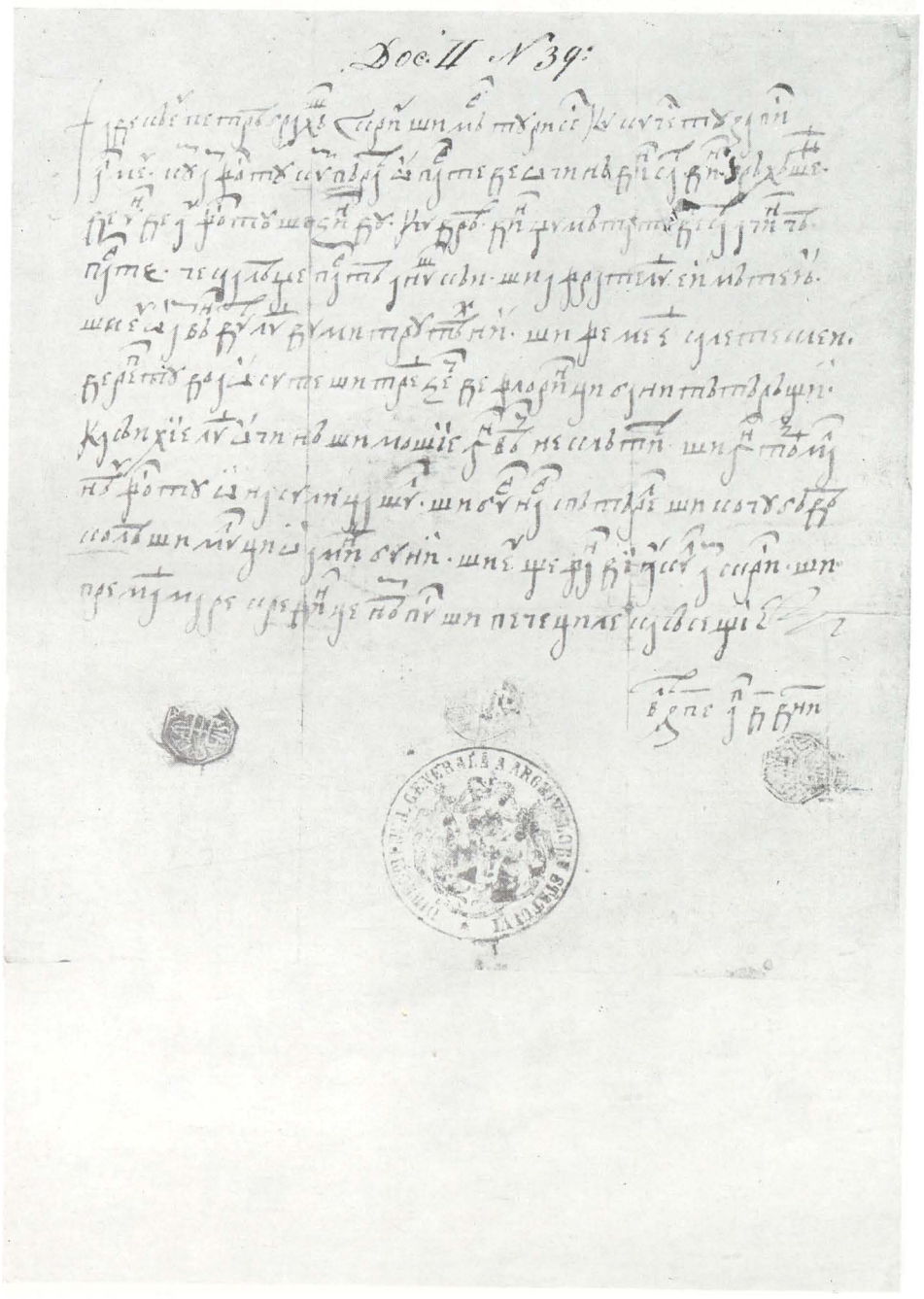

1577 (7085) aprilie 4. Arh. St. Buc., Ep. Roman, IV/1.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

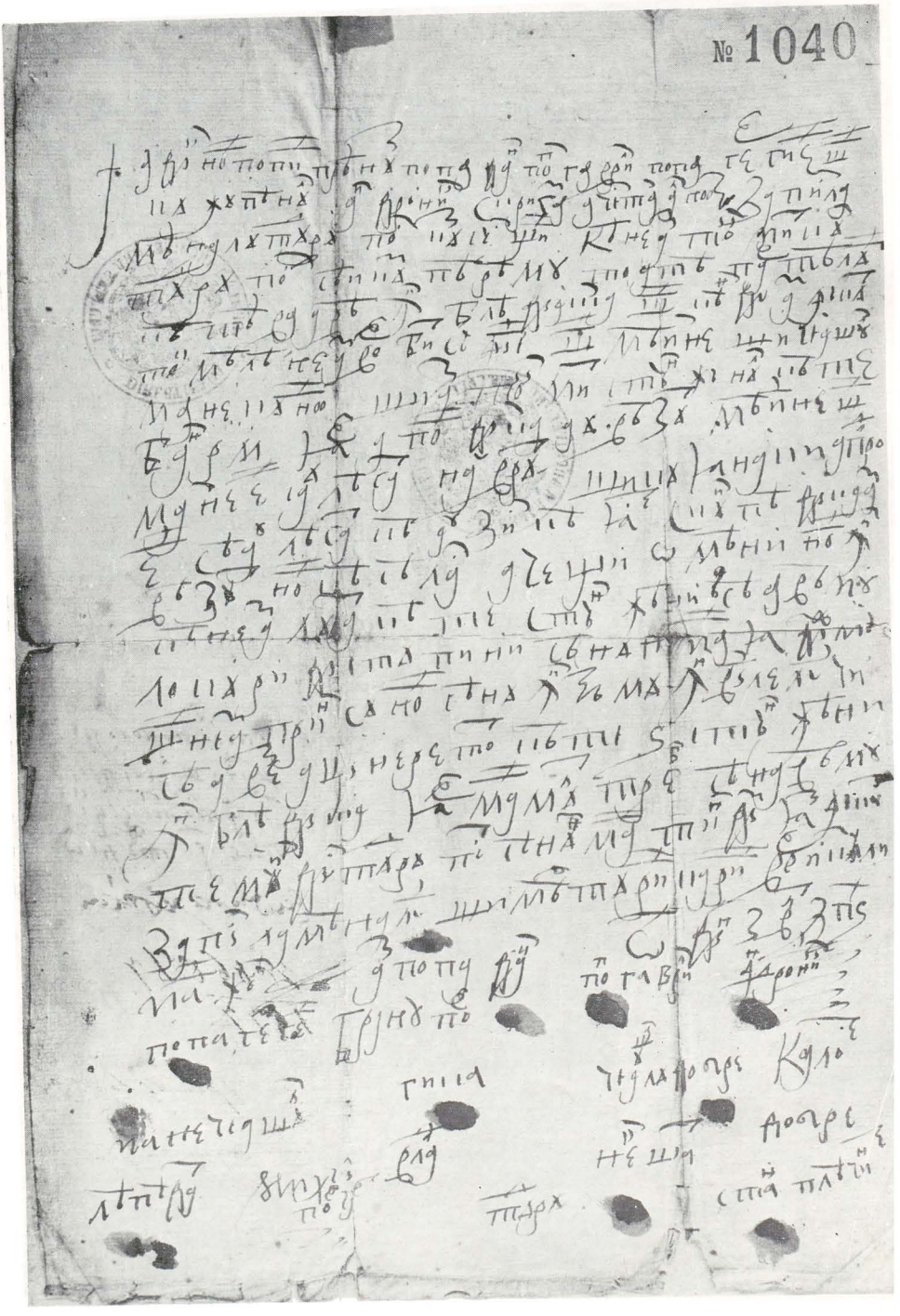

1577 (7086) octombrie 7. Arh. St. Buc., S.I., nr. 1040.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

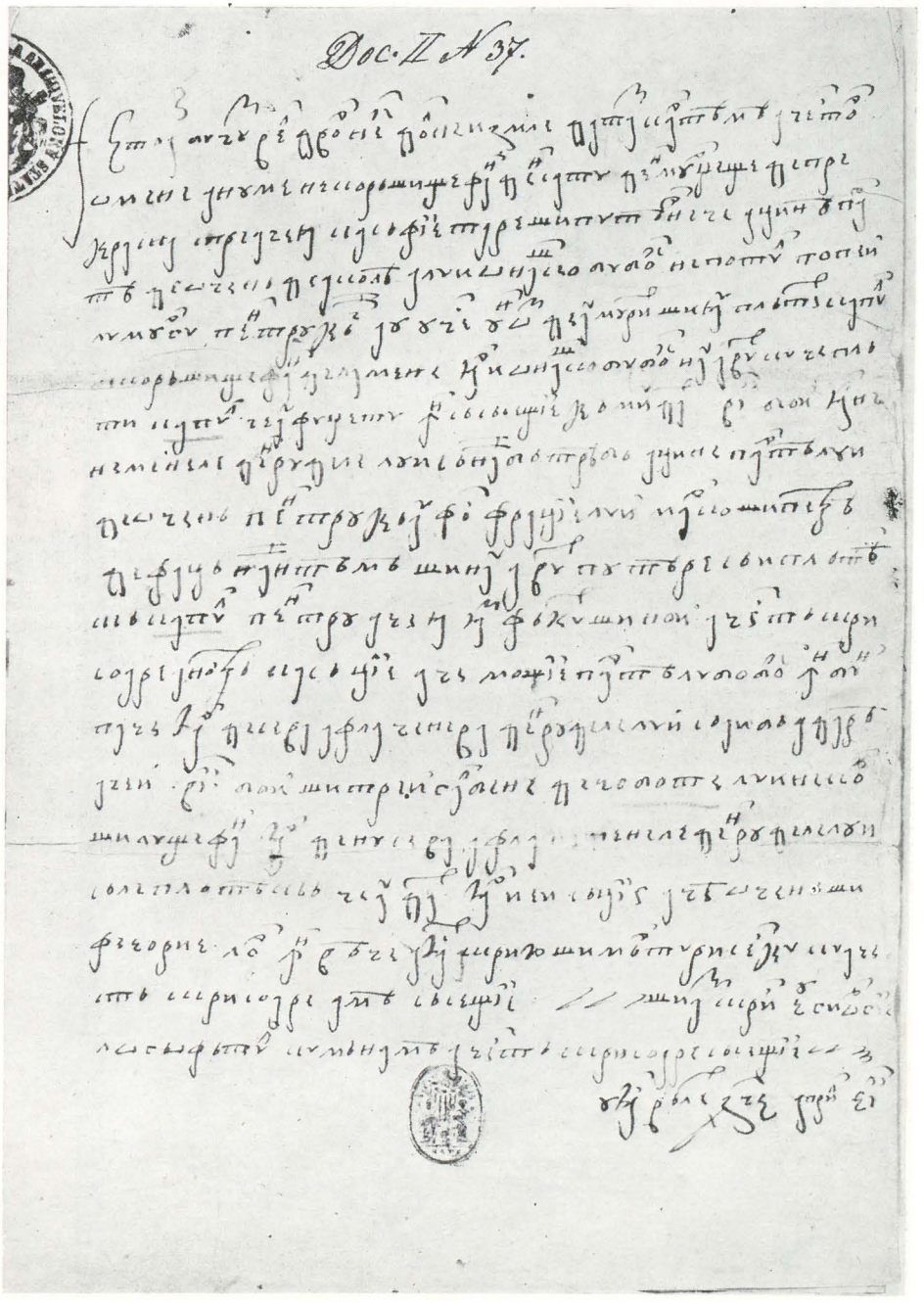

1587 (7095) aprilie 15, Iaşi, Arh. St. Buc., Ep. Roman, IV/12.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

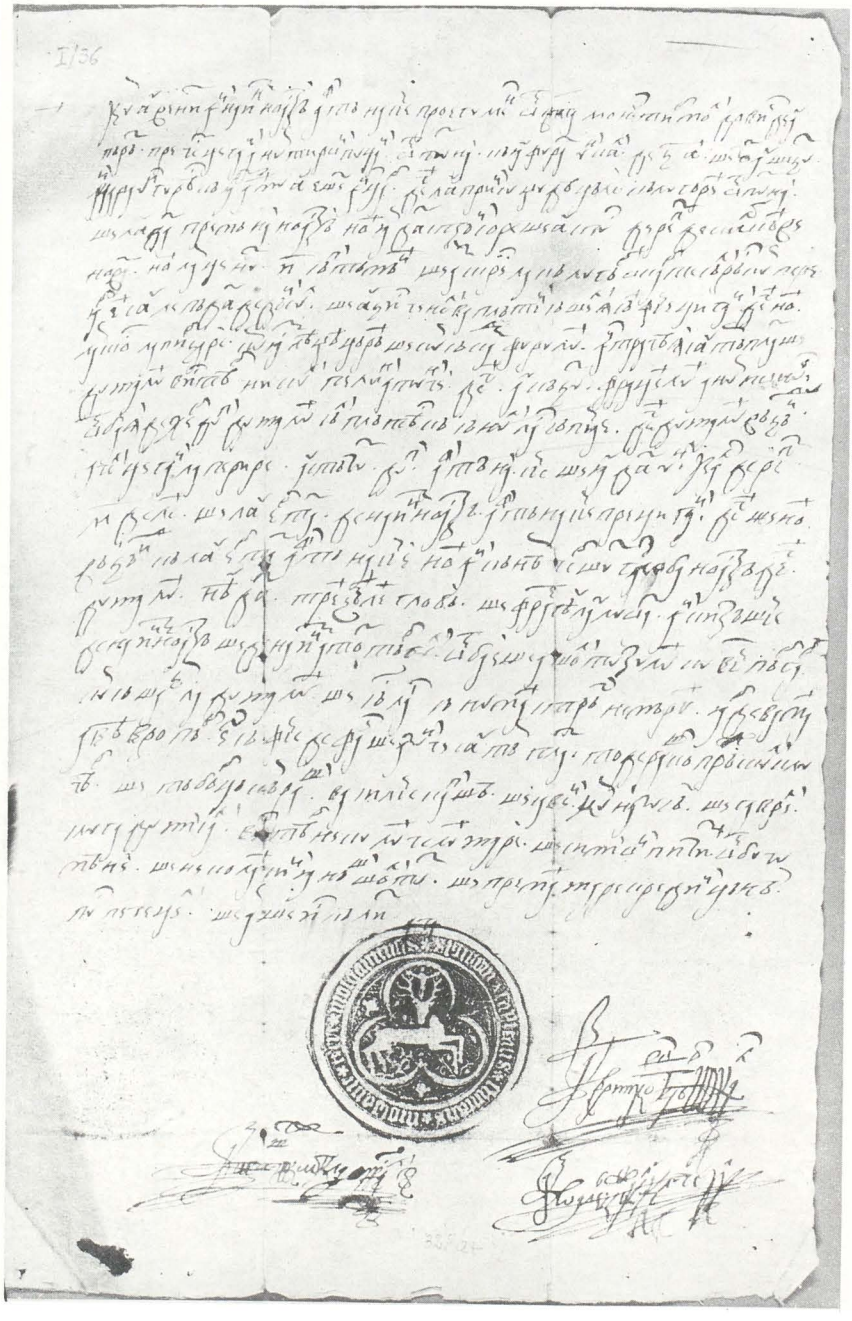

(Cca 1600). Arh. St. Suceava, M-rea Putna, I/36.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

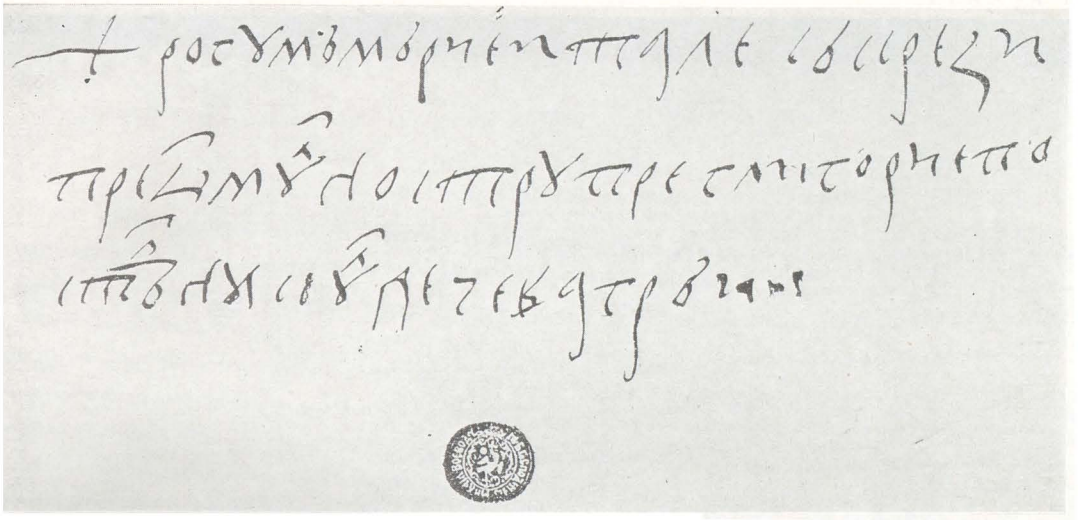

⟨*Cca. 1600*⟩. Autograf Mihai Viteazul.

PLANŞA 8.

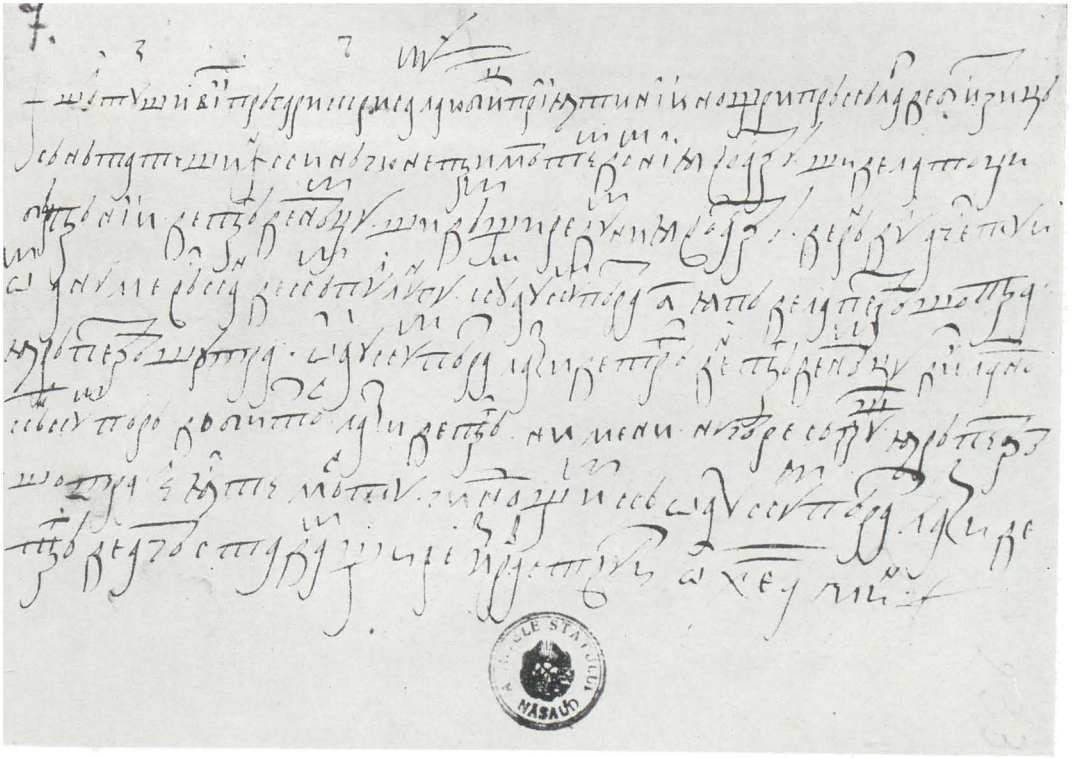

⟨*Începutul secolului XVII*⟩, *Tg. Neamț*. Arh. St. Bistrița-Năsăud, Arhiva grănicerească, Doc. originale românești, I/7.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

PLANŞA 9.

4611 (7120) septembrie 12, Braşov. Arh. St. Braşov, Privilegii nr. 772.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

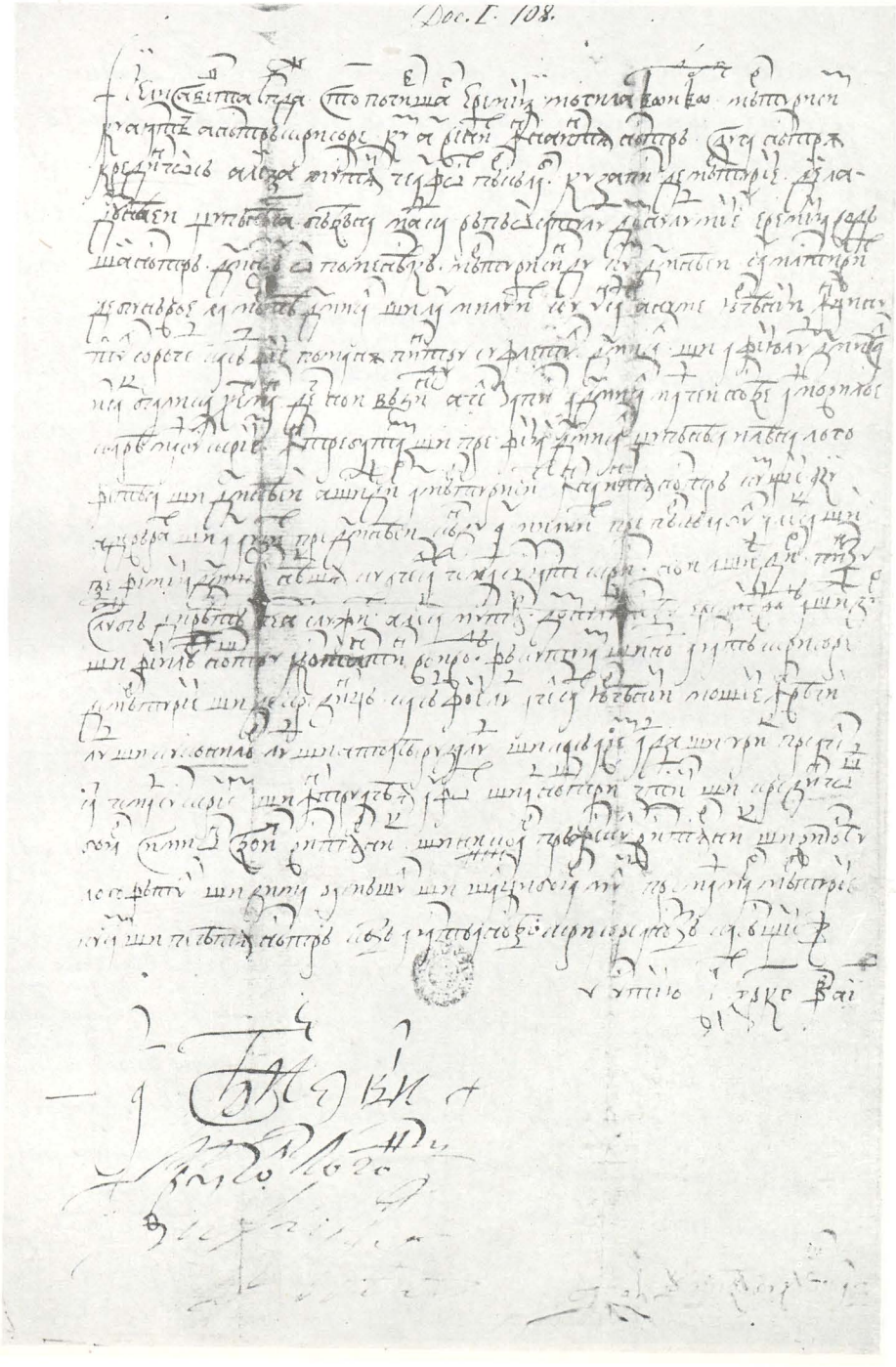

1615 (7123) februarie 11, Ustie. Arh. St. Buc., M-rea Sf. Sava-Iaşi, XXII/2.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

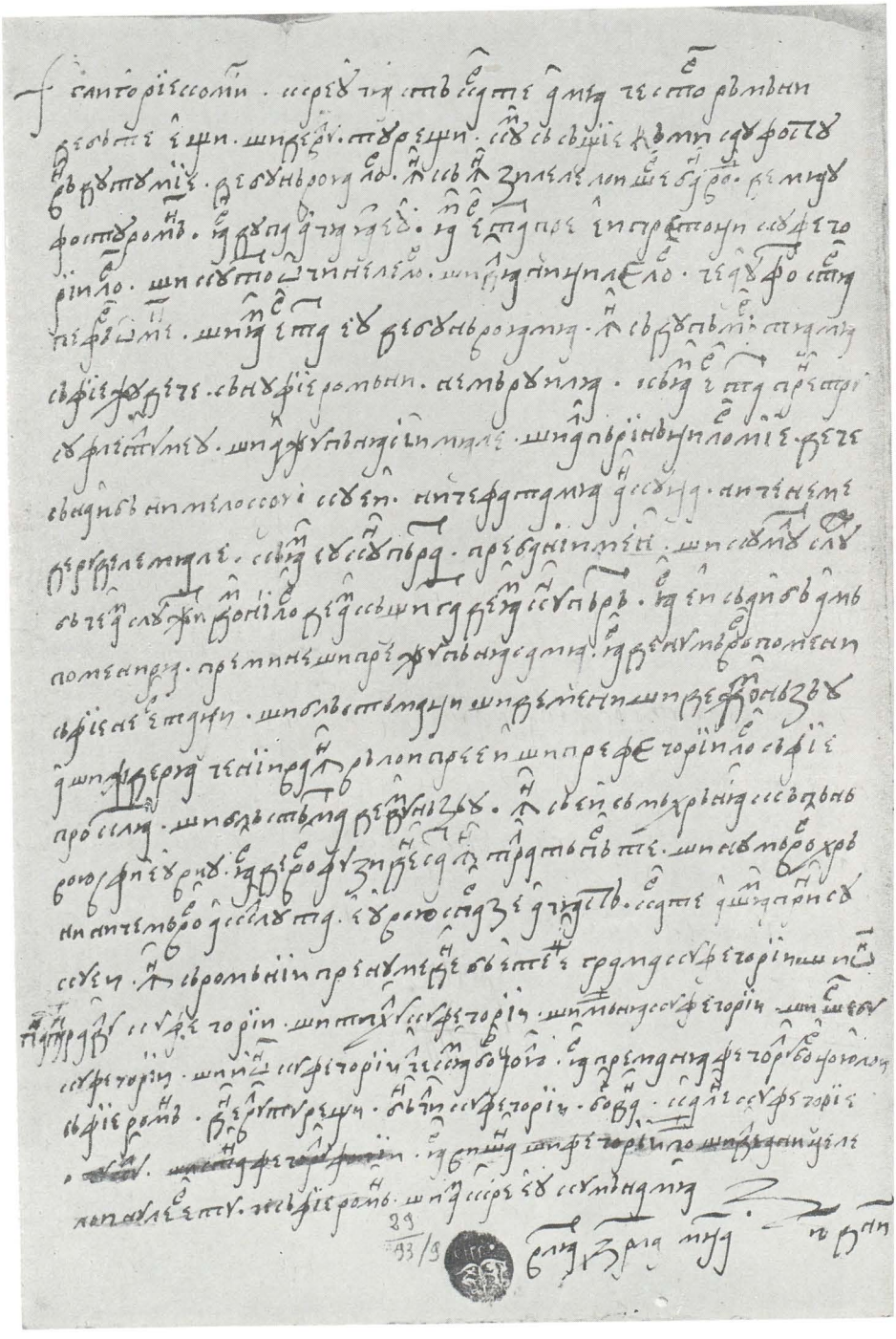

1623 (7131) f.l., 8. Arh. St. Buc., Mitrop. Ţ. Rom., XCIII/9.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

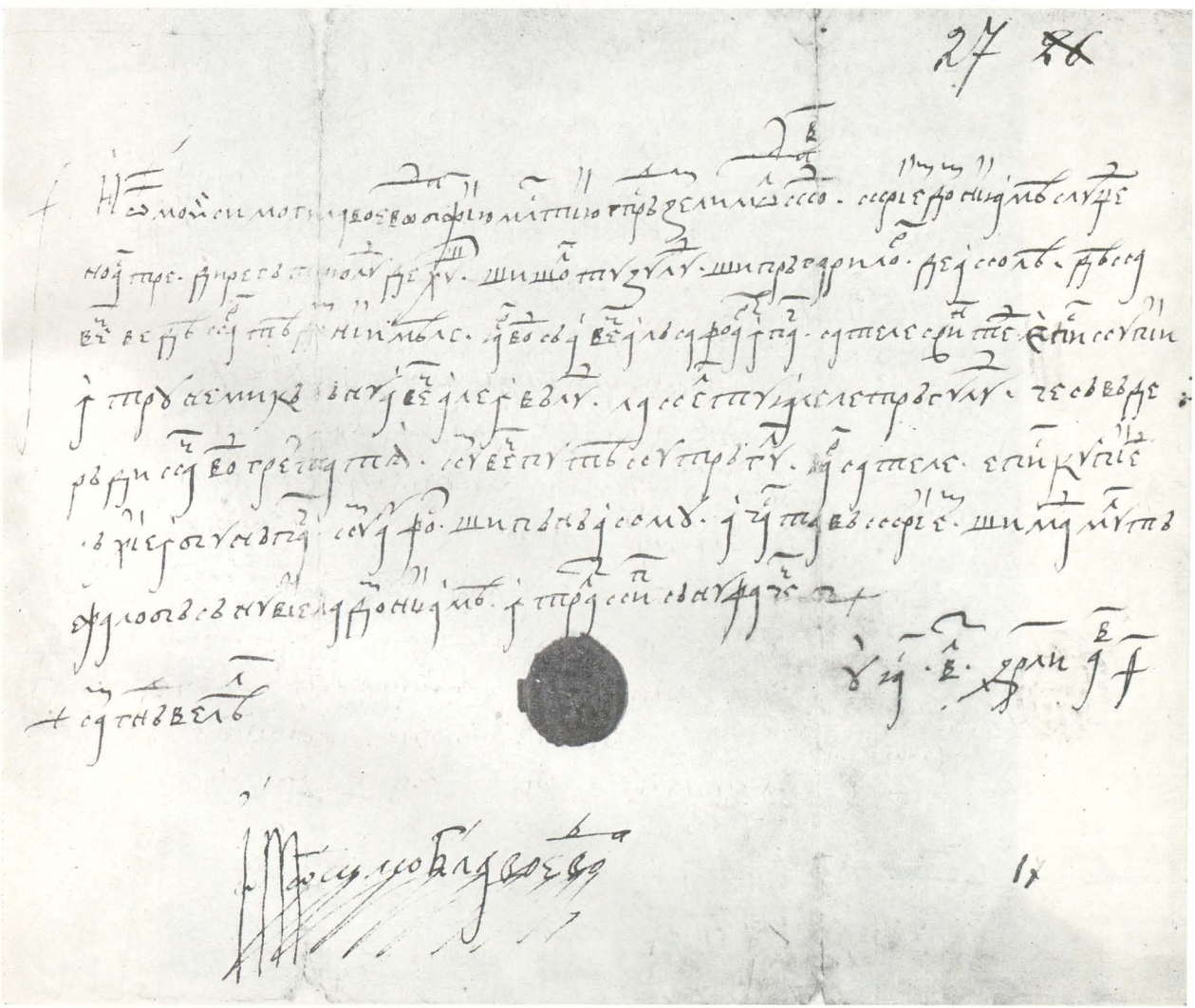

1630 (7138) august 9, Iaşi. Arh. St. Buc., Ms. 543, f. 27.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

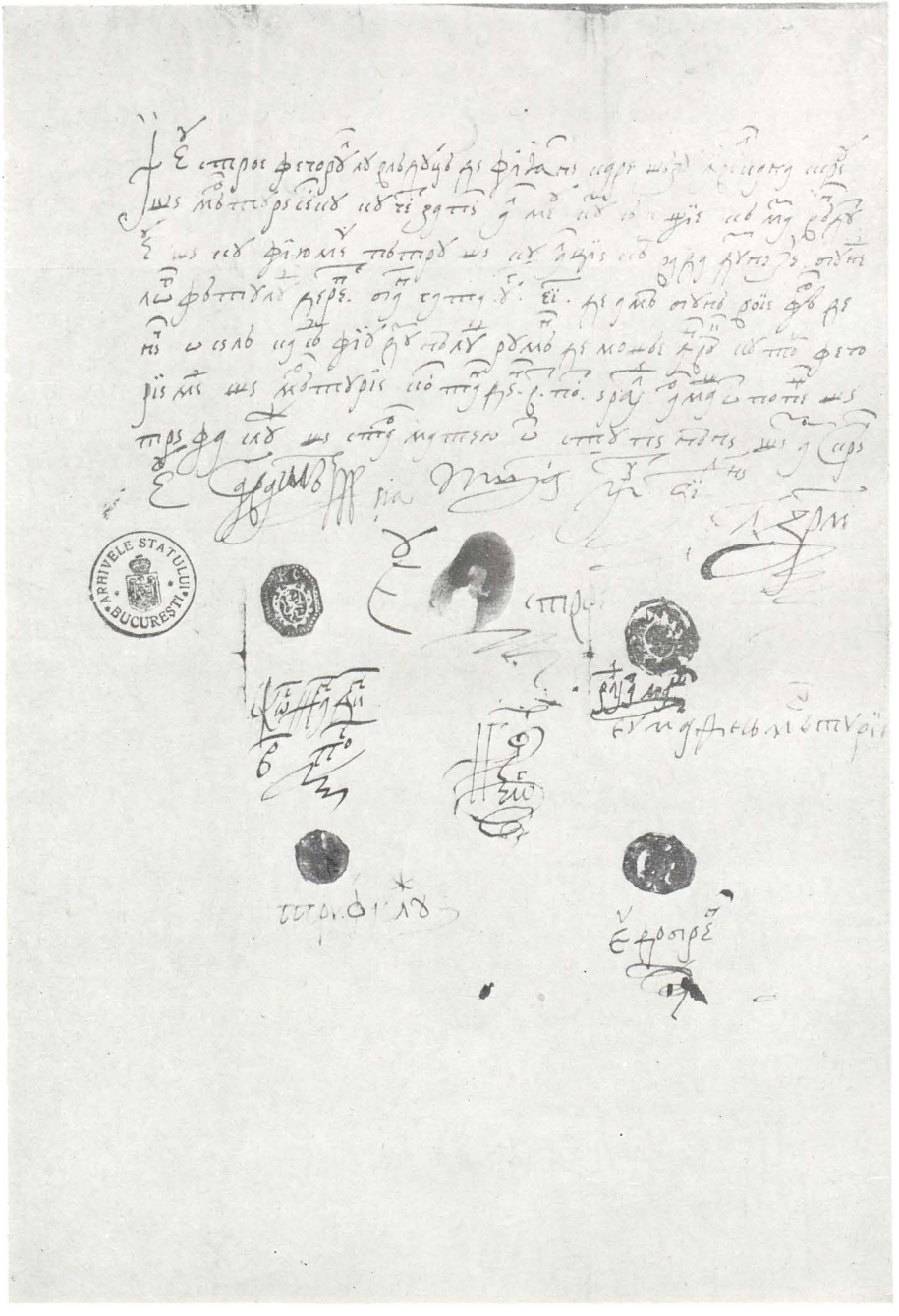

1632 (7140) martie 16. Arh. St. Buc., Mitrop. Ţ. Rom., L/7.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

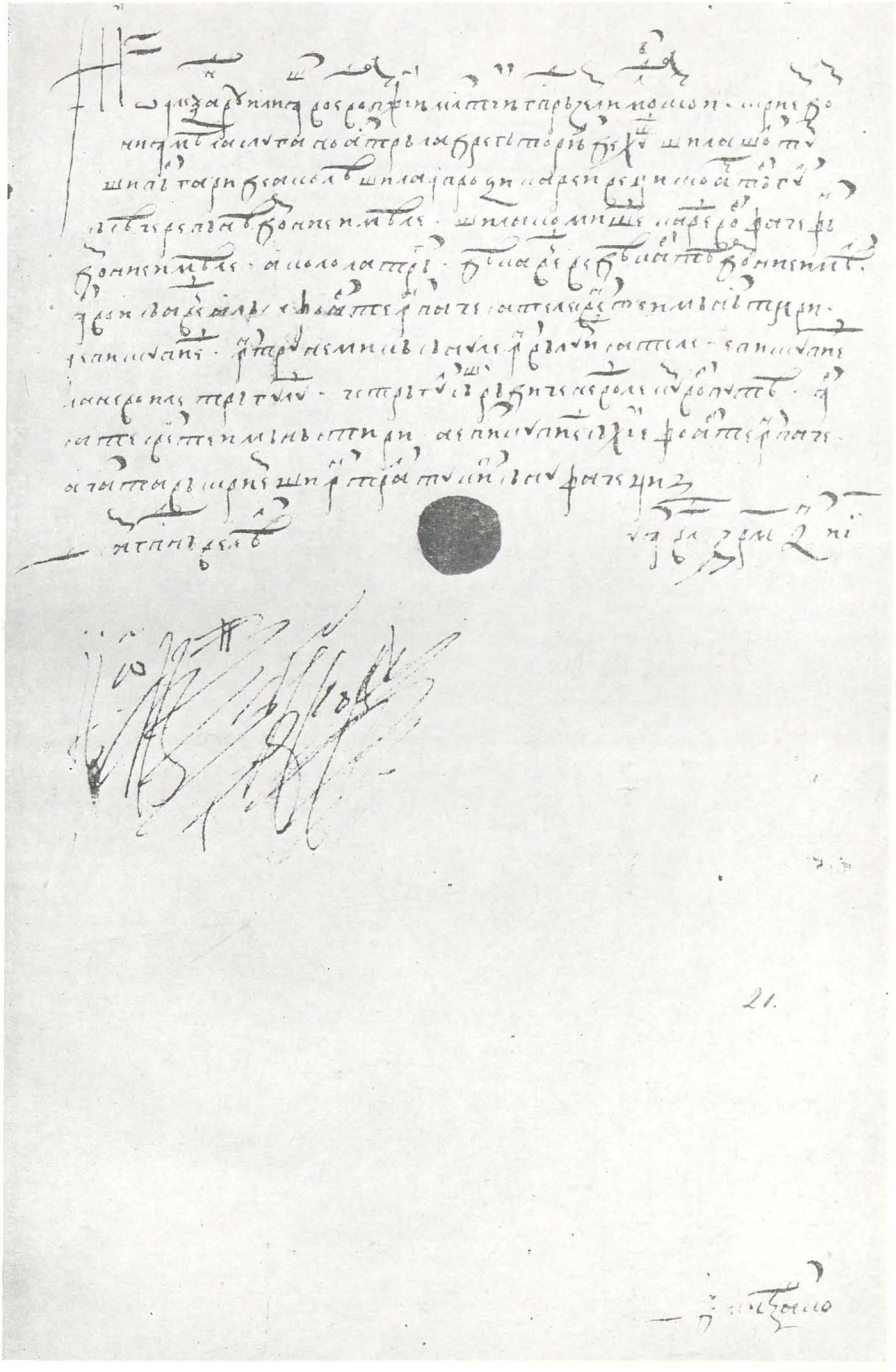

1632 (7140) aprilie 18, Iaşi. Arh. St. Buc., Ms. 543, f. 31

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

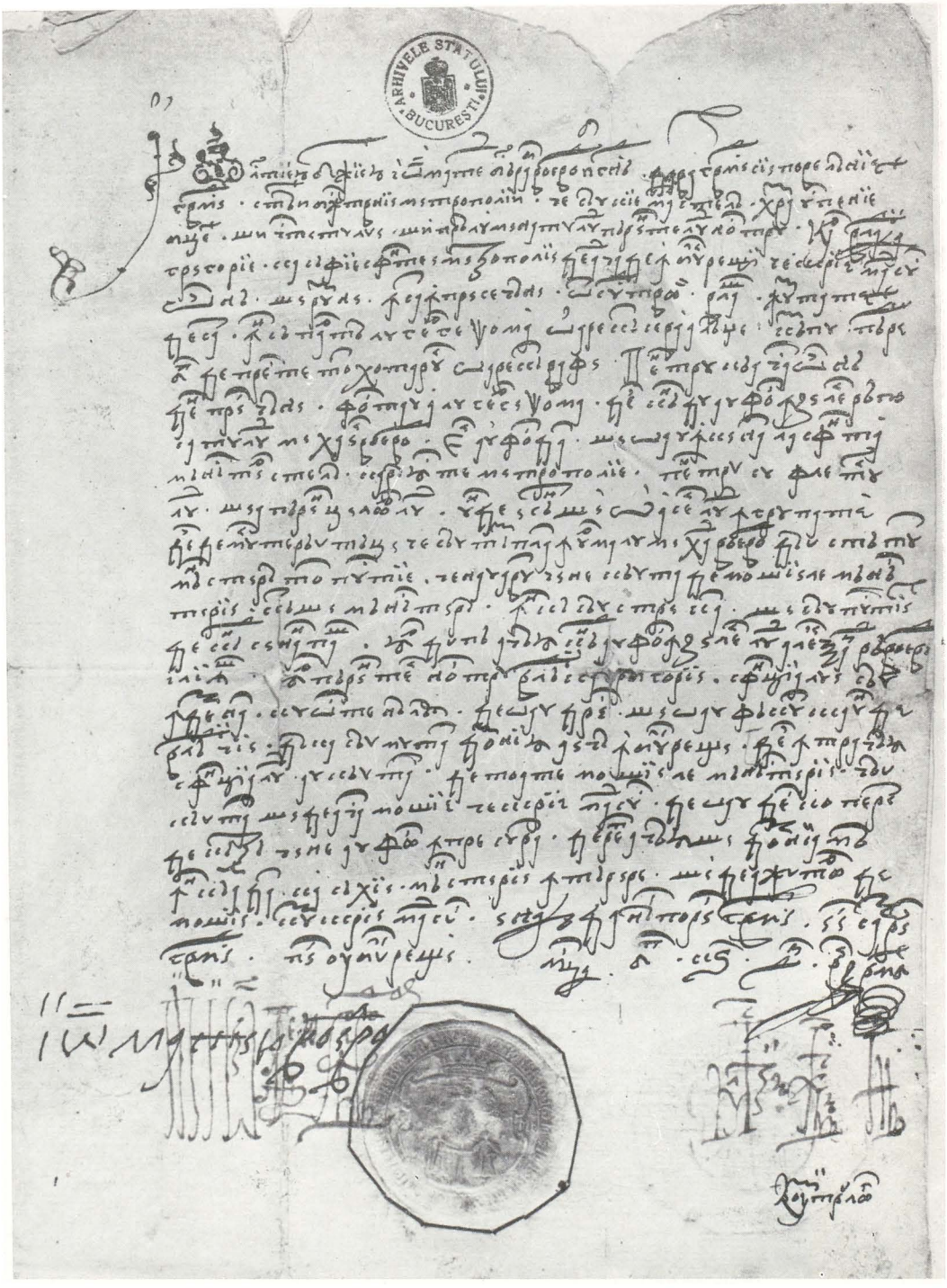

1633 (7141) aprilie 26, Bucureşti. Arh. St. Buc., M-rea Radu-Vodă, XXIX/2.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

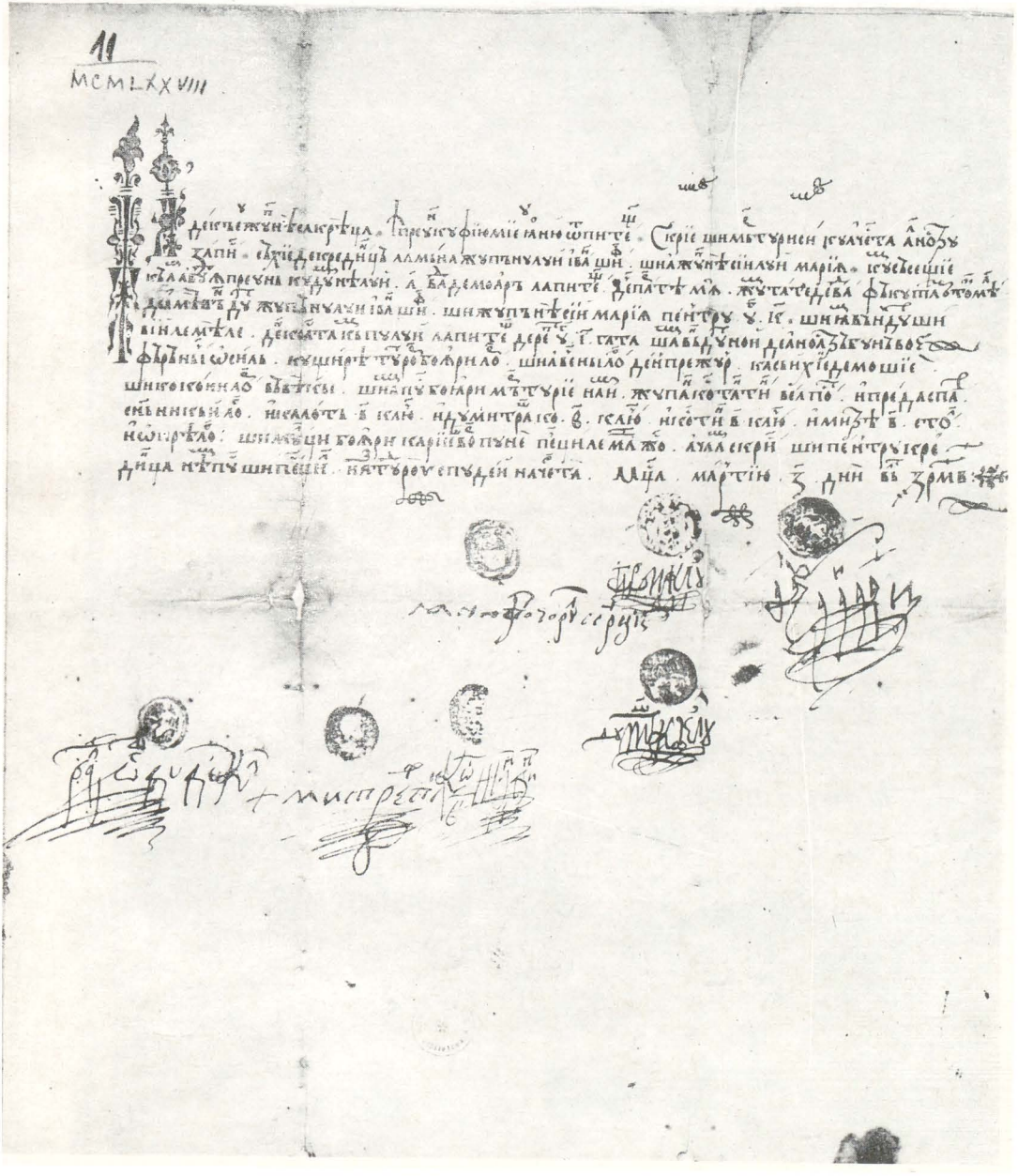

1634 (7142) martie 7. Arh. St. Buc., Doc. Ist., MCMLXXVIII/11.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

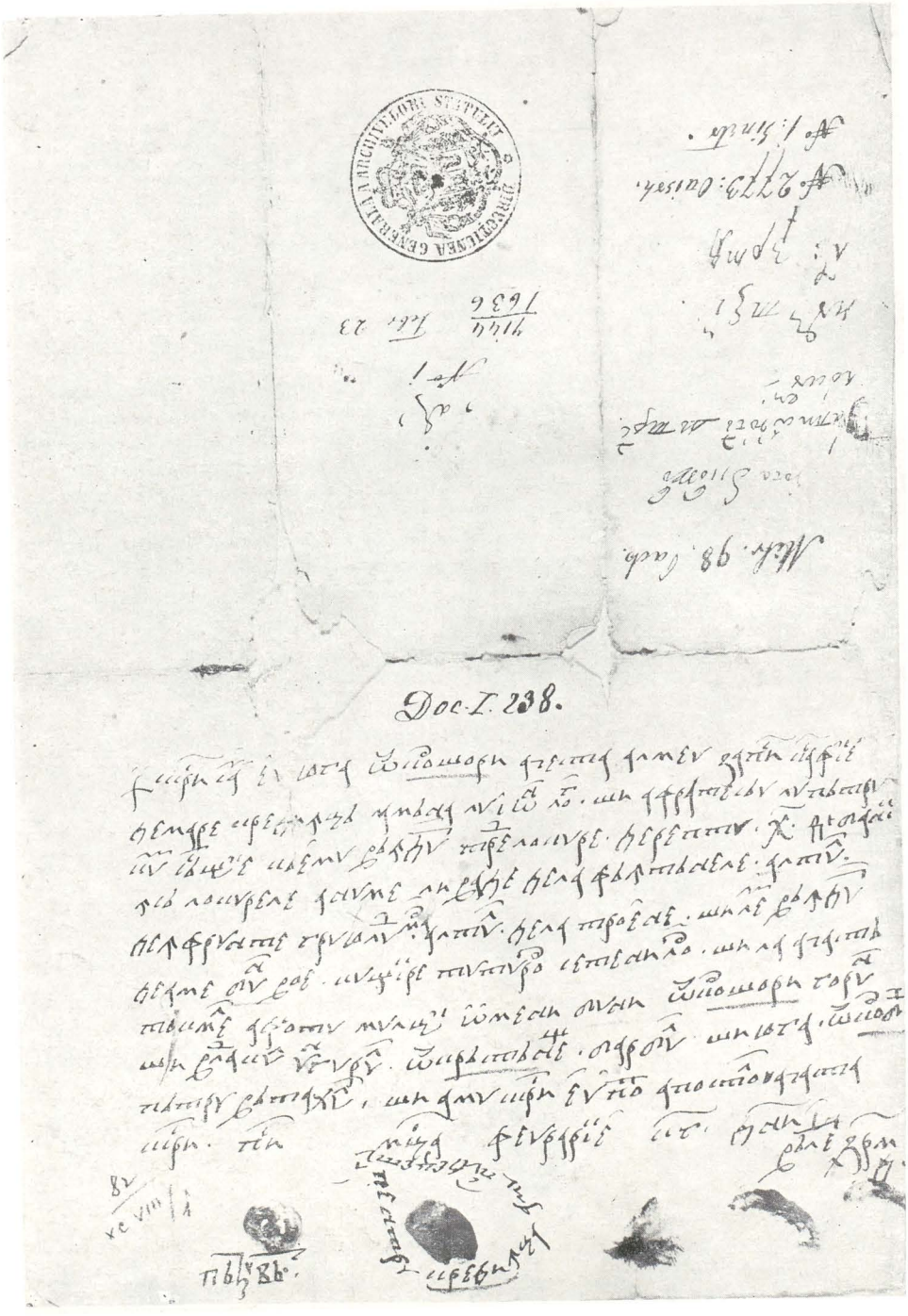

1636 (7144) februarie 23. Arh. St. Buc., Mitrop. Ţ. Rom., XCVIII/1.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

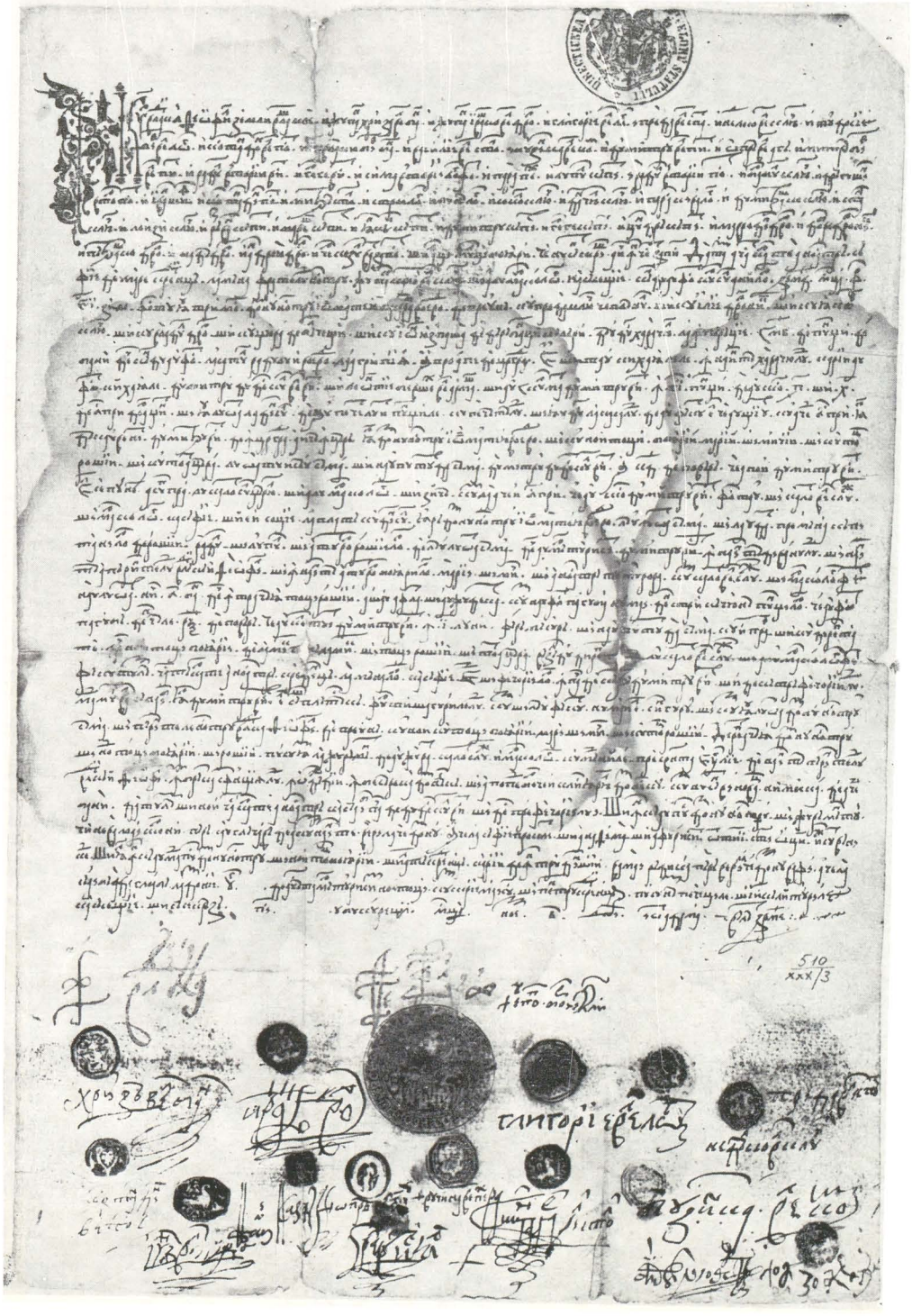

1636 (7145) noiembrie 2, Bucureşti. Arh. St. Buc., M-rea Stavropoleos, XXX/3.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

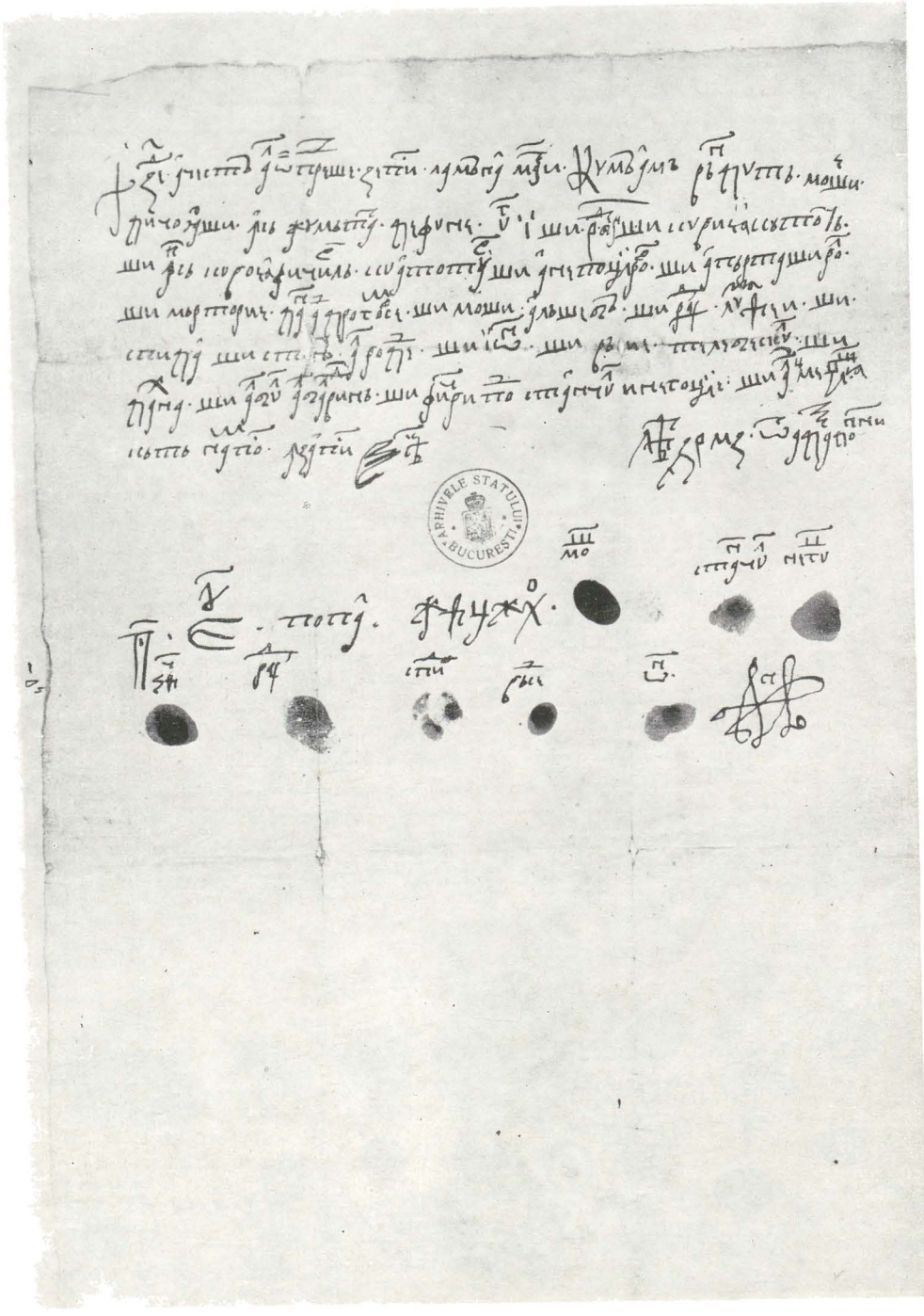

1639 (7147) f.l.z. Arh. St. Buc., Ep. Rimnic, XXIX bis/3.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

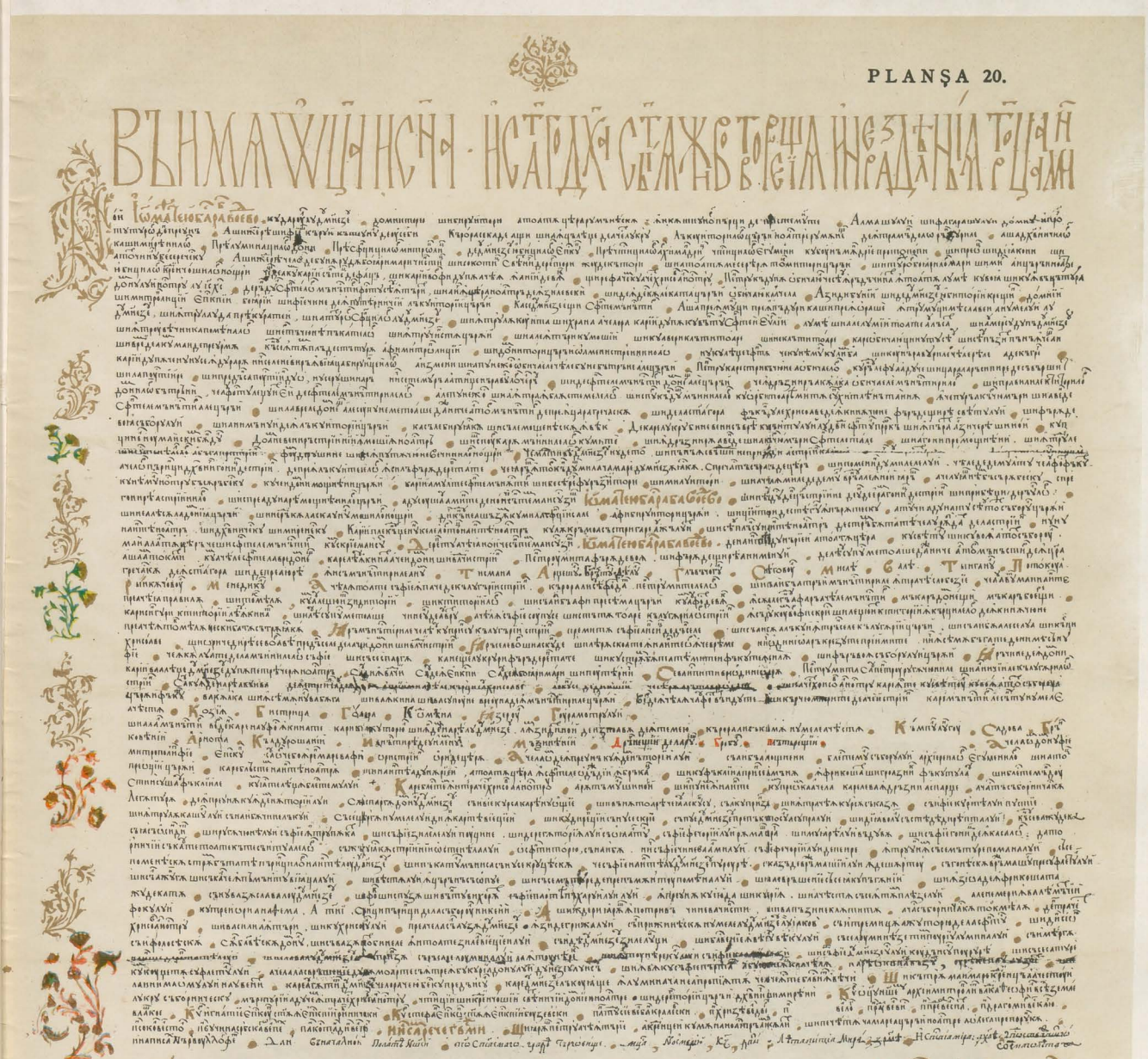

1640 (7149) noiembrie 23, Târgovişte.
Arh. St. Buc., Peceţi 54.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

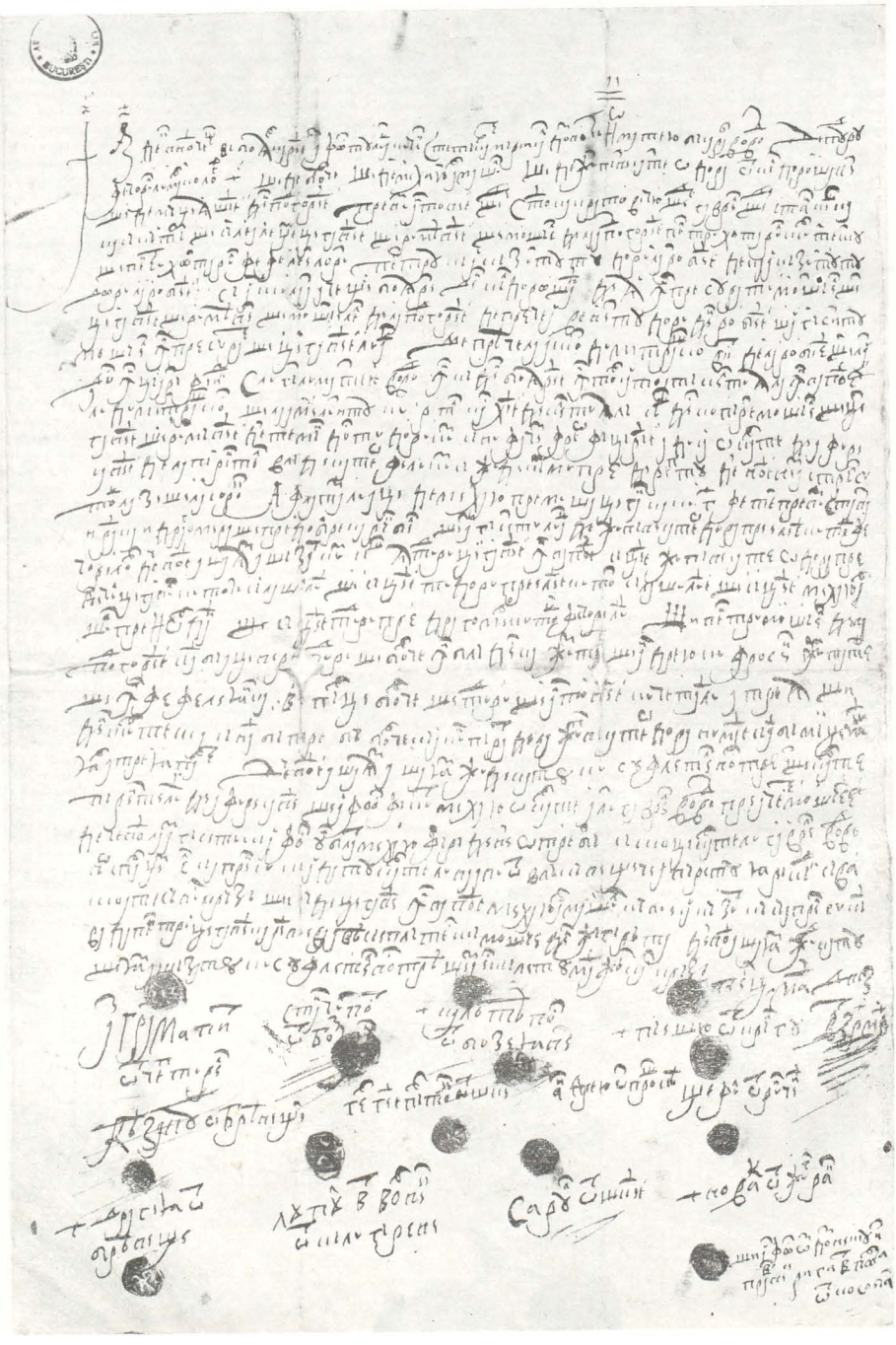

1641 (7149) mai 7. Arh. St. Buc., Ep. Argeş, LXXXVII/1.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

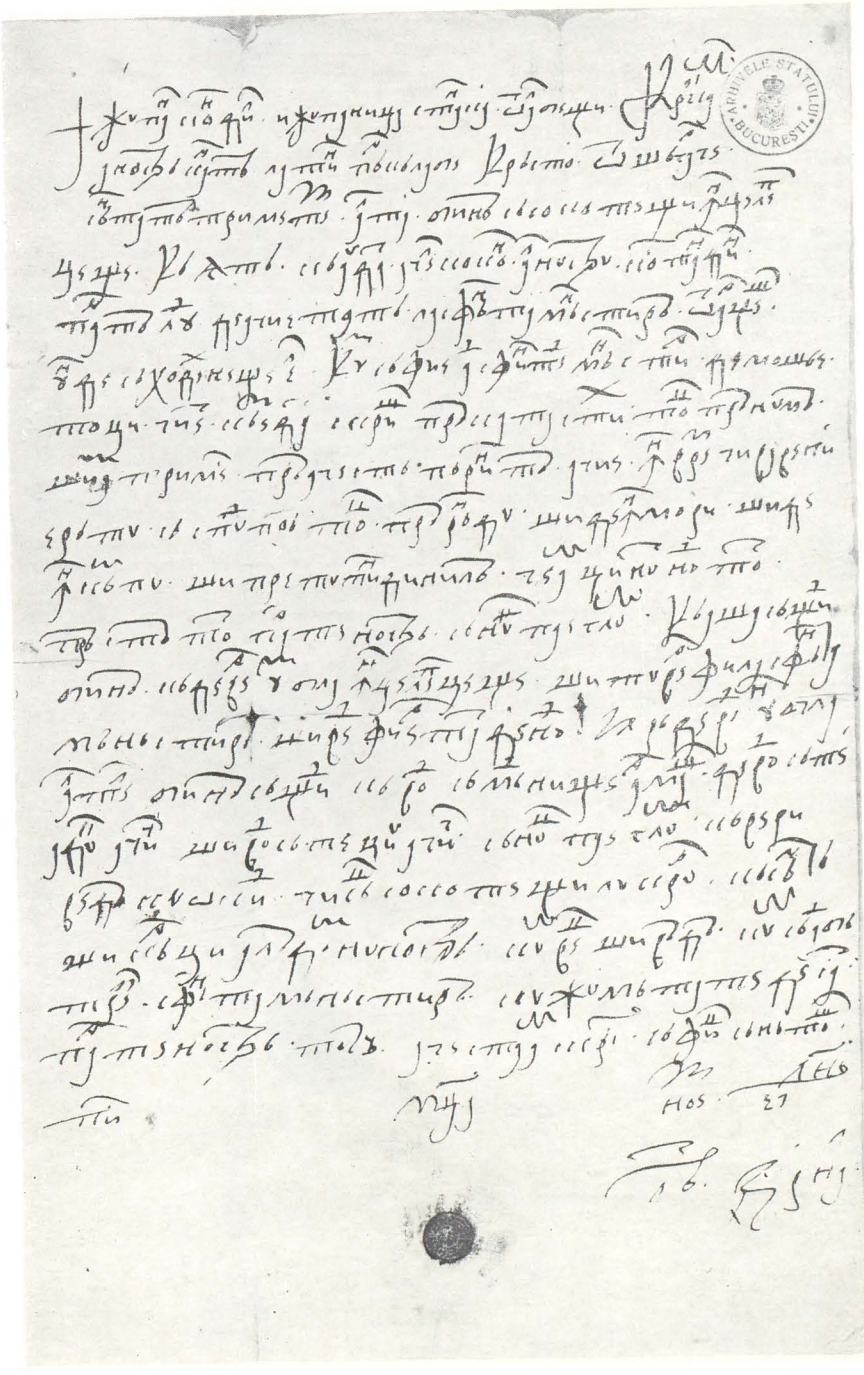

1642 (7151) noiembrie 15. Arh. St. Buc., Ep. Argeș, XXVI/2.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

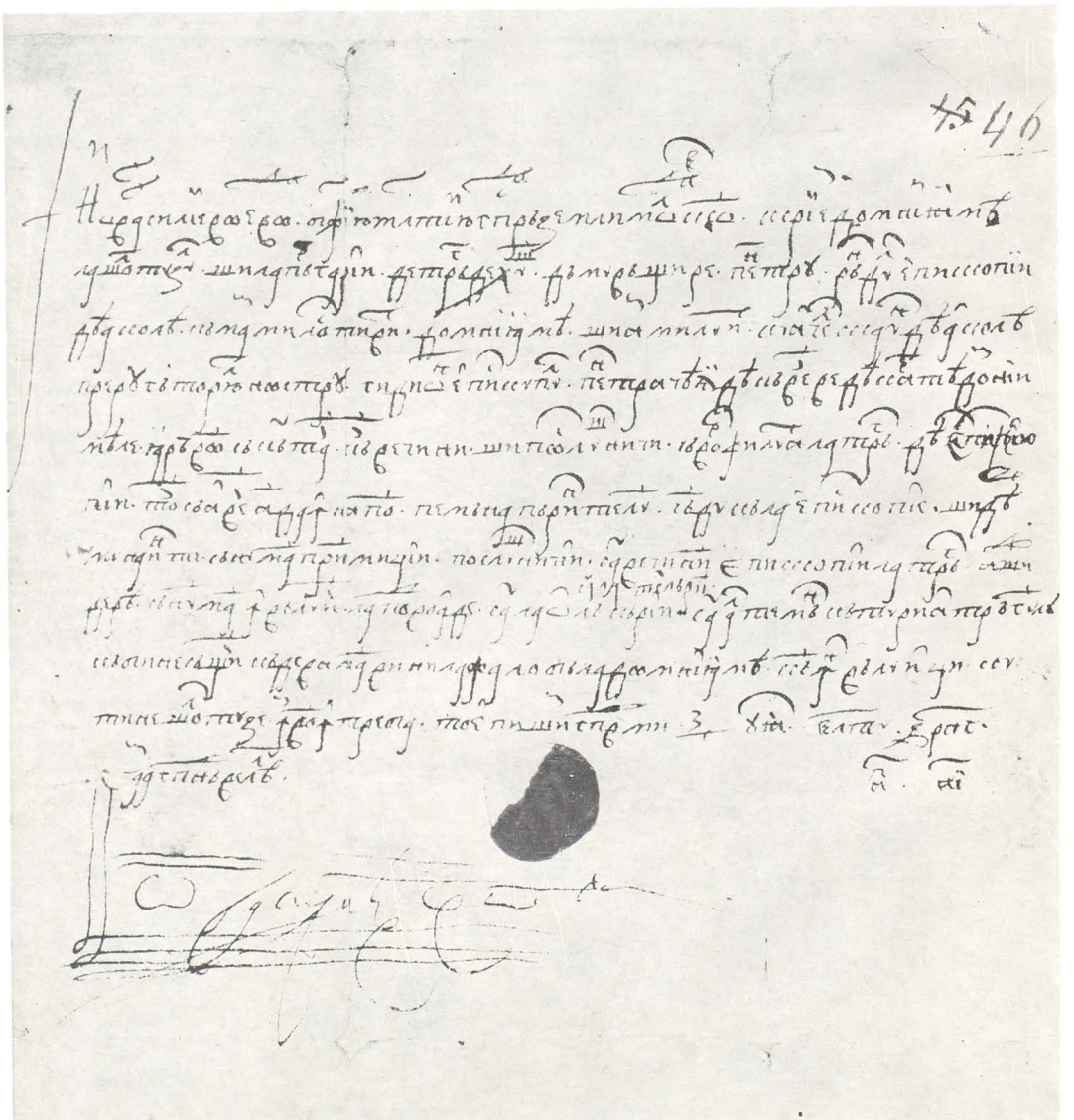

1645 (7153) aprilie 11, Iaşi. Arh. St. Buc., Ms. 543, f. 46.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

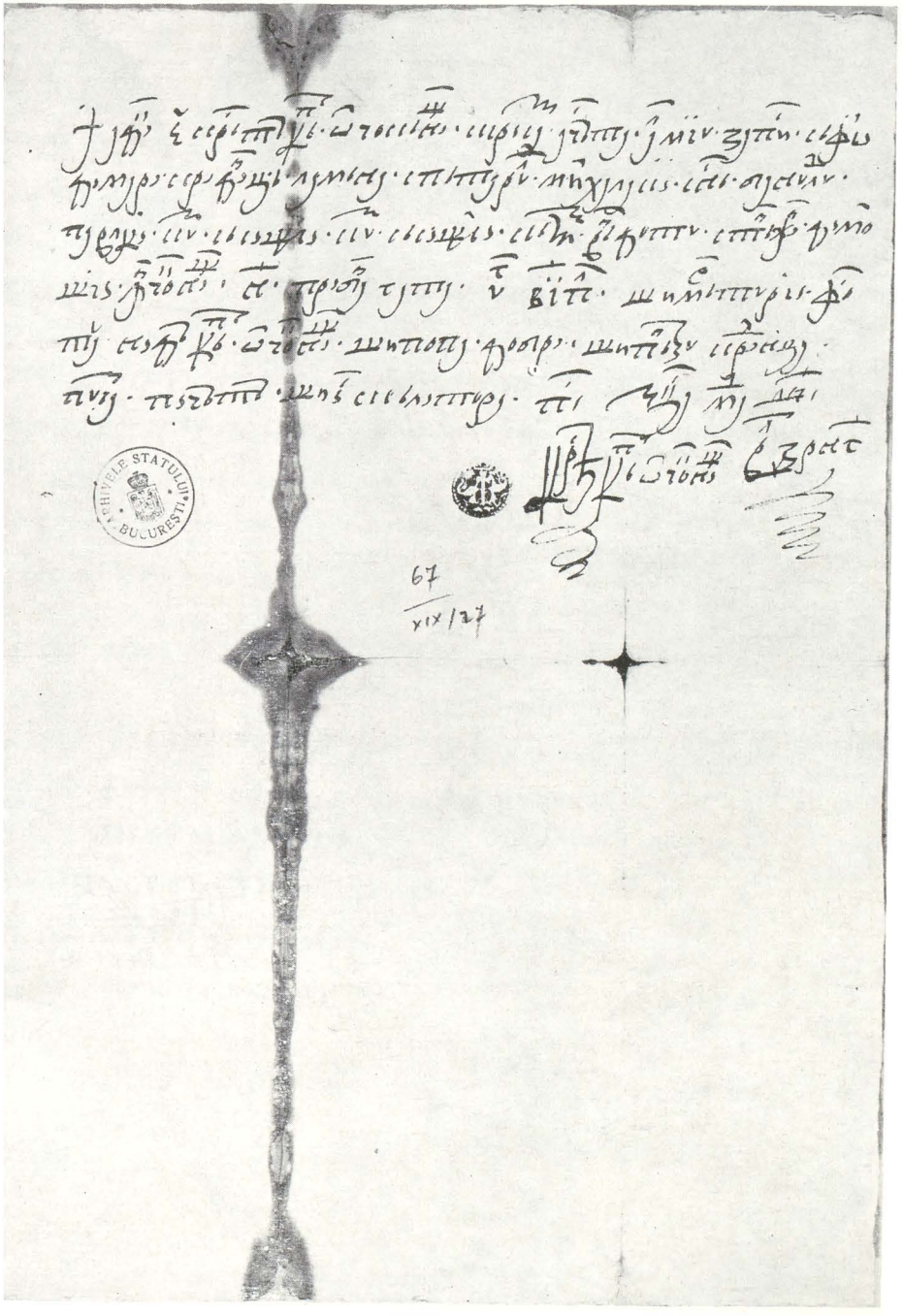

1645 (7153) mai 30, Ciocăneşti. Arh. St. Buc., Ep. Argeş, XIX/27.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

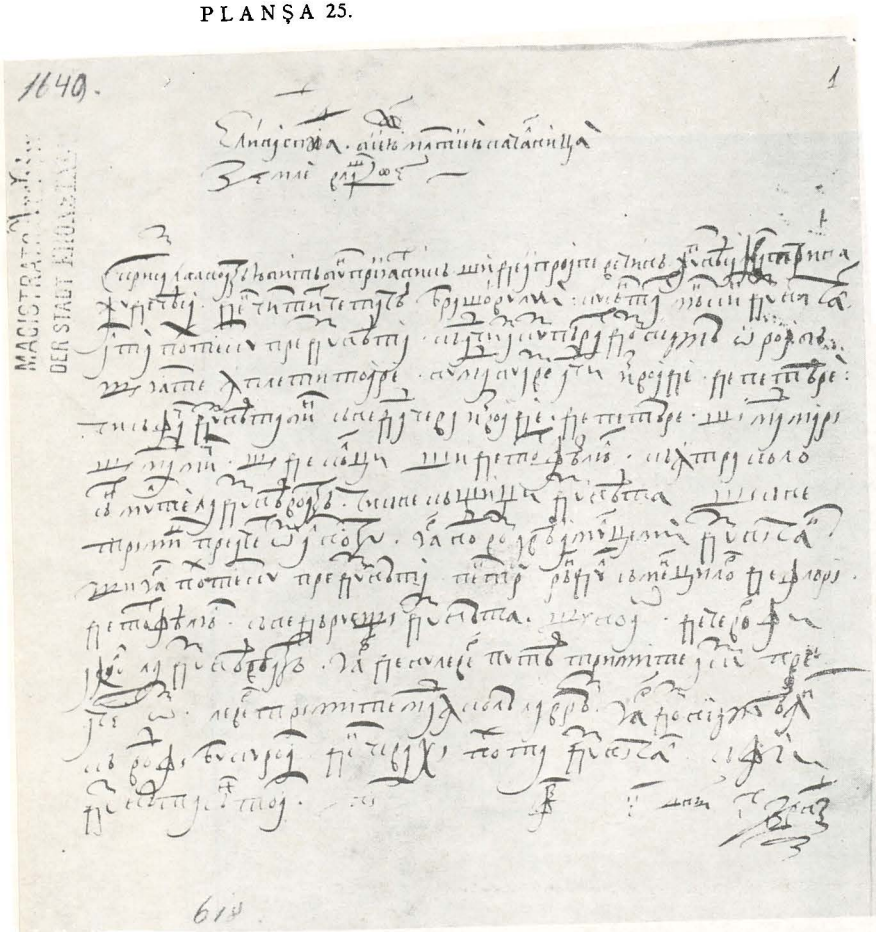

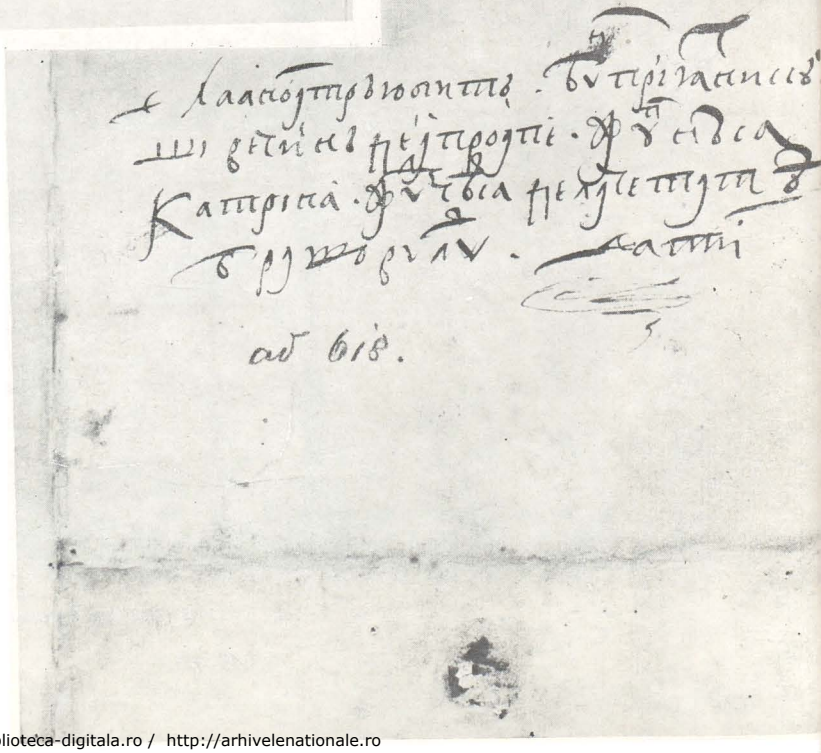

1649 (7157) februarie 10. Arh. St. Braşov, Stenner, I, 5, nr. 618.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

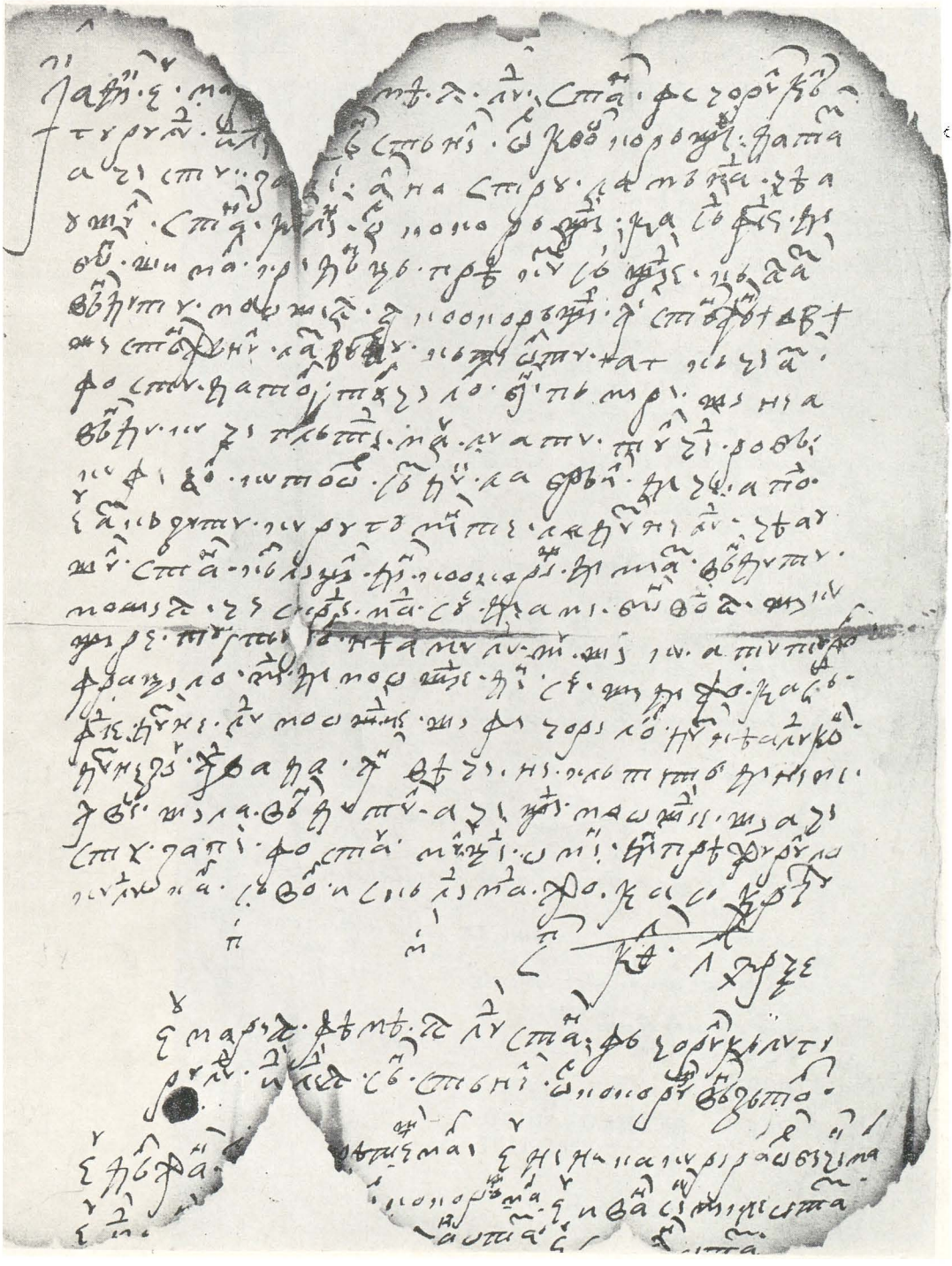

1656 (7165) septembrie 29. Arh. St. Buc., Ep. Buzău, LIII/7

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

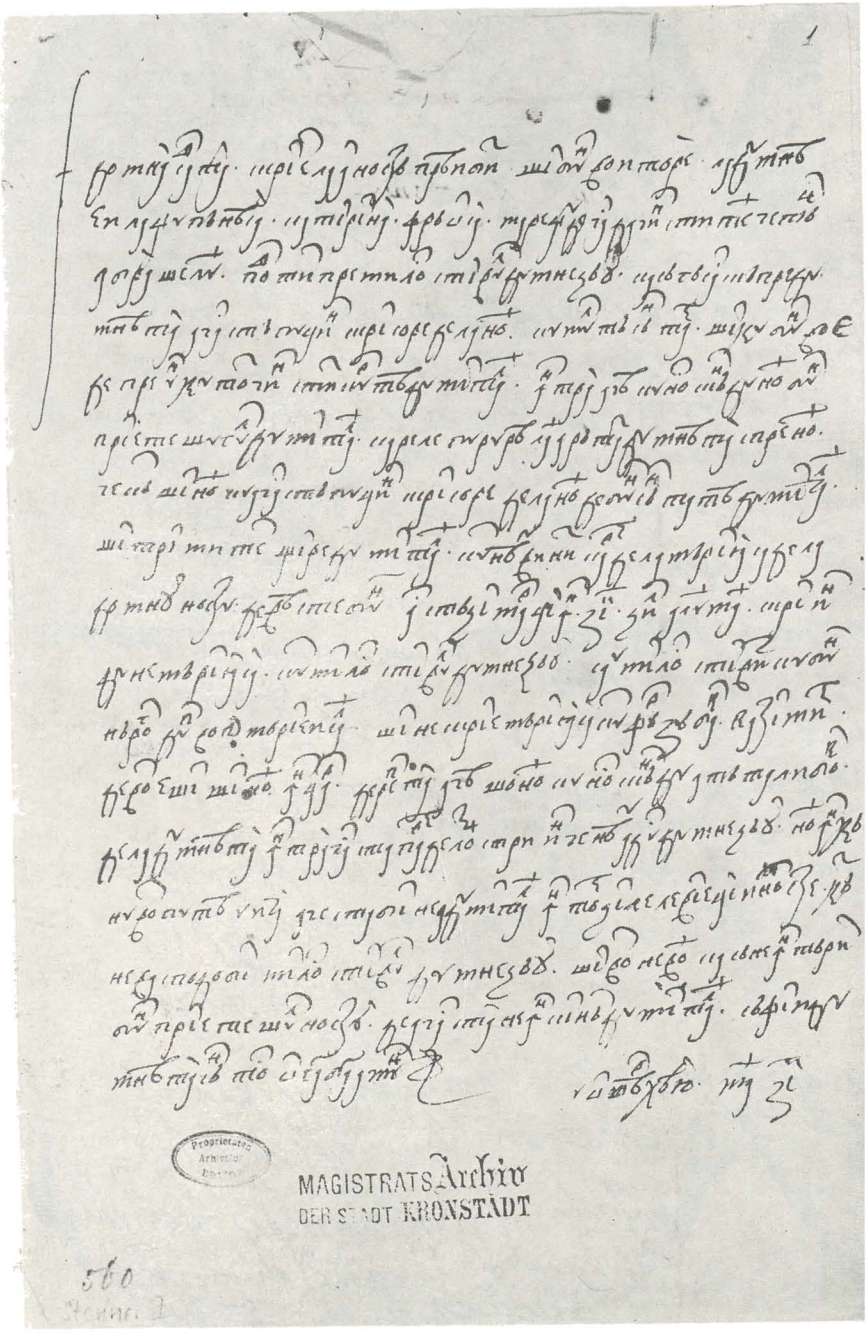

(1658) mai 17, Oşorheiu, Arh. St. Braşov, Stenner, I, 4, nr. 560.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

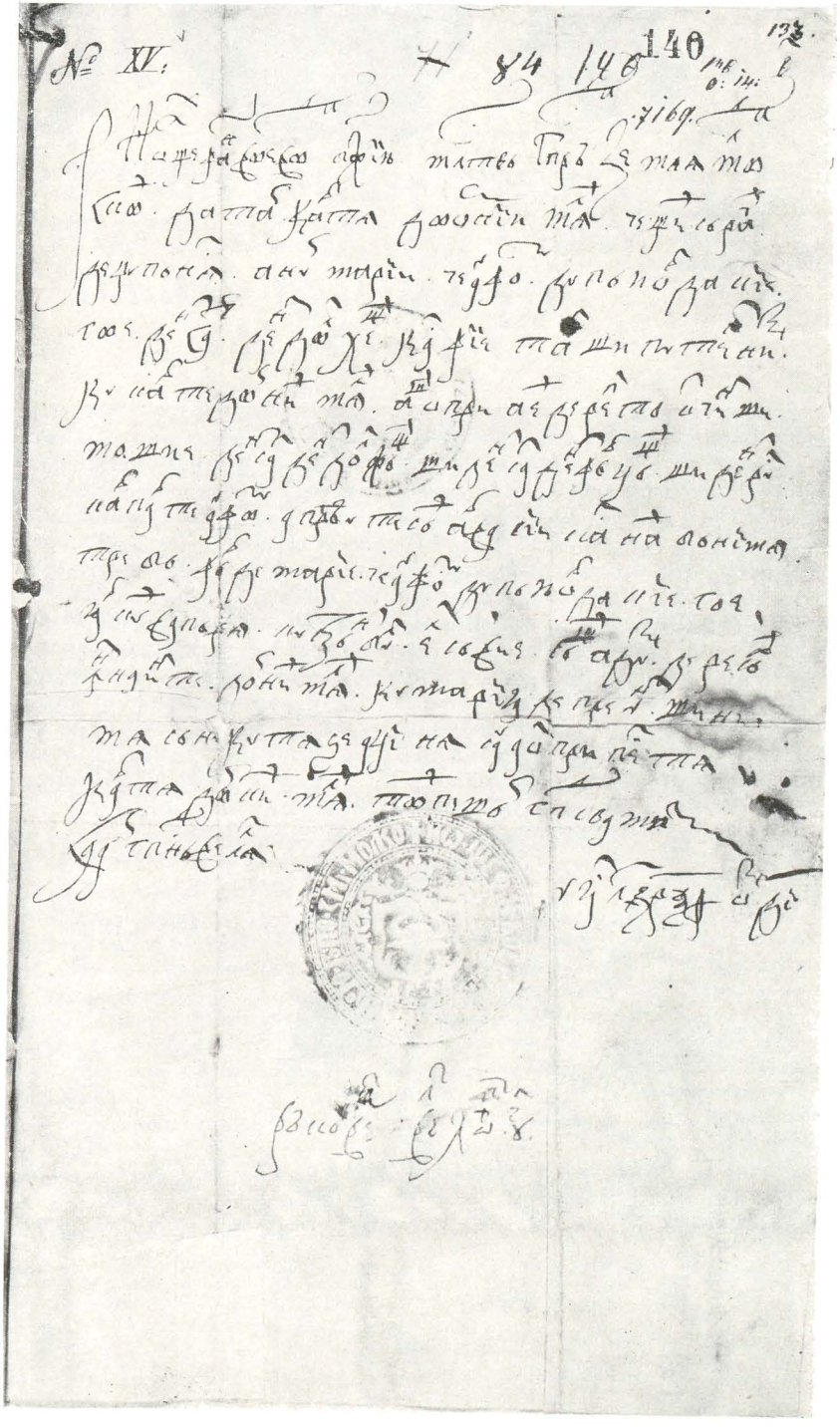

1660 (7169) octombrie 14, Iași. Arh. St. Buc., Ms. 648., f. 140.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

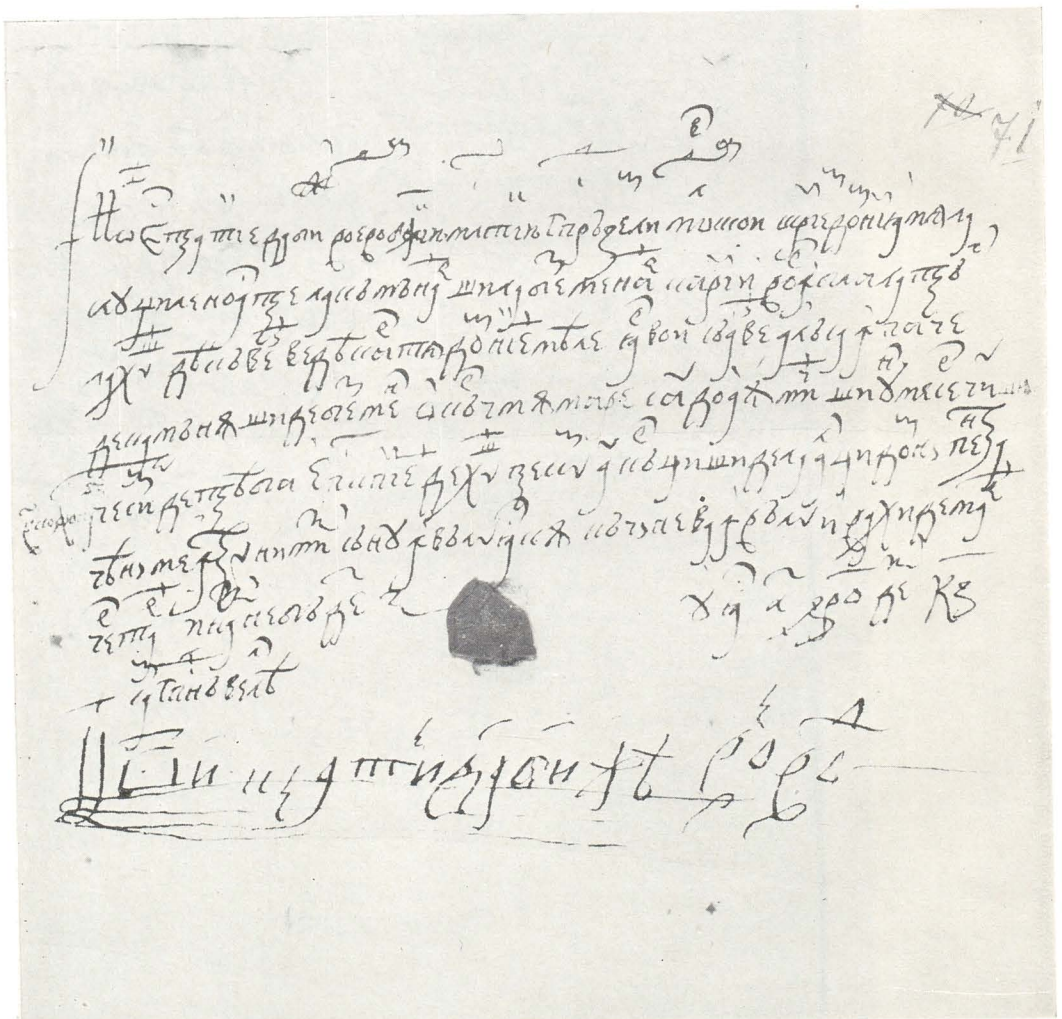

1661 (7170) decembrie 27, Iaşi. Arh. St. Buc., Ms. 543, f. 71.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

PLANŞA 30.

+ Іѡ Антоніе воевѡ • Біею Матію
Гпдръ • Ибладател • Исам
Дрѫцъ • Въсоезе Леугро
Влахіеи +

ARHIVELE STATULUI BUCUREŞTI

Оупъчене дъруи прѣбунѹ • ш и прѣмлтивѹ дѹ не сеѹ • К оудоніа църъ и рѹ нещи • ш и не фъкѹ
мергъторію ѧ на ниите • ш и поутъторію Дегриже а пъмънтѣ нило, оугрроовлахіеи • ш и пъто=
рю а ѡилор Сфиціеисале чѣлекоу въ и тъторе • К Аресеѧ кипуѧще, кѹшинъ и тѣлеіако, Стъ=
Дѹ ѧ на ниитѣ Добитоачело, Пъскъи Дѹ ѡилечѣлефъръ Деграюре • ш и вр Дѹ съшдѣсѣмала ѡ=
амени • Припекѹ фригѹ ши тоатѹ Аметекарѧ въ дѹхѹлѹи тѹрпіѧ, кас нѹ пар вреоунилe
Деитрачѣлѣ • Д Арънои Дънѹстъ на ниитѣ Добитоачело, чело фъръ деграюре чи на ниитѣ
Акѹ въ и тъторилор ѡамени • К Аріине съ и тѹ Даци ѧ сѣмѹ • ш и ни секѹвине ан пъ
Детоци въръжмашіи чеи въ зѹци, ши чеи не въ зци • ш и ѹ кѹ въ и тѹ Сфиціеисале, чѣлчегръѧще
А сѹ пра пъсторило • Д Езичеаша А Марѹ пъторило чемъ нъ и къ лаптеле, ши бракъ
лъ на тѹ мей, ѧръ Де ѡ ни ѹ грижескѹ • Д Ерейта чѣ ста въ зѹ и Дѹ доніамѣ, пъмѹ=
тѣ ніи църъ и рѹ мънещи • А и пси ци Де ѡбѹнъ тате К арѧ ѧ сте пре пре тоатѣ бѹ=
нътѹ циле • ш и трѹпѣще, ши сѹ флетѣще • Ф ъръ каренѹ ѧ сте пѹ ти ицѹ ѡ=
мѹлѹи А шкиверниси • Н и чи чѣле трѹпещи Прекѹ секѹвине, ни чи чѣле сѹ флетѣще,
Н и чи Іцелепціе А до бъ и ди • Н и чи пре Дѹ не зеѹ А лкѹ но аще фъ къ торію съѹ • не
чепоатеалѣце бине ле деи ръѹ • Н и чи ръѹ де и бине, Іцелепчѹ нѣ Сфитіи Скрипѹ ри зи
че • Д Е чи до ніамѣ, Сокотію, ши гъ и дію, Ѣ трѹ ни ма до ніи мѣле • ш и фъ кѹю Доміѧ мѣ
Кас Де ѧ въ цъ тѹр А де къ школъ • ѧ ѡ ра шѹ до ніи мѣле къ пѹ лѹ и гѹ • П Е ѹ локу чела ѹ да шила
милѹи, Ѹ ни сти тѹ, ши Де бѹ нѣ бо ѧ ри нѹ Доніи мѣ ра на тѹре Влѡ • чеѧ во де кѹ пъръ то аре Де ла строе во
не кѹ Де и голещи за. Ѹ ѡ сѹ тъ: ѧ трѹ кари Съ хіепѹ ти ицѹ ши бо гацило ши съ рачело А ш Да фе ріило Съ сеѧ целепцѣ
Ск Де бѹ ла ѧ въ цѹ тѹр, Де и трѹ Сфита Скрипѹ тѹр • С е кѹ скріепа в А пта къ тръ Ѳемотію • Д Е
зи чехіюле Ѳемотее • ш и ѹ тѣ къ ещи ѧ въ ца Сфитіи Скрипѹ ри Де и прѹ чи К аре поатепре то ѡ Мѹ, ѧ ѧ целе=
пци ѧ трѹ мъ и тѹ ни цѹ • ш и фъ кѹю до ніамѣ, ши милъ ачещи и касе а де къ школъ • Де то ла ва марѹ къ рѹ лѹи, и дра гола=
веле жѹ тате • Съ ціемъ нъ тирѣ къ поѹ лѹ и гѹ жѹ тате, Кареѧ те да ши милѹи де ръ посатѹ Матію воево • ѧ ръ жѹ тате съ=
фіе ачещи и касе • Ѣ ас фіе Де плата да ка лело • ши ко пилоде хранъ • ѧ ръ до ніи мѣ ши ръ посацило пъ ри ци=
ло до ніи нѣ ѧ ве е по ... ши про ши пре до ніа во ... • Пре ка ре въ ва дъ ... ...
тръ • ѡ ри де ве ци хи де ро а да пъ ни те чел ѹ и но трѹ • ѡ ри де тра нѣ • С ни къ кацѹ • ни съ стри кацѹ • А
ча тъ по мѣи а до ніи мѣле • че ѡ а фъ кѹ спре маре фоло лъ кѹ и то рило църъ и рѹ нещи • чи съ ѧ нои ши съ ѧ тъ ри ла че хри=
сов а ла до ніи но а тре • Ѧ до нѹ Дѹ не сеѹ іс хс • Съ въ ѧ тъ рѧ къ, ши съ въ милѹ ѧ къ • ѧ трѹ чи стѣ ши ла ѹ да сфиціеиса
ѡ ѡ ни нъ + • С е ѧ ве тѣ ли по та влѣи гвми • Марешве ба кра і ѡ ве и • нѣ то е ве во • ра ѹ ве ло кре цѹ ле кѹ • хрисла ве ви
шер ба ни ка та ко но ве спа • ге цѣ ве кѹ • ми ха ю ве по ка та ко но • ге ѡ гіе ве пе • па ла ве сто • па па ве ко • и ра на=
тѹре Влѡ • И дѹ ми тра ко ѡ Лѡ на пи са • Ѹ бѹ кѹ ре щи • мца • Маю • і • г дни, и ѡ Арама • влѣ • Зроз +

1669 (7177) mai 10, Bucureşti.
Arh. St. Buc., Peceţi 75.

Vadut, Conservatori

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

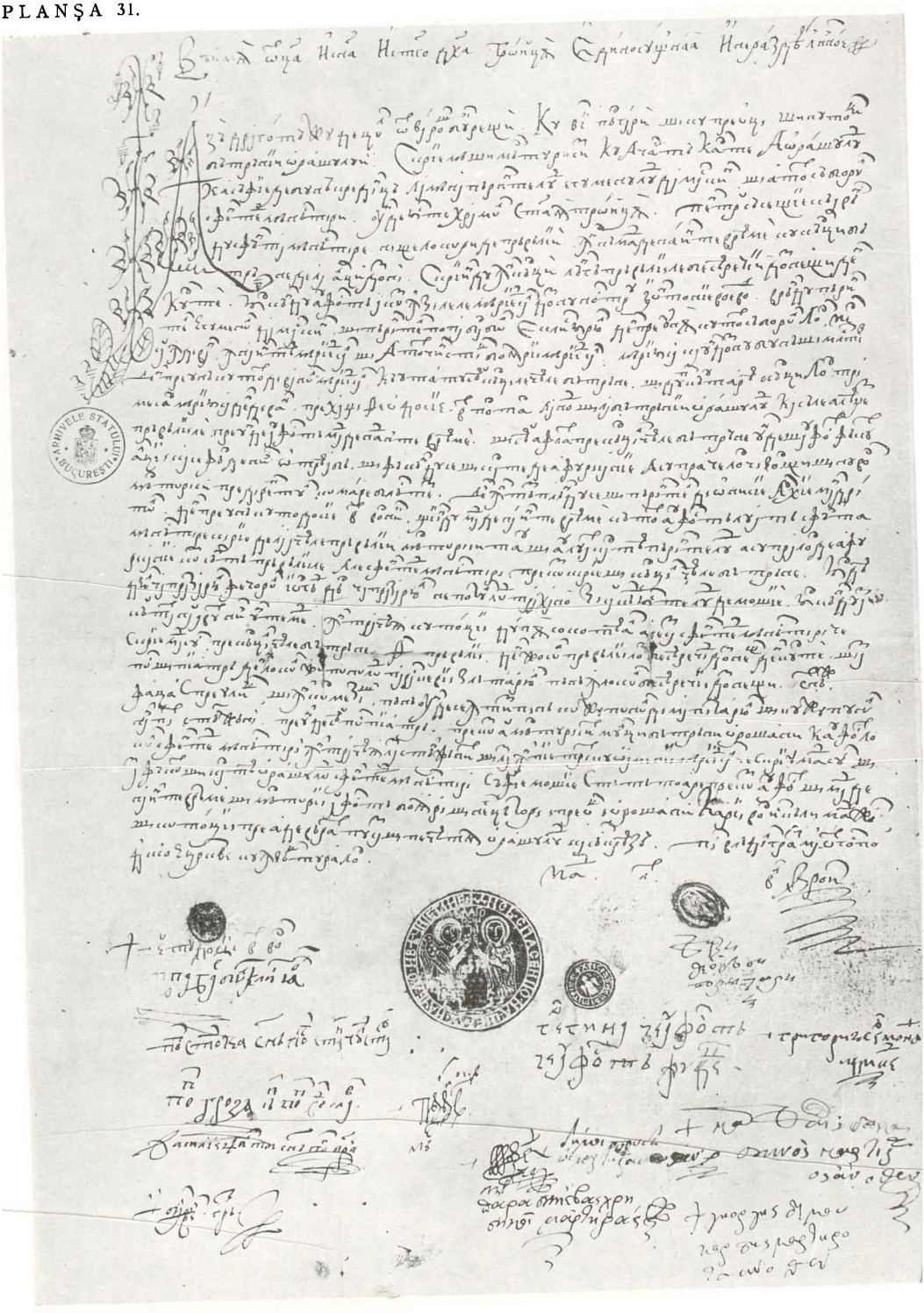

1670 (7178) mai 30 ⟨București⟩. Arh. St. Buc., M-rea Radu-Vodă, XXXIV/29.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ARHIVELE STATULUI BUCUREŞTI

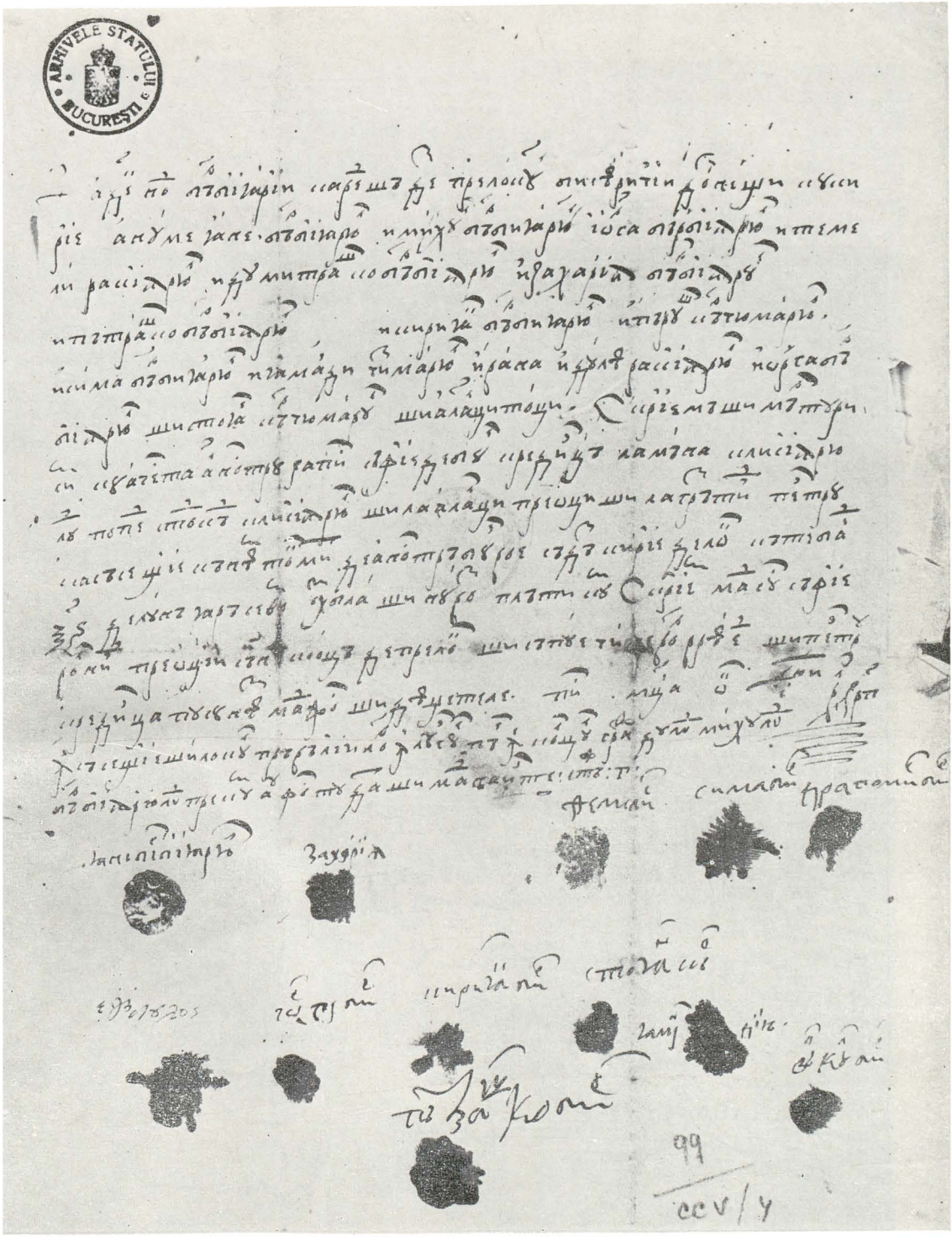

1671 (7180) octombrie 10. Arh. St. Buc., Mitrop. Ţ. Rom., CCV/4.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

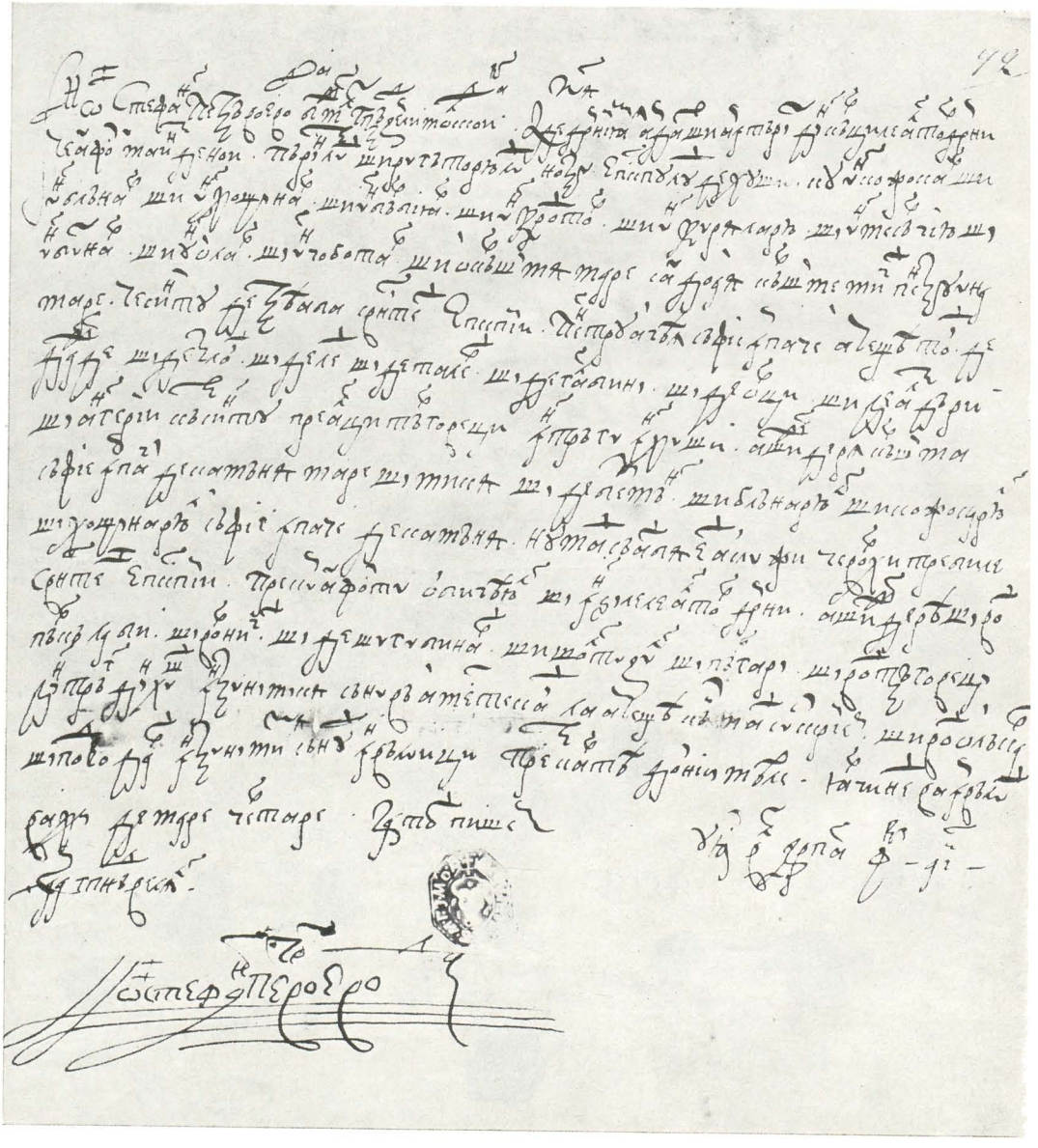

1673 (7181) februarie 11, Iaşi. Arh. St. Buc., Ms. 543, f. 92.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

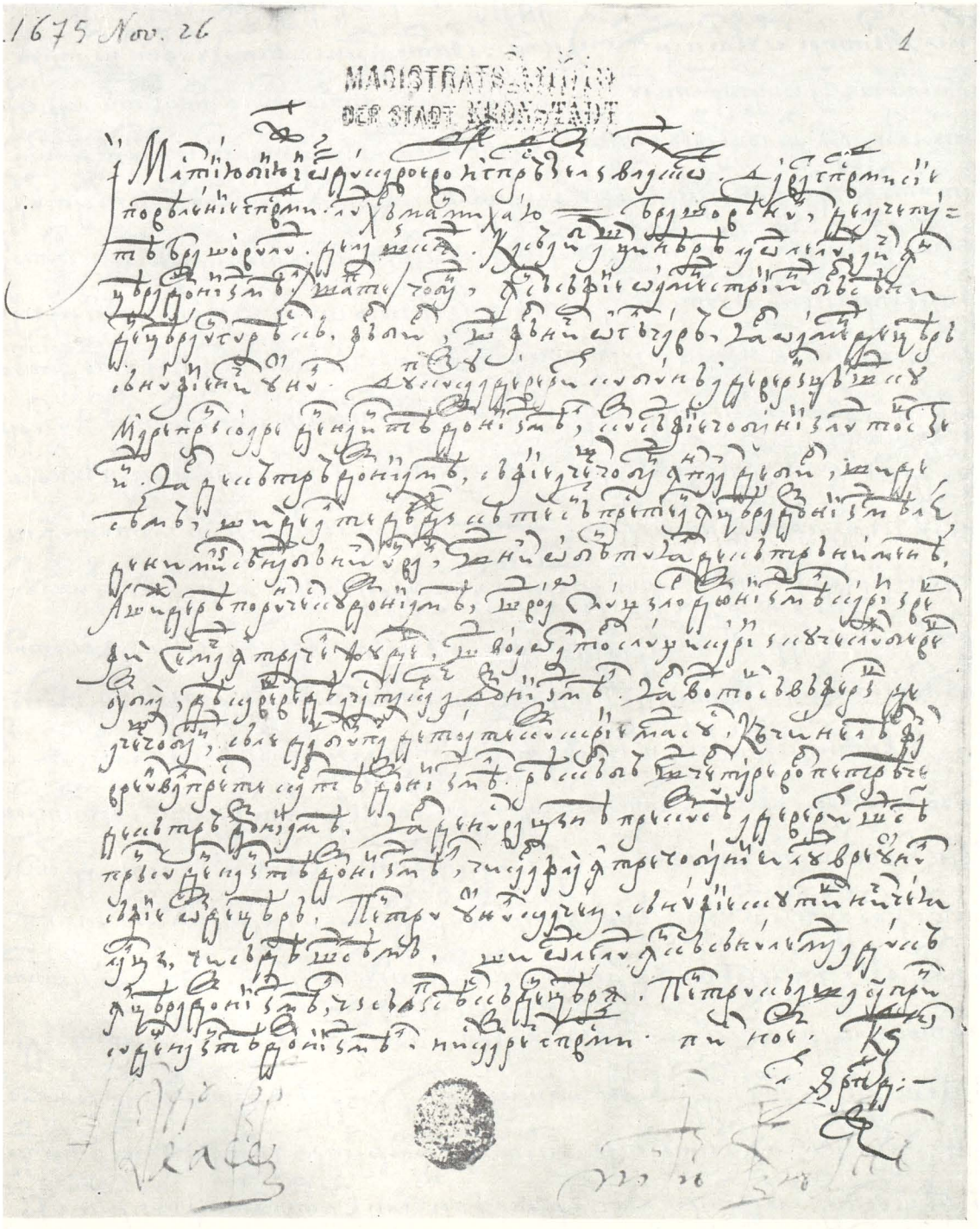

1675 (7184) noiembrie 26. Arh. St. Braşov, Stenner, I, 3, nr. 347.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

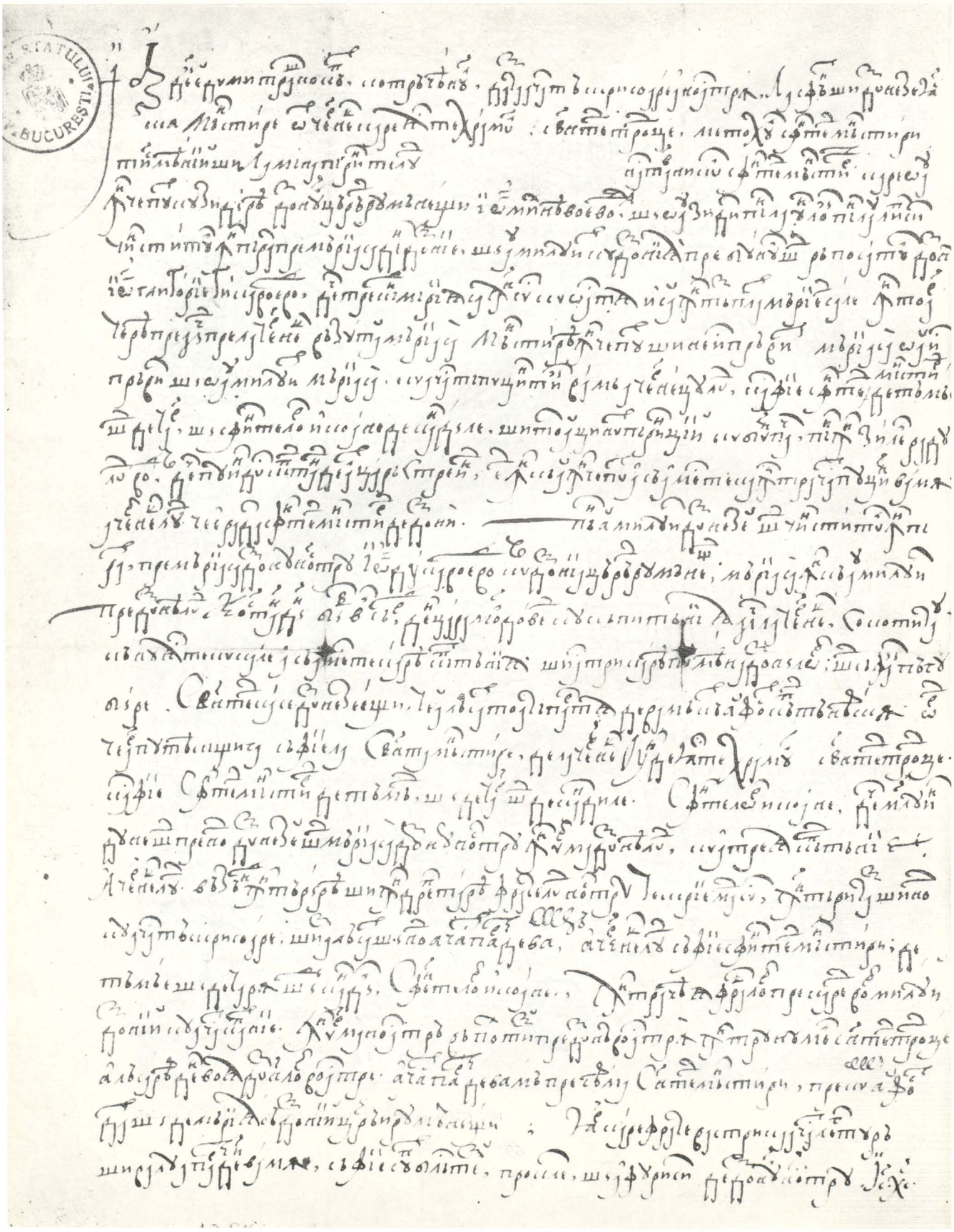

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

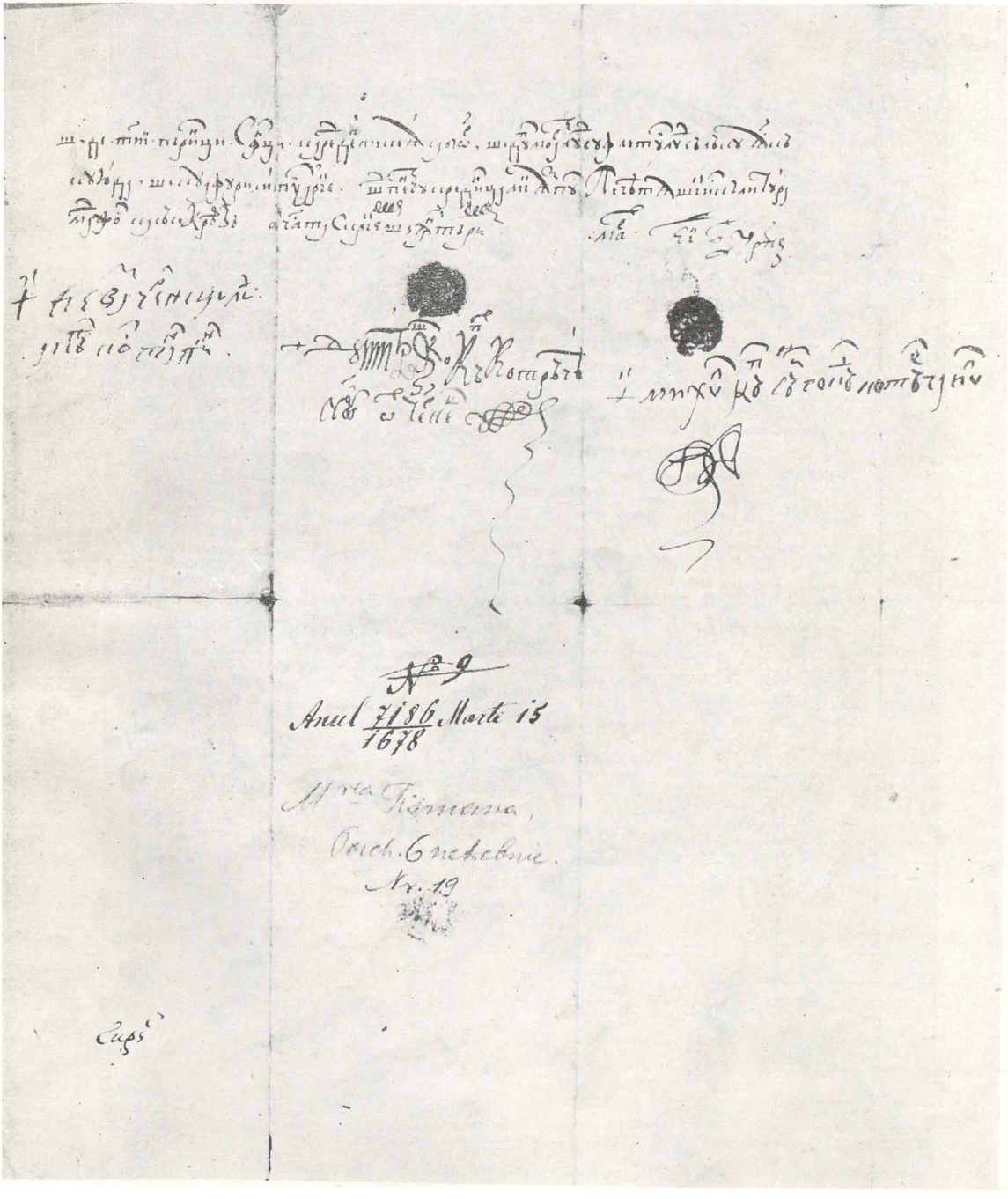

№ 9

Anul 7186 / 1678 Martie 15

M-rea Tismana,

Pach. Gnetebnie.

Nr. 19

1678 (7186) martie 15. Arh. St. Buc., M-rea Tismana, XC/19

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

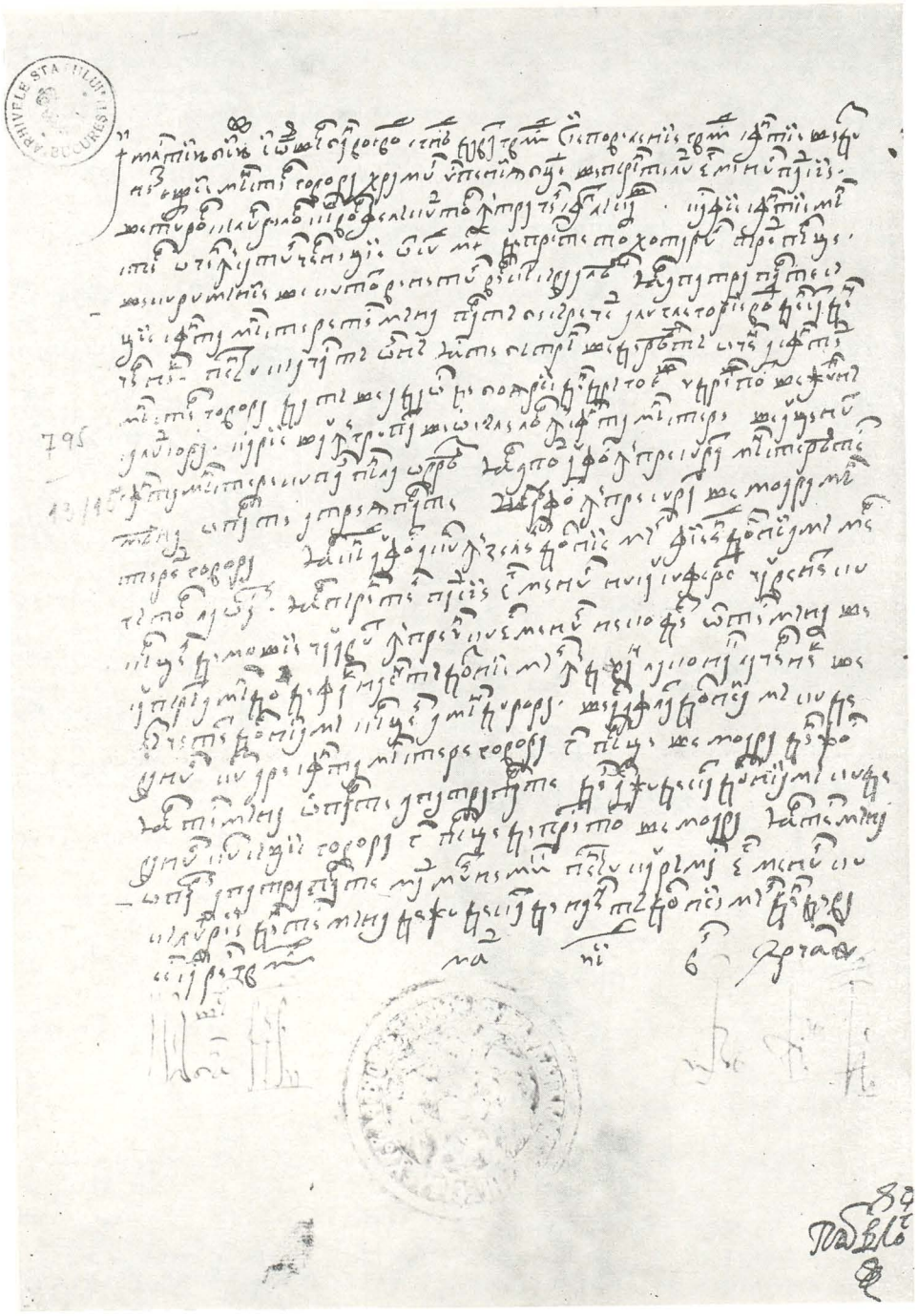

1683 (7191) mai 18. Arh. St. Buc., M-rea Govora, XIII/15.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

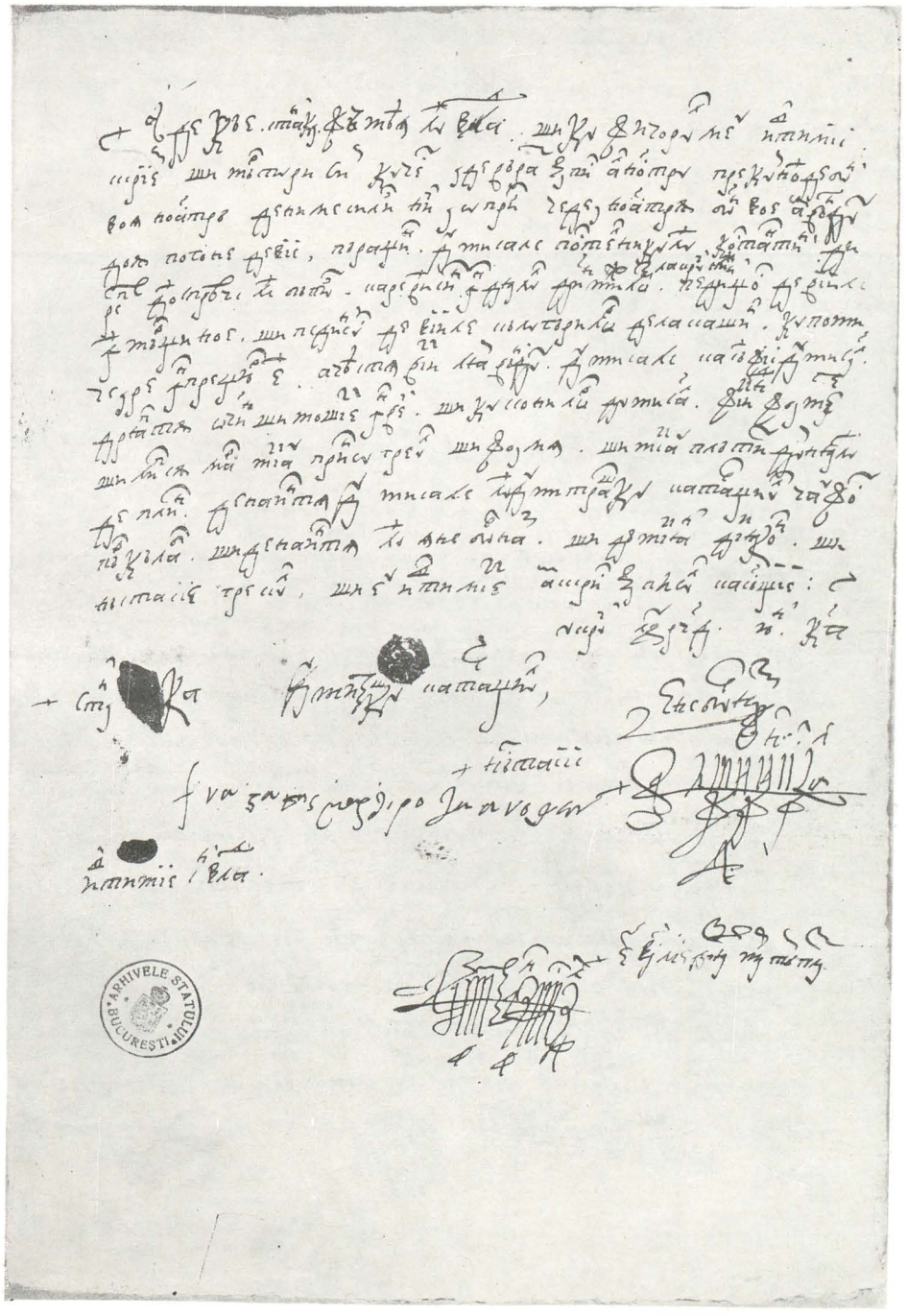

1686 (7194) iunie 21, Cruce. Arh. St. Buc., M-rea Brazi, IX/21.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

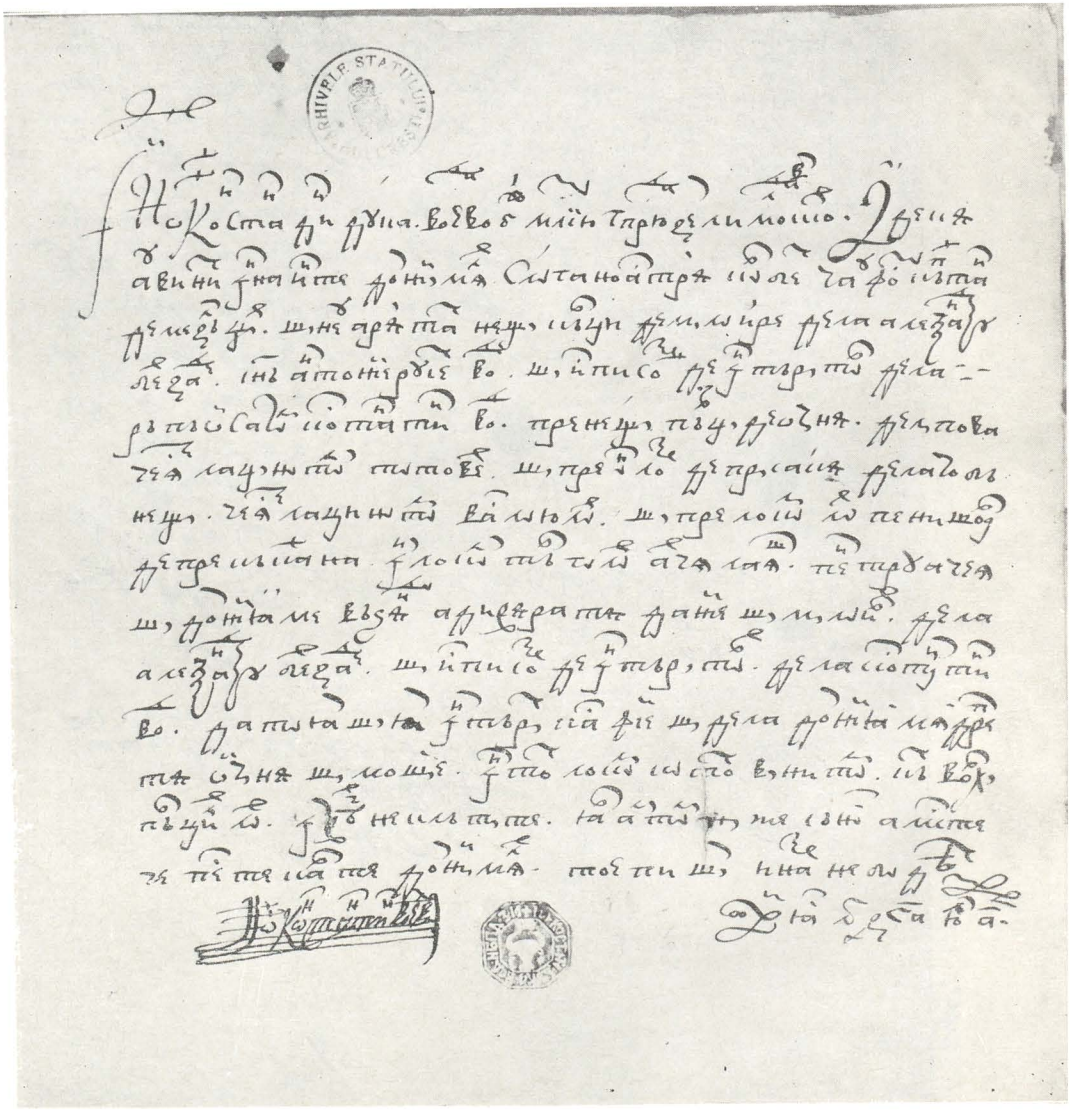

1693 (7201) iulie 1, Iaşi. Arh. St. Buc., Mitrop. Moldovei, I/6.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

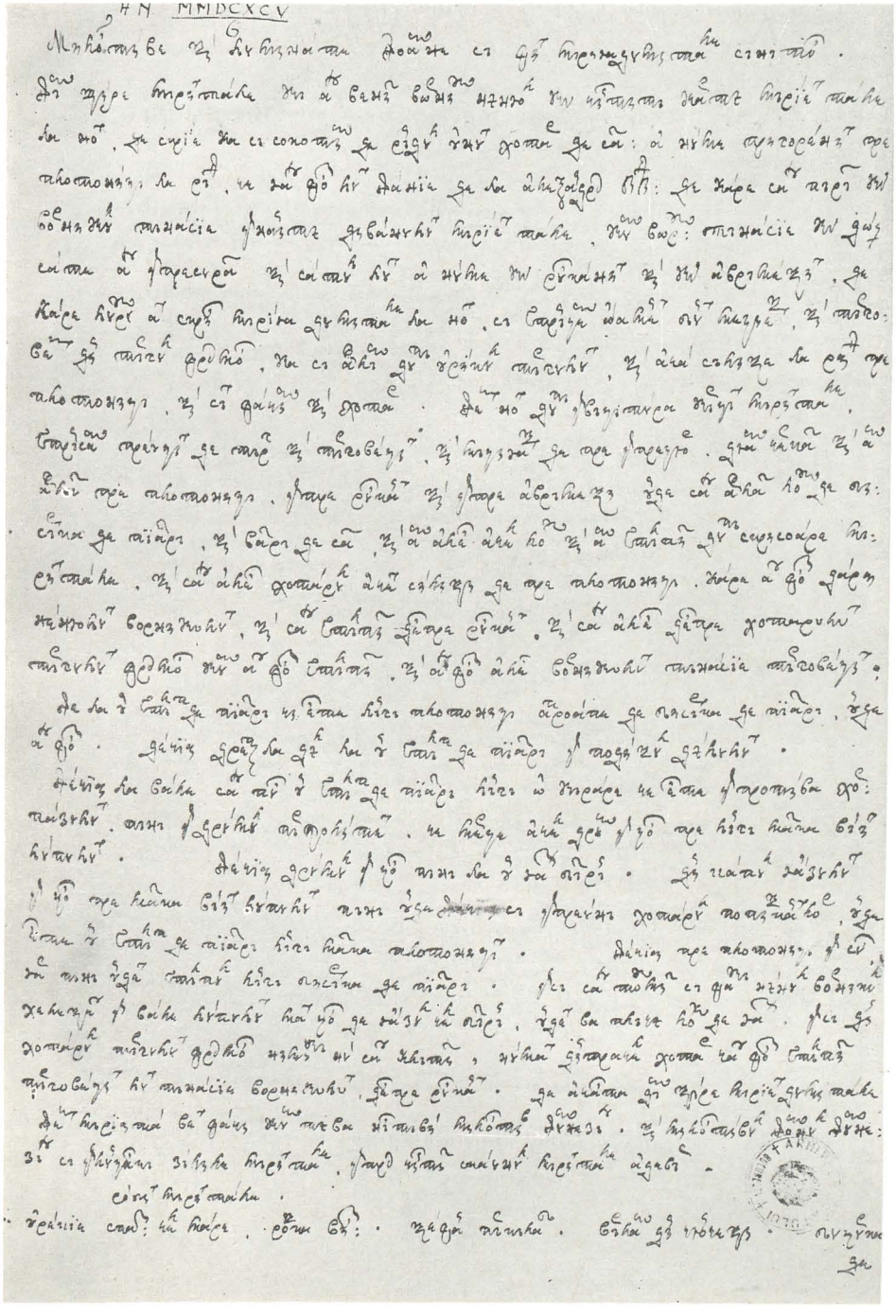

1697 (7205) iunie 30. Arh. St. Buc., A.N., MMDCXCV/6

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

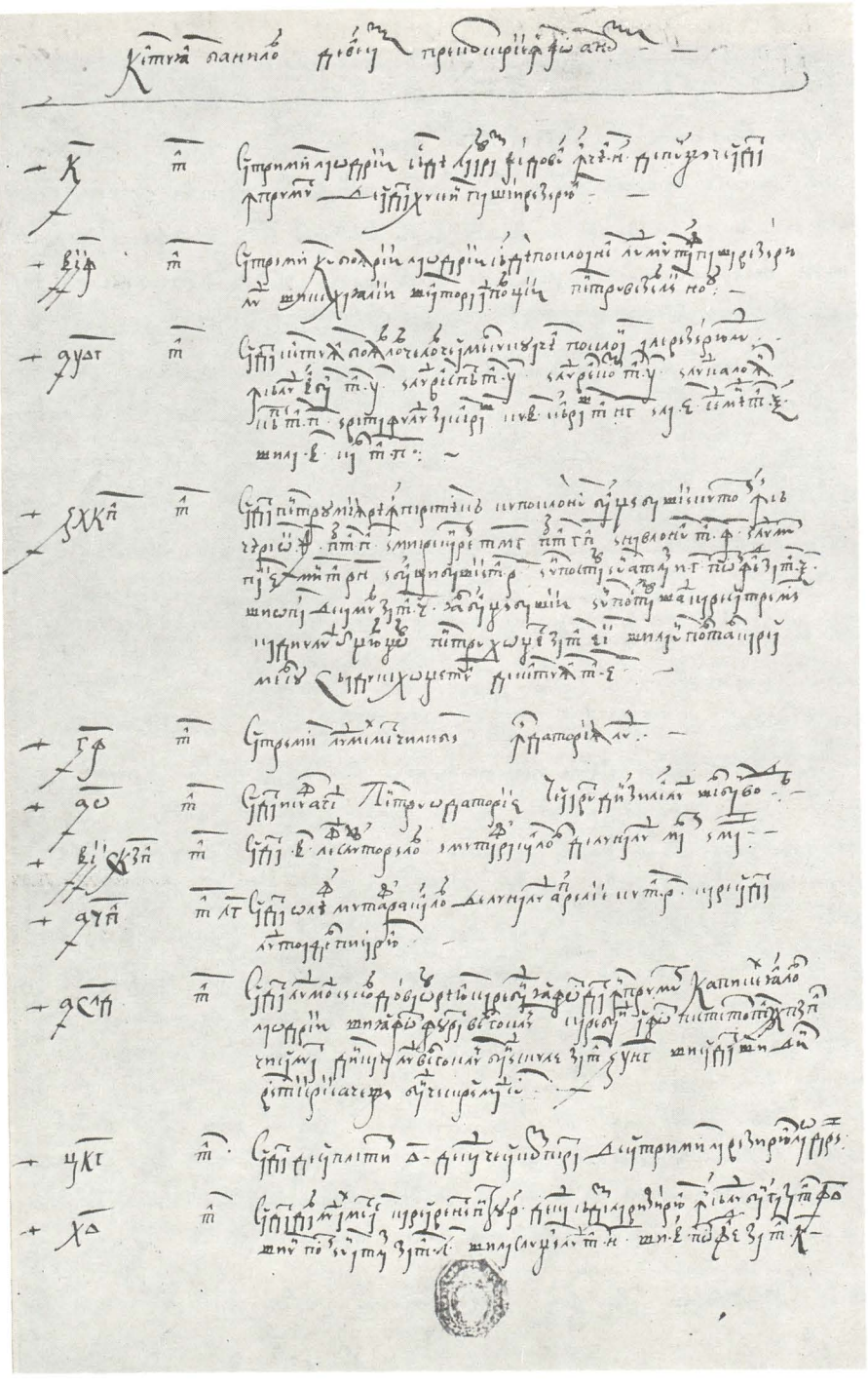

1702 (7210) f.l.x. Arh. St. Buc., Ms. 126, f. 387 v.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

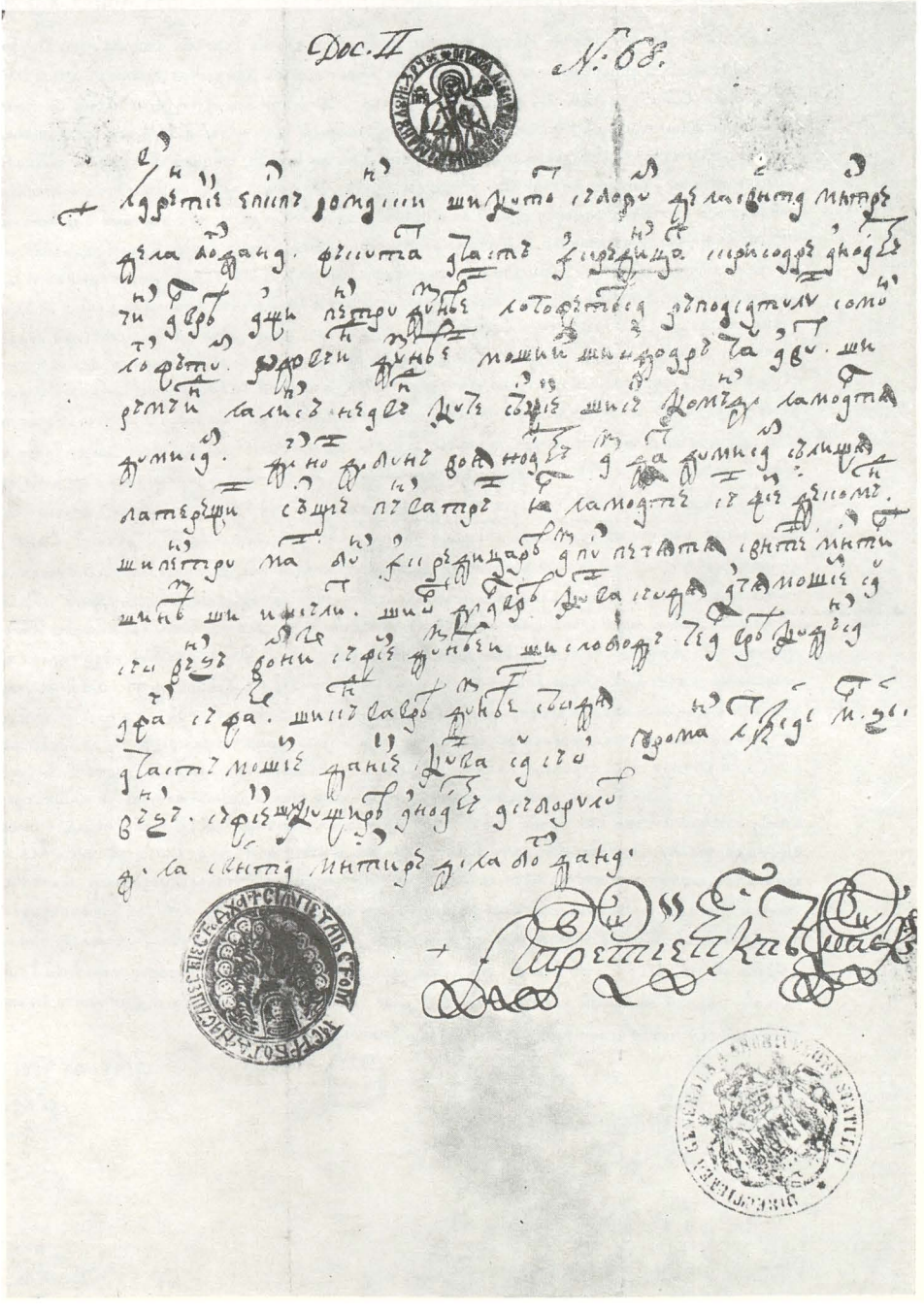

1703 (7211) martie 16, Roman. Arh. St. Buc., Mitrop. Moldovei, CXLIX/12.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

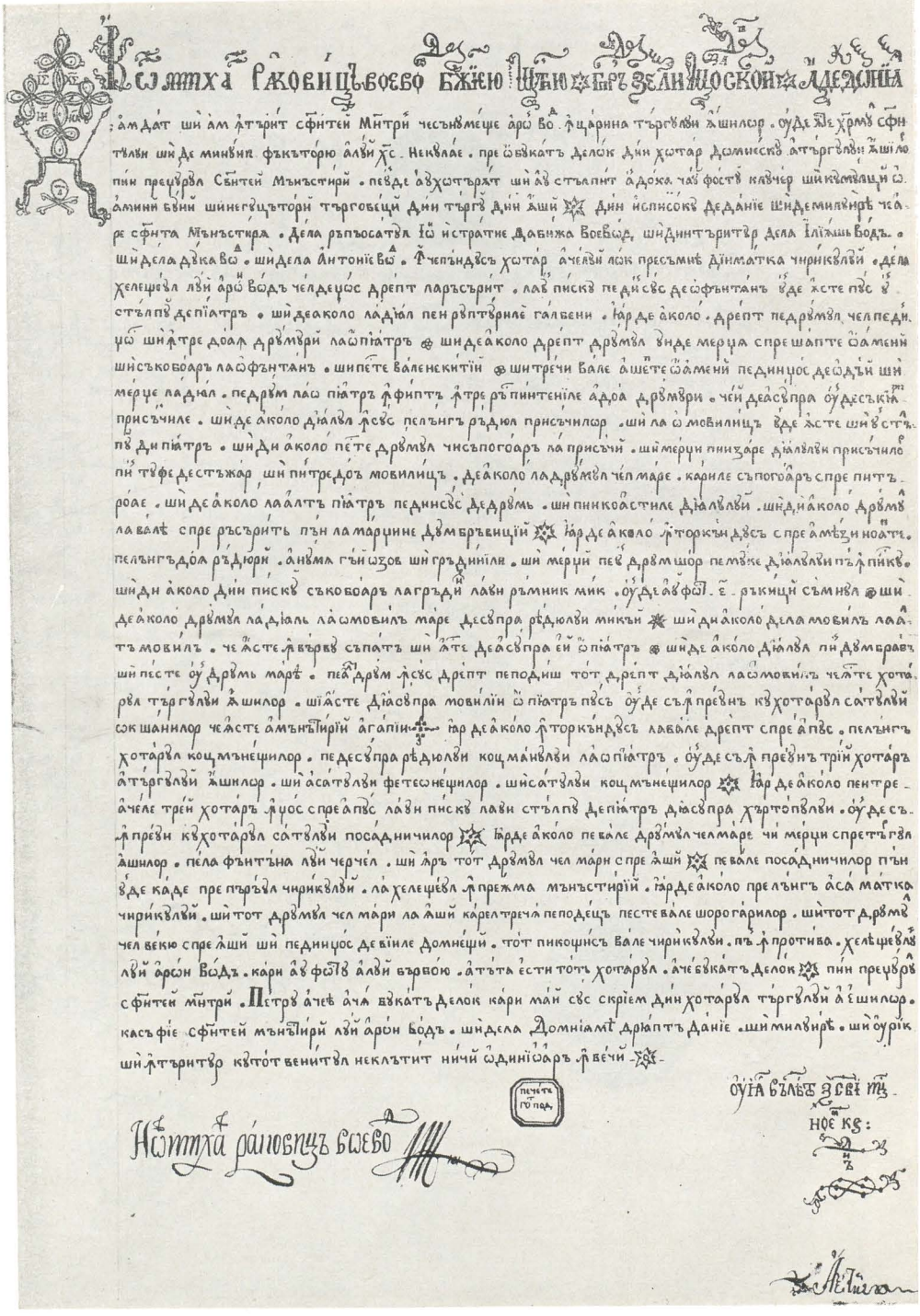

1703 (7212) noiembrie 26, Iaşi. Arh. St. Buc., M-rea Sf. Ioan Gură-de-Aur, XVIII/3.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

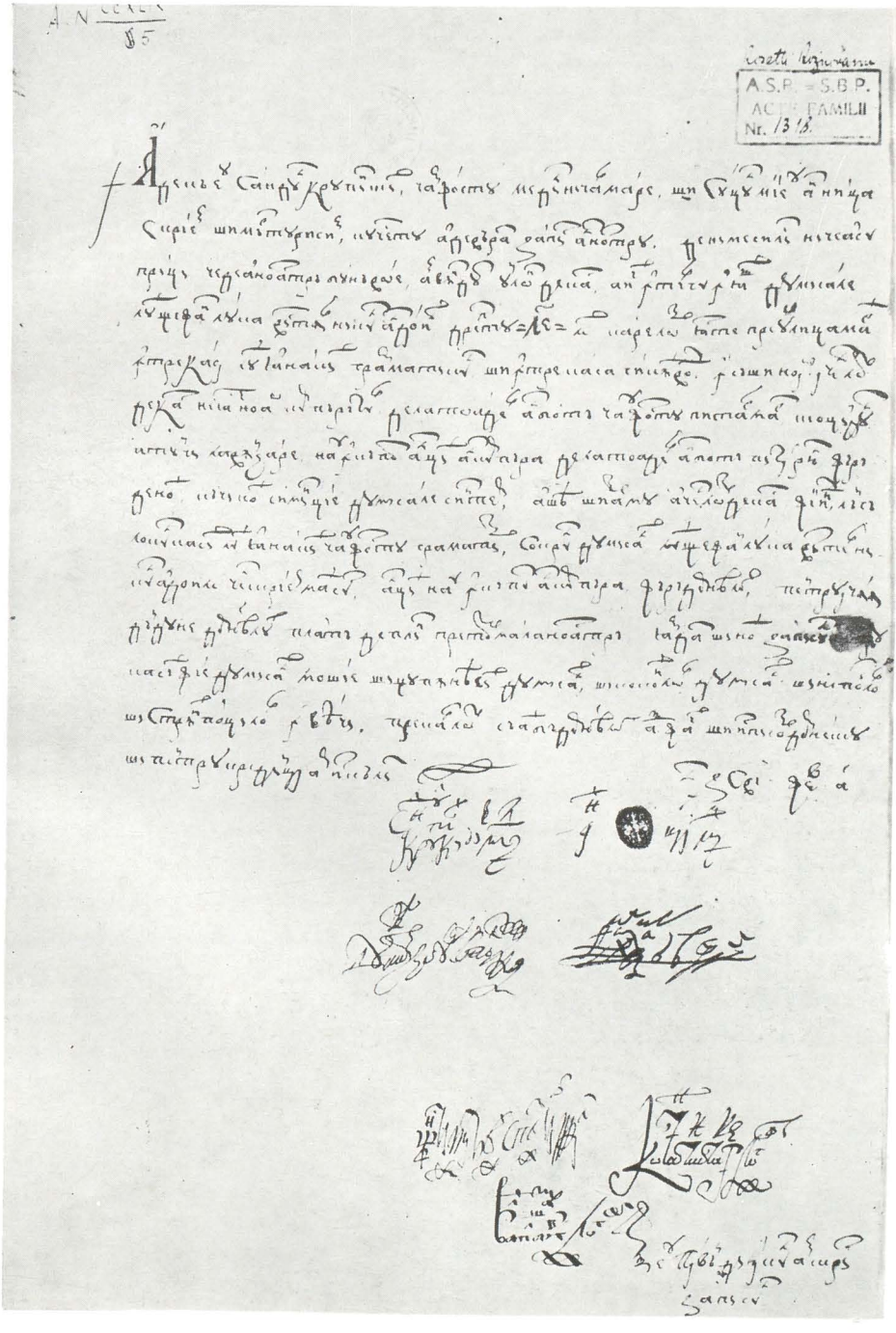

1704 (7212) februarie 1. Arh. St. Buc., A.N., CCCLIX/5.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

PLANŞA 44.

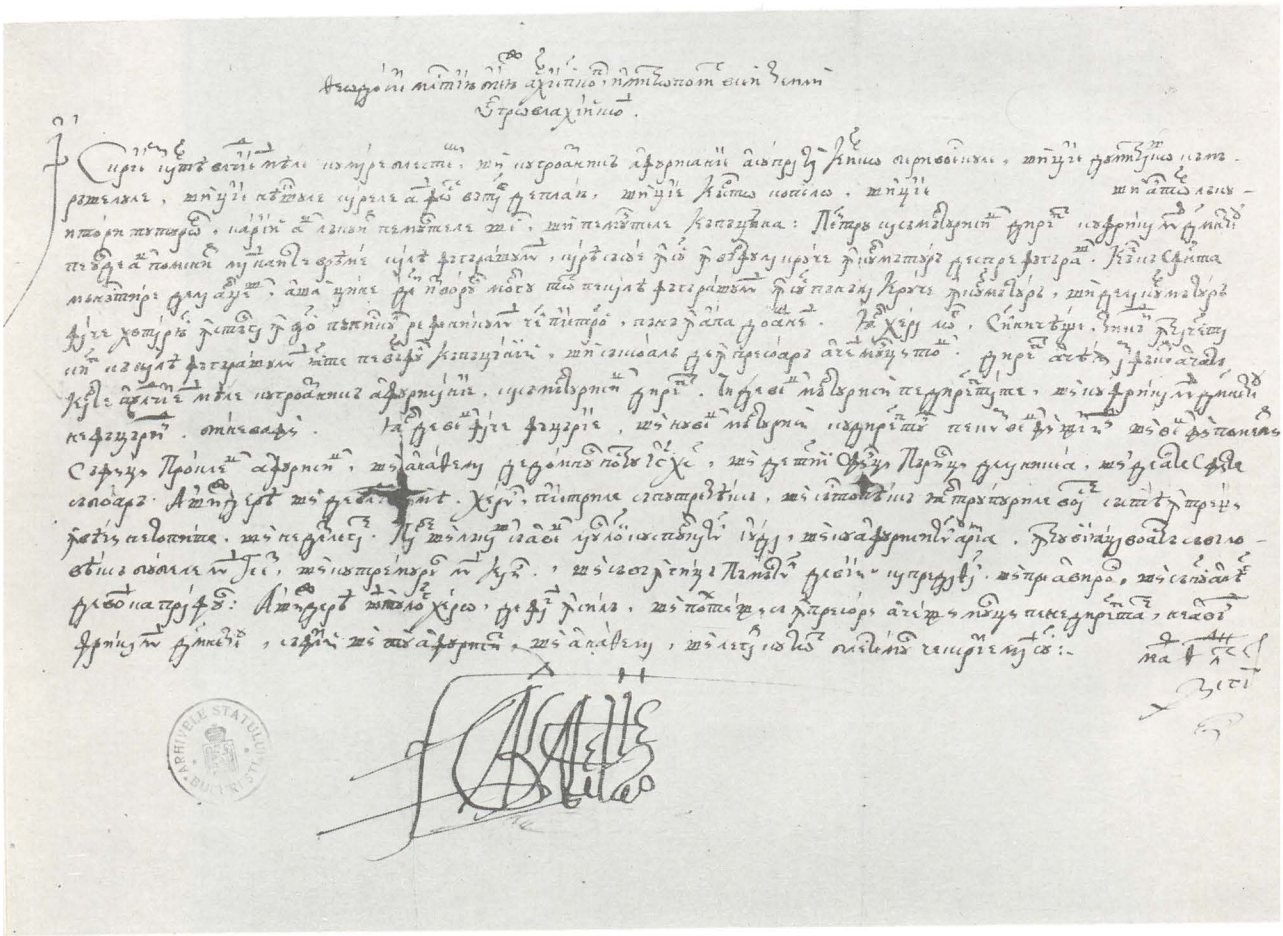

1705 (7213) mai 9. Arh. St. Buc., Ep. Argeş, XVI/52.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

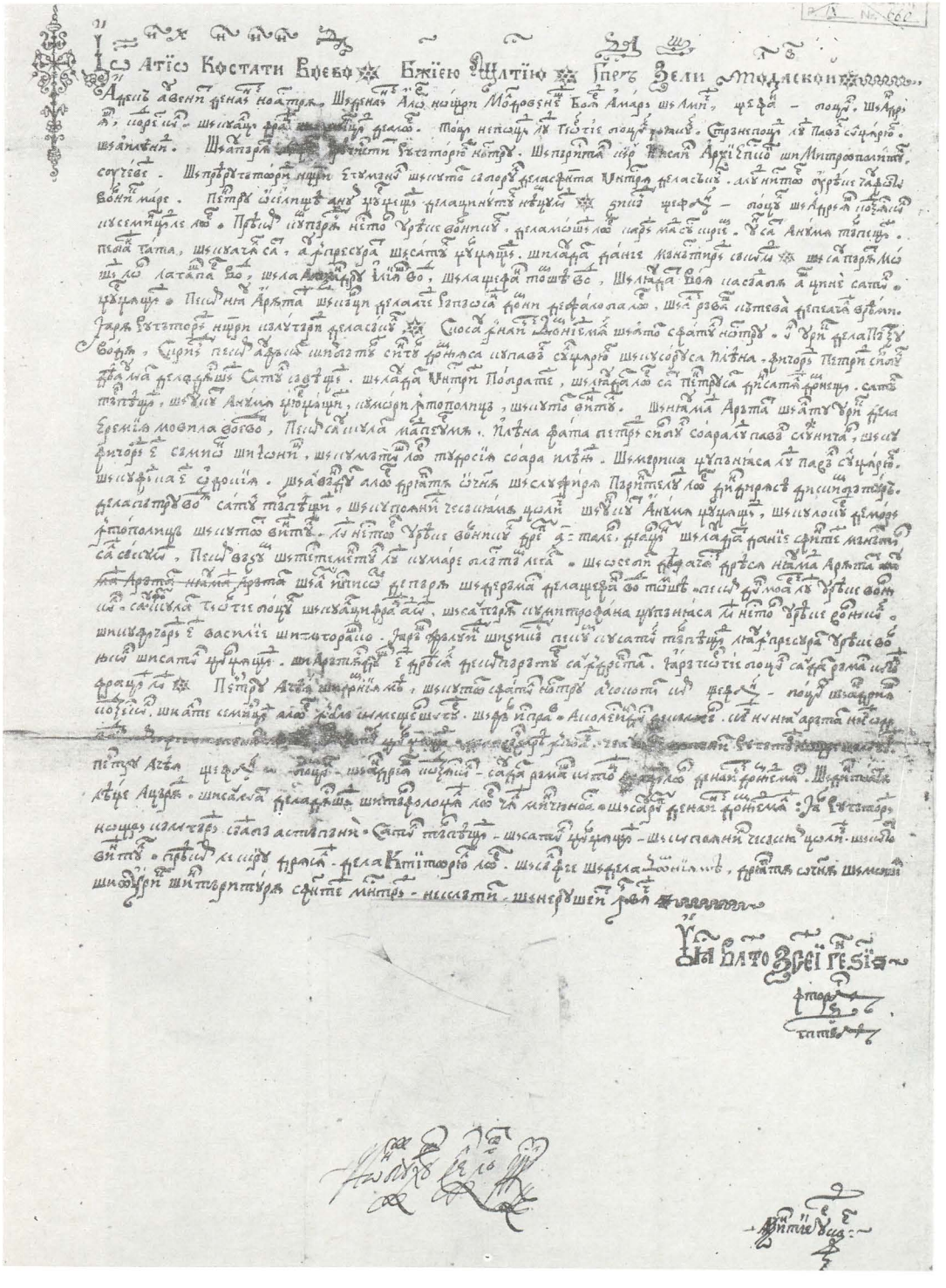

1707 (7215) ianuarie 16. Arh. St. Buc., M-rea Neamţ, LVII/34

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

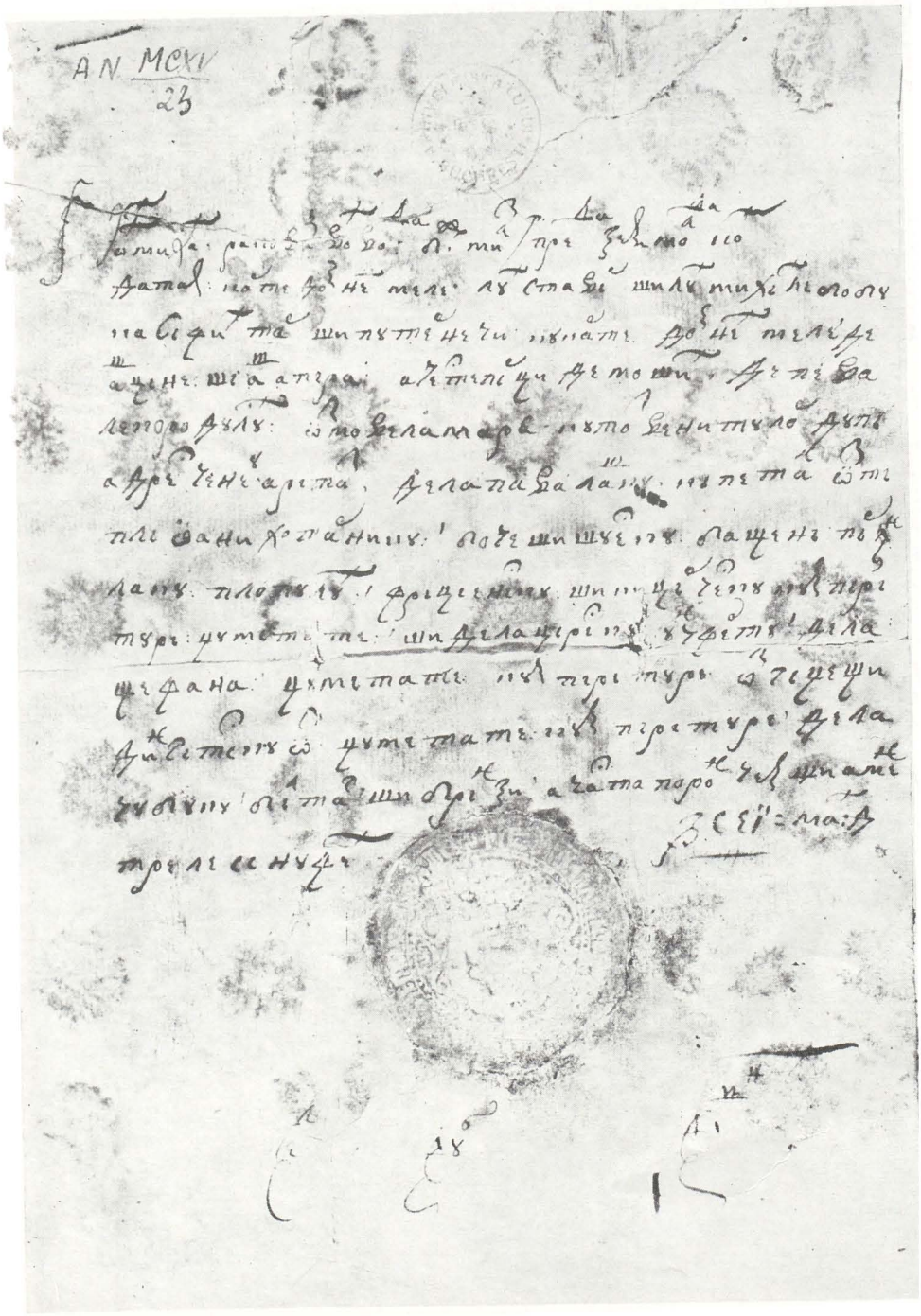

1707 (7215) mai 4. Arh. St. Buc., A.N., MCXV/23. Fals.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

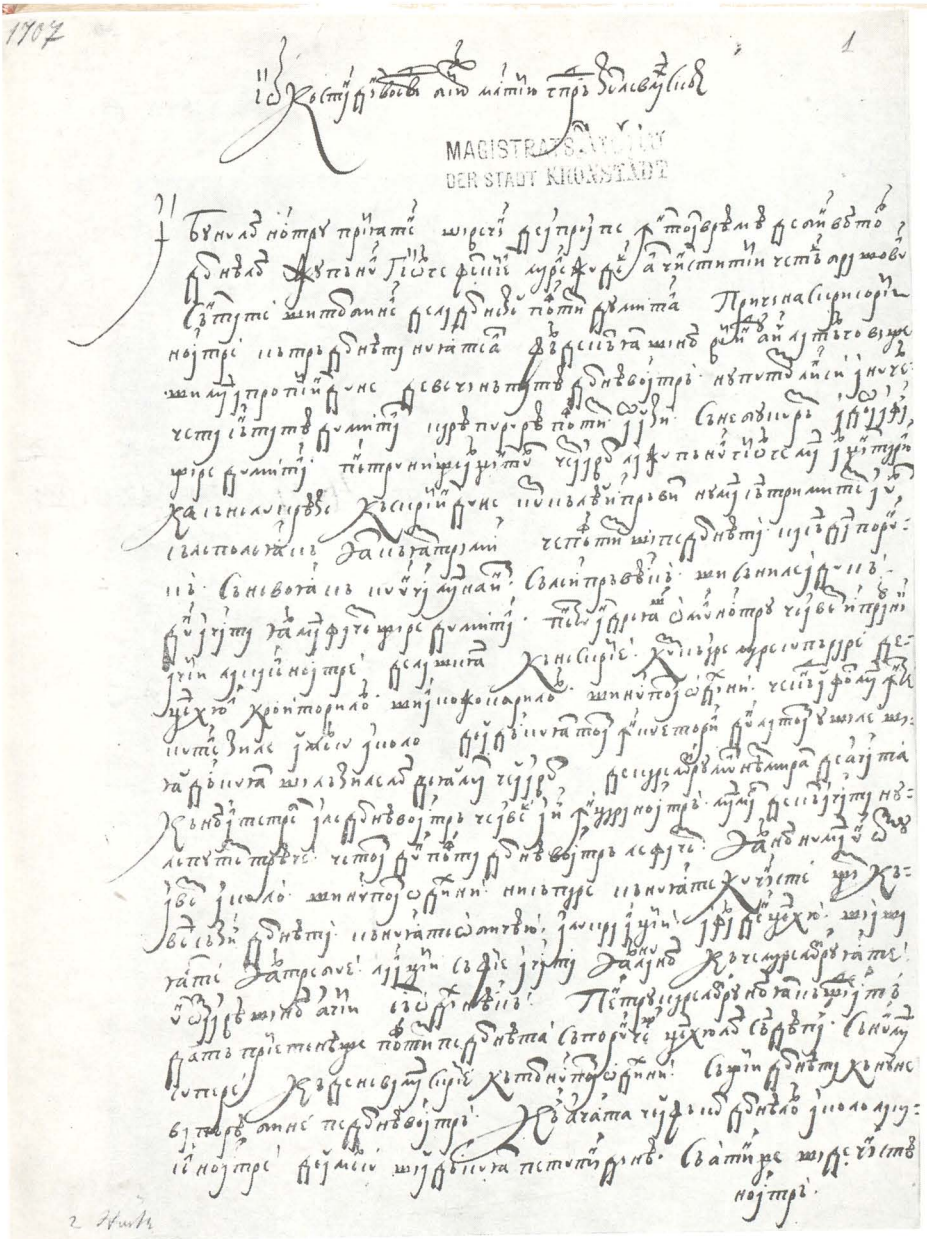

1707 (7215) iulie 21. Arh. St. Brașov, Stenner, I, 3, nr. 396.

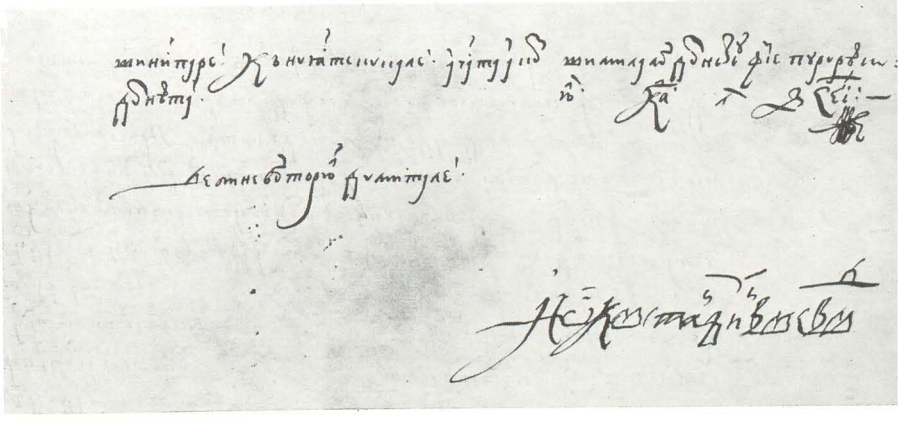

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

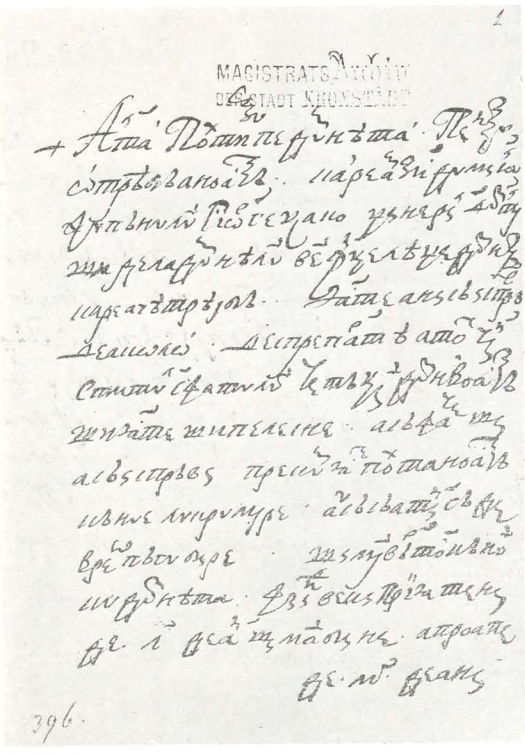

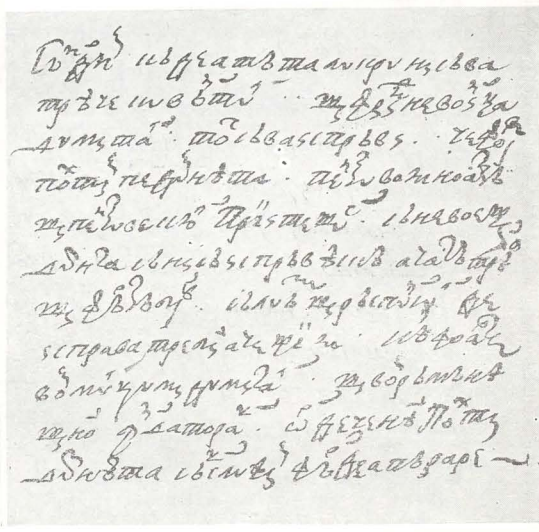

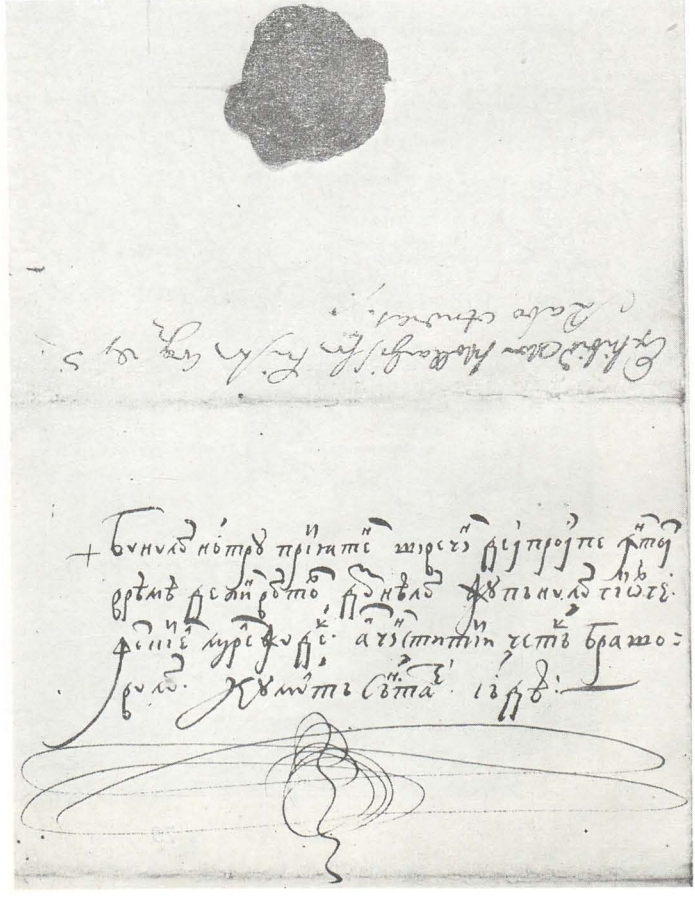

〈*1707 (7215) iulie 21*〉 Arh. St. Braşov, Stenner, I, 3, nr. 396, (anexă).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

A.S.B. – S.B.P.
M-rea Neamţ
P. IA Nr. 067

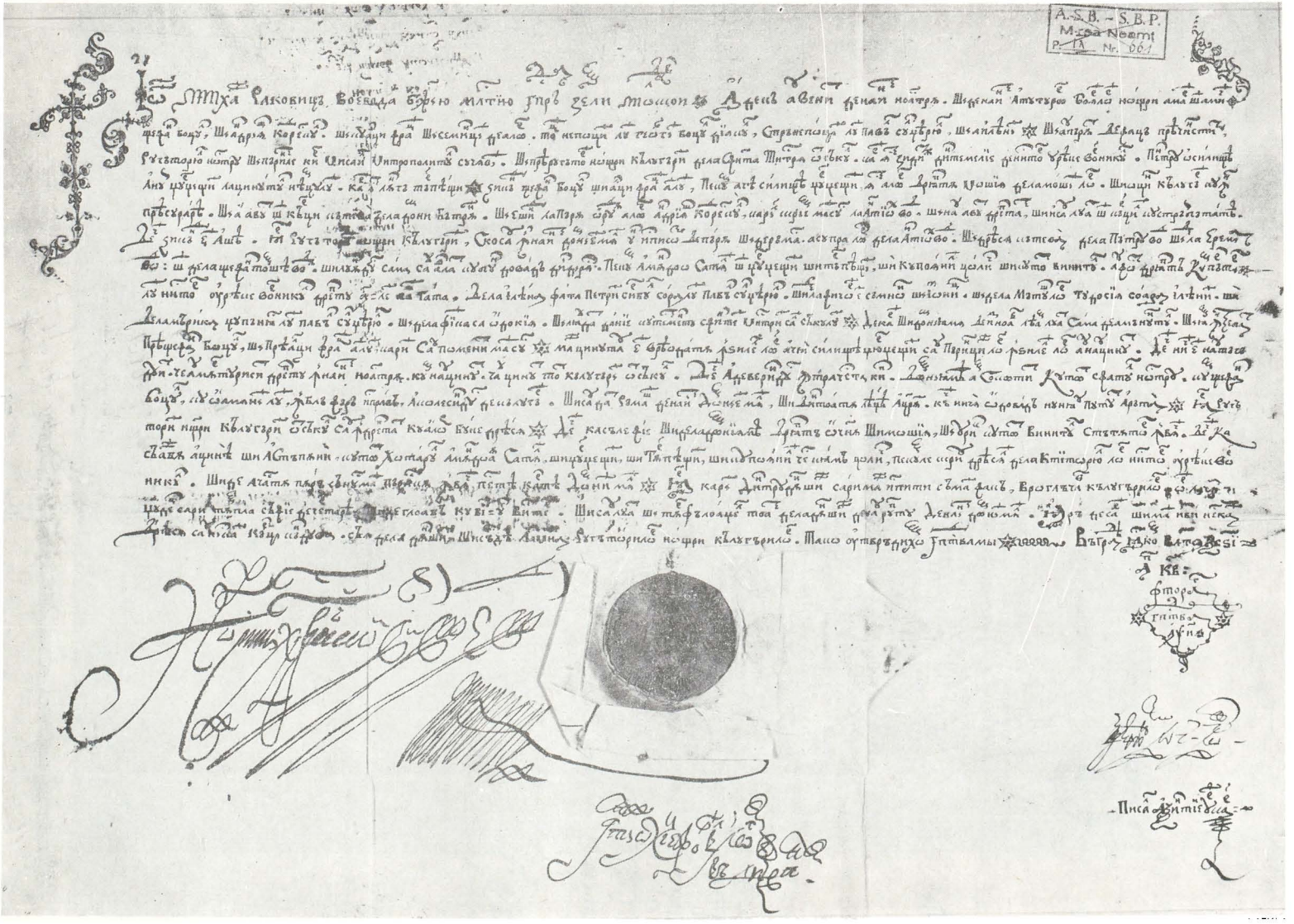

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1708 (7216), aprilie 22, Iaşi. Arh. St. Buc., M-rea Neamţ, LVII/32.

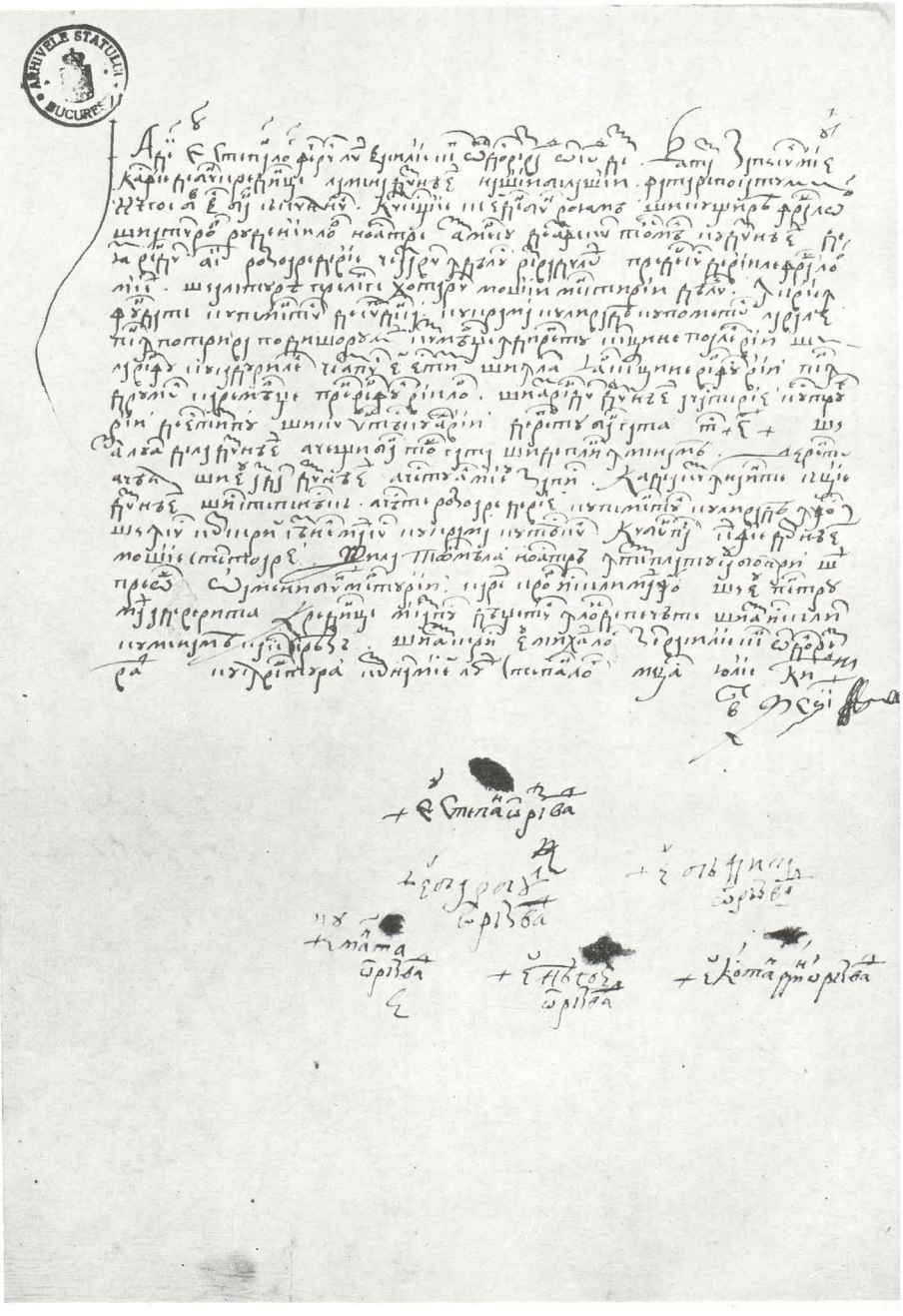

1708 (7216) iulie 28. Arh. St. Buc., Mitrop. Ţ. Rom. LV, p. 1/4.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

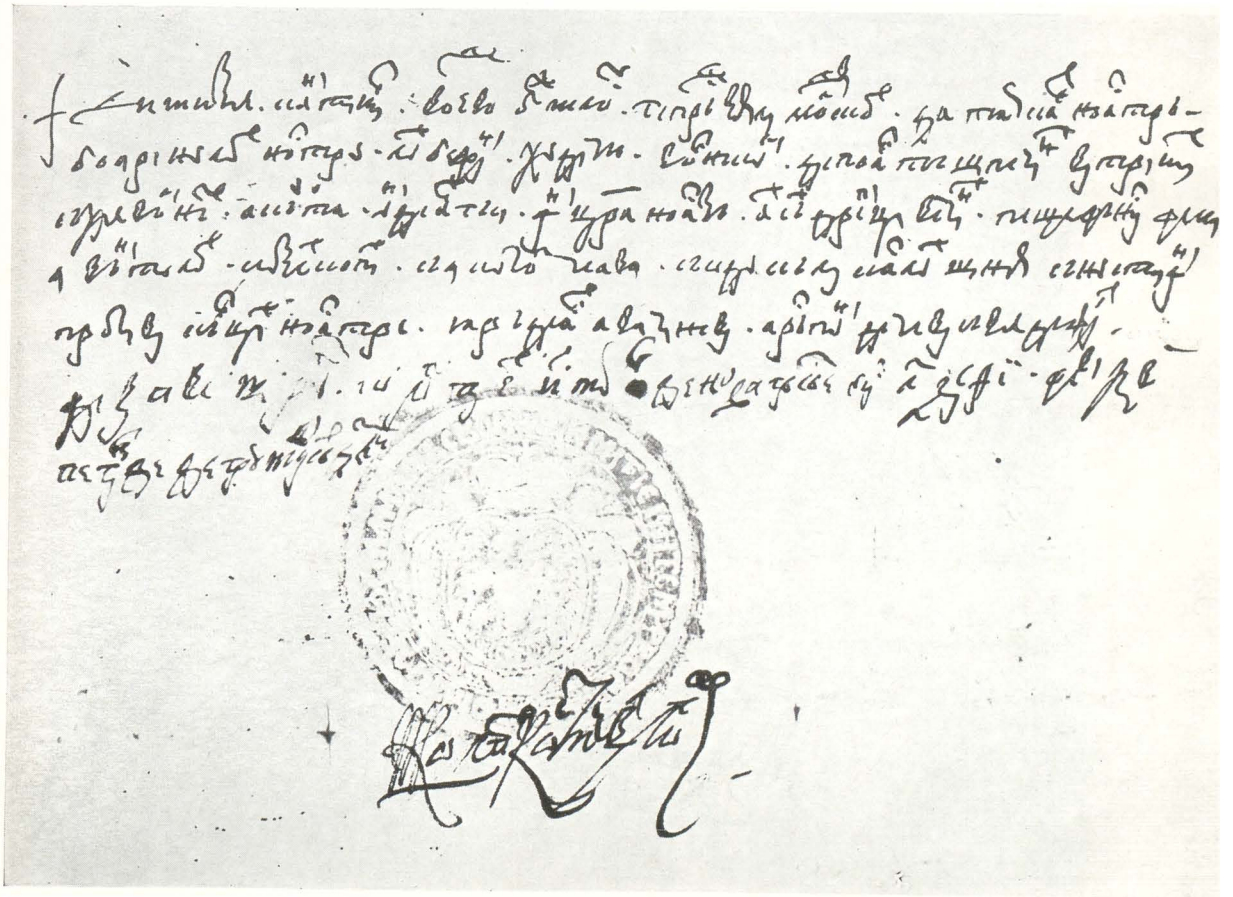

1711 (7219) *februarie 22, Iaşi*, Arh. St. Buc., M-rea Doljeşti, XX/1.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

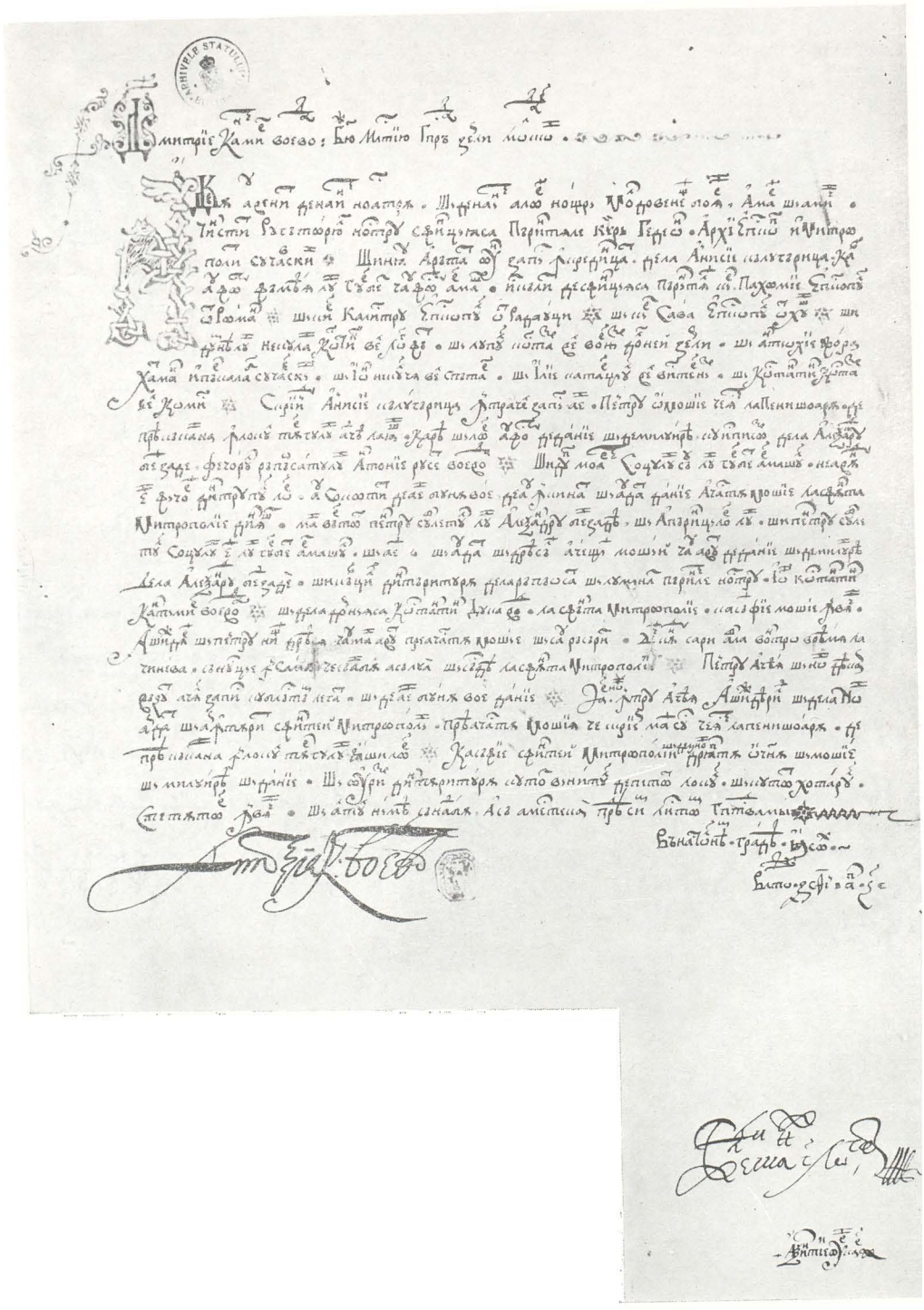

1711 (7219) aprilie 6, Iaşi, Arh. St. Buc., Mitrop. Moldovei, I/8.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

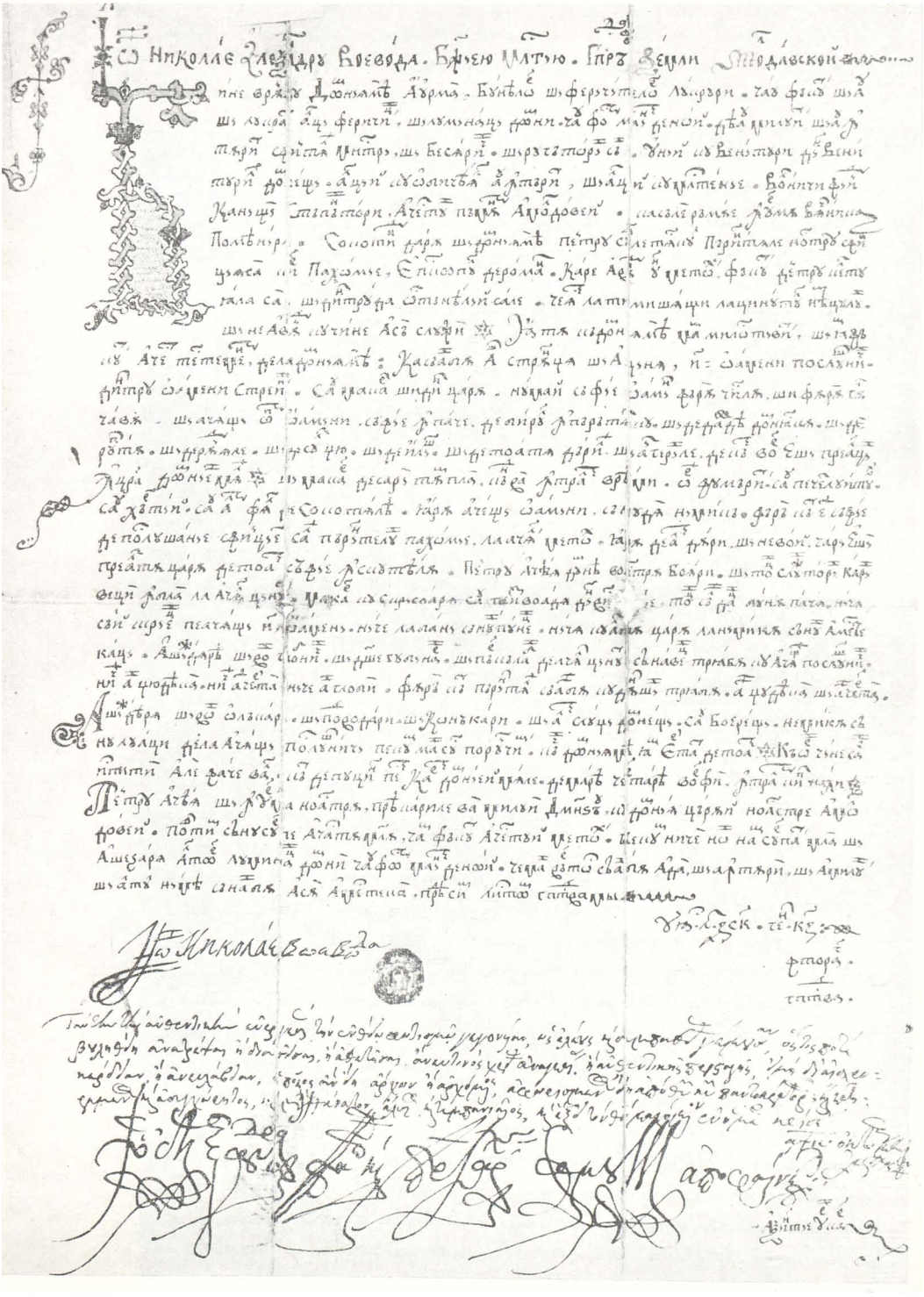

1712 (7220) ianuarie 27, Iași. Arh. St. Buc., M-rea Neamț LXVI/6.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

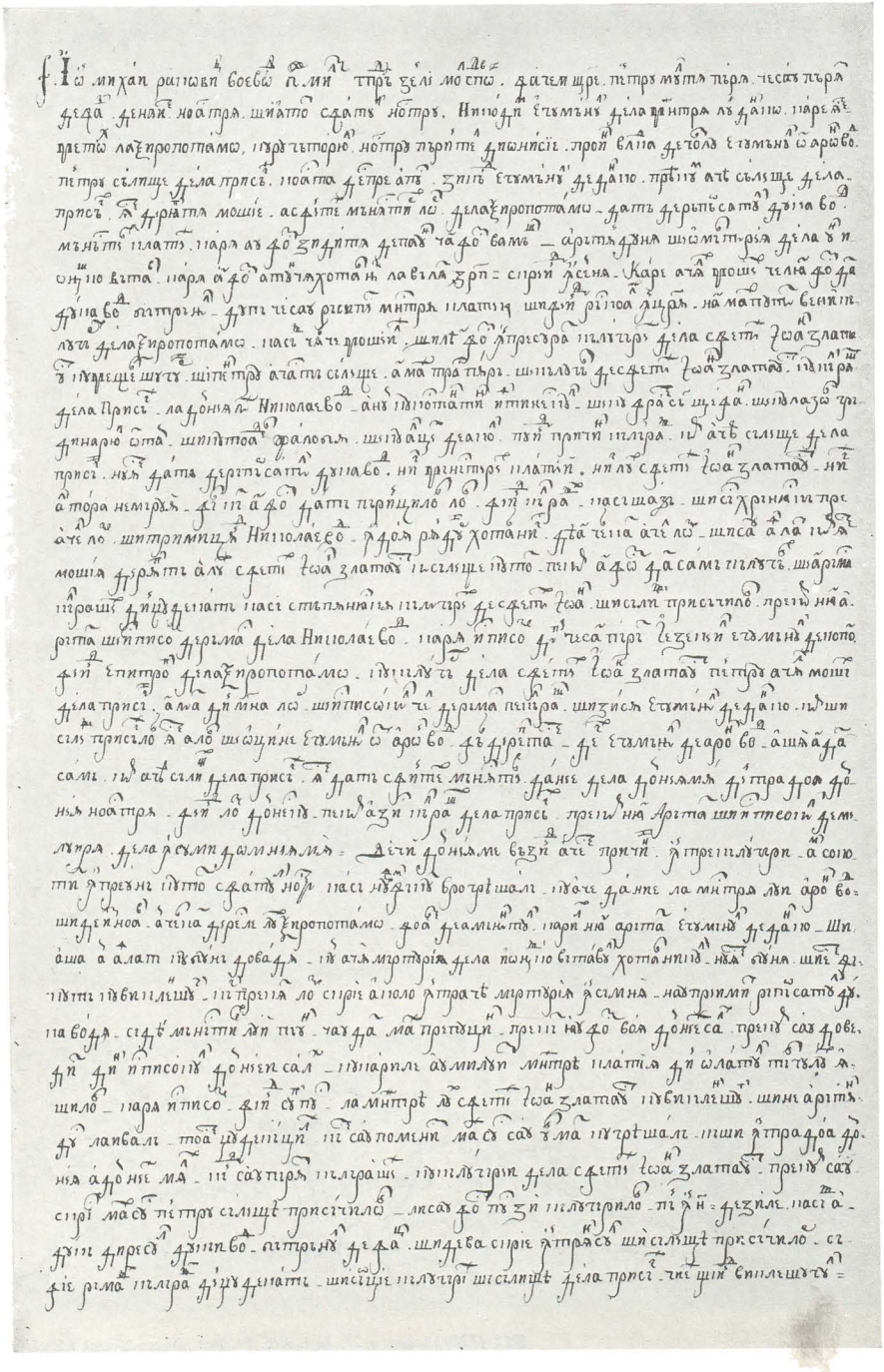

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

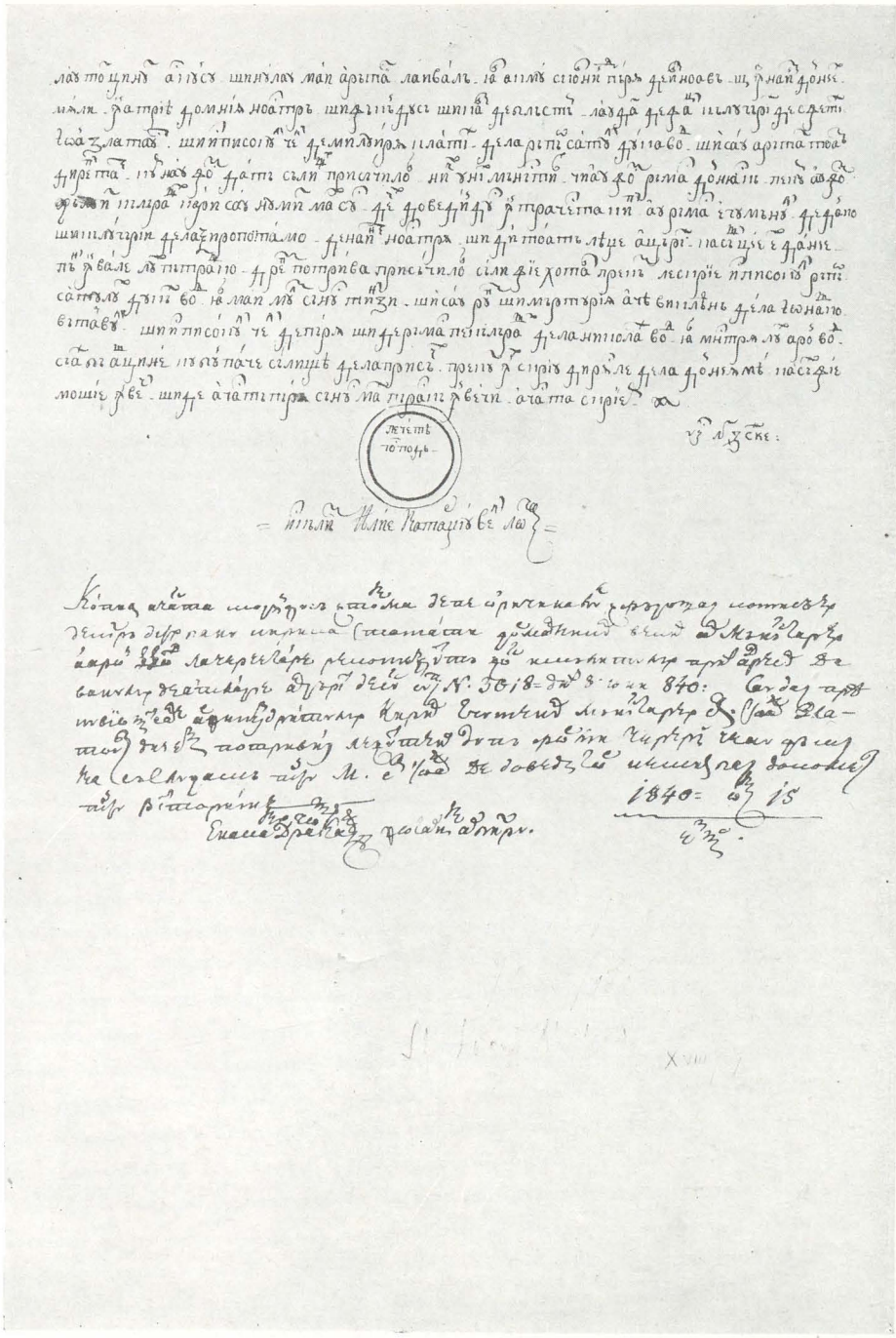

1717 (7225) ⟨mai 1⟩, Iași. Arh. St. Buc., M-rea Sf. Ioan Gură-de-Aur, XVIII/9.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

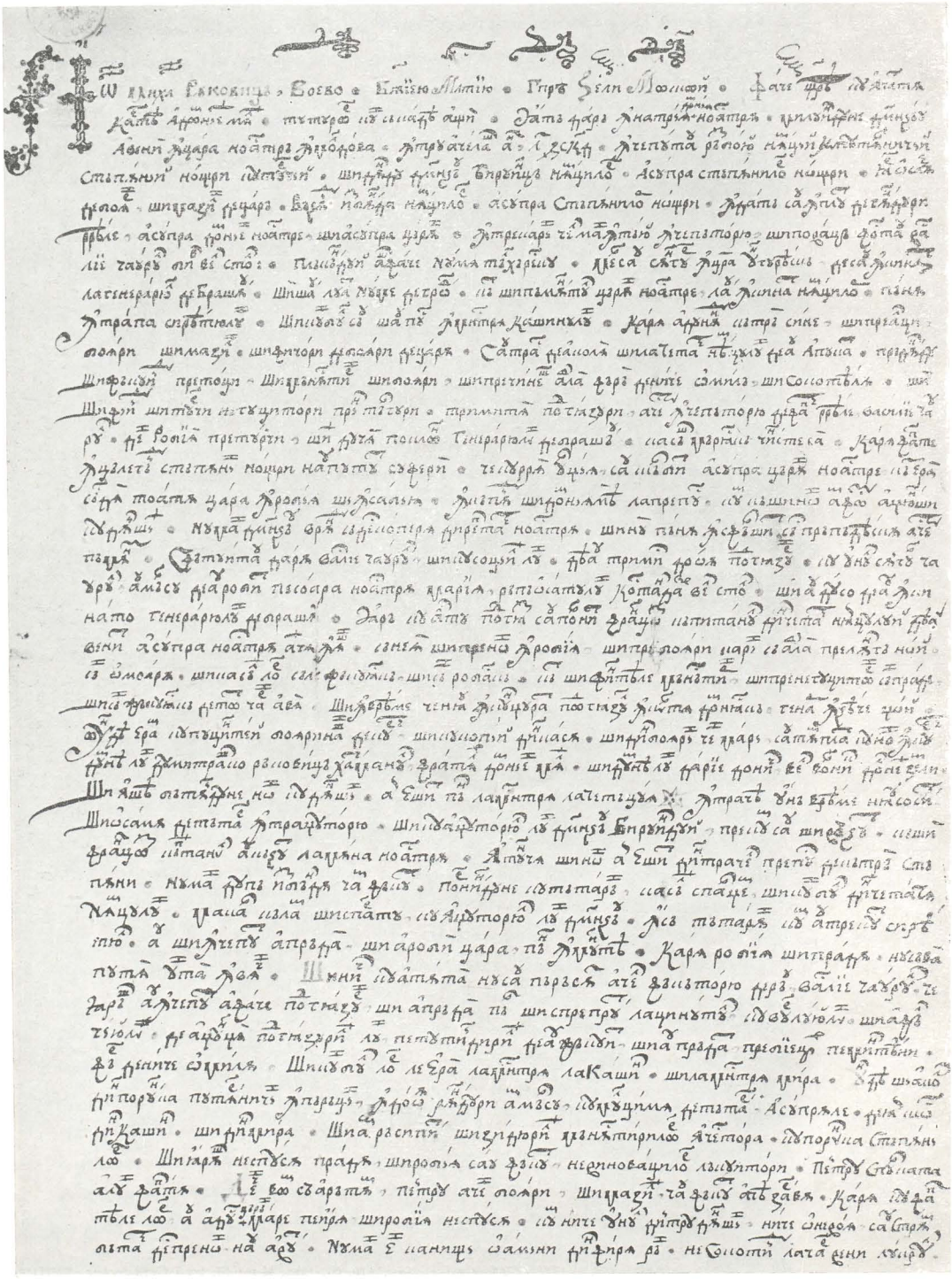

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

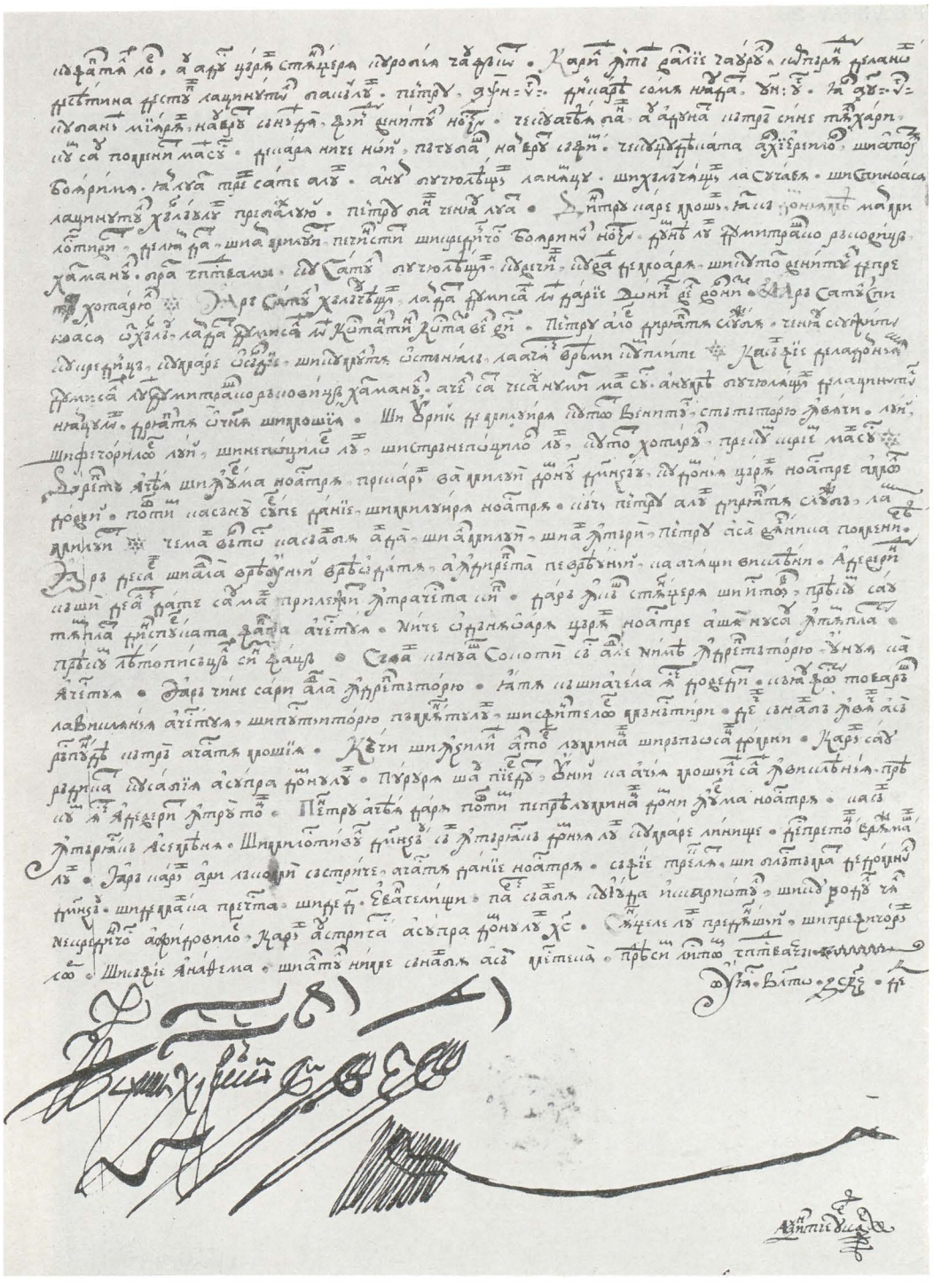

1717 (7226) decembrie f.z., Iaşi. Arh. St. Buc., A.N., MMDXLVIII/4,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

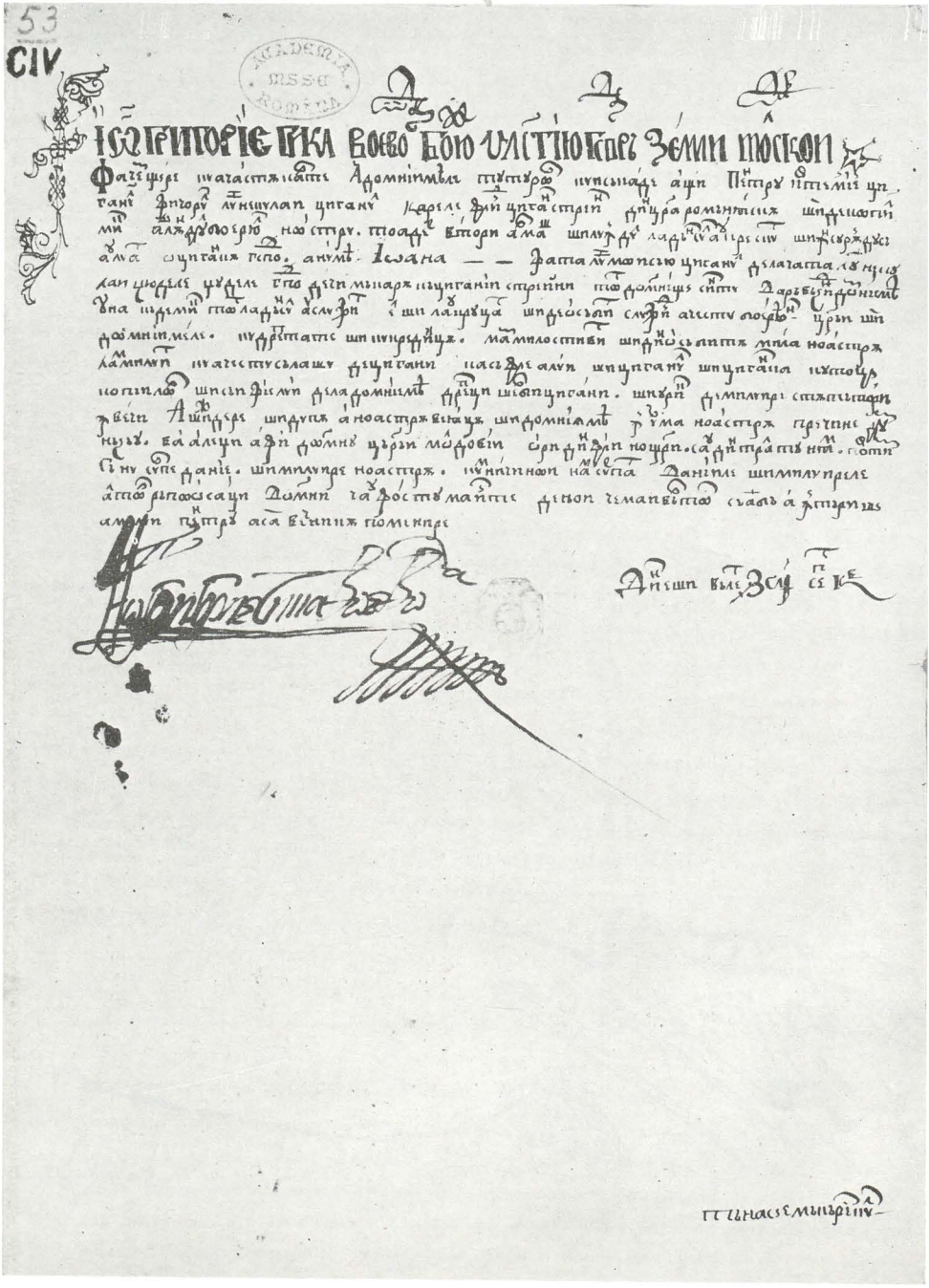

1730 (7239) septembrie 22, Iaşi. Arh. St. Buc., Doc. istorice, CIV/53.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

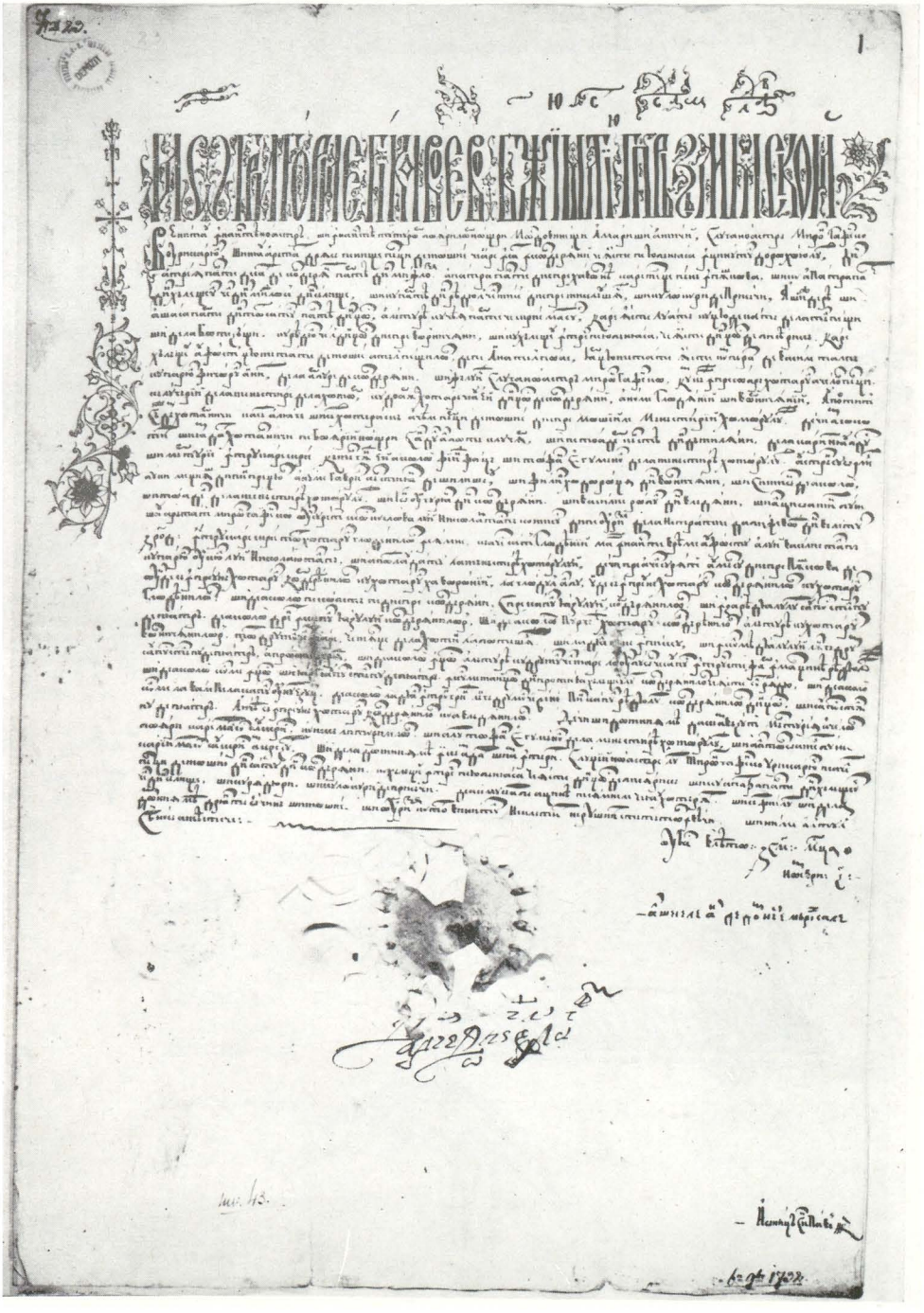

1731 (7240) noiembrie 6, Iaşi. Arh. St. Botoşani, Doc. nr. 21.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

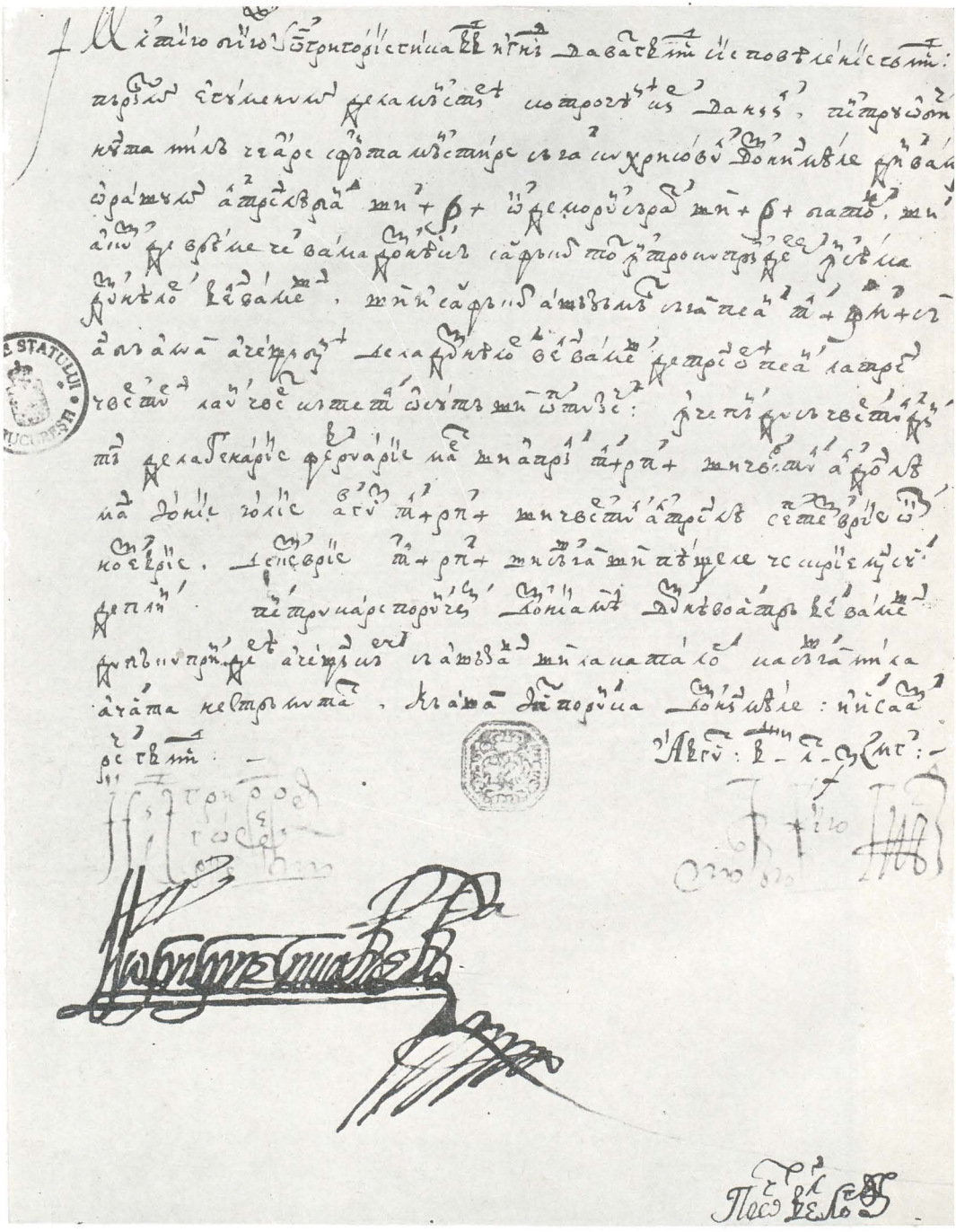

1735 (7243) august 2. Arh. St. Buc., M-rea Cotroceni, XXVIII/9.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

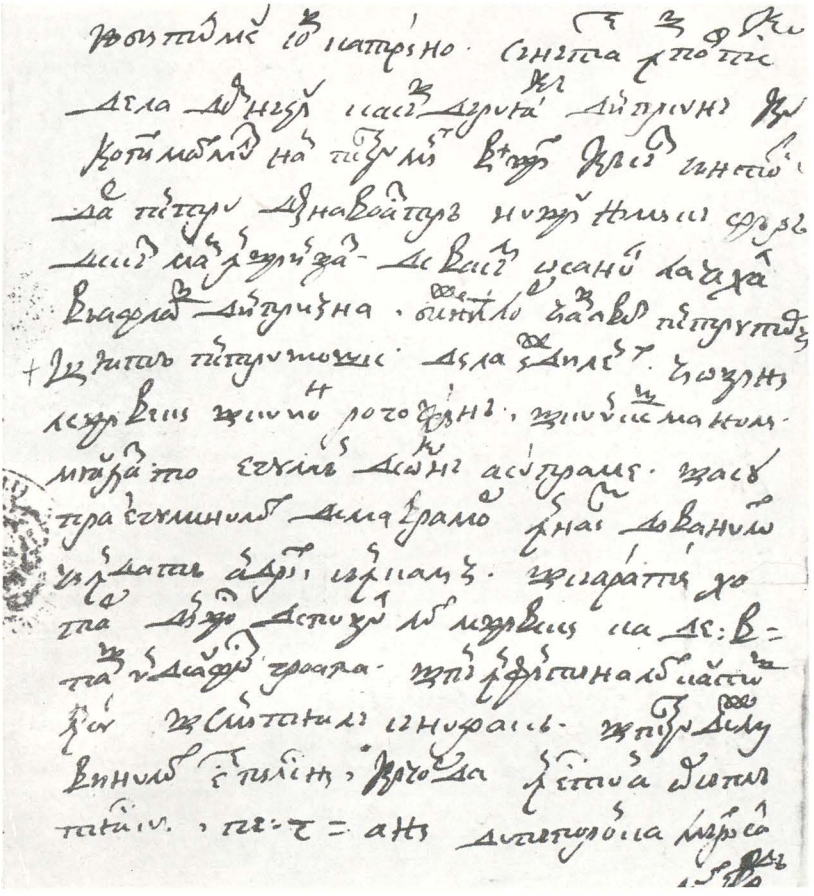

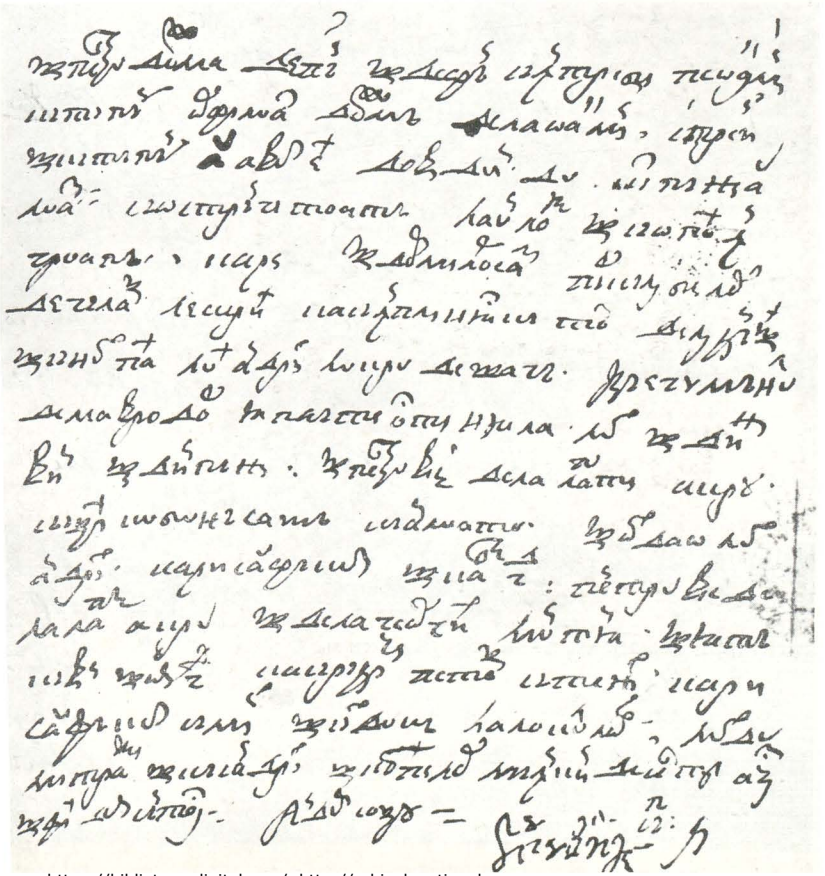

⟨Cca. 1740—1750⟩ *septembrie 4.* Arh. St. Buc., M-rea Precista-Rădulcanu, I/10.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

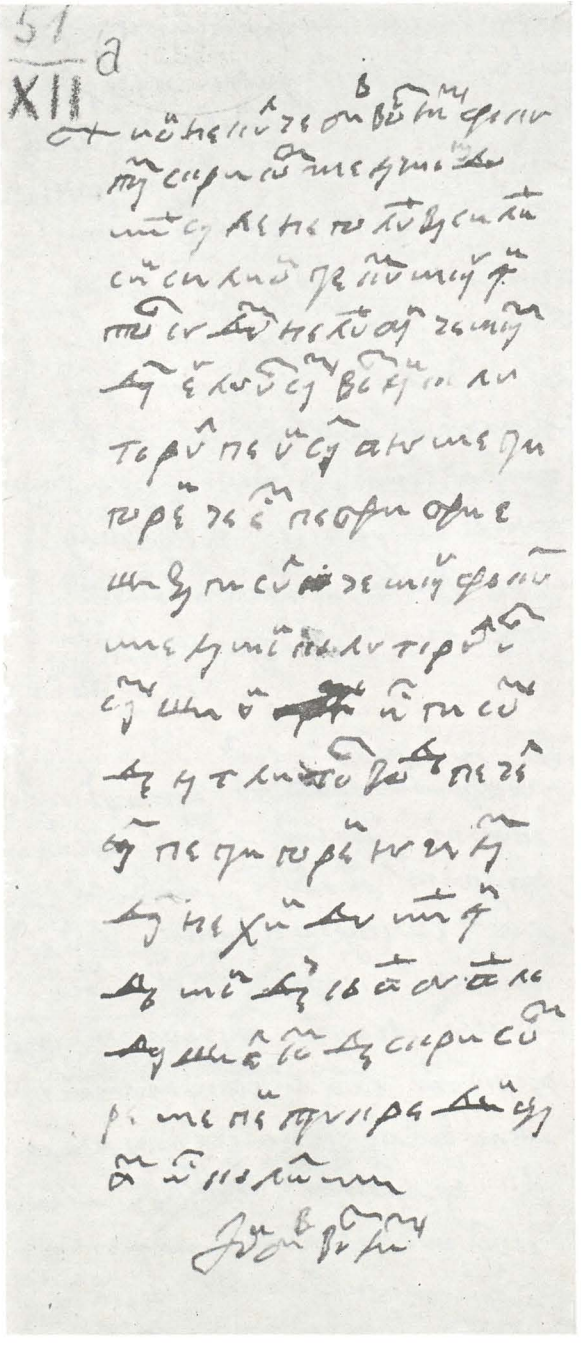

⟨*D. 1743 (7251) iunie 22*⟩. Arh. St. Buc., Doc. istorice XII/51a

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

PLANŞA 61.

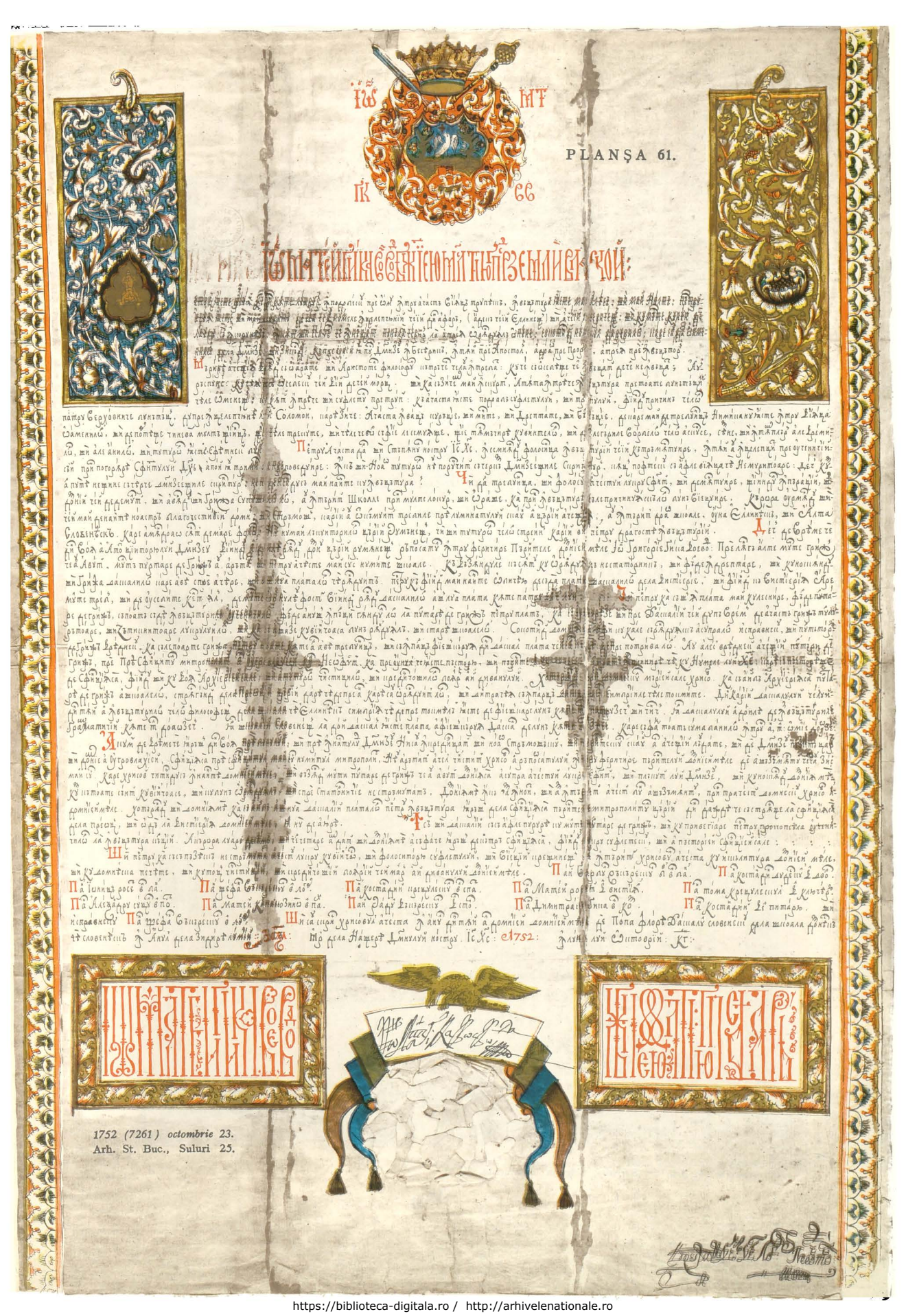

1752 (7261) octombrie 23.
Arh. St. Buc., Suluri 25.

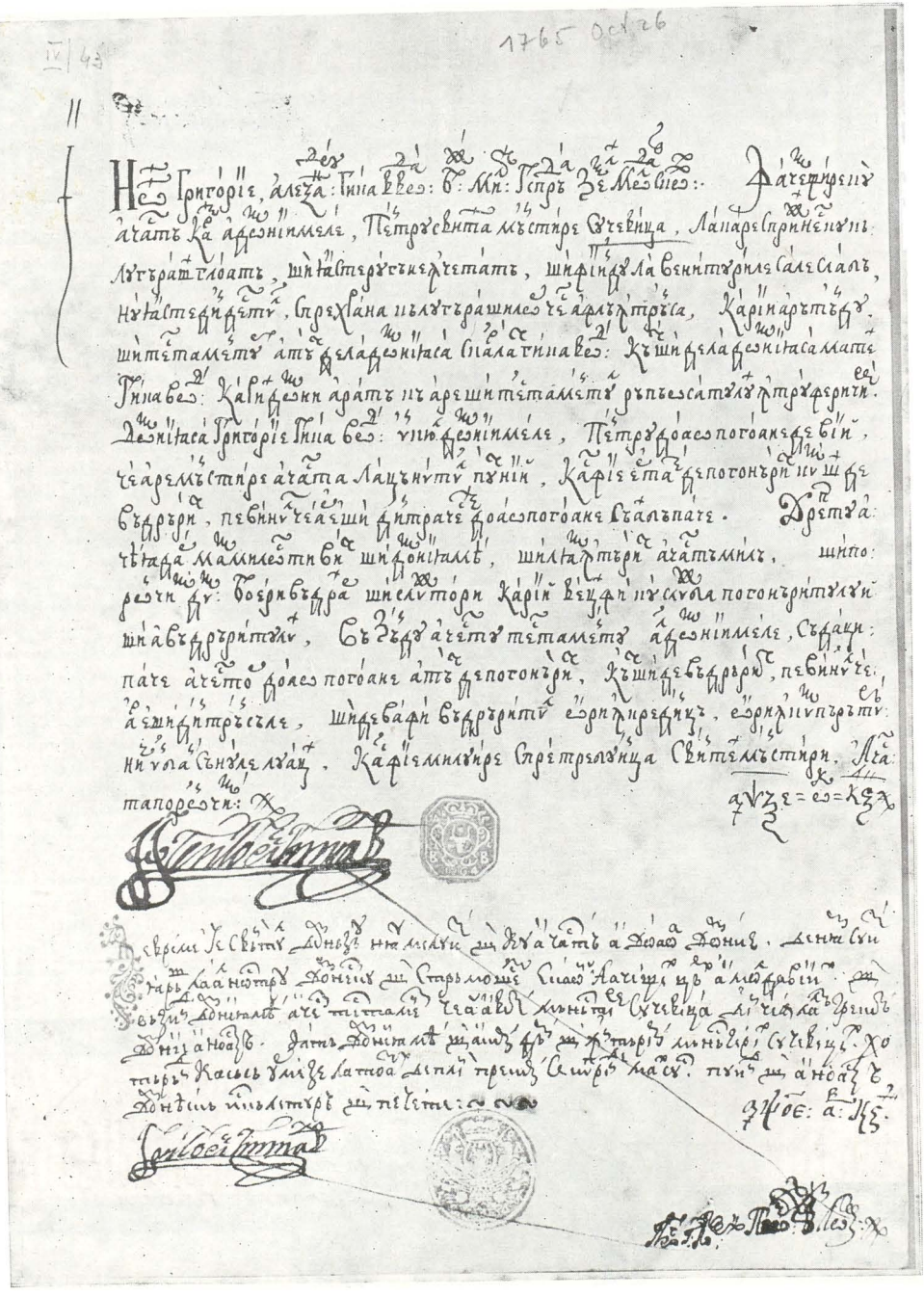

1765 octombrie 26. Arh. St. Suceava, Colecţia Documente, IV/43.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1769 (7277) august 21, Bucureşti. Arh. St._Buc., M-rea Dintrunlemn, XLV/43

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

PLANŞA 64.

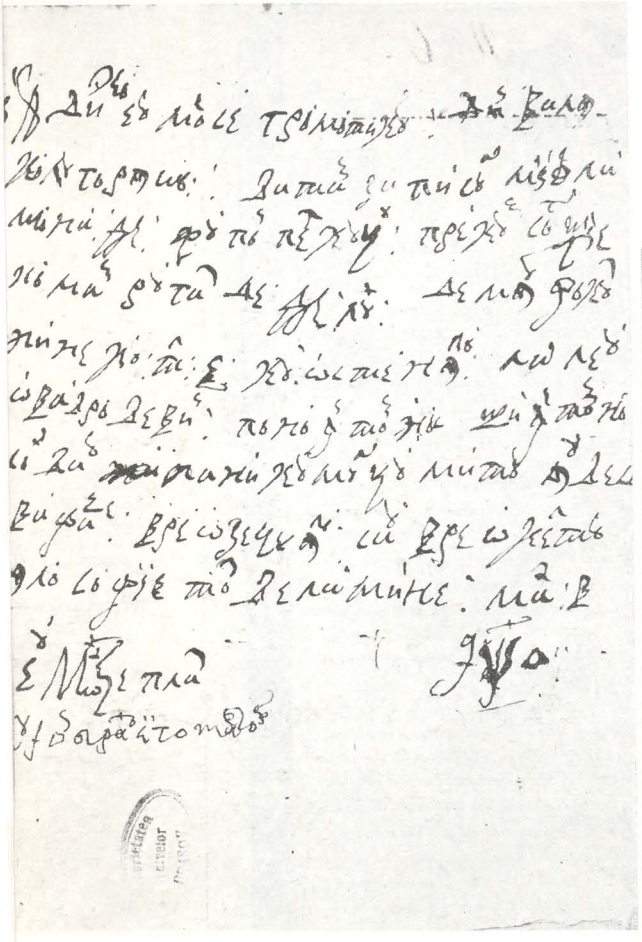

1770 mai 2, ⟨Valea Călugărească⟩. Arh. St. Braşov, Petcuţ Şetraru-Tudor Ciurcu, I, nr. 36

PLANŞA 65.

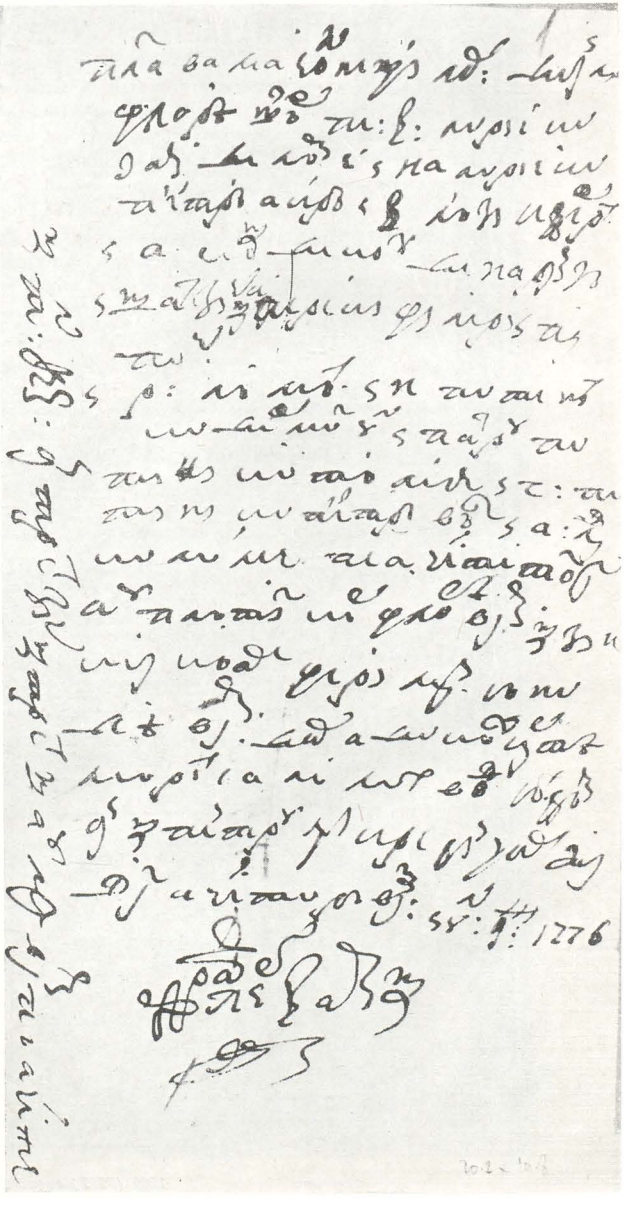

1776 iulie 9, Ciolăneşti. Arh. St. Braşov, Acte Adtive, VII, nr. 168.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

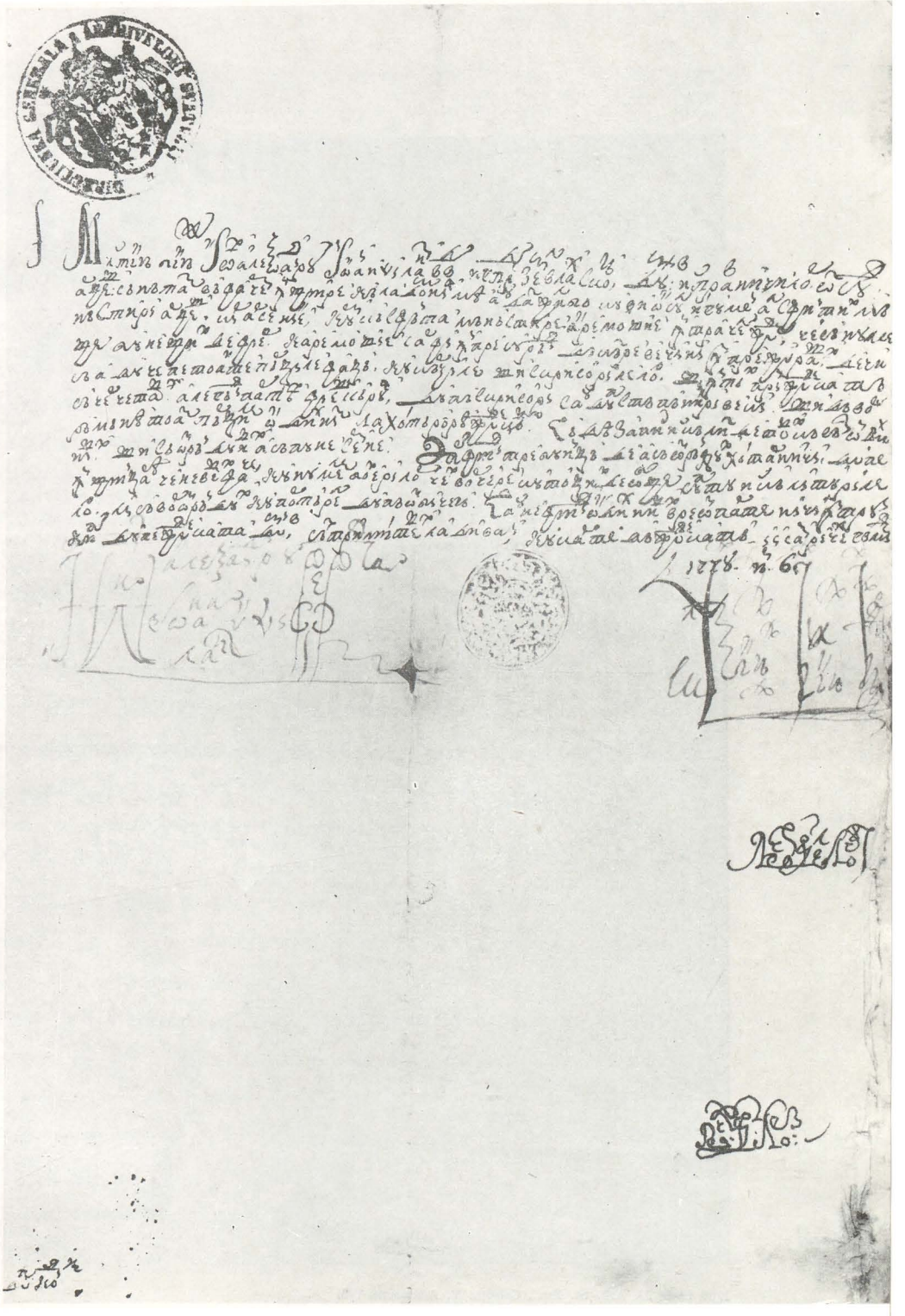

1778 iulie 6. Arh. St. Buc., Ep. Argeș, III/60.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

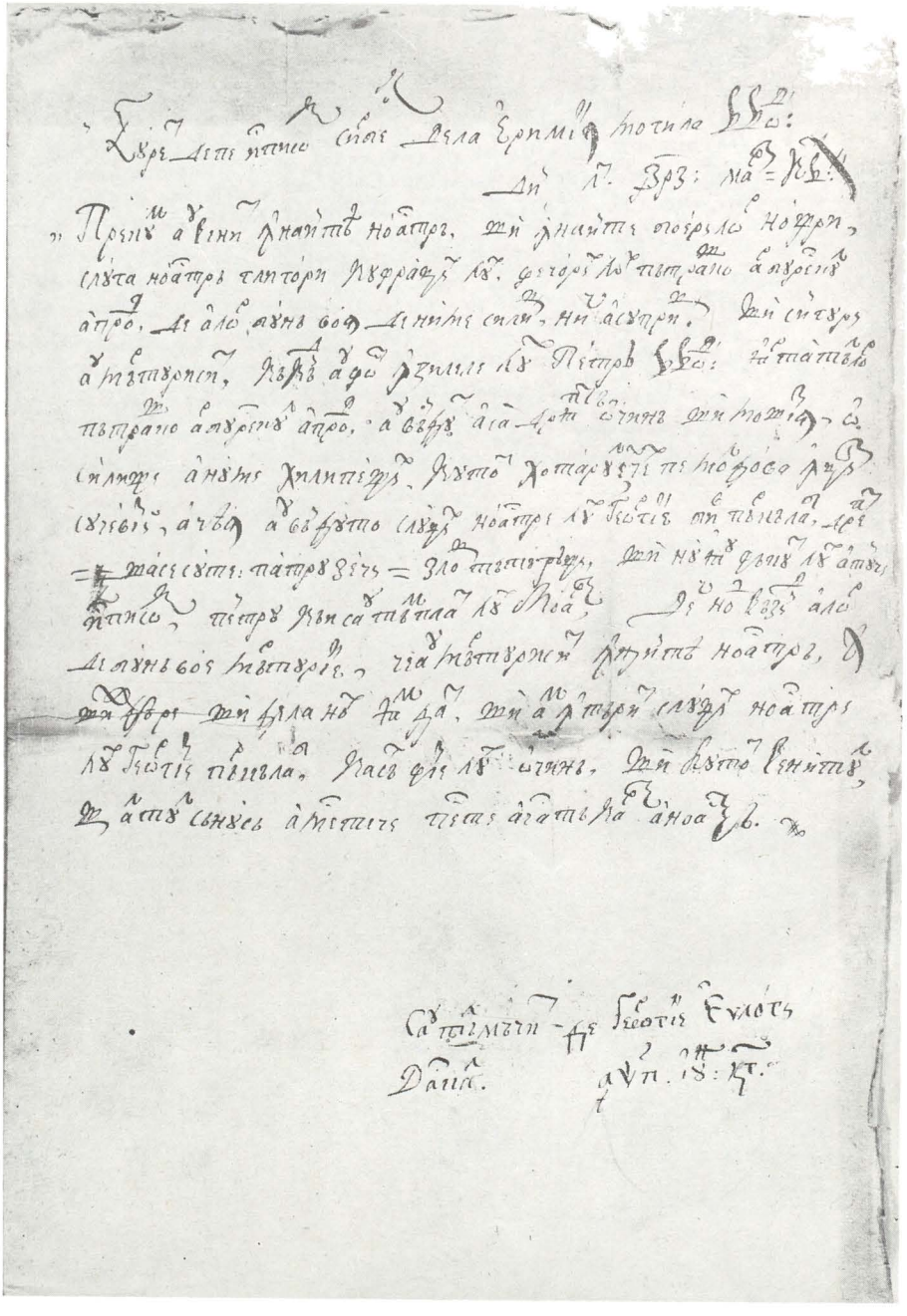

1780 iunie 23. Arh. St. Buc., Colecţia V. Adamache V/3.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

216

Кинтєщій.

Милостїю Бжїю Іѡ мичь воєвѡ:

тй Домнѣ Атоатъ царя Ромыновскъ :– Дегорѣ марелѣ тй
провлѣнѣлѣ Раду воєвѡ. Ата Домнятъ агаєстъ порѣнкъ ѡ Домнѣтѣ
Сѫнтєй Митропъ чєсѣмтѣцє Говора, Касѣ дѧ Сатѣ Кѫнтєщій, Кѣтатъ хотарѣ
Каре лай дост Кѣтарат Кѫр Воровєй єгѫпєнѣ Вела Алоѣ Бистерѣ, Дрєп
Аспръ: Є: ѡ Зилєс рапосатѣлѣ пърінтєлѣ Домнѣтѣ Радѫ воєвѡ.

Дѣп ѧгаста авлѧ пърінцій Кѫлугър плаѫнатъ Домнѣтѣ, Кѣ гєрнат
непотѣ лѣй гєрнат Бориѣлѣ тєнтрѣ ѧгаєстъ май єс Кѣтѣ тоцє. Пентрѣ
ачѣста Домнѣтъ ам кѣтат тй ам фъкєрат прѣ Дрептате, тй прєнтѣє, Кѣ то
цинстицій Боєрій Домнѣтѣ, тй ам бѫгат тй ам єнтат Хадъ рапосатѣлѣ ра
воєвѡ пърінтєлѣ Домнѣтѣ, тѣ Денкѣтрѣтодос ѡ Сѫнтєй Митропъ. Тй ав
рѣмас гєрнат Дефъкєнат тй Дѣлѣє, ѧнапѣтъ Домнѣтѣ. Пентрѣ ачѣста
ам дат Домнятъ Сѫнтєй Митропъ, ѹ Дрєс єцинстѣє храмѣ Адормѣ пъвъ
тєй пъ тѣцинстатєй тй пъ Благословатєй Стѣпѣнѣй нѣастрѣ дѣ Дѫмезѣў Исѣхтодос
тй пѣрѹнѣ Дегодѣй Маѣнєй. Ачєст май єс кѣтѣ Сат, Касѣ дѧ тоцє ѡ
хѫрѣнѣ тй Дехранъ, ѧтрѣ ѧтѫрат Сѫнтєй Митропъ, тй Дѣнѣтѣ нѣ Зѣтѣ
ѹма Домнѣтѣ, тй ам ѧтѫрат кѣ тоцѣ Сѫтѣнѣй Домнѣтѣ. ѹ пан
Стан вєл Бан, ѹ пан Бѫтѣлѣ вєл Вонѣ ѹ пан Радѫ вєл Лого. ѹ пан
Гарав вєй Спата, ѹ пан Кѣка вєл Вс, ѹ пан Дрєв вєл Стол, ѹ пан
Бѫрѣ вєл Пахарнѣ, тй Гѣрѣє вєй Лѣмѣ, тй Радѫ пащарѣ вєй постелнѣ
тй н: Радѫ Бѫ вєл Лого: тй а Скѫпє єў ѹалатъ ачєс хонсо дскавнѣ Бѣкурещій.

Іѡ мичь воєвѡ

Іѡлїє: Є: Бѣлѣт: =

Знє,

Адекъ

(1780—1796). Arh. St. Buc., Ms. 447, f.3.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

PLANŞA 69.

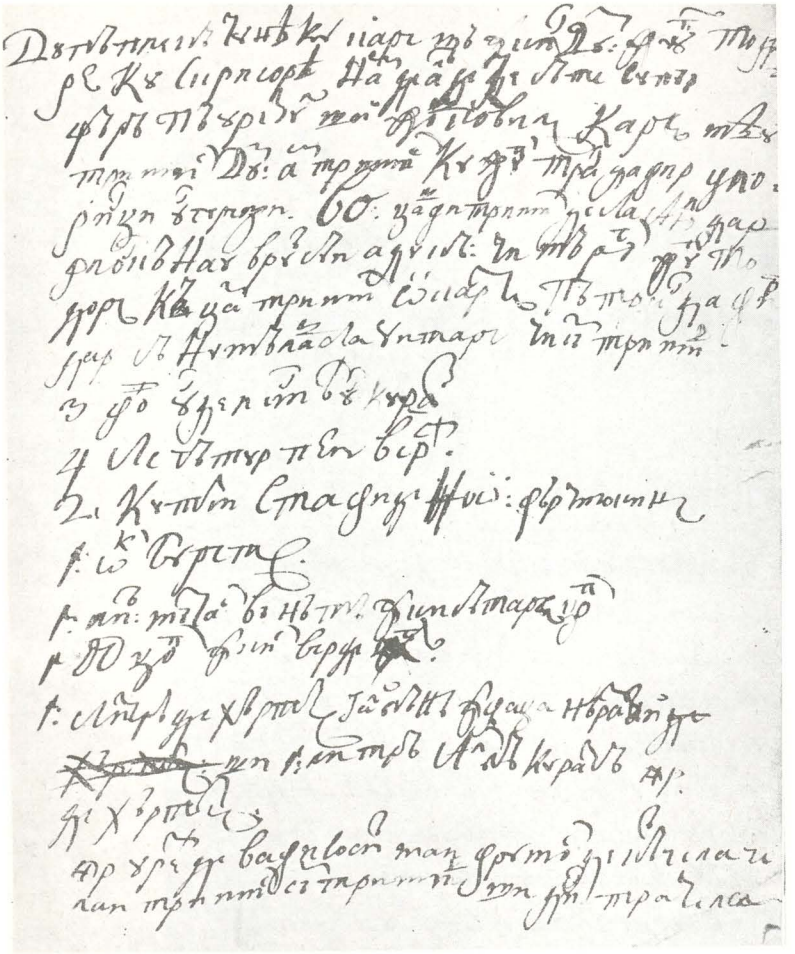

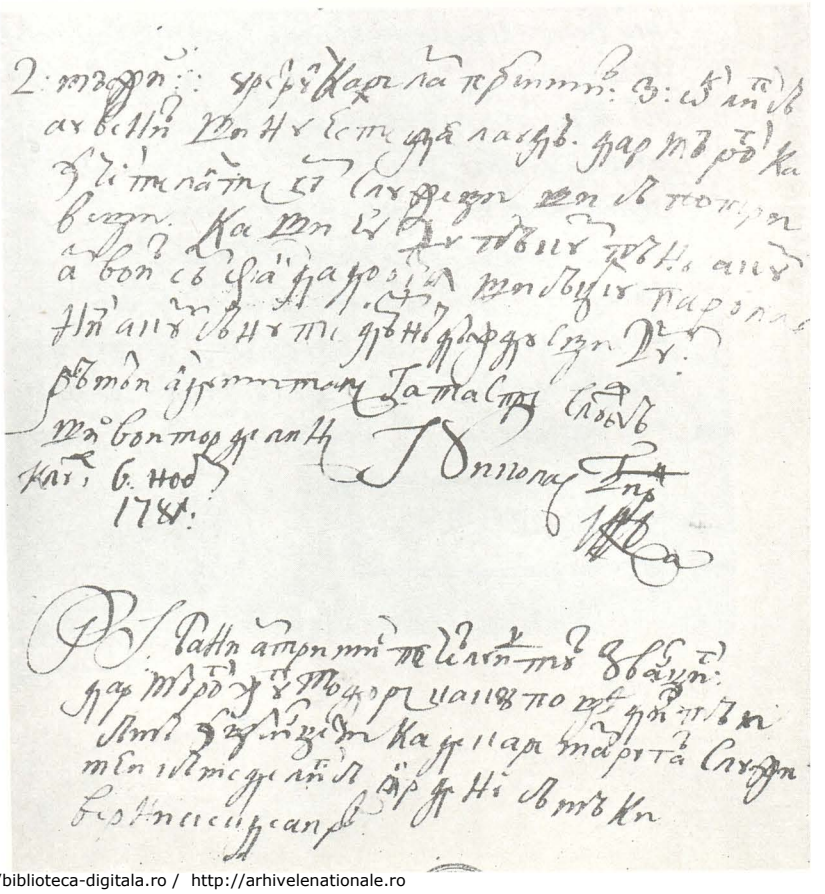

1781 noiembrie 6, Cluj. Arh. St. Braşov, Acte Diverse, nr. 351.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

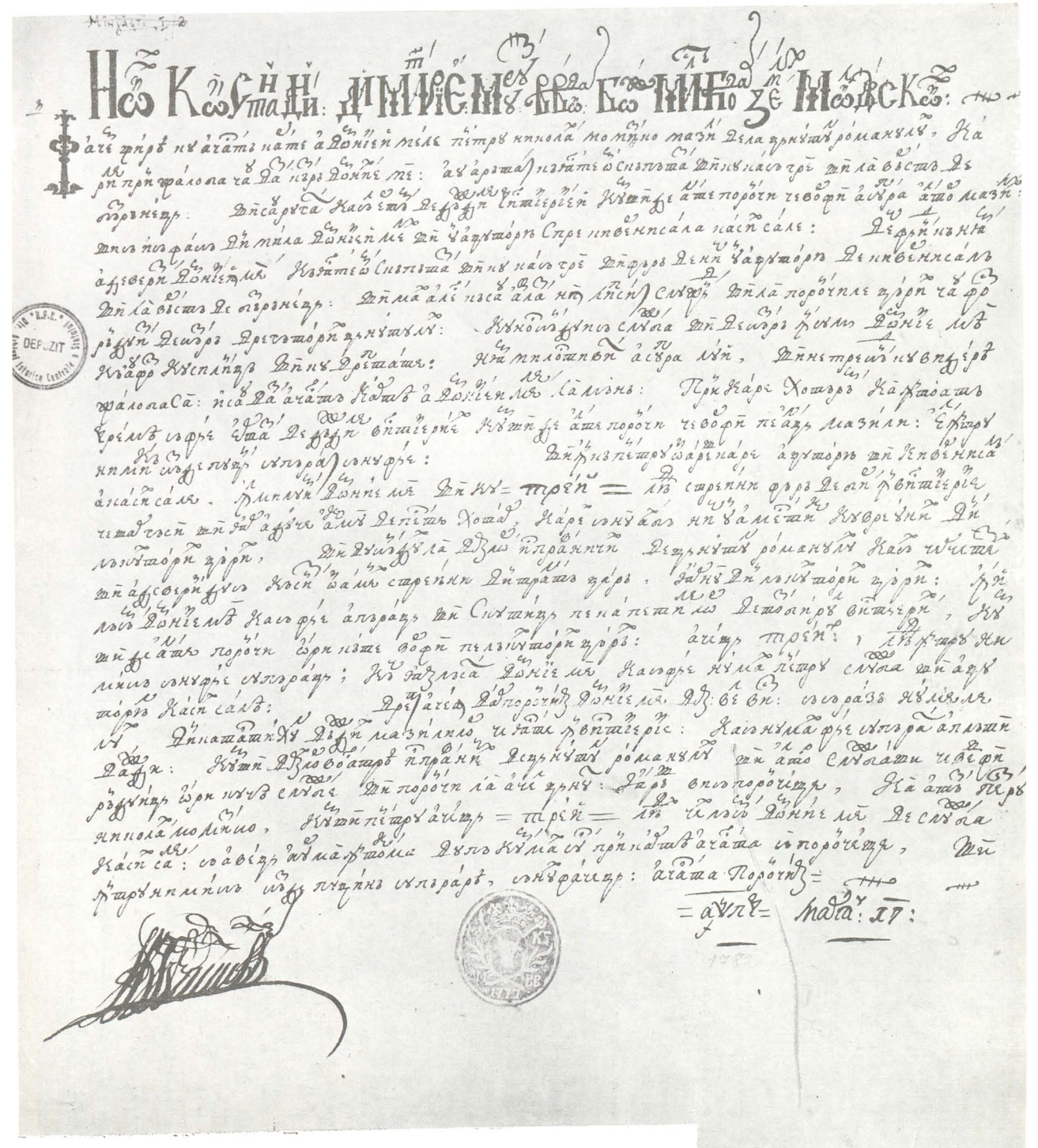

1782 *martie* 17. Arh. St. Buc., A.N., MMCMLXXX/2.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

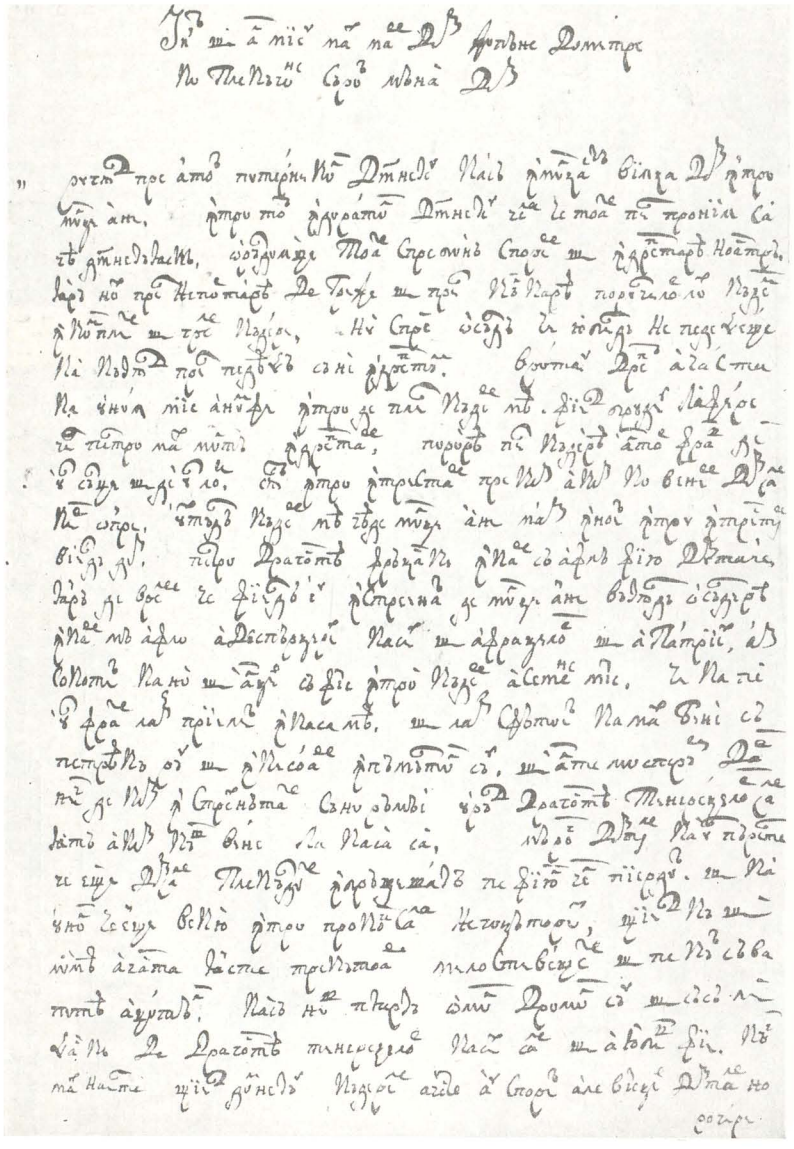

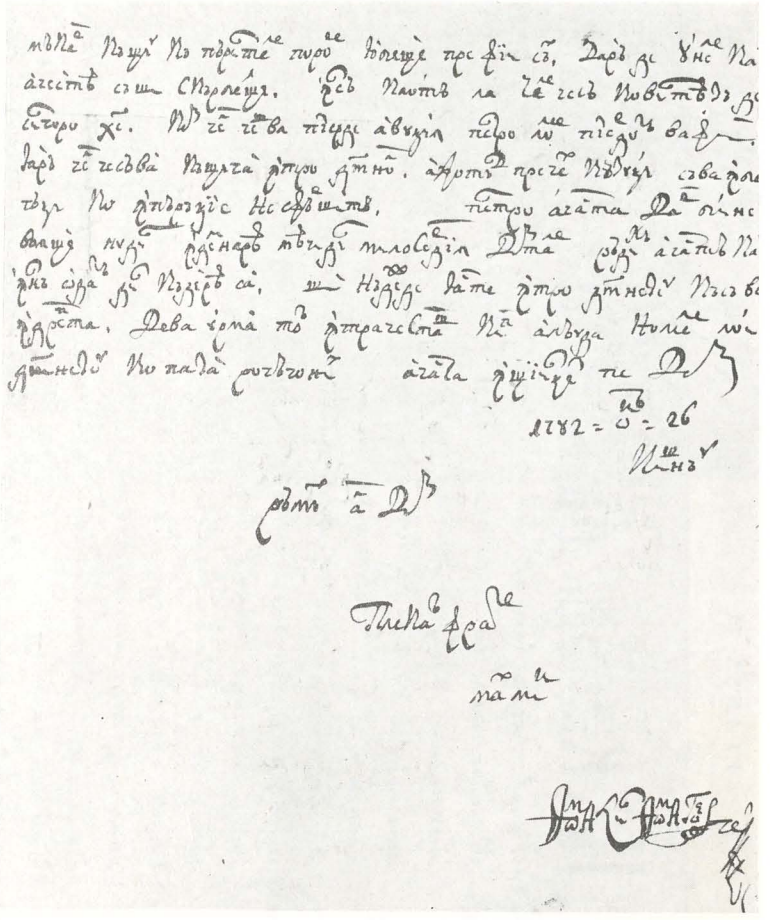

1782 octombrie 26, Chişinău. Arh. St. Braşov, Actele Magistratului, nr. 1380/1782.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

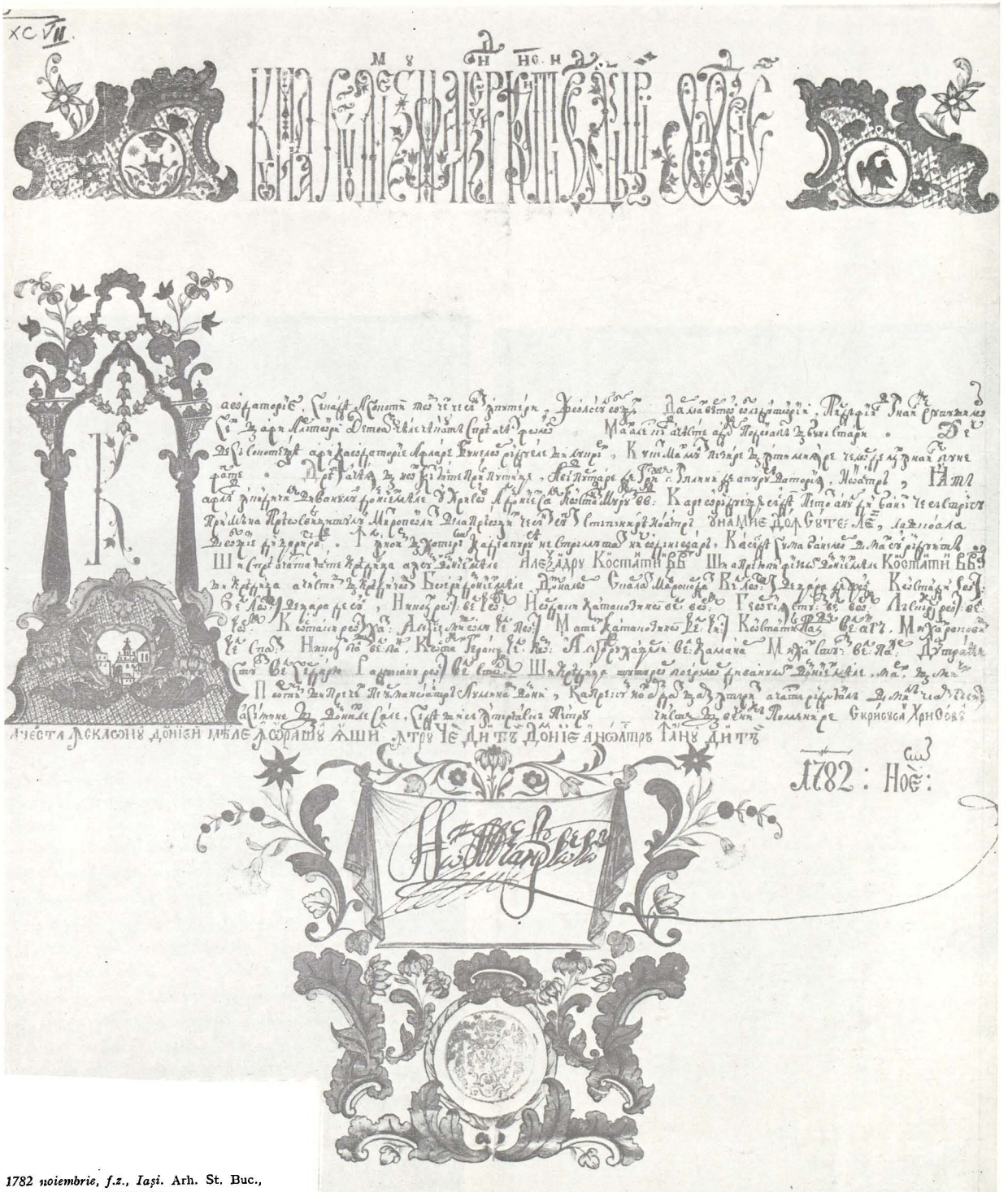

1782 noiembrie, f.z., Iaşi. Arh. St. Buc., Doc. istorice, CCCXCVII/6.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

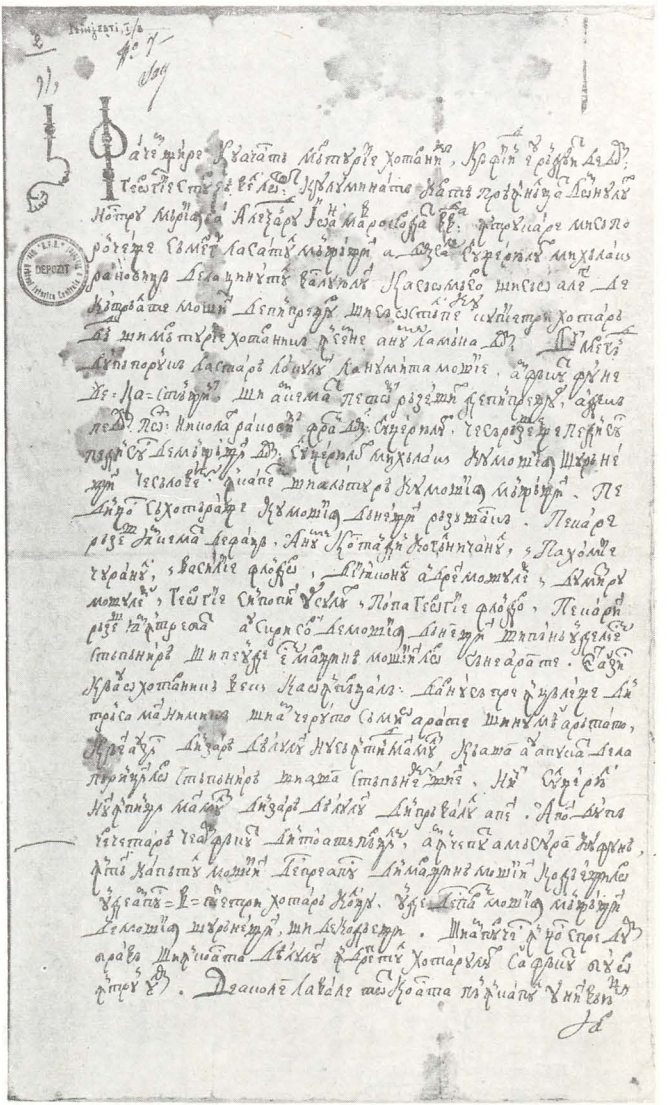

1786 noiembrie 28. Arh. St. Buc., A.N., MMCMLXXX/3.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

PLANŞA 74.

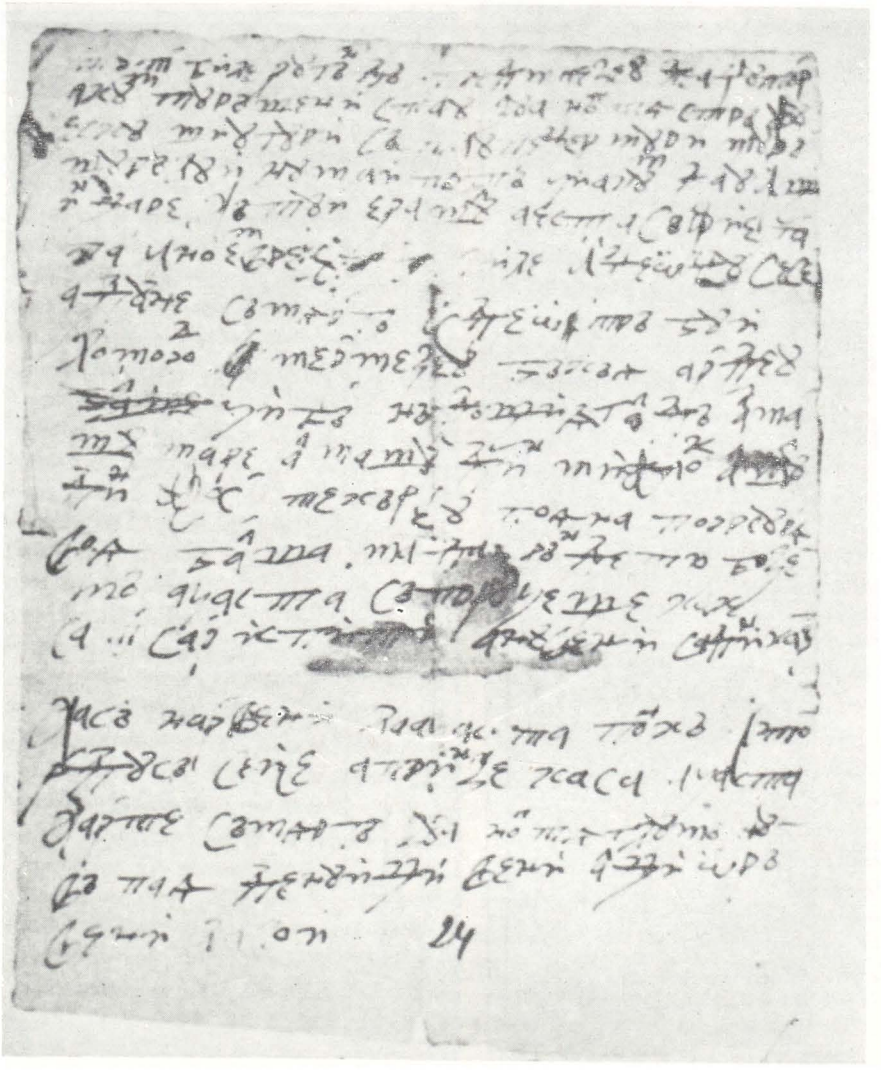

⟨1784⟩. Muzeul de Istorie Naţională a R.S.R. Clişee F., 26.648.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

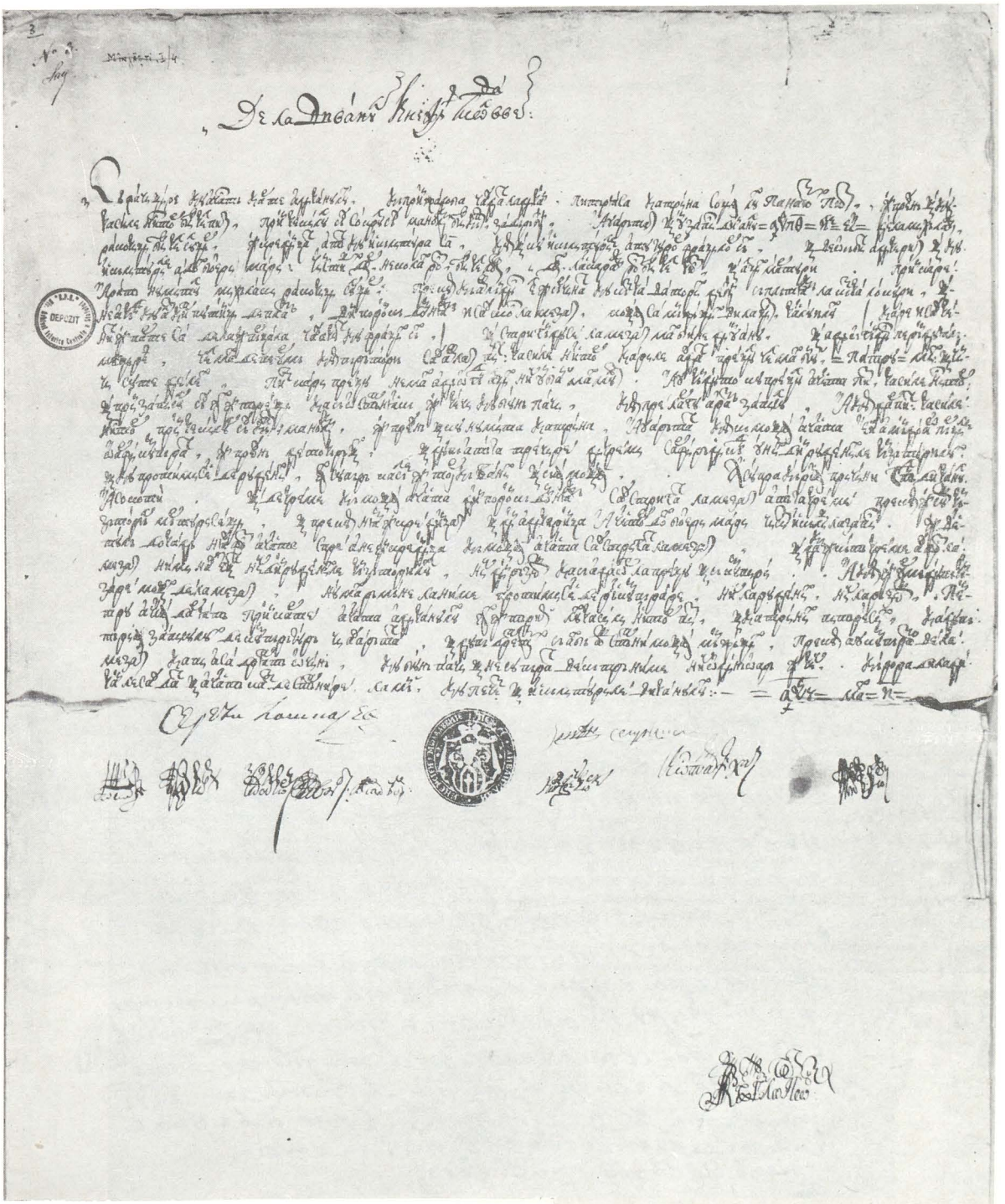

1790 mai 8. Arh. St. Buc., A.N., MMCMLXXX/6.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

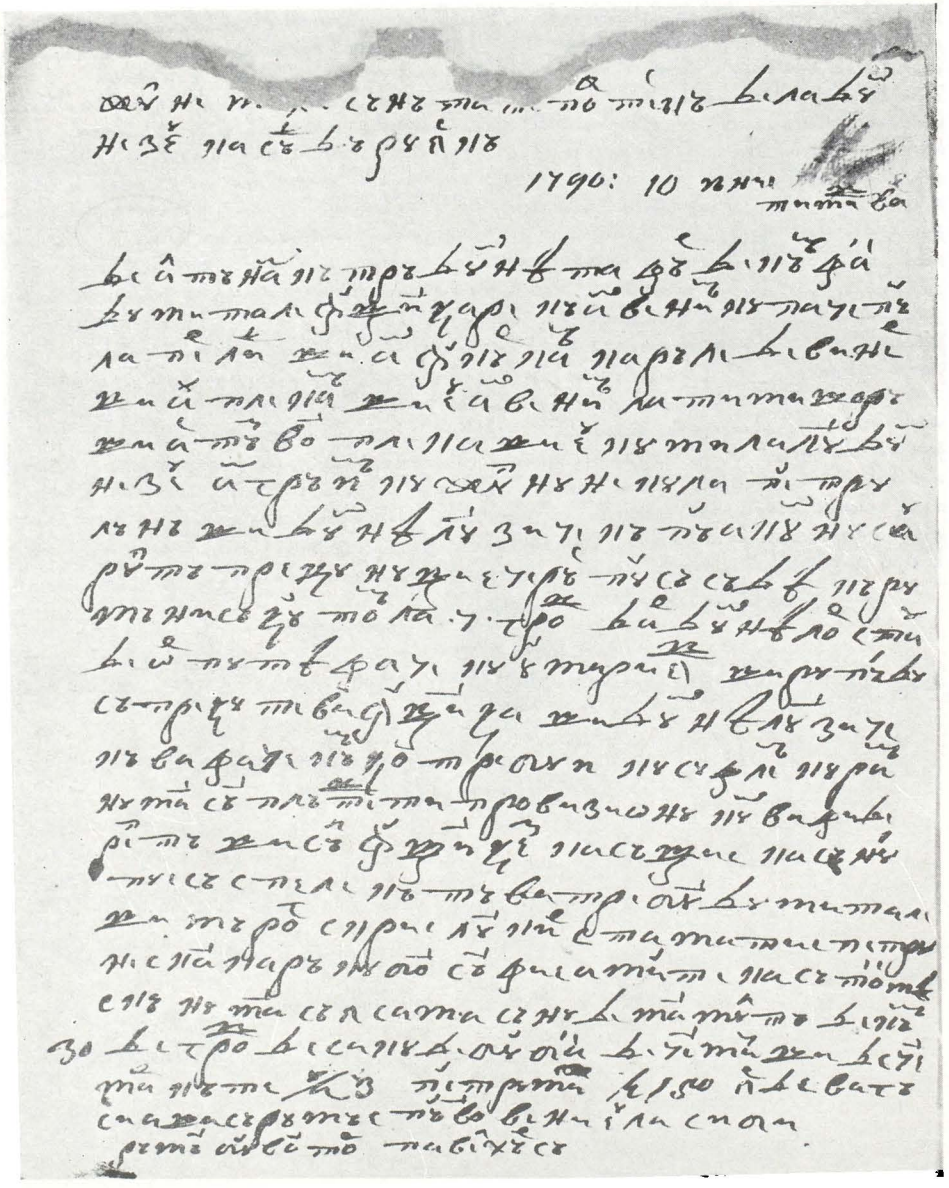

1790 iunie 10, Timişoara. Arh. St. Braşov, Acte Diverse, nr. 148.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

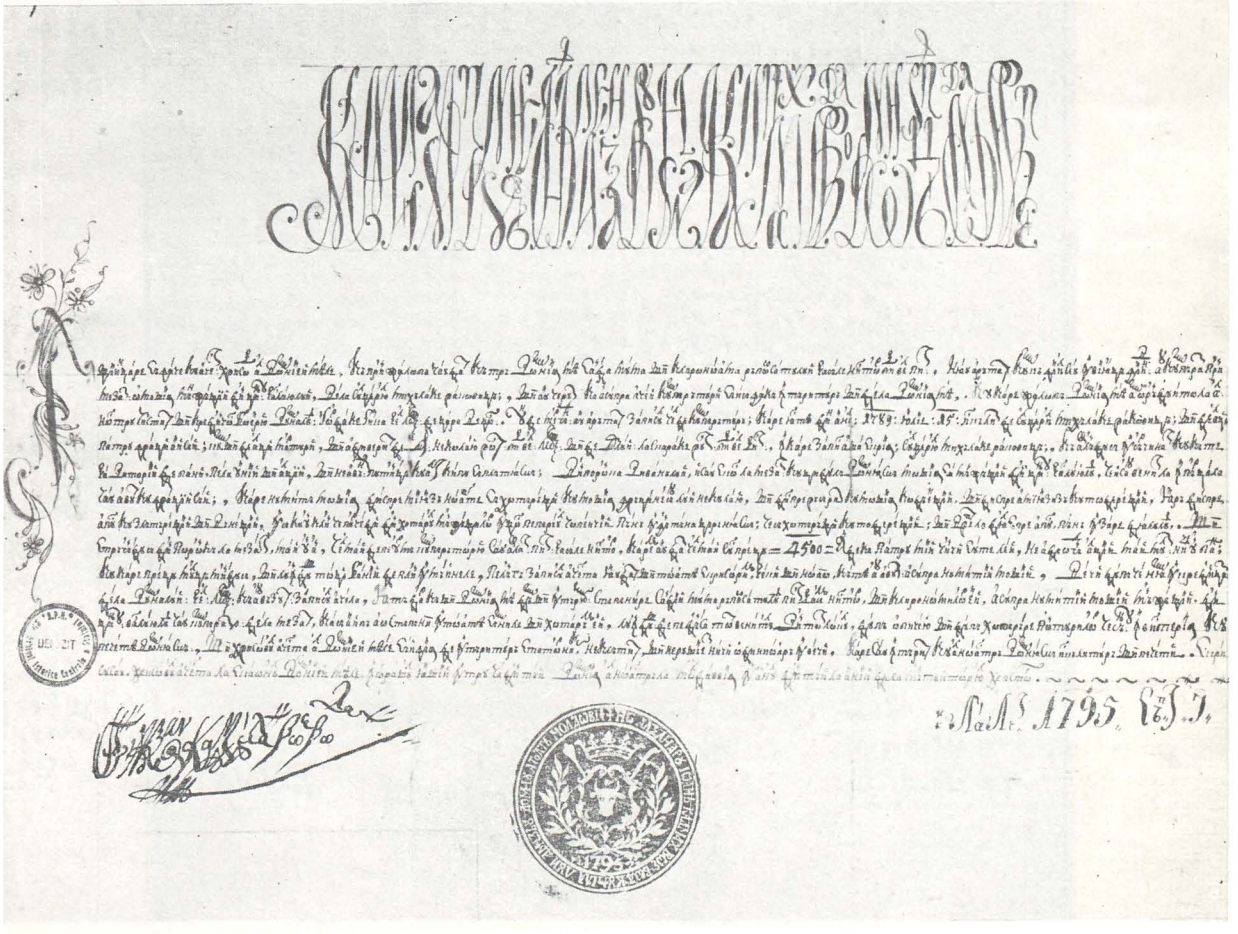

1795 septembrie 3, Iaşi. Arh. St. Buc., A.N., MMCMLXXX/8.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

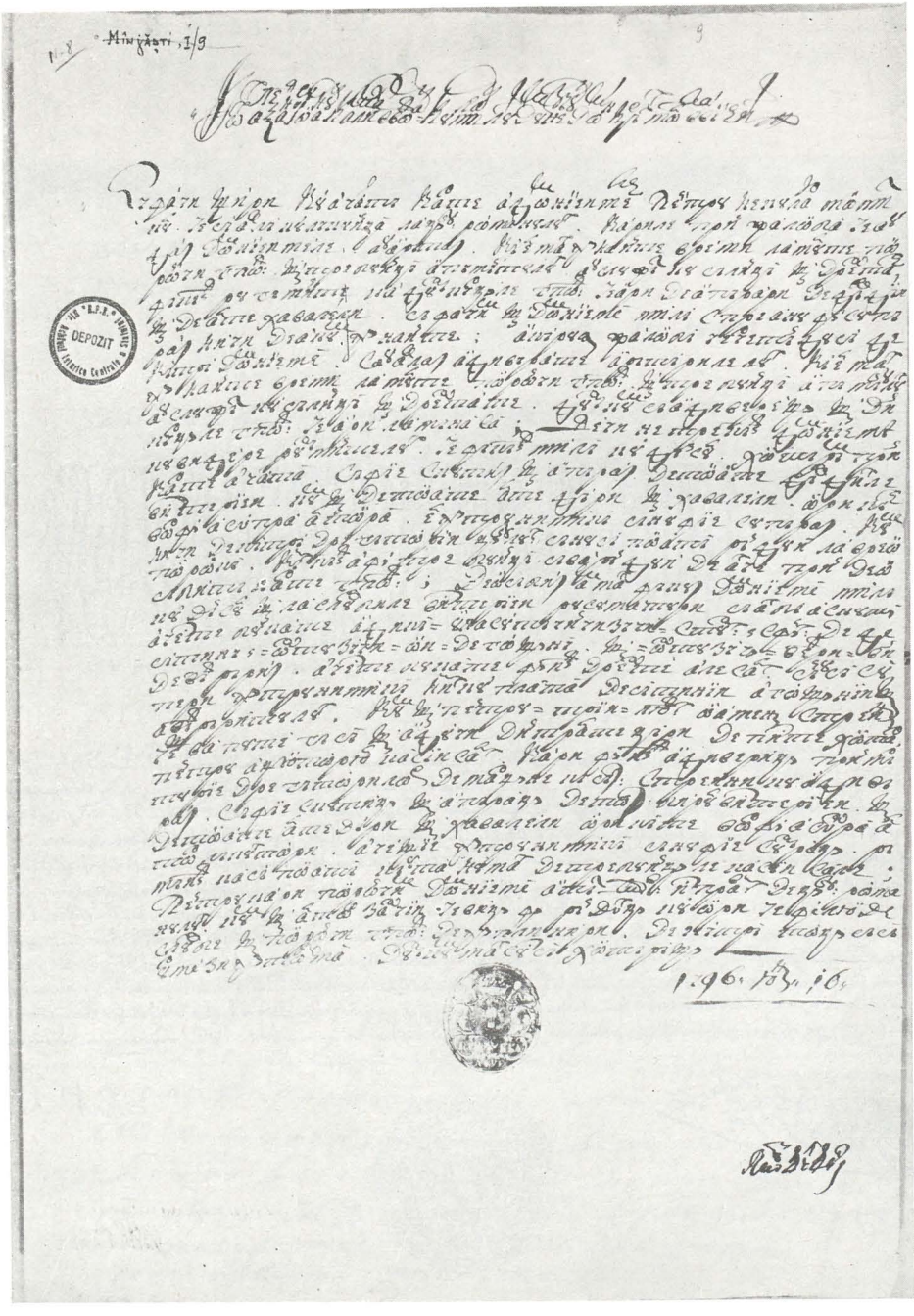

1796 iunie 16. Arh. St. Buc., A.N., MMCMLXXX/9.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

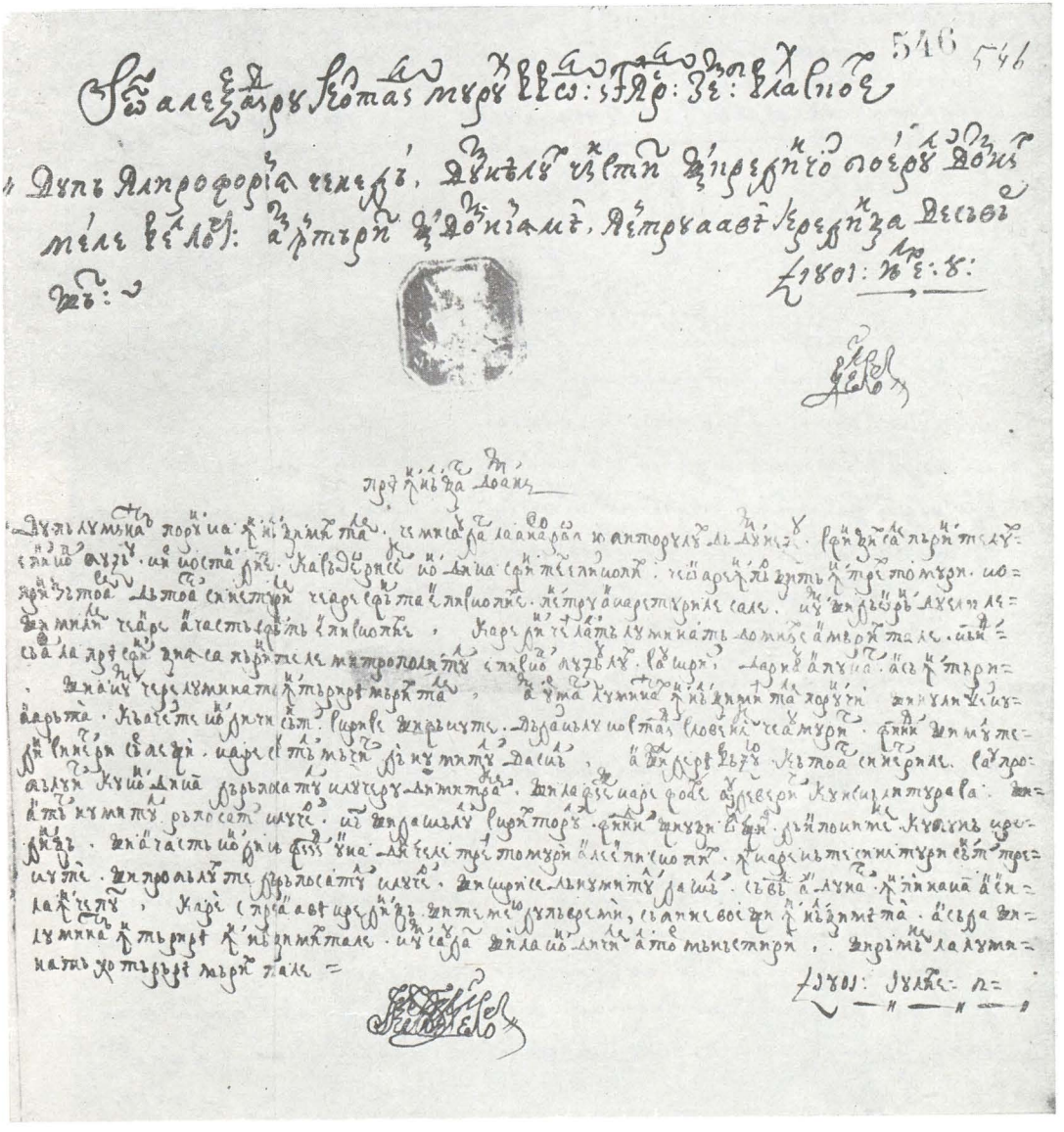

1801 iulie 8. Arh. St. Buc., Ms. 171, f. 546.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

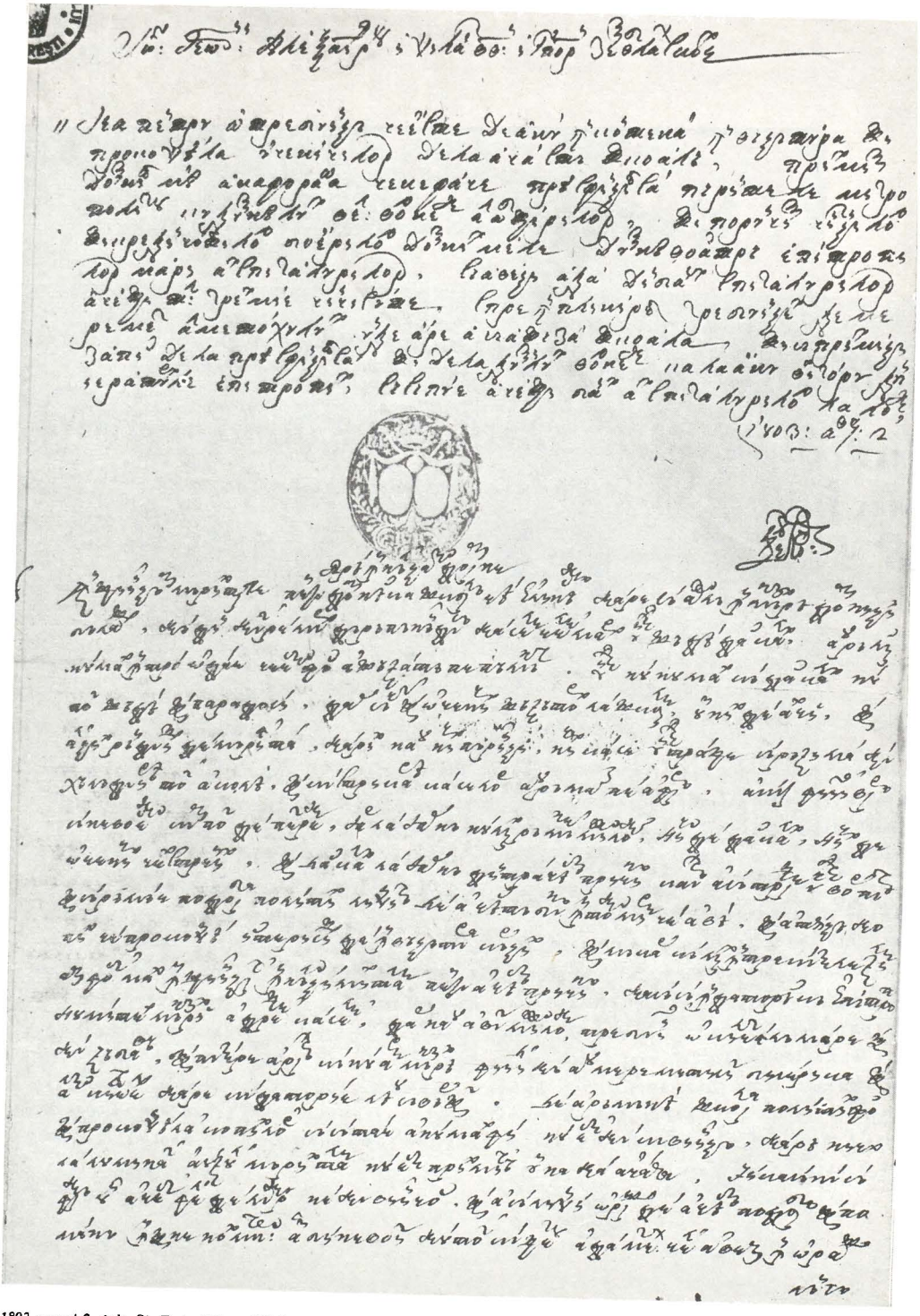

1803 august 2. Arh. St. Buc., Mitrop. Țării Românești, CDIX/66.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

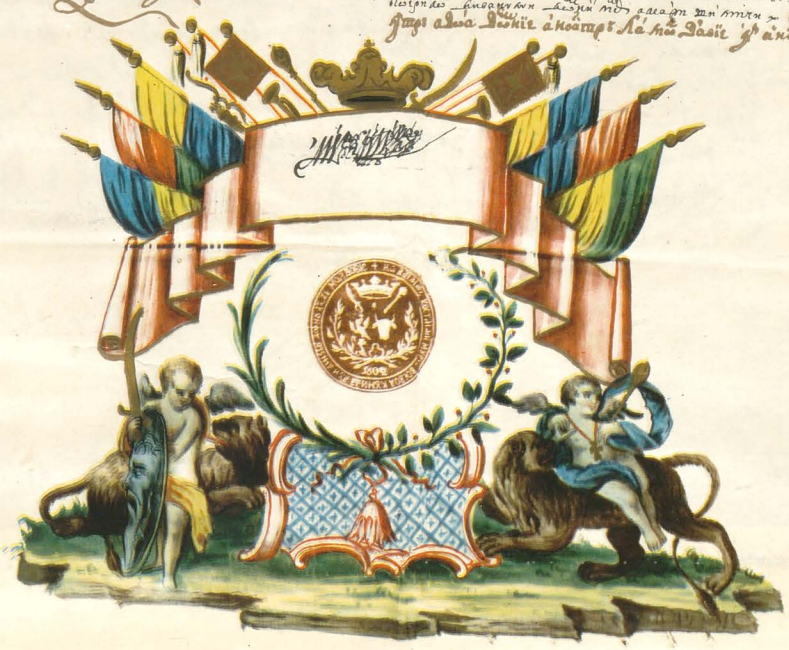

1803 octombrie 29, Iaşi.
Arh. St. Iaşi, Epitropia Sf. Spiridon,
Pergamente, nr. 13.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

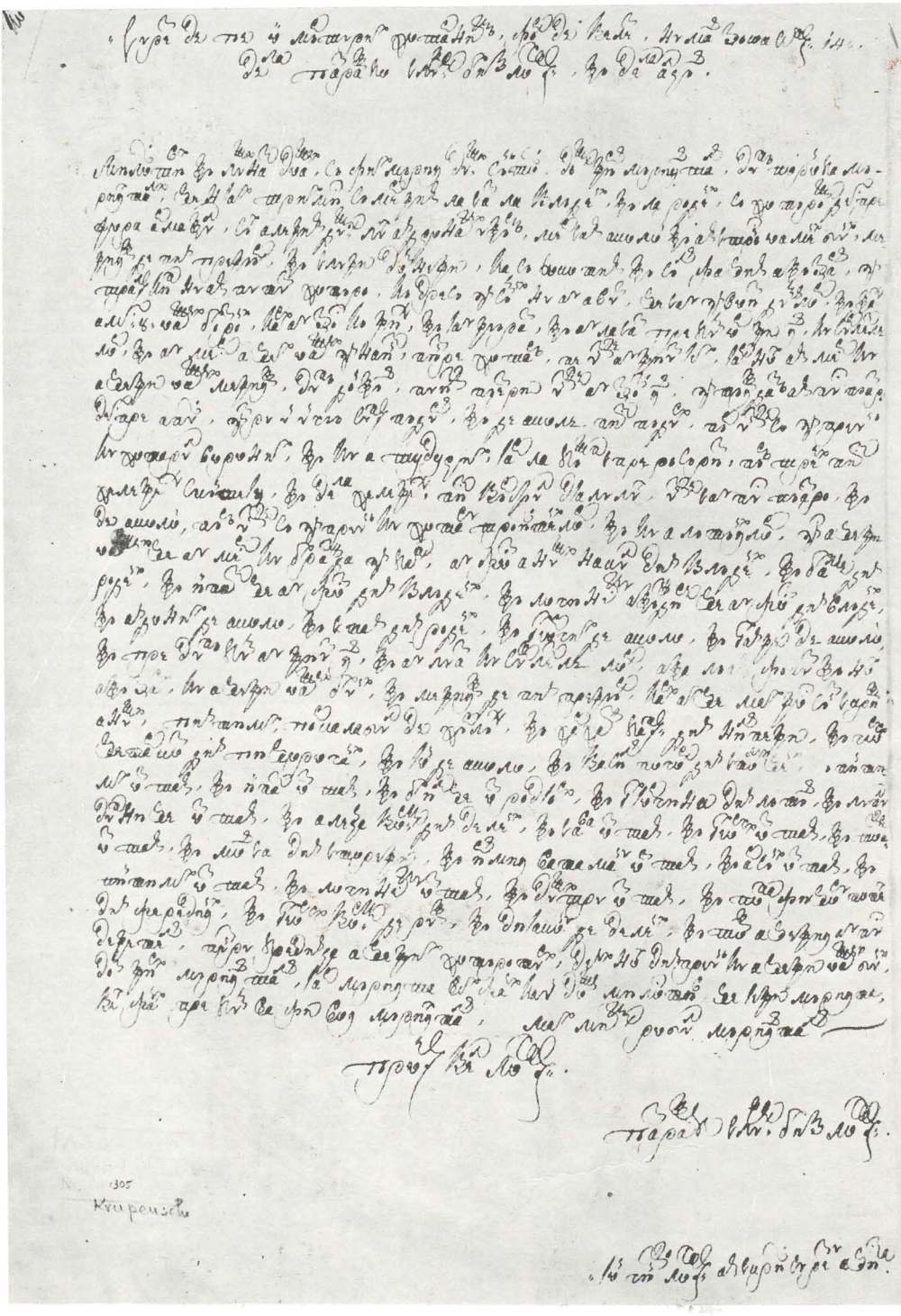

⟨1806⟩ *septembrie 14.* Arh. St. Buc., A.N., CXXXIX/2.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

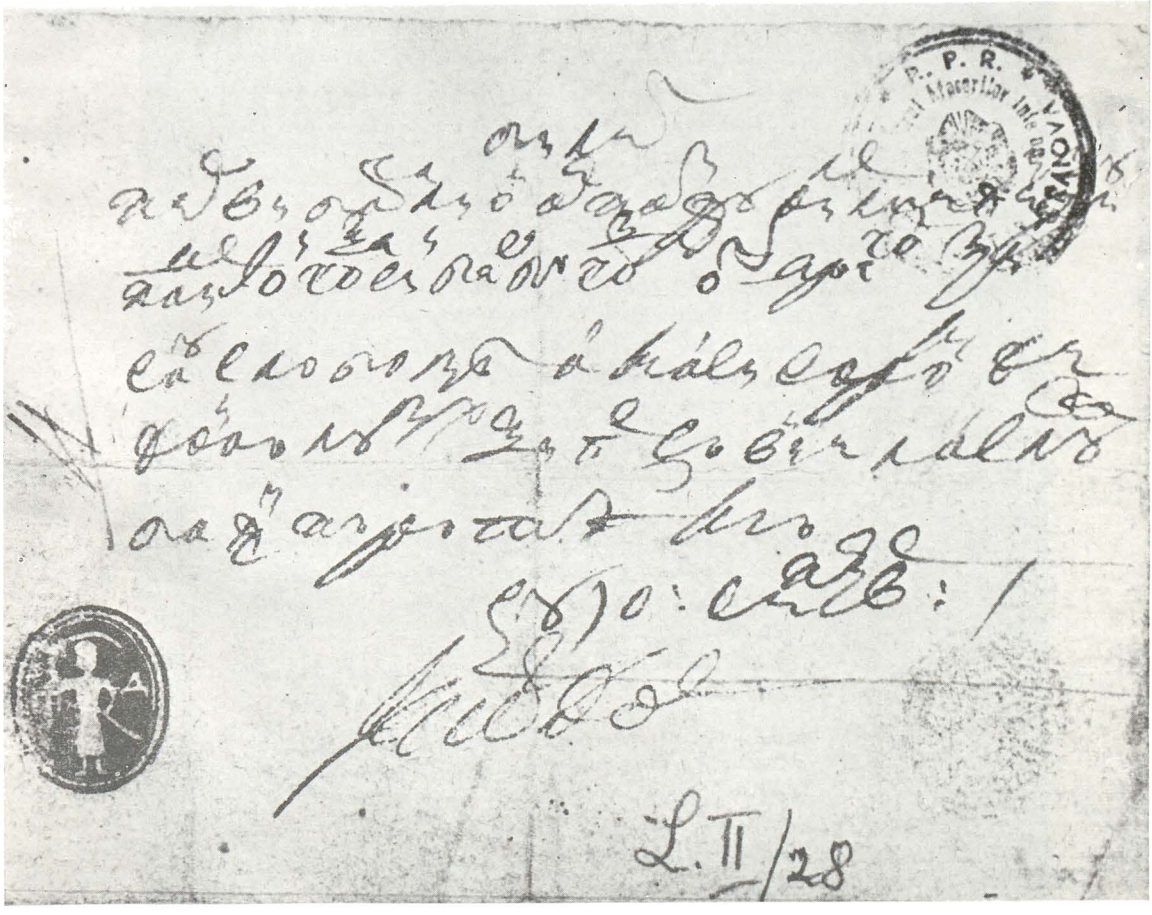

1810 septembrie 1. Arh. St. Craiova, Doc. Lit. XVI/1.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

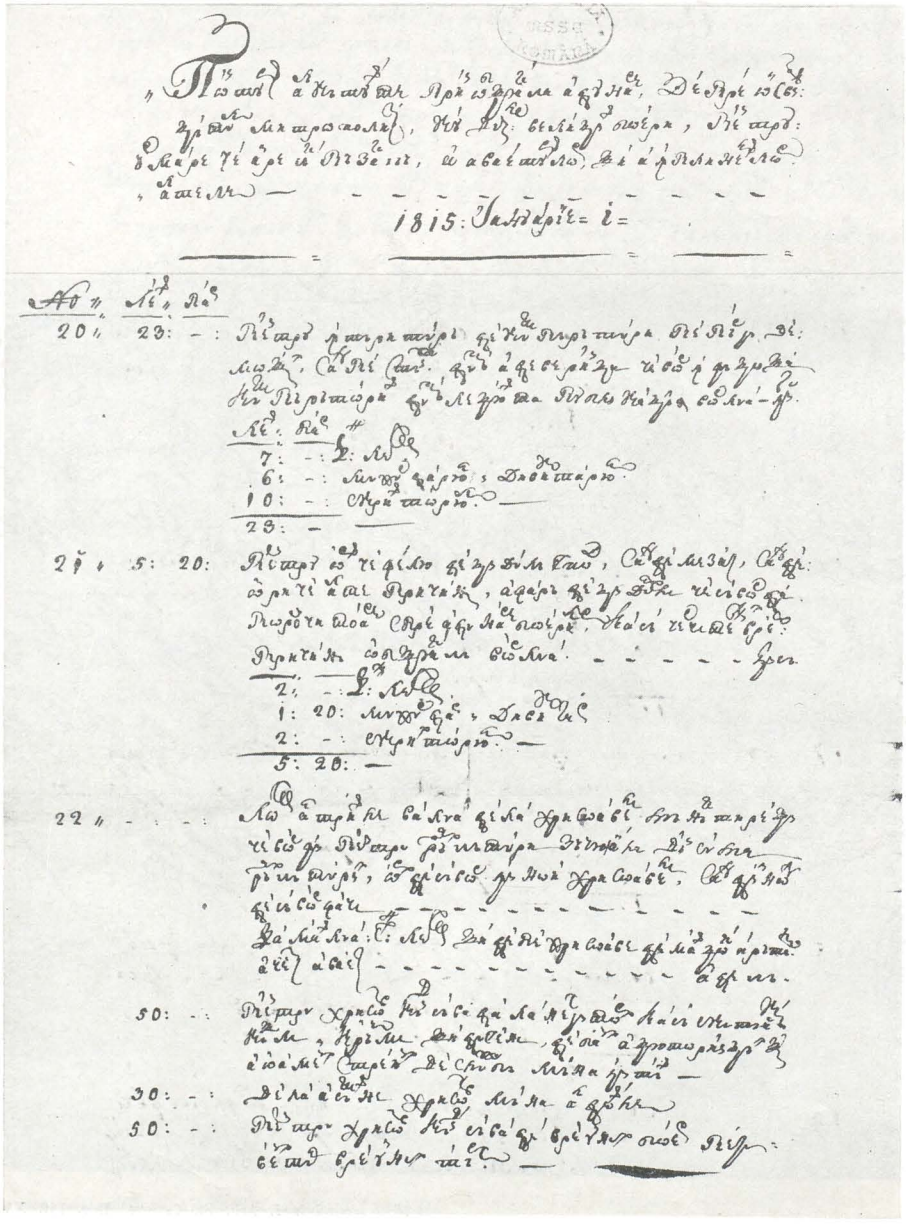

112

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ACADEMIA
RSSC
ROMÂNĂ

1815 ianuarie 1. Arh. St. Buc., Doc. istorice, XXXIV/145, titlul și f. 5v-6.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

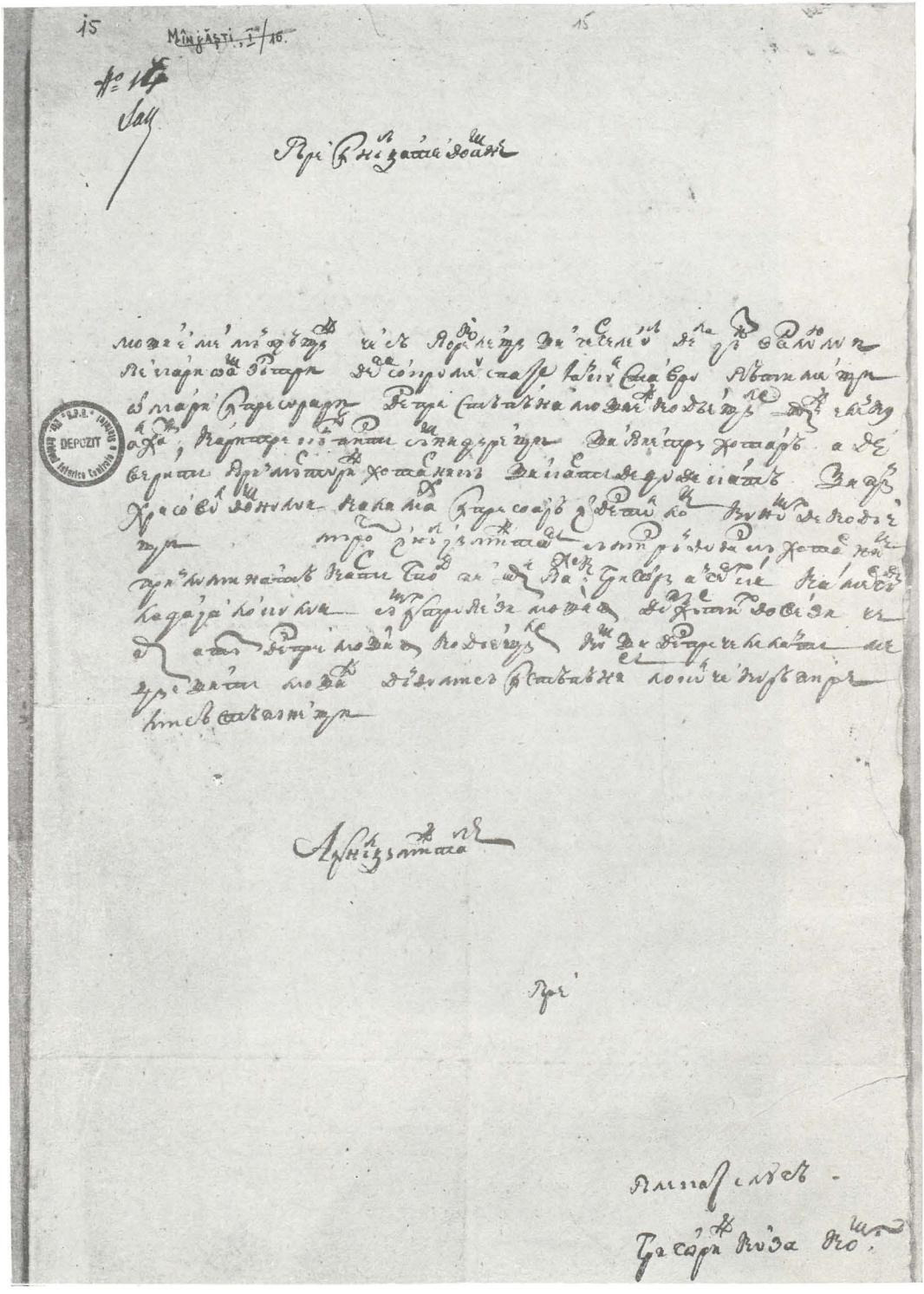

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

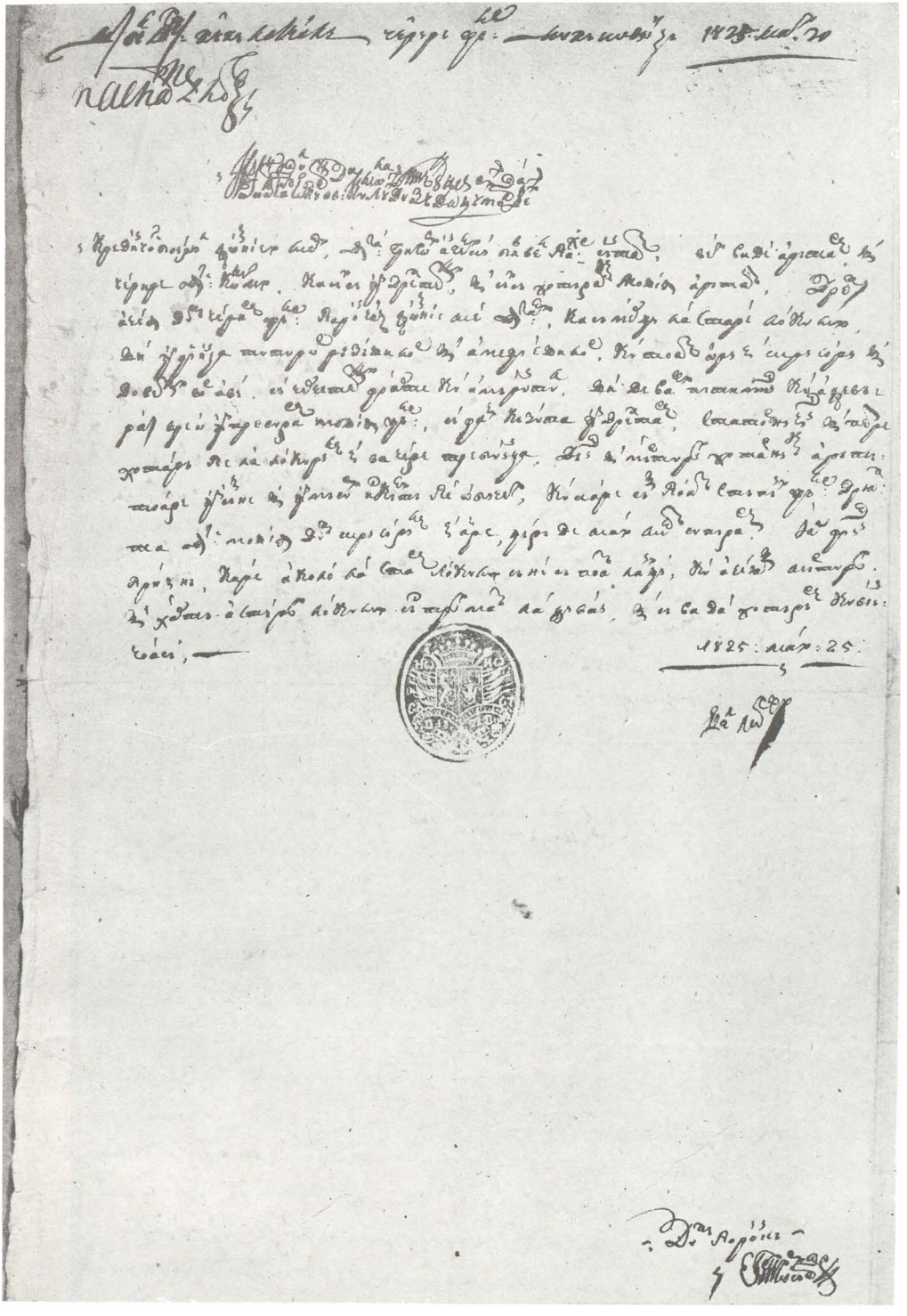

1825 mai 25, Iași. Arh. St. Buc., A.N., MMCMLXXX/15.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

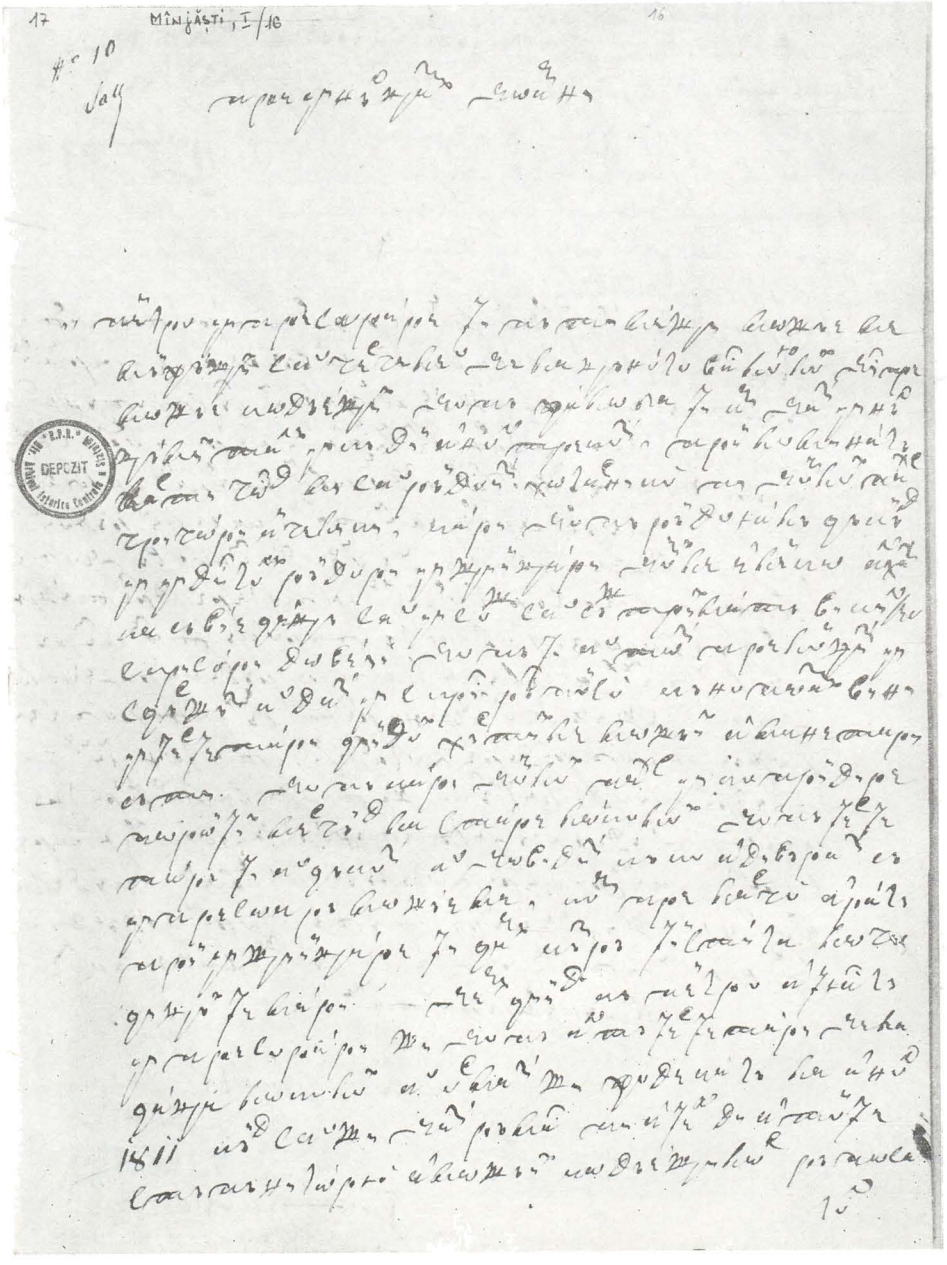

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

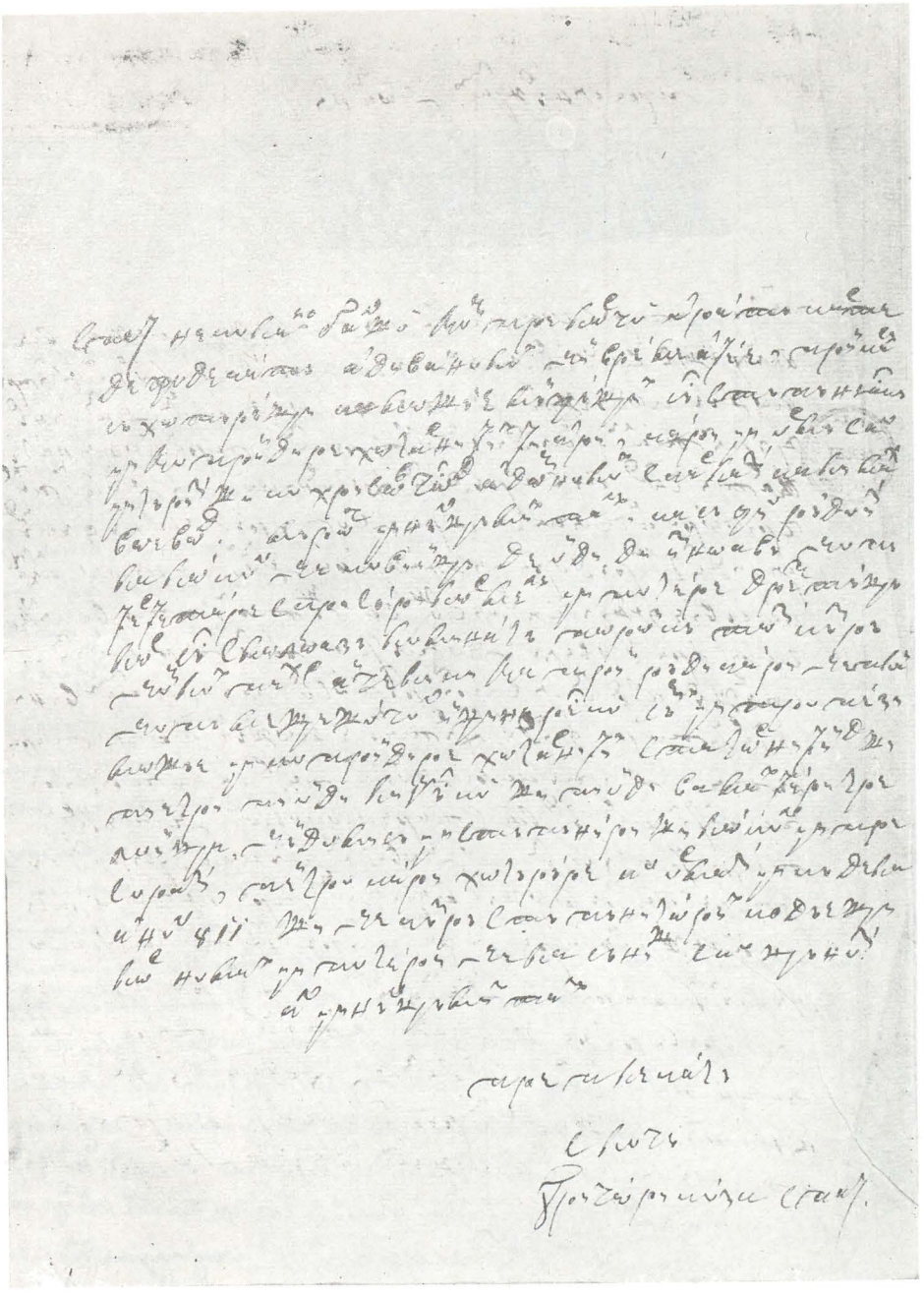

1826 mai 15. Arh. St. Buc., A.N., MMCMLXXX/16.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

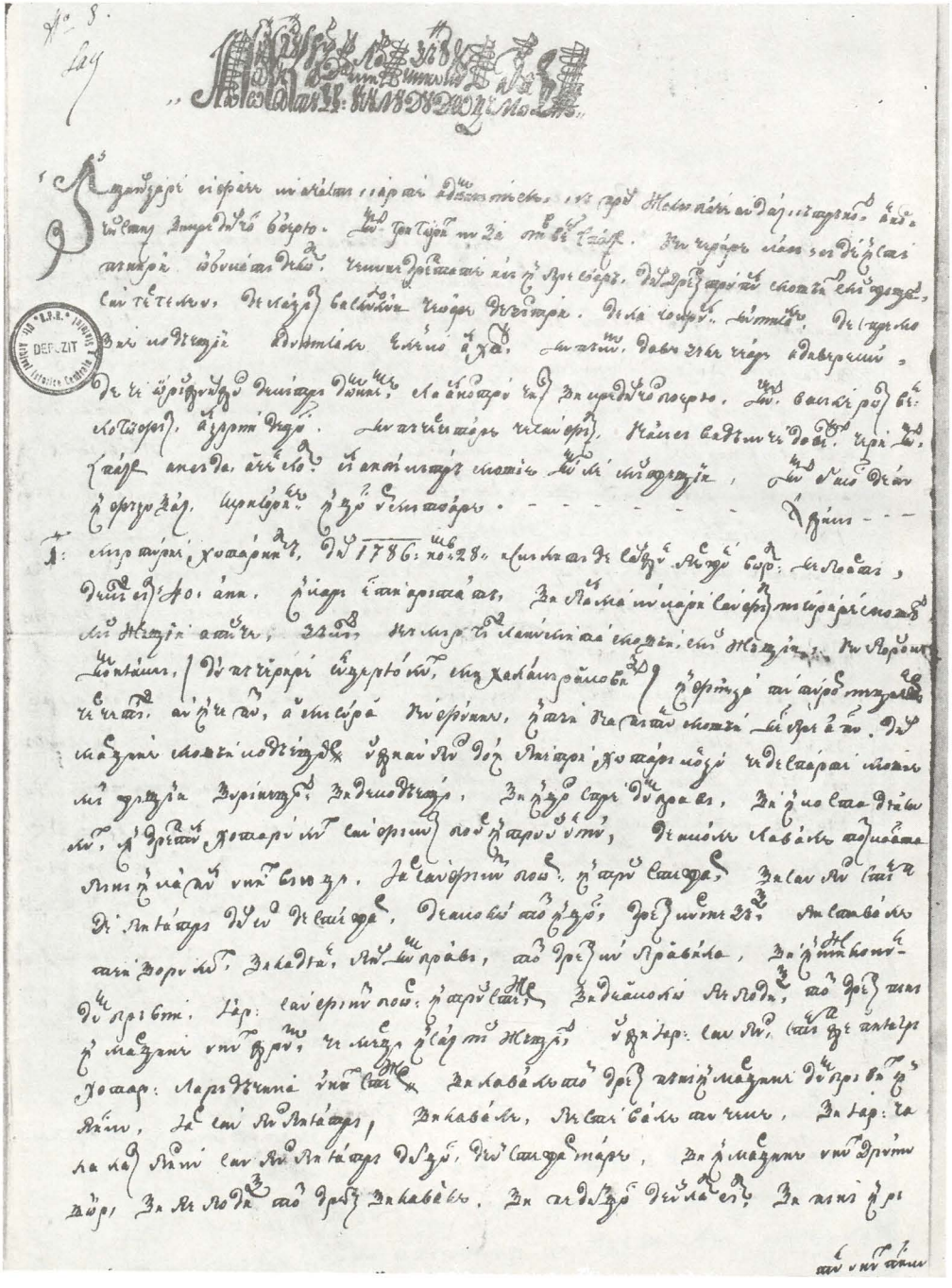

1826 mai 15. Arh. St. Buc., A.N., MMCMLXXX/17, f.1.r.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

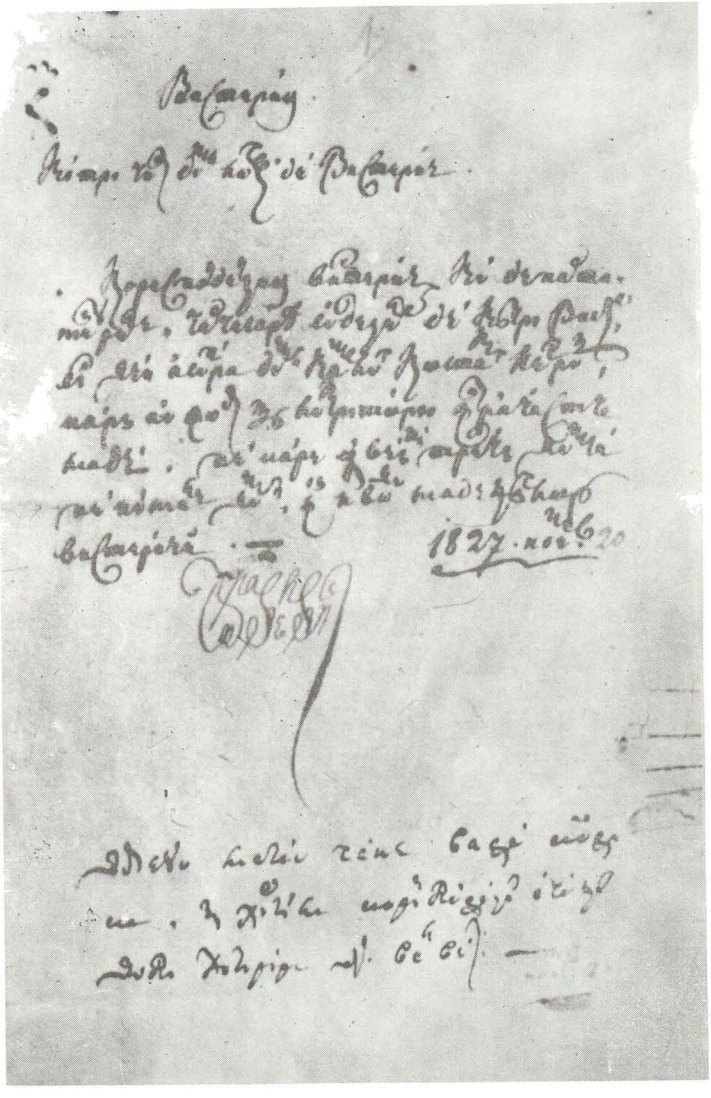

1827 noiembrie 20. Fotocopie, Muzeul Arhivelor, Fototeca, II/854.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

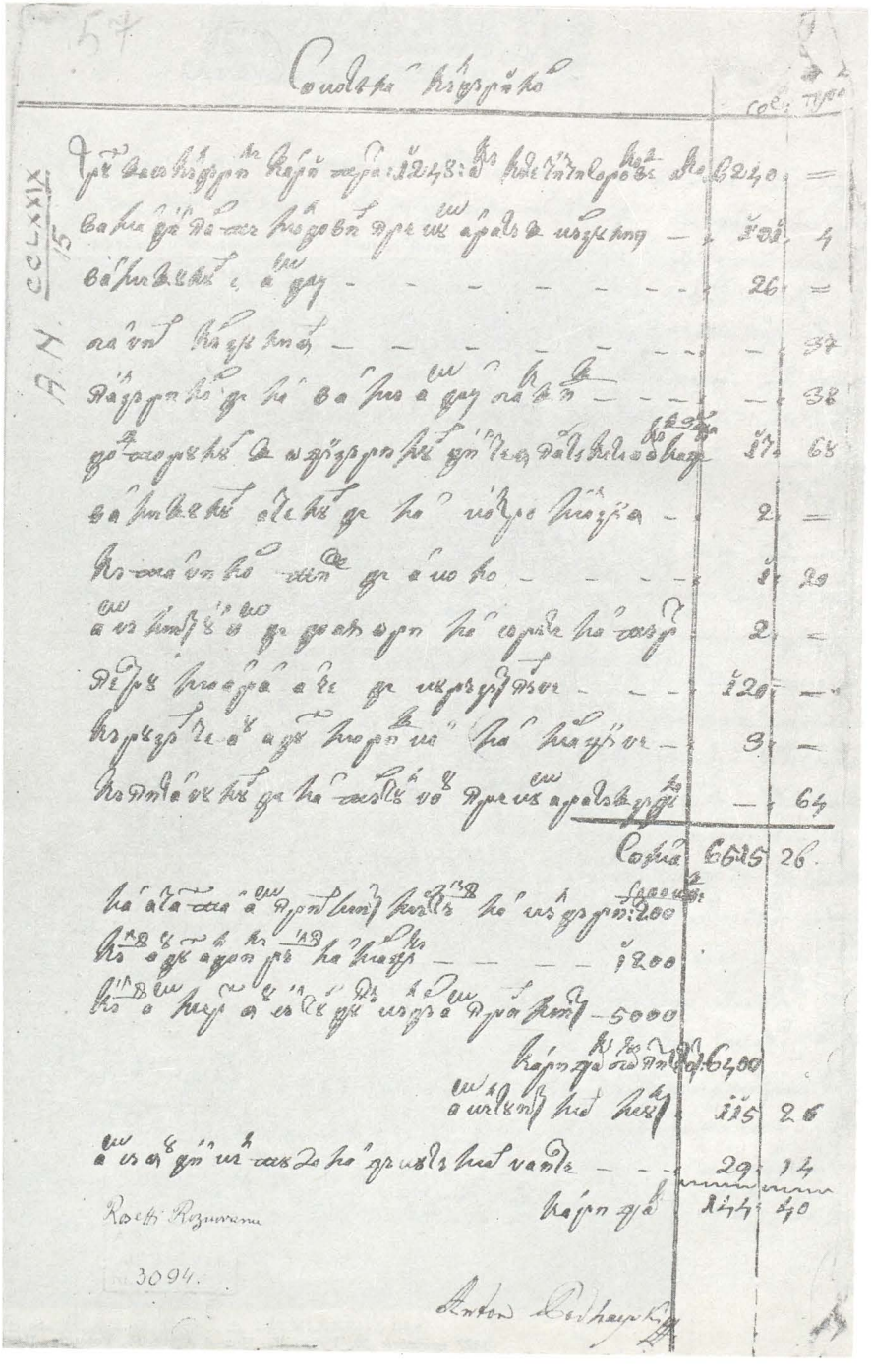

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Но: 2804 Анѹл: 1826.

Вама

Дѹмнелѹй

плътит Лей

Парале, Вама, пентрѹ

1826 iulie 9. Arh. St. Buc., A.N., CCLXXIX/15, 15a, 15b.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

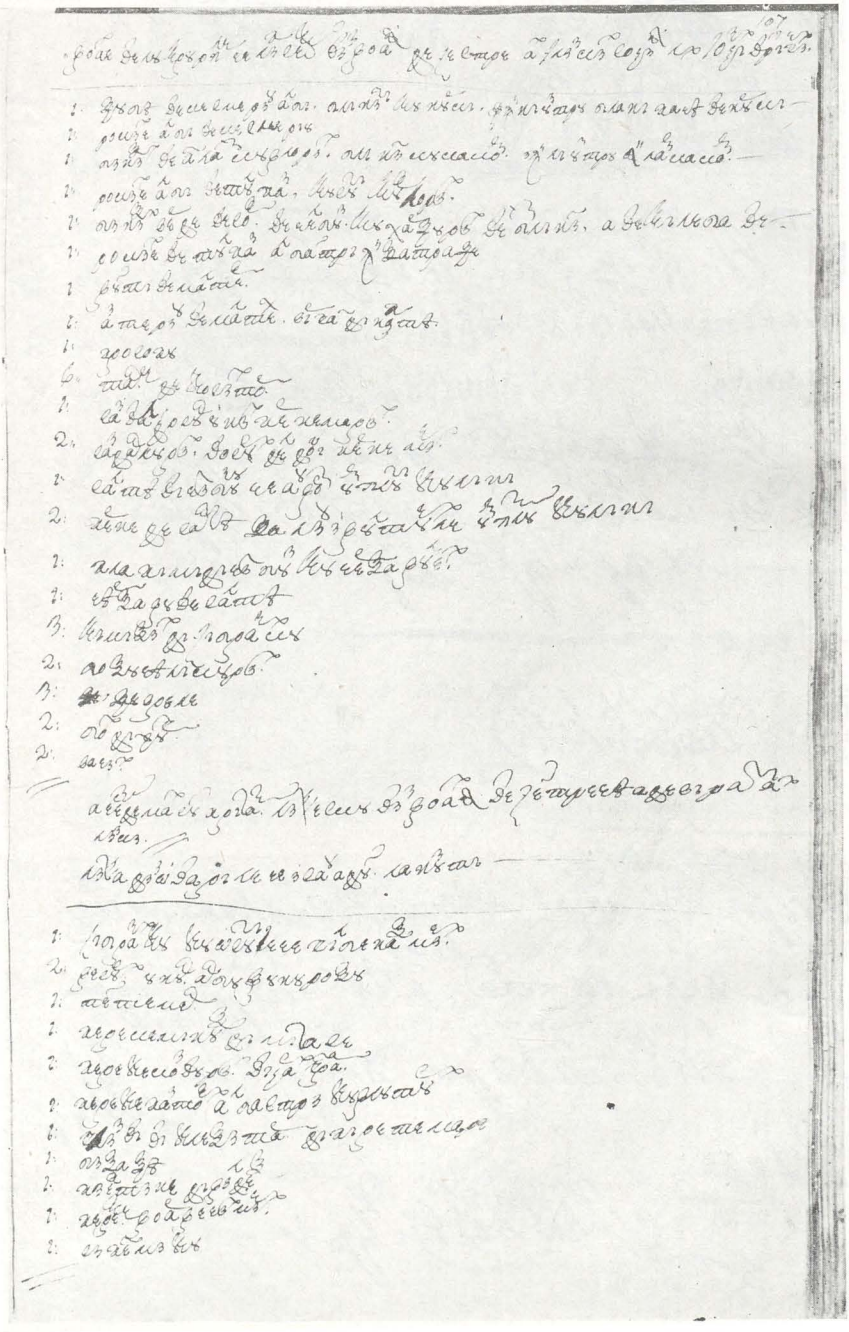

1829 martie f.z. Arh. St. Buc., Ms. 1093, f. 107.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

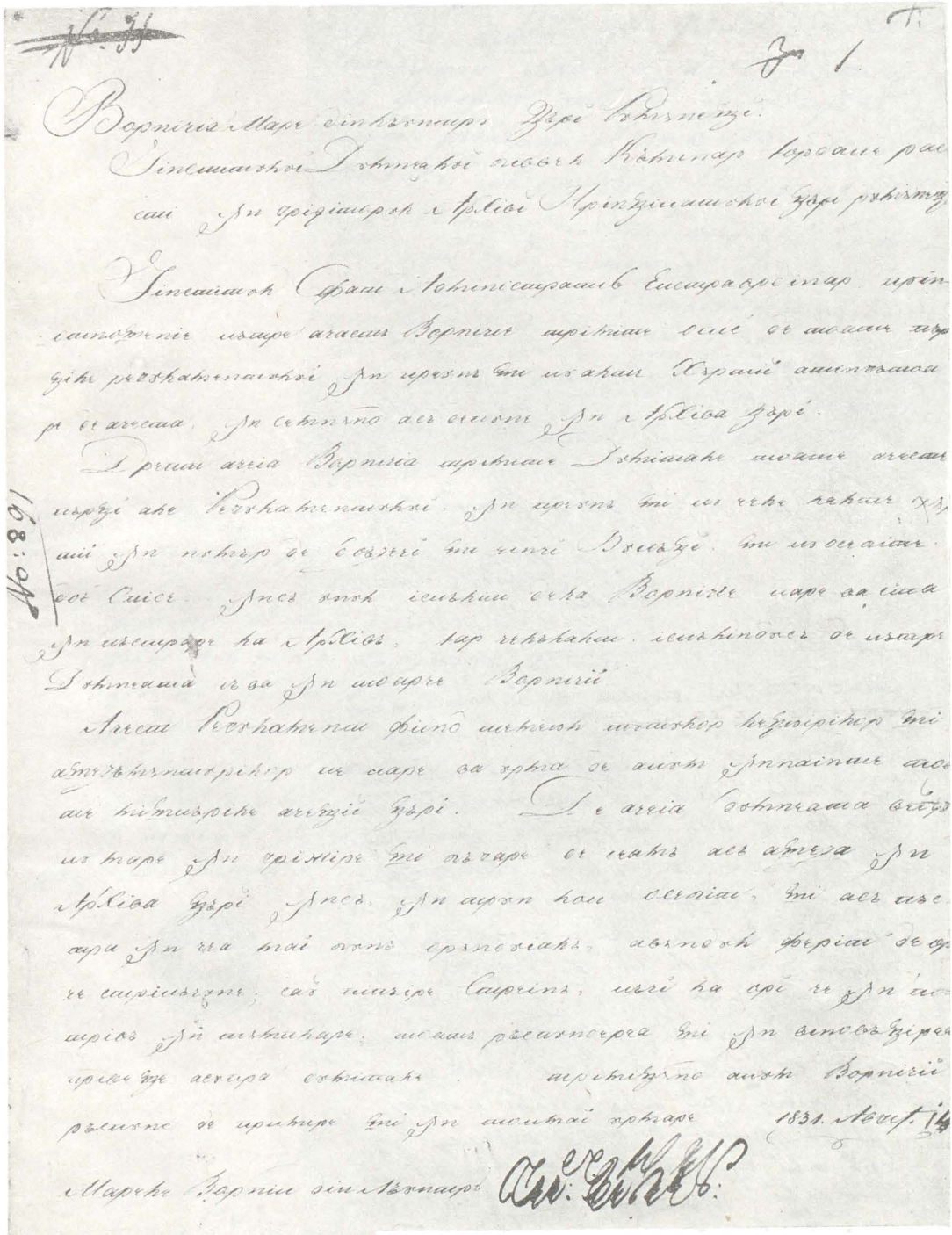

1831 august 14. Arh. St. Buc., Arhiva D.G.A.S., dosar 4/1831, f.1.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

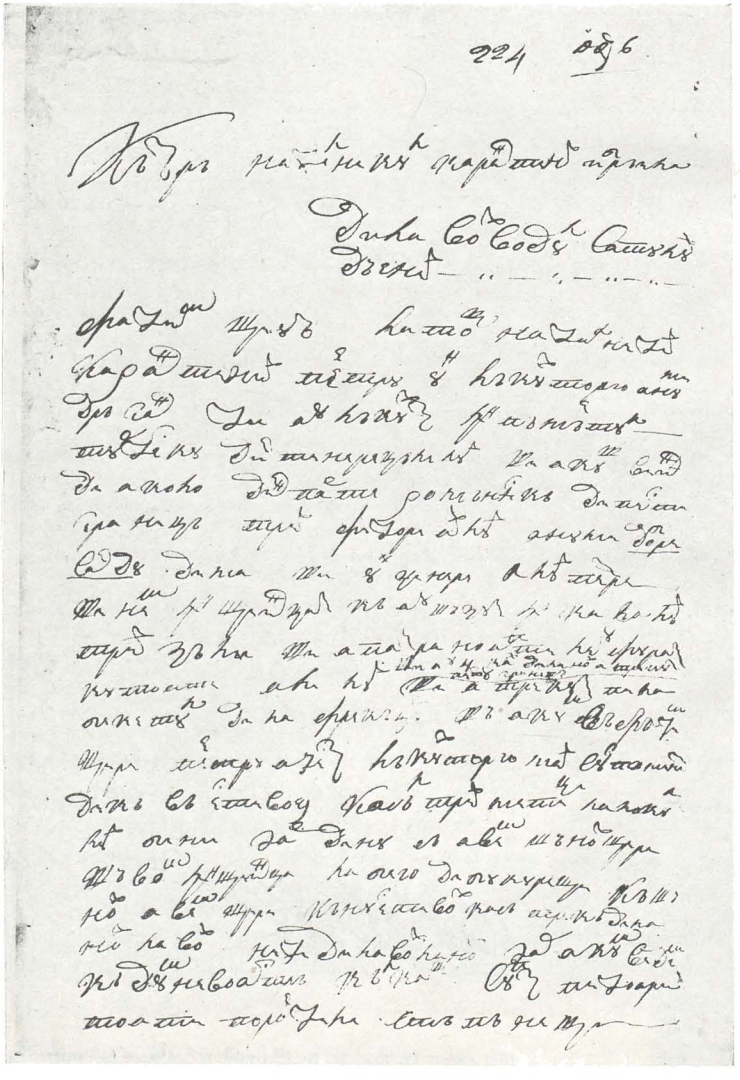

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

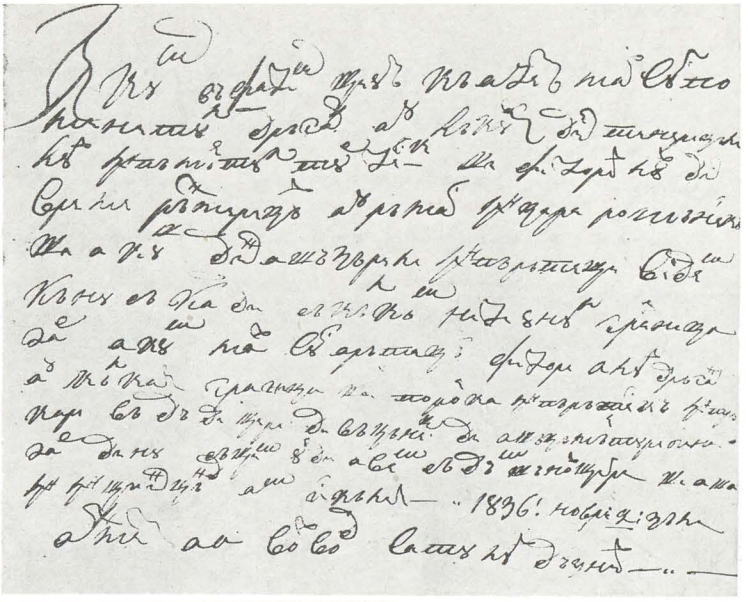

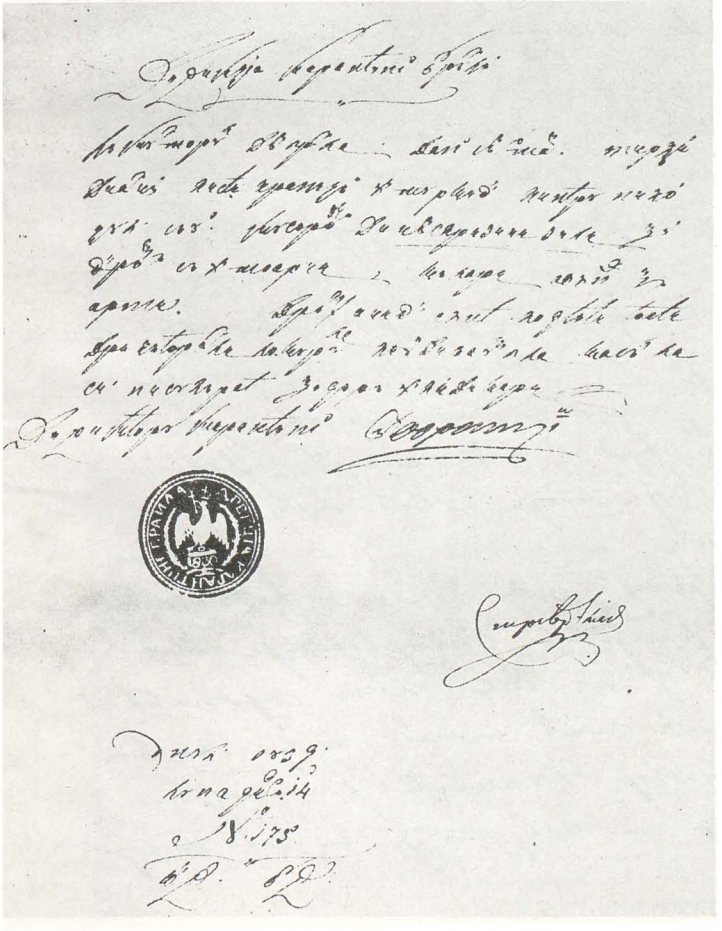

1836 noiembrie 21, Dăeni. Arh. St. Buc., Comitetul carantinelor, dosar 477/1836 f. 224.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

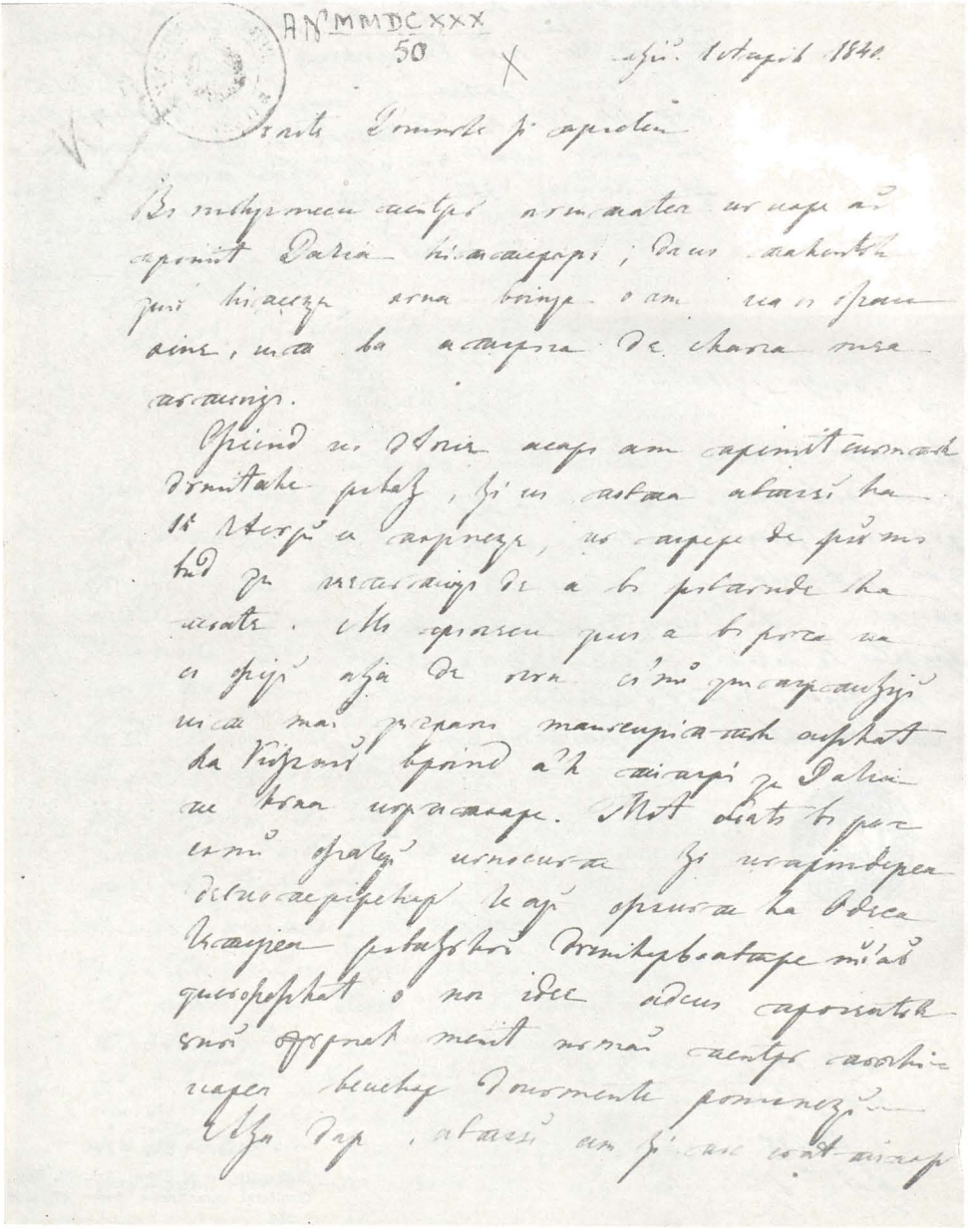

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1840 aprilie 1, Iași. Arh. St. Buc., A.N., MMDCXXX/50·.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

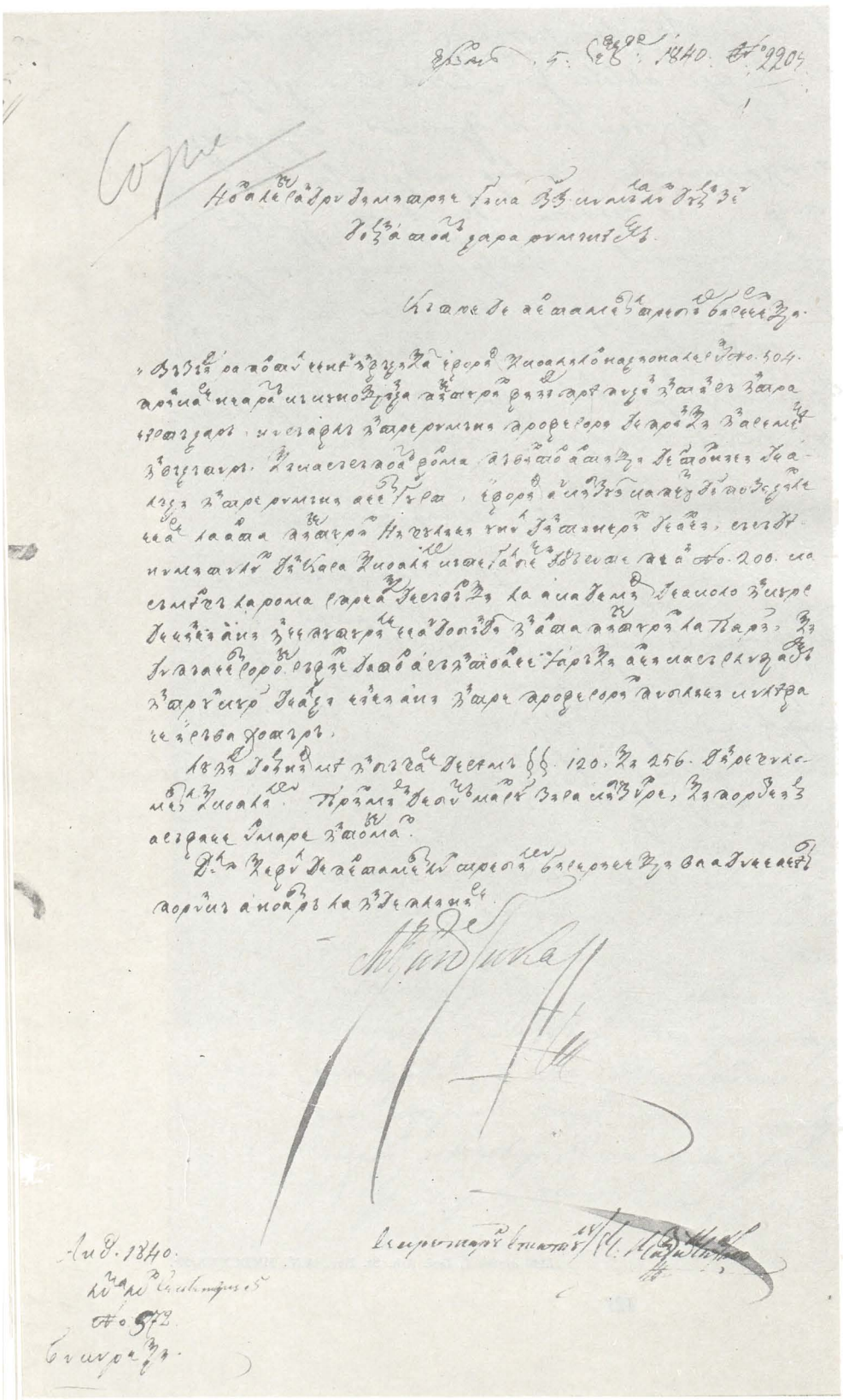

1840 septembrie 5, București. Arh. St. Buc., Min. Cultelor și Instrucțiunii Publice, Ț. Rom. Administrative, dosar 3378/1840, f.1.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

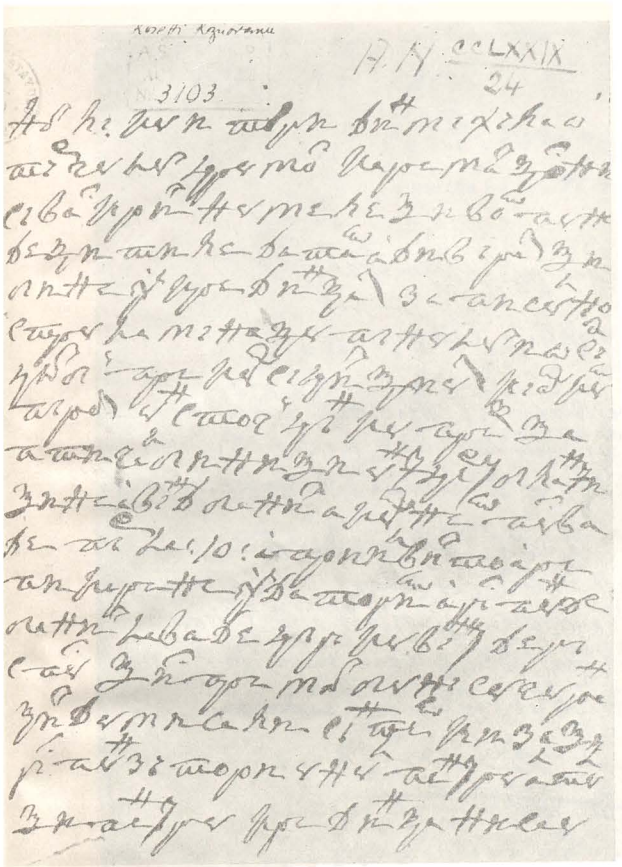

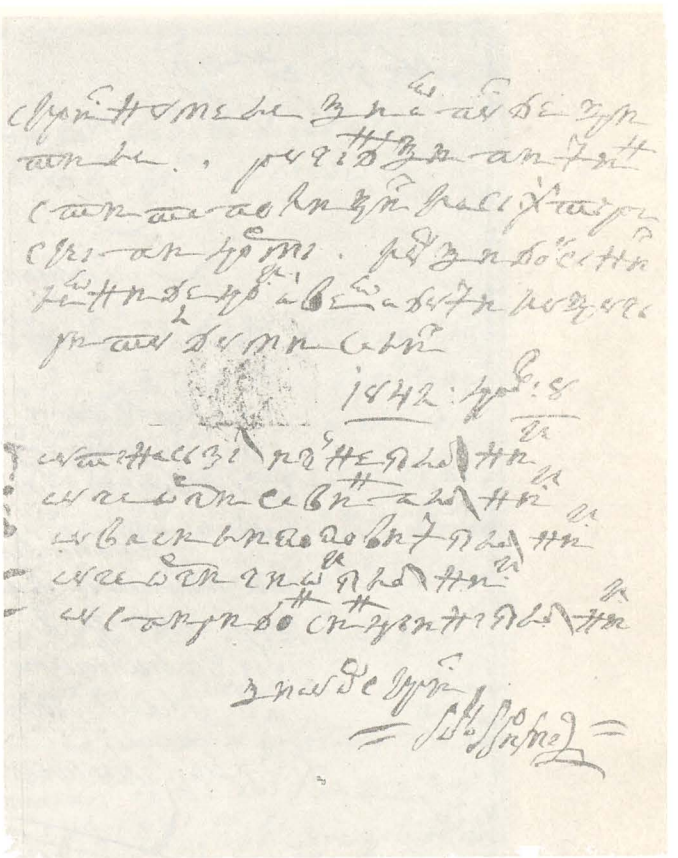

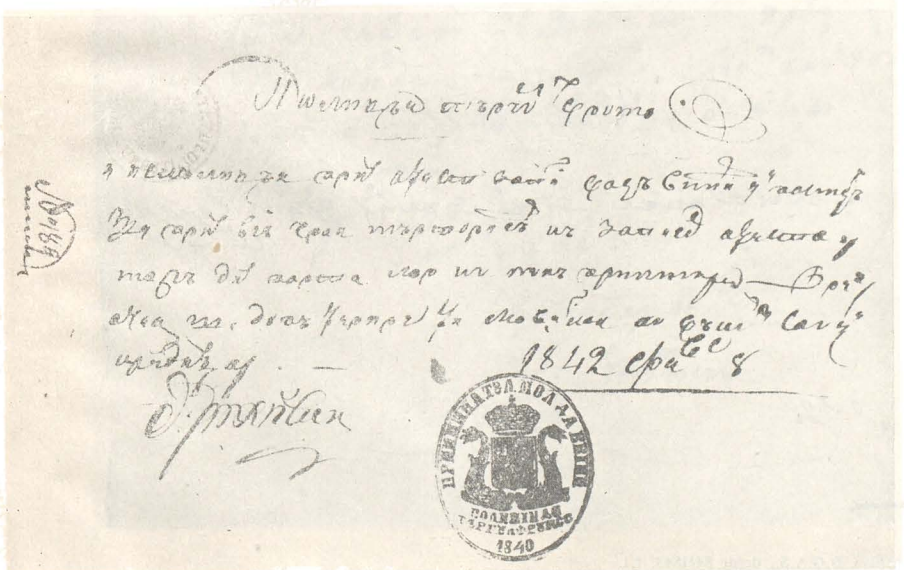

1842 februarie 8, Tg. Frumos.
Arh. St. Buc., A.N., CCLXXIX/24.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

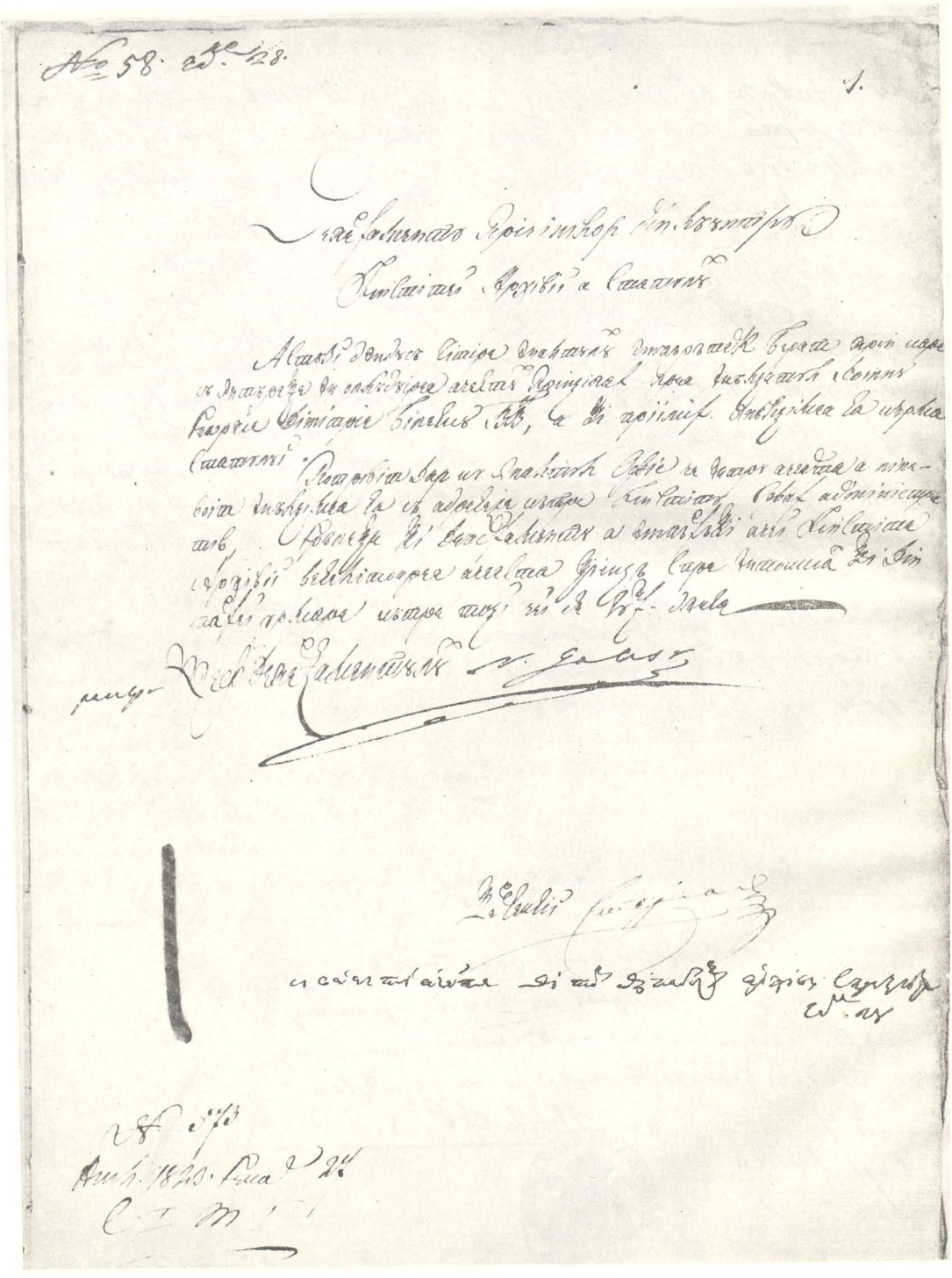

1843 ianuarie 27. Arh. St. Buc., Arhiva D.G.A.S., dosar 84/1843, f.1.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

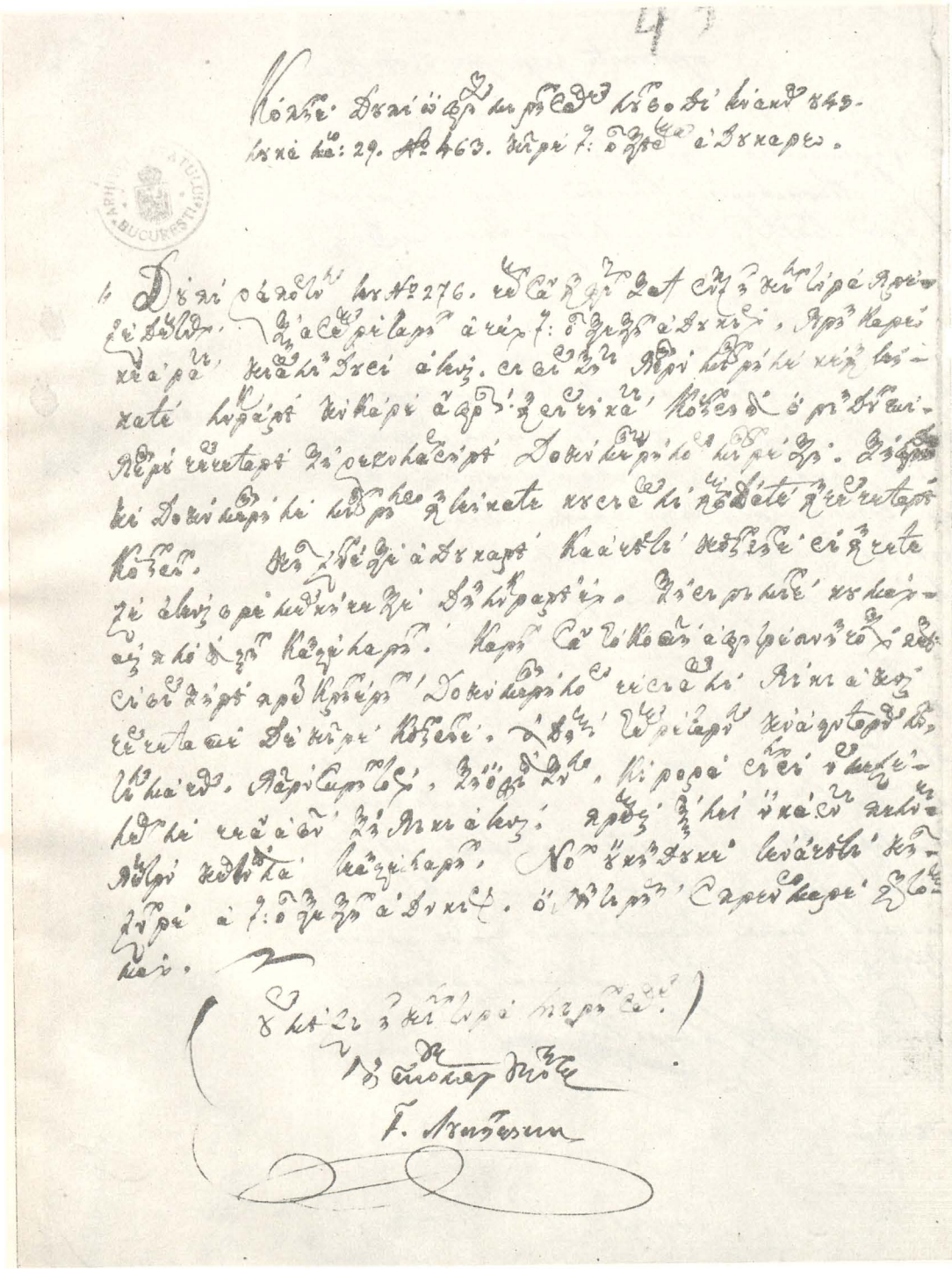

1843 mai 29. Arh. St. Buc., Ms. 774, f. 47

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1844 februarie 4. Arh. St. Buc., Ms. 774, f. 64.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

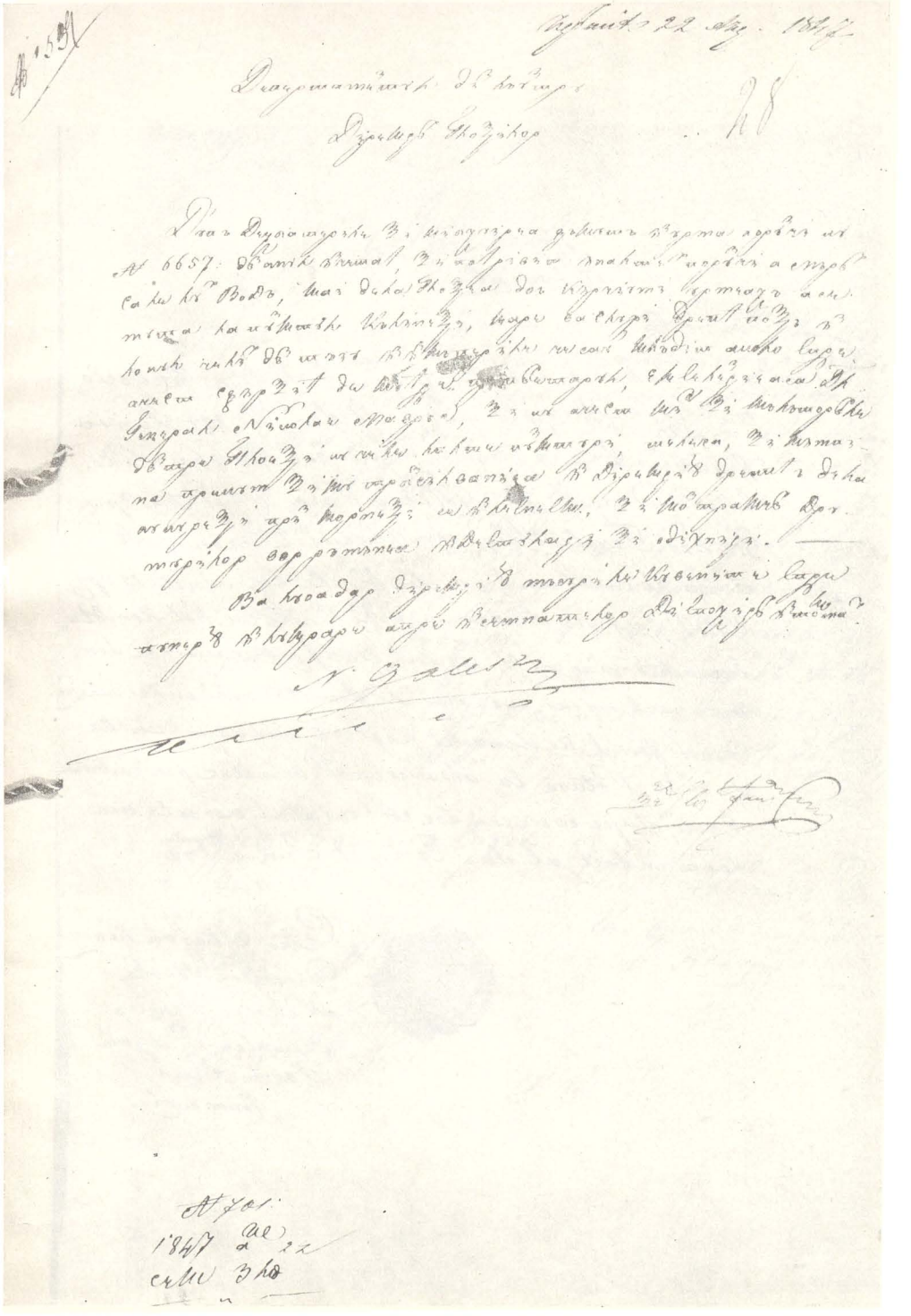

1847 aprilie 22. Arh. St. Buc., Direcţia Poştelor şi telegrafelor, dosar 9/1846, f. 28

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Atestat!

Dem noi subskrischi lui Nr. 9 Firu Stoika, Nr. 60 Petru Stefon, Nr. 93 Dimitrie Stefon, Nr. 111 Janos Vrabecz, Nr. 163 Simeon Lukacsi, Nr. 264 Nikolai Bogdan Nr. 275 Mihai Opra, 277 Petru Opra Nr. 321 Traila Ilia, din Satul Ezeree, prekum densi in tot anul au din binele lor venit 100 fl. CMZ: afare de aceia schi binele lor tot kaschtu luravschte mai mult de ket 300 fl. CMZ: schi den schi sent omeni cei mai de frunte schi inkrezuczi Pecsi fiind ke densi poftesk a se suskria ka se aibe Votum la alegerea Domnilor pentru bunu Ezeri, dupe cererea lor Atestatul acesta nu neam indoit al da. Ezereo 1 Iunie 848

Petru Stefon kinez
Dimitrie Stoika
Nikolai Dragan
Rusalin Palyan
Iosim Rus
kumeczi

1848 iunie 1. Arh. St. Timişoara, Prefectura Severin, dosar 20/1848, f. 2. Orig.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

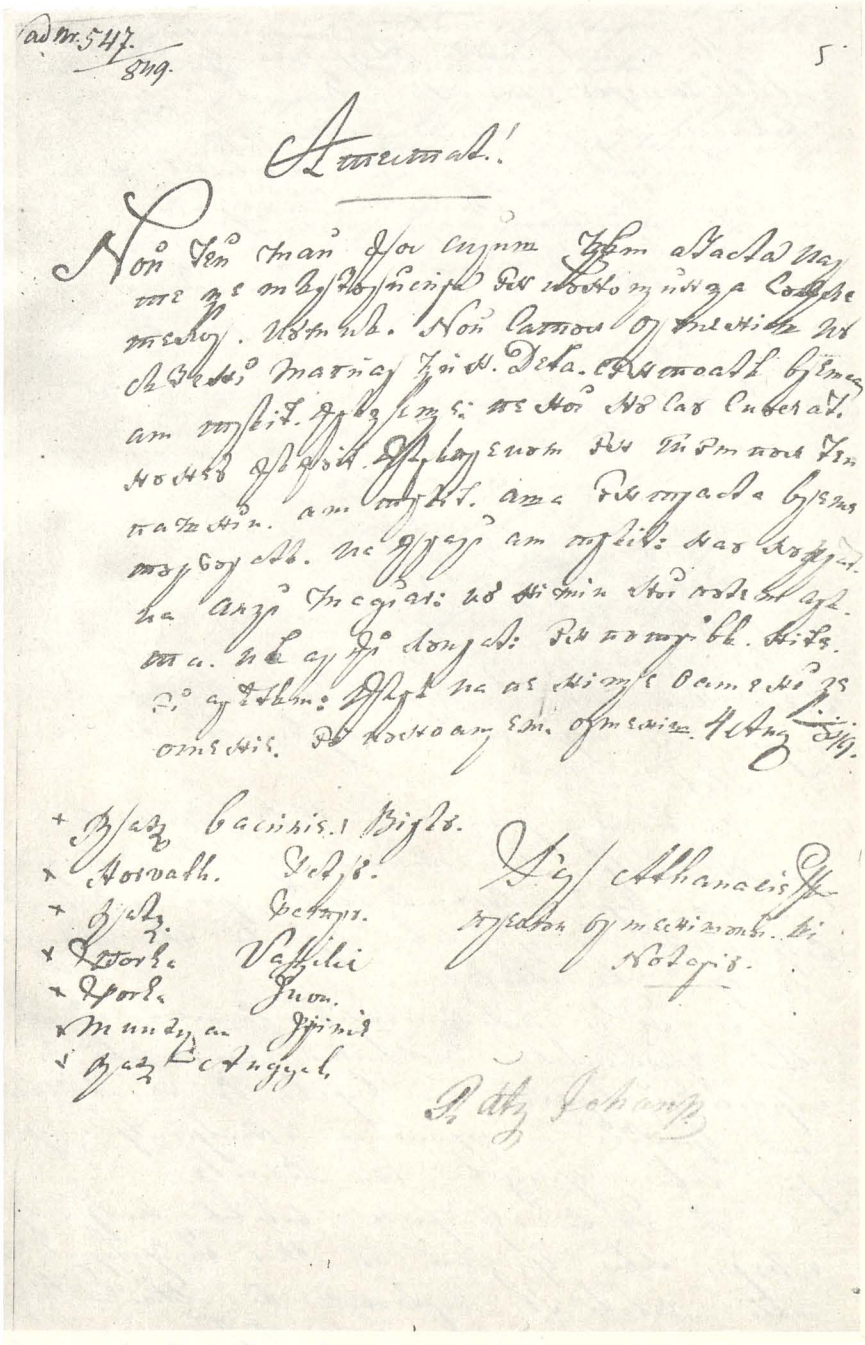

1849 august 4, Ormeniș. Arh. St. Alba Iulia, fond Administratura Alba Inferioară, Ad., nr. 547/1849

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

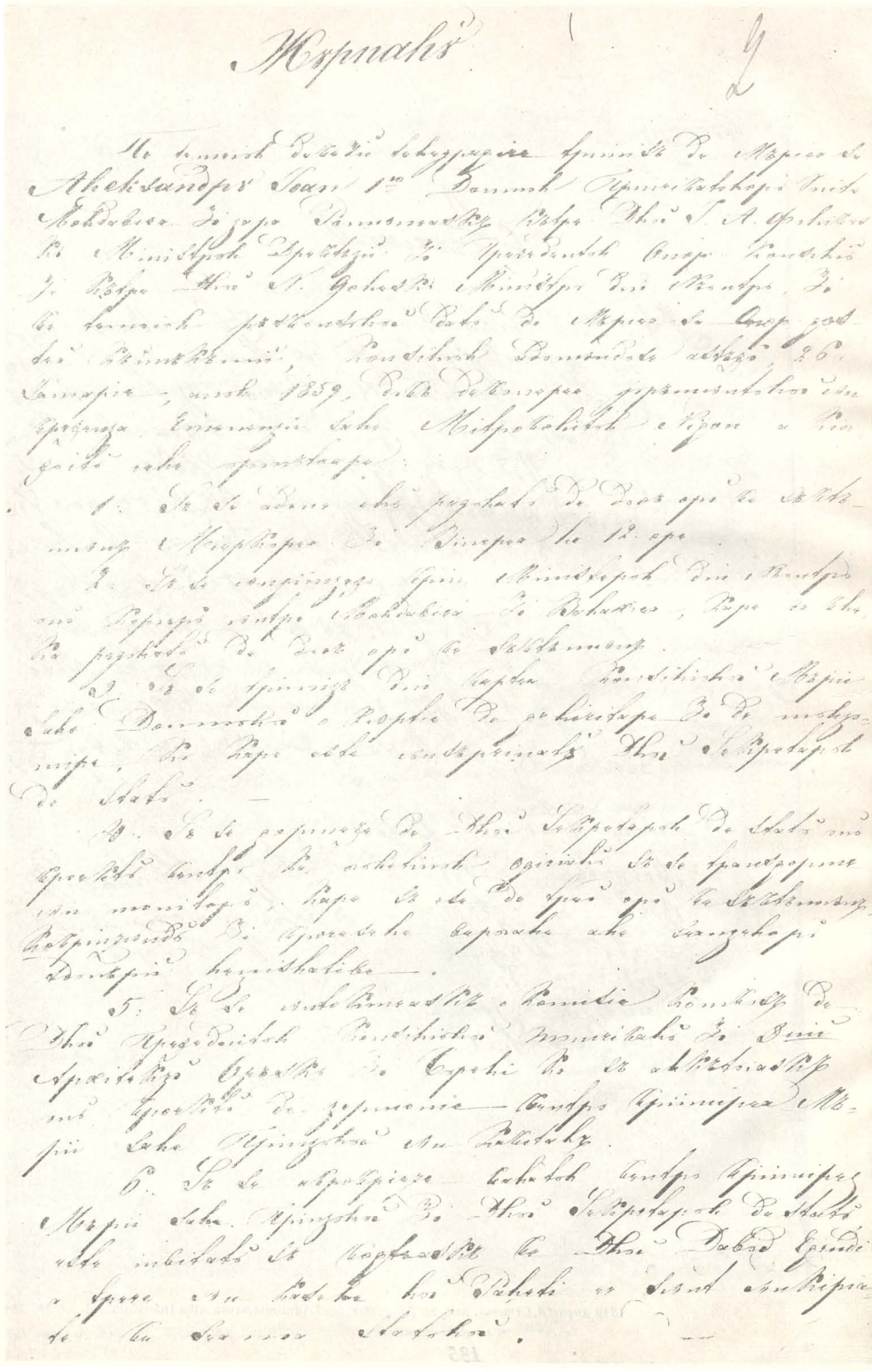

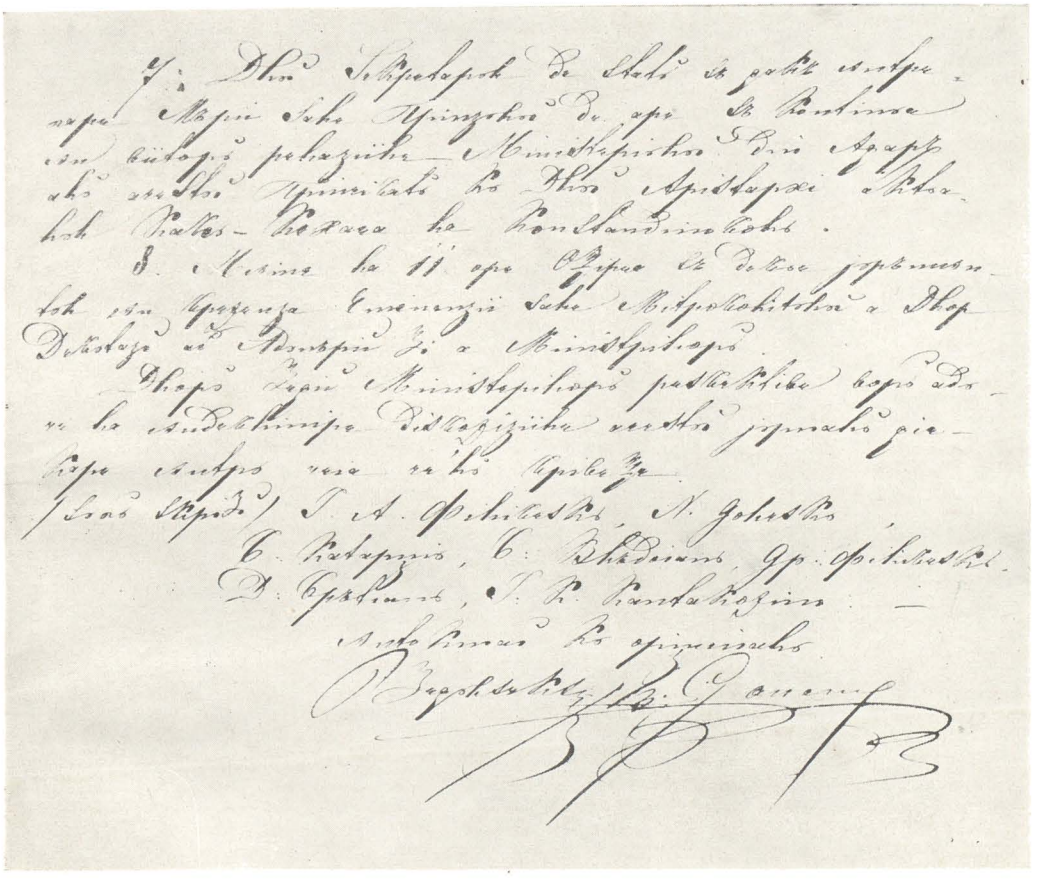

1859 ianuarie 26. Arh. St. Buc., Min. Cultelor şi Instr. Publice, Ţ. Rom., dosar 53/1859, f. 2.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tiparul executat la I. P. „13 Dec. 1918“ sub cd. nr. 1393

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro